I

پسر خوانده شاهست ناخوانده خر
سخن گفته سنگست وناگفته زر

چو قفلی ایست که ذایره از غذای لطیف
سبو کسری که مباهات میکند نیست
افخاد

I



وقف سلطان الاديب الاريب وملك الخاقان الحسيب النسيب
لدى علم الاعداء بالقهر علم الاولى معامات النصر وعلمهم علم
سلطان بن السلطان السلطان ابو الفتح والمغازي محمود خان
ابن السلطان مصطفى خان خلد الله ملكه وابدى في العالمين
دولته وانا الفقير اليه سبحانه وتعالى مصطفى طاهر
المفتش بالحرمين الشريفين المحترمين غفر له



بسم الله الرحمن الرحیم

منت خدایرا عز وجل که طاعتش موجب قربتست وبشکر اندرش

منت الله کم عزیز دور جلیل در کا طاعتی اتمکلک یقینلغه سببدر دی آنوک شکرنده

مزید نعمت هر نفسی که فرو میرود ممد حیاتست وچون

هر بر تنفس کم آلغه کیدور در دیرلکنی اوزادیجیدر چون

بر می آید مفرح ذات پس در هر نفسی دو نعمت موجودست

یوقرو کله ذاتی فرحلندرجیدر پس هر بر نفسده ایکی نعمت واردر

وبرهر نعمتی شکری واجب **بیت** از دست وزبانی که بر آید

دی هر نعمت اوزه بر شکر واجبدر کیمک الندن ودیلندن کلور

کز عهده شکرش بدر آید قال الله تعالی اعملوا آل داود شکرا و

که آنوک شکری عهده سندن طشره کله الله تعالی دیدی عمل ایلنک یا آل داود شکرا

قلیل من عبادی الشکور بنده همان به که ز تقصیر خویش

حال بو حالکی آزدر بنم قوللردن شکر ایدیجیلر قول همان یکدر که کندو اکسکلکندن

عذر بدرگاه خدای آورد ورنه سزاوار خداوندیش

عذری الله درکاهینه کتوره اول الکیک اقندیلکینه لایق

کس نتواند که بجای آورد باران رحمت بی حسابش همه را رسیده

کمسنه کوجی یتمز کیورمکه کتوره اول الکیک حسابسز رحمتی یغموری دوکلیه ایرشمش

وخوان نعمت بی دریغش همه جا کشیده پرده ناموس بندگان

اول الکیک دریغسز نعمتنک خوانی دوکلی یره چکلمش قوللرنک عاری پرده سنی

بگناه فاحش ندرد و وظیفه روزی بخطای منکر نبرد

آشکار گناه سبیله یرتمز دخی کونلک وظیفه سین انکار اولنمش خطا ایله کسمز

نظم ای کریمی که از خزانه غیب گبر وترسا وظیفه خور داری

ای بر کریمکی غیب خزینه لرندن کبر و ترسا وظیفه یبرلوک وار

دوستانرا کجا کنی محروم توکه با دشمنان نظر داری

دوستلرکی قنده محروم ایدرسن سنکه دشمنلوکه نظرک وار

فراش باد صبارا گفته تا فرش زمردین بگسترد ودایه ابر بهاری را

صبا یلی فراشنه دیدی تا زمردین دوشکی دوشیه دخی بهار بولوتی دایه

فرموده تا بنات نبات در مهد زمین بپرورد ودرختانرا

ایرسن بیورمش تا یردن بتنلرک قزجغزلرینی یر بیشکنده بسلیه دخی آغاجلر

بخلعت نوروزی قبای سبز ورق دربر گرفته واطفال

نوروزلق خلعتیله یشیل یپرق قفتان اکننه دونمش

شاخرا بقدوم موسم ربیع کلاه شکوفه بر سر نهاده وعصاره

دخی بوداق طفلجقلرینی یاز موسمی کلمسیله چیچک کلاه باشی اوزره قومش

تاکی بقدرت او شهد فایق شده وتخم خرما بتربیتش نخل باسق گشته

دخی آسمانک صوسی آنوک قدرتیله اورندیلمش شکر اولمش دخی خرما چکردکی آنوک تربیتیله یوجه آغاج اولمش

قوله تعالی والنخل باسقات لها طلع نضید — بیت

ابر و باد و مه و خورشید و فلک درکارند • تا تو نانی بکف آری و بغفلت نخوری

همه از بهر تو سرگشته و فرمان بردار • شرط انصاف نباشد که تو فرمان نبری

در خبر آمده است از سرور کاینات • و مفخر موجودات • و رحمت عالمیان

و صفوت آدمیان • و تتمه دور زمان محمد مصطفی علیه السلام •

شفیع مطاع نبی کریم • قسیم جسیم نسیم وسیم •

چه غم دیوار امت را که دارد چون تو پشتیبان • چه باک از موج بحر آنرا که باشد نوح کشتیبان

بلغ العلی بکماله • کشف الدجی بجماله • حسنت جمیع خصاله • صلوا

علیه واله • هرگه که یکی از بندگان گنهکار پریشان روزگار

انابت

انابت بامید اجابت بدرگاه حق جل وعلا بردارد ایزد تعالی

در وی نظر نکند • بازش بخواند • و باز اعراض کند • بازش بتضرع و زاری

بخواند حق سبحانه و تعالی گوید یا ملائکتی قد استحییت من

عبدی و لیس له غیری فقد غفرت له • یعنی دعوتش اجابت

کردم • و امیدش را بر آوردم که از بسیاری دعا و زاری بنده •

همی شرم دارم • بیت • کرم بین و لطف خداوندگار •

گنه بنده کرده است و او شرمسار • عاکفان کعبه جلالش •

بتقصیر عبادت معترف • که ما عبدناک حق عبادتک •

و واصفان حلیه جمالش بتحیر منسوب • که ما عرفناک حق معرفتک

شعر گر کسی وصف او ز من پرسد • بی دل از بی نشان چه گوید باز

اگر کیمسه اول اللهک وصفنی بندن صوره • عقلسز نشانسزدن نه خبر سویلیه

عاشقان کشتگان معشوقند • بر نیاید ز کشتگان آواز

عاشقلر معشوقلرک دپلنمیشیدر • دپلنمشلردن آواز یوقرو کلمز

یکی از صاحبدلان سر بجیب مراقبه فرو برده بود و در بحر مکاشفه مستغرق

کوکلدارلرندن بیری باشنی مراقبه یقاسندن اشغا الممشدی دخی مکاشفه دکیزینه

شده حالی که ازان حالت باز آمد یکی از اصحاب گفت ازین بوستان

غرق اولمش بیر حالده کی اول حالدن کیرو کلدی اصحابدن بیری دیدی بو بوستاندن

که بودی ما را چه تحفه کرامت آوردی گفت بخاطر داشتم که چون

که ایدک بیزه نه کرامت تحفه‌سی کتوردک دیدی خاطرمده طوتدم

بدرخت گل رسم دامنی پر کنم هدیه اصحاب را چون بدرخت گل

چون کول اغاجنه ایرشم اتکوم طولو ایلیم اصحابه هدیه ایچون چون کل اغاجنه

برسیدم بوی گلم چنان مست کرد که دامنم از دست برفت

ایرشدم بنی کول قوقوسی ایله مست ایلدی که اتکوم الدن کتدی

ای مرغ سحر عشق ز پروانه بیاموز • کان سوخته را جان شد و آواز نیامد

ای سحر قوشی عشقی پروانه‌دن اوکرن • که اول کوینمشه جان اولدی آندن آواز کلمدی

این مدعیان در طلبش بی خبرانند • آنرا که خبر شد خبری باز نیامد

بو مدعیلر آنوک طلبنده خبرسزلردر • انی که خبر اولدی بر خبر کیرو کلمدی

ای

ای برتر از خیال و قیاس و گمان و وهم • وز هرچه گفته اند و شنیدیم و خوانده‌ایم

ای یوجه‌رک الله خیالدن قیاسدن کماندن و وهمدن • دخی هر نسنه‌دن که دیمشلردر ایشتدک و اوقیدق

مجلس تمام گشت و بپایان رسید عمر • ما همچنان در اول وصف تو مانده‌ایم

مجلس تمام اولدی عمر آخره ایرشدی • بیز کیرو شونجیلاین سنوک وصفک اولنده قلدق

ذکر محامد پادشاه اسلام خلد الله ملکه • ذکر جمیل سعدی که در افواه

اسلام پادشاهنک مدحی بیانی الله ملکنی ابدی ایلسون سعدینک کوزل انکماسی

عوام افتاده است و صیت سخنش که در بسیط زمین رفته و قصب

که عوام آغزلارنه دوشمشدر دخی سوزینک صداسی که یر یوزنه کیتمشدر

الجیب حدیثش که همچون شکر میخورند و رقعه منشآتش که

دخی کوزل سوزینک قیشنی که شکر کبی ییرلر دخی کندو خاطرندن یازدوغی کاغذینی

چون کاغذ زر می برند بر کمال فضل و بلاغت او حمل نتوان کرد

آلتون ورق کبی التررلر آنک فضلنه کماله بلاغتنه حمل ایلمک اولمز

بلکه خداوند جهان و قطب دایره زمان و قایم مقام سلیمان

بلکه جهان افندیسی زمان دایره‌سنک قطبی سلیمانک قایم مقامی

و ناصر اهل ایمان شاهنشاه معظم اتابک اعظم مظفر الدین

اهل ایمانک یاردمجیسی شاهلر شاهی که اولودر اتابک که اولودر دینی ظفرلنمش

ابو بکر بن سعد بن زنکی ظل الله تعالی فی ارضه رب ارض عنه وارضه

ابو بکر که سعد اوغلیدر سعد زنکی اوغلیدر الله کولکه‌سیدر یرنده یا رب آنده نراضی اول

یعنی عنایت نظر کرده است و تحسین بلیغ فرموده و ارادت

عنایت کوزیله نظر ایلمشدر دخی زیاده کوکچکلک بیورمشدر

صادق نموده لاجرم کافهٔ انام خواص و عوام بمحبت او گرائیده اند

دخی کرچکلک کوسترمشدر اول ارم جمله عالم خلقی خواصدن و عوامدن انوک محبتنه دونمشدر

که الناس علی دین ملوکهم **بیت** زانکه که ترا بر من مسکین نظرست

که ادم اوغلانلری بکلرینک دینی اوزرنه اولورلر شول وقتدن که سنک بن مسکین اوزرنه نظرک واردر

آثارم از آفتاب مشهورترست • گر خود همه عیبها بدین بنده درست

اثرلرم کونشدن مشهورراقدر کرخود دکلی عیبلر بو قولده واردر

هر عیب که سلطان بپسندد هنرست • گلی خوشبوی در حمام روزی

هر عیب که سلطان بکنور هنردر بیر کوزل قوقولی بالچق حمامده بیر کون

رسید از دست محبوبی بدستم • بدو گفتم که مشکی یا عبیری

بیر محبوبک الندن الومه ایرشدی اکا دیدم که مشکمسین یا عبیرمسن

که از بوی دلاویز تو مستم • بگفتا من گلی ناچیز بودم

که سنک کوکل الیجی قوقوکدن مستم سویلدی بن نسنه دکل بالچق ایدم

ولیکن مدتی با گل نشستم • جمال همنشین در من اثر کرد

ولیکن بیر مدت کل ایله اوتوردم همنشینک جمالی بنده اثر ایلدی

وگرنه من همان خاکم که هستم • اللهم متع المسلمین بطول حیاته

وکر یوق بن همان طپراغم که واریدم ای چلابم مسلمانلری فایده لندر

وضاعف

وضاعف ثواب جمیل حسناته وارفع درجة اودائه وولاته

دخی ایکی اولقدر ایله انلرکوزل ثوابنی دخی کوکجک علالرینی دوستلاری درجسن

ودمر علی اعدائه وشناته اللهم احرس نفسه وذویه وذواته

غالب ایله دشمنلری اوزرنه دخی یاورصاحبلری اوزرنه ای چلابم نفسنی سقله

اللهم آمن بلده واحفظ ولده **شعر** لقد سعد الدنیا به دام سعده

ای چلابم شهرنی امین ایله دخی اوغلنی سقله تحقیق دنیا سعادتلندی انوک سعادتی

وایده المولی بالویة النصر • کذلک ینشأ لینة هو عرقها

مولی ایده برکه لندرسون بیردم سنجقلریله کروشوبیلالین بیر بوداق بیترا اول انوک کوکیدر

وحسن نبات الارض من کرم البذر • ایزد تعالی و تقدس خطهٔ پاک

یرده بتنلرک کوکجکلکی تخم ایلوکندن در یوجه الله پاک

شیراز را بهیبت حاکمان عادل و همت عالمان عامل تا زمان

شیراز پاک خطه سن عادل حاکملرک هیبتیله دخی عمل ایدیجی عالملرک همتیله

نظم قیامت در امان سلامت نگه دارد

قیامت زمانه دک امینلکده و صاغلقده صقلیه طوتر

اقلیم پارس را غم از آسیب دهر نیست • تا بر سرش بود چو توئی سایهٔ خدا

عجم اقلیمنک فلکک دمسندن غمی یوق تا باشی اوزره اولا سنجیلین الله کولکه سی

امروز کس نشان ندهد در بسیط خاک • مانند آستان درت مأمن رضا

بکون کمسه نشان ویرمز بیر یوزنده سنک قپوک اشیکی کبی رضا امین اولاجق یرین

...امدم کشور آسوده دیدم • پلنگان رها کرده خوی پلنگی

بر نشست پای خاطر بیچارگان شکر ٭ بر ما و بر خدای جهان آفرین جزا

سنوک اوزرکه ور بیچاره‌لرک خاطرن رعایت ایلمکدن شکر بیزم اوزریمزه جهان یرادیجی خدا اوزرنه عوض

یا رب ز باد فتنه نگه دار خاک پارس ٭ چندان که خاک را بود و باد را بقا

یا رب فتنه یلندن صقلیوطوت عجم طپراغنی نچه که طپراغه دخی یله بقا اوله

سبب تألیف این کتاب یک شب تأمل ایام گذشته

بر کیجه کچمش کونلروی فکر

می‌کردم و بر عمر تلف کرده تأسف می‌خوردم و سنگ سراچهٔ دل را

ایلدم دخی ضایع ایلدوکوم عمره غصه یردم کوکل سرایچه‌سنک طاشنی

بالماس آب دیده می‌سفتم و این ابیات مناسب حال خود می‌گفتم

کوز یاشی کولنکیله دلردم بو بیتلری کندو حالومه مناسب سویلردم

مثنوی هر دم از عمر می‌رود نفسی ٭ چون نگه می‌کنم نماند بسی

هر دم عمردن کیدر بر نفس چون نظر ایلیم چوق قالمز

ای که پنجاه رفت و در خوابی ٭ مگر این پنج روز دریابی

ای که اللی کتدی اویقوده سن مکر بو بیش کونی الچینه بولاسن

خجل آنکس که رفت و کار نساخت ٭ کوس رحلت زدند و بار نساخت

اوتانور اول کمسه که کتدی ایشن دوزمدی کوچ کوسنی اوردیلر یوکن دوزمدی

خواب نوشین بامداد رحیل ٭ باز دارد پیاده را ز سبیل

کوچ صباحنک طاتلو اویقوسی پیاده‌یی یولدن کیرو قور

هر که

هر که آمد عمارت نو ساخت ٭ رفت و منزل بدیگری پرداخت

هر کیم کلدی یکی عمارت دوزدی کتدی منزلی غیره تمام اوله

وان دگر پخت همچنان هوسی ٭ وین عمارت بسر نبرد کسی

اول بری دخی شو بیله هوس پشوردی بو عمارتی باشا التمدی کمسه

یار نا پایدار دوست مدار ٭ دوستی را نشاید این غدار

آیتوطوتما پایدار دوست طوتمه دوستلغه یرامز بو آلدایجی

نیک و بد چون همی بباید مرد ٭ خنک آنکس که گوی نیکی برد

ایو یرامز چون اولمک کرک ایو خولو اول کمسه که ایکلک سوزن الدی

برگ عیشی بگور خویش فرست ٭ کس نیارد ز پس تو پیش فرست

دیرلک یراغنی کندو قبره ویربی کمسه کتورمز آردکجه اوکجه ویربی

عمر برفست و آفتاب تموز ٭ اندکی ماند و خواجه غره هنوز

عمر قار در تموز آیتک کونشی بیر آز قالدی خواجه دخی مغرور

ای تهی دست رفته در بازار ٭ ترسمت بر نیاوری دستار

ای الی بوش بازاره کتمش قورقرم سن طولو کتورمیه‌سن دستاروکی

هر که مزروع خود بخورد بخوید ٭ وقت خرمنش خوشه باید چید

هر که کندو اکینن خاملیکن یدی اول خرمن وقتنده باشق دیرمک کرک

بعد از تأمل این معنی مصلحت آن دیدم که در نشیمن عزلت نشینم

بو معنینک فکرندن صکره مصلحت آنی کوردم که عزلت مقامنده اوتورم

پند سعدی بگوش جان بشنو ره چنین است مرد وار برو

و دامن صحبت فراهم چینم و دفتر از گفتهای پریشان بشویم

دخی صحبت اتکنی کندمدن آشغه دوشورم دخی دفتریمی پریشان سوزلردن یوم

و دیگر نگویم زبان بریده بکنجی نشسته صم بکم به از کسی که نباشد زبانش اندر حکم

دخی آیرق سویلمیم دلی کسك بر بوجقده اوتورمش کوکر دلسوز اولیندن بر کمسه‌دن یکدرکه دلی

یکی از دوستان که در کجاوه انیس من بودی و در حجره جلیس من برسم

دوستلردن بیری که محفه‌ده بنم انیسم ایدی دخی حجره‌ده بنمله اوتوردی

قدیم از در درآمد چندانکه نشاط ملاطفت کرد و بساط ملاعبت

اسکی عادتیله قپودن ایچرو کلدی شول قدرکه لاغ دن شغلق ایلدی دخی اوین دوشکنی

گسترد سر از زانوی تعبد برنگرفتم و جوابش نگفتم رنجیده

دوشدی باشمی عبادت ایلکدن دزندن یوقرو طوتمدم دخی انکا جواب سویلمدم انجنوب

نگه کرد و گفت کنونت که امکان گفتارست بگوای برادر بلطف و خوشی

نظر ایلدی دخی دیدی شمدیکی سنوکل سویلمکه امکانک واردر سویله ای قرداش لطفله خوشلقله

که فردا چو پیک اجل در رسد بحکم ضرورت زبان درکشی

که یارن چون اجل پیکی ایریشه ضرورت حکمیله دیلکی چکرسن

یکی از متعلقان منش بر حسب واقعه مطلع گردانید که فلان عزم

بکا متعلقلردن بیری آیدی واقعه حالی اوزرنه مطلع اتدرمش که فلان عزم

کرده است و نیت جزم که بقیت عمر در دنیا معتکف نشیند و خاموشی

ایلمشدر دخی نیتی مقرردر که عمرنک بقیه‌سنی دنیاده اعتکافده اوتوره

گزیند

گزیند تو نیز اگر توانی سر خویش گیر و راه مجانبت پیش گیر

اوتورنیلیه سن دخی اکر کوجک یترسه کندو باشکی طوت دخی کنارلولق یولن اوکوکه طوت

گفتا بعزت عظیم و صحبت قدیم که دم بر نیارم و قدم

دیدی اولو عزتله دخی اوکورده‌کی صحبتله که نفس یوقرو کتورمیم دخی آیغم

برندارم مگر آنگه که سخن گفته شود بعادت مألوف

یوقرو طوتمیم مکر اول وقت که سوز سویلنمش اولا اوکرنلمش عادتله

و طریق معروف که آزردن دوستان جهل است و کفارت

دخی بیلنمش یولیله که دوستلری انجتمک جاهللقدر حالبوکه

یمین سهل و خلاف راه صوابست و نقض عهد اولوالالباب

یمین کفارتی آزدر صواب یولنک خلافیدر دخی عقل اییلرینک عهدن بوزمقدر

شعر ذو الفقار علی در نیام و زبان سعدی در کام

علینک ذوالفقاری قینده دخی سعدینک دلی دماغنده

زبان در دهان ای خردمند چیست کلید در گنج صاحب هنر

دل آغزده ای عاقل نه دور صاحب هنرک خزینه‌سی کلیدیدر

چو در بسته باشد چه داند کسی که جوهرفروش است یا پیله‌ور

چون قپو بغلو اوله نه بیله کمسه که جوهر صاتوجیدر یا بونجقجی در

اگرچه پیش خردمند خامشی ادبست بوقت مصلحت آن به که در سخن کوشی

اکرچه عاقل اوکنده طنموق ادبدر مصلحت وقتنده اول ایکدر که سوزده دورشسن

دو چیز طیرهٔ عقل است دم فرو بستن بوقت گفتن و گفتن بوقت خاموشی

ایکی نسنه عقلی بولندرر آغز صوقوق بغلمق سویلمک وقتنده دخی سویلمک صوصمق وقتنده

فی الجمله زبان از مکالمهٔ او درکشیدن مروت ندانستم و روی

محصل کلام دلومی آنوکیله سویلشمکدن چکمکه مروت بلمدم دخی یوزی

از محادثهٔ او گردانیدن قوت نداشتم که یار موافق بود و ارادت

انوکیله حوابلشمقدن دوندرمکه قوت طوتمدم که موافق یار ایدی

صادق نمود بیت چو جنگ آوری با کسی بر ستیز که از وی گزیرت بود یا گریز

دخی کرچک محبت کستردی چون جنک ایلیه‌سن کمسیله انونکله که آندن بکن اولالسن یا قاچق

بحکم ضرورت سخن گفتیم و تفرج کنان بیرون رفتیم در فصل ربیع

ضرورت حکمیله سوز سویلدک دخی تفرج ایدرک طشره کندک یازک بر فصلنده

که صولت برد آرمیده بود و دولت ایام ورد رسیده قطعه

که صووق ایریلکی دینکلمش ایدی دخی کول ایامنک دولتی ایرشمش

پیراهن برگ بر درختان همچون جامهٔ عید نیکبختان

یبرق کوملکی آغجلر اوزره ایو بختلولرک بایراملق تفتانی کبی

اول اردیبهشت ماه جلالی بلبل گوینده بر منابر قضبان

اورته یاز آینک اولی که اولو آیدر بلبل سویلیجی کوک آغاجلر منبرلرنده

بر گل سرخ از نم افتاده لآلی همچو عرق بر عذار شاهد غضبان

قیزل کل اوزره چیکدن اینجولر دوشمش ترکبی تاقیمتلو محبوبلرک یوزنده

شب را

شب را ببوستان با یکی از دوستان اتفاق مبیت افتاد در موضعی

بیر کیجه بوستانده دوستلردن بریله اتفاق کیجه‌لمک دوشدی

خوش و خرم و درختان درهم گفتی که خردهٔ مینا بر خاکش

بر خوش یر دخی شاد دخی آغجلری بر بریله دییه‌سن که سرچه‌خرده‌سی طپراغی اوزره

ریخته است و عقد ثریا از تاکش درآویخته شعر

دوکلمش در یا اولکر توغماغی طوروندن اصلمشدر

روضة ماء نهرها سلسال دوحة سجع طیرها موزون

بیر چمنلق ایدی ایرماقلرنک صویی چیلاق بیر باغچه ایدی قوشلری آوازی موزون ایدی

آن پر از لالهای رنگارنگ وین پر از میوهای گوناگون

اول طپطلو رنکارنک لاله‌لردن بو طپطلو درلو درلو یمشلردن

باد در سایهٔ درختانش گسترانیده فرش بوقلمون

یل آغجلری کولکه‌سنده دوشمش آلاجه دوشک

بامدادان که خاطر باز آمدن بر رای نشستن غالب آمد دیدمش

اول صباح که کرو کلمک خاطری اوتورمق فکری اوزرنه غالب کلدی آنی کوردم

دامنی گل و ریحان و سنبل و ضیمران فراهم آورده و رغبت شهر

بیر اتک کول دخی ریحان دخی سنبل دخی پیره بلو فسلکن دوکلی بربره کتورمش شهره رغبت

کرده گفتم گل بوستان را چنانکه دانی بقایی و عهد گلستان را وفایی نباشد

ایلمش دیدم بوستانک کولنک ایلدکه بیلورسن بقالق دخی کلستانک عهدنک وفالغی اولمز

و حکما گفته اند هرچه نپاید دلبستگی را نشاید گفتا طریق چیست

دخی حکیملر دیمشلردر هر نسنه که آیق طورمز کوکل باغلمغه یرامز دیدی یول نه در

گفتم برای نزهت خاطر ناظران و فسحت قلوب حاضران کتاب گلستانی

دیدم نظر ایدیجیلرک خاطرلری شادلغیچون دخی حاضرلرک کوکللری کینکلکیچون بیر گلستان

توانم تصنیف کردن که باد خزان را بر ورق او دست تطاول نباشد

تألیف ایلمکه کوجم یتر که خزان یلینک آنوک یپراغنه ال اوزاتلغی اولمیه

و گردش زمان عیش ربیعش را بطیش خریف مبدل نکند **بیت**

دخی زمانک دونمسی یازی ذوقنی کوز وقتی یاپشغی تبدیلا اولمش ایلمیه

بچه کار آیدت ز گل طبقی • از گلستان من ببر ورقی

نه ایشوکه کلور گلدن بیر طبق • بنم گلستانمدن ایلت بر ورقی

گل همین پنج روز و شش باشد • وین گلستان همیشه خوش باشد

گل همان بیش آلتی کون اولور • بو گلستان دائم خوش اولور

حالی که من این حکایت بگفتم دامن گل بریخت و در دامنم آویخت

بیر حالعه که بن بو حکایتی سویلدم بیر اتکر گلی دوکدی دخی بنم اتکمه آصلدی

که الکریم اذا وعد وفا فصلی در همان روز اتفاق بیاض افتاد

که کریم اولدر که چون وعد ایلیه وفا ایلیه ایکی فصل اولکون اتفاق بیاضه دوشدی

در حسن معاشرت و آداب محاورت در لباسی که متکلمان را بکار

عشرت ایلمکلک کوزلکلکنده دخی جوابلشمق ادبلرنده بیر لباسده که سویلیجیلره ایشه

آید و مترسلان را بلاغت افزاید فی الجمله هنوز از گل بوستان

کلور دخی ترسلجیلره بلاغت آرتورر محصل کلام دخی بوستان گلندن

بقیتی موجود بود که کتاب گلستان تمام شد و بحقیقت تمام آنگه

بیر بقیه بولنوردی که گلستان کتابی تمام اولدی حقیقتده تمام اول وقت

شود که پسندیده آید در بارگاه شاه جهان پناه و سایه کردگار

اولور که بکنلمش گله جهان صغنجی شاهک بارگاهنده کردگارک کولکه سی

و پرتو لطف پروردگار ذخر الزمان و کهف الامان المؤید من

بسلیجی الهک لطفی شعله سی زمانک ارتیه قونلشی امینلک مغاره سی برگرلنمش

السماء المنصور علی الاعداء عضد الدولة القاهرة و سراج

گوکدن یاردم لنمش دشمانلر اوزرینه دولت قاهره نک بازوسی

الملة الباهرة جمال الانام مفخر الاسلام سعد بن اتابک الاعظم

یلدیراجی ملتک چراغی عالم خلقنک جمالی اسلامک فخری سعد که اتابک اعظم اوغلیدر

شاهنشاه معظم مالک رقاب الامم مولی ملوک العرب و العجم

شاهلر شاهی که اولعور امتلر رقابنک مالکی در عرب عجم بکلرینک افندیسی

وارث ملک سلیمان مظفر الدنیا ابو بکر بن سعد بن زنگی

سلیمانک ملکنک وارثی دنیانک ظفرلنمش ابو بکر که سعد اوغلیدر سعد زنگی اوغلی

ادام الله اقبالهما و ضاعف جلالهما و جعل الی کل خیر مآلهما

الله دولتلرن دائم ایلسون دخی ایکی قات قدرلرن ایلسون دخی هر خیره قلسون اول ایکیسنک فکرن

دخی عاقبت

بکرشمهٔ لطف خداوندی مطالعه فرماید . بیت

افندیمز لطفی عنایتیله مطالعه بیوره

گر التفات خداوندیش بیاراید . نگارخانهٔ چینی و نقش ارژنگیست

که آنوک افندیلیغی نظری بزنیه . چین خانه سنک نگاری دخی ارژنگ نقشی اوله

امید هست که روی ملال در نکشد . ازین سخن که گلستان نه جای دلتنگیست

امید واردر که ملوللق یوزن گرو چکمیه . بو سوزدن که گلستان کوکل طار اولاجق یر دگلدر

علی الخصوص که دیباچهٔ همایونش . بنام سعد ابی بکر سعد بن زنگیست

خصوصا که آنوک کوزل دیباجه سی . ابو بکرک سعد آدینه که سعد اوغلیدر

دیگر عروس فکر من از بی جمالی سر بر نیارد و دیدهٔ یاس از پشت

آیرق بنم فکرم کلینی جمالسزلقدن باشن یوقرو کتورمز دخی نومیدلق کوزن

پای خجالت بر ندارد و در زمرهٔ صاحبدلان متجلی نشود مگر

اوتنمق اباغندن یوقرو طوتمز دخی صاحب جماللر زمره سنده جلالنمش اولمز

آنگه متحلی گردد بزیور قبول امیر کبیر عالم عادل مؤید مظفر

مکر اول وقت بزنمش اولیه اولو بکک قبولی بزنکیله که عالمدر دخی عادلدر

منصور ظهیر سریر سلطنت و مشیر تدبیر مملکت کهف الفقراء

سلطنت تختنک آرقه لاجیغی مملکت تدبیرینک اشارت ایدیجیسی فقیرلرک مغاره سی

ملاذ الغرباء مربی الفضلاء محب الاتقیاء افتخار آل فارس

غریبلرک سغنجغی فاضللرک بسلیجیسی پرهیزکارلرک سوجیسی فارس آلنک فخری

یمین

یمین الملک ملک الخواص فخر الدولة والدین غیاث الاسلام

ملکک یمینی خاص بکلرک دولتک فخری دینک فخری اسلامک مددجیسی

والمسلمین عمدة الملوک والسلاطین ابی بکر بن ابی نصر

دخی مسلمانلرک بکلرک اینانلاغی دخی سلطانلرک ابی بکر که ابی نصر اوغلیدر

اطال الله عمره واجل قدره وشرح صدره وضاعف اجره

الله عمرن اوزاتسون دخی قدرینی یوجلتسون دخی کوکسنی یارسون اجرینی ایکی قات ایلسون

که ممدوح اکابر آفاقست و مجموع مکارم اخلاق . بیت

که آفاقک اکابرینک مدحی اولنمشیدر دخی ایو خلقلر جمع اولاجق یردر

هر که در سایهٔ عنایت اوست . گنهش طاعتست و دشمن دوست

هر کیم آنوک عنایتی کولکه سنده در . گناهی طاعتدر دشمنی دوستدر

به هر یکی از سایر بندگان و حواشی خدمتی متعین است که

اگر در ادای آن تهاون و تکاسل روا دارند هر آینه در معرض

خطاب و محل عتاب آیند مگر برین طایفهٔ درویشان که

شکر نعمت بزرگان واجبست و ذکر جمیل و دعای خیر و ادای

چنین خدمت در غیبت اولیتر است که در حضور این بتصدیع
دخی بو تجلیلی خدمتکار ایمی یکرکدر که حضورده بو باش آغرتمغه

نزدیکست وان از تکلف دور باجابت مقرون باد — بیت
یاقندر اول زحمتدن ایراقدر قبول اولمغیله یولداش اولمش اولسون

پشت دوتای فلک راست شد از خرمی ● تا چو تو فرزند زاد مادر ایام را
فلکک ایکی قت اولمش آرقه سی طوغرلدی شادلقدن ● تا سنکبی اوغول طوغردی روزگار آناسی

حکمت محض است اگر لطف جهان آفرین ● خاص کند بنده مصلحت عام را
حرف حکمتدر اگر جهانی یرادیجینک لطفی ● تعیین ایلیه برقولی عام مصلحتیچون

دولت جاوید یافت هر که نکونام زیست ● کز عقبش ذکر خیر زنده کند نام را
ابدی دولت بولدی هرکه ایو آد دیرلدی ● که آرده نجه خیرله آکلمق آدن دیری ایلر

وصف ترا گر کنند ور نکنند اهل فضل ● حاجت مشاطه نیست روی دلارام را
سنک وصفک ایدرلر و گر ایلمیلر فضل اهلی ● دوزکیجه حاجت دکلدر گوکل الندیرجی یوزینه

عذر تقصیر خدمت و موجب اختیار عزلت
تقصیر و تقاعدی که در مواظبت خدمت
خدمتی اکسکلکینک عذری و عزلتی اختیار ایلمکک سببی — اکسکلک و طوریم کر کوا اولنمقده

بارگاه خداوندی میرود بنا بر آنست که طایفهٔ حکماء هند در
افندومک بارگاهی خدمتنده دایم اولق کیدر بنا آنوک اوزرهدر که هند حکیملرینک طایفه سی

فضایل بزرجمهر سخن میگفتند آخر جز این عیبش ندانستند که در سخن
بزرجمهرک فضیلتلرندن سوز سویلدیلر آخر بوندن غیری عیبن بلمدیلر که سوز

گفتن

گفتن بطی است یعنی درنگ بسیار میکند و مستمع بسیار منتظر
سویلمکده کهلدر یعنی چوق اکلنمک ایلر و دیکلیجی چوق منتظر

باید بود تا وی تقریر سخنی کند بزرجمهر بشنید گفت
اولمق کرک تا اول بیرسوزی تقریر ایلیه بزرجمهر ایشتدی دیدی

اندیشه کردن که چه میگویم به از پشیمانی خوردن که چرا گفتم
فکر ایلمک که نه سویلیم یکدر پشیمانلق یمکدن که نیچون سویلدم

شعر
سخندان پرورده پیر کهن ● بیندیشد آنگه بگوید سخن
سوز بلیجی بسلنمش اسکی قوجه ● فکر ایدر آندنصکره سوز سویلر

مزن بی تامل بگفتار دم ● نکو گوی ور دیر گویی چه غم
ادرمه تفکرسز سوزه نفس ووره ● ایو سویله اگر کچ سویلرسک نه غم

بیندیش وانگه بر آور نفس ● وزان پیش بس کن که گویند بس
فکر ایله آندنصکره نفس ایو قور کتور ● و آندن اوکدن یتر ایله که یتر دیه لر

بنطق آدمی بهتر است از دواب ● دواب از تو به گر نگویی صواب
سویلمکیله آدم اوغلی یکرکدر حیواندن ● حیوان سن یکدر کر سویلمزسک ایو

فکیف در نظر اعیان خداوندی عز نصره که مجمع اهل
نه حال افندومک بلکلری نظرنده نصرتی عزیز اولسون

دل است و مرکز علماء متبحر اگر در سیاقت سخن دلیری
که اهل دلک جمع اولنجق یریدر و کرکه اولوی عالملرک اگر سوز سیاقتنده

کنم شوخی کرده باشم و بضاعت مزجاة بحضرت عزیز آورده که
بها ورلق ایلیم اوطم لق ایلمش اولم دخی آزاجق سرمایه عزیز حضرتنه گتورمش اولم که بو

در نزد جوهریان جوی نیارد و چراغ پیش آفتاب پرتوی ندارد
جوهریلر قتنده بیر آرپه گتورمز دخی چراغ گونش اوگنده شعله طوتمز

و مناره بلند در دامن کوه الوند پست نماید بیت
دخی یوجه مناره الوند طاغنک اتکنده آلچق گوزوکور

هر که گردن بدعوی افرازد • خویشتن را بگردن اندازد
هر که بوینینی دعوی یوجلدر اوزاتور کندیسنی بوینندن آتر

سعدی افتاده ایست آزاده • کس نیاید بجنگ افتاده
سعدی بیر دوشمش آزاده در کمسه دوشمشله جنگ ایلمکه گلمز

اول اندیشه آنگهی گفتار • پای بست آمده است پس دیوار
اول فکر آندنصکره سوز آیق آلچق گلمشدر صکره دیوار

نخل بندم ولی نه در بستان • شاهد فروشم ولی نه در کنعان
نخل بغلایجیم ولی بوستانده دگل محبوب صاتیجیم ولی کنعانده دگل

لقمان را پرسیدند که حکمت از که آموختی گفت از نابینایان که تا جای
لقمانه صوردیلر که حکمتی کمدن اوگرندک دیدی گوزسوزلردن

نبینند پای ننهند قدم الخروج قبل الولوج • مردیت بیازمای انگه
که تا یر گورمینجه ایاق قومزلر چقماقی اوگوردیله گیرمزدن اوگون ارلکوکی صنا

زن کن

طوغانک خروس جنگی نه مناسب

زن کن • گرچه شاطر بود خروس بجنگ • چه زند پیش باز رویین چنگ
اوغلن گرچه شاطر اولور خروس جنگده نه وورر باقر پنچه لو طوغان اوگنده

گربه شیر است در گرفتن موش • لیک موش است در مصاف پلنگ
کدی آرسلاندر سیچان طوتمقده لیکن سیچاندر قپلانلر صفنده

اما باعتماد سعت اخلاق بزرگان که چشم از عوایب زیردستان
اما اولولارک خلقلری گنیکلکنه طاینوب که گوزلرینی الی آلتندکیلرک عیبلرندن

بپوشند و در افشای جرایم کهتران نکوشند کلمه چند بطریق اختصار
اورترلر دخی کیچیلرک عیبن آچمغه صغیر آز سوز مختصر طوتمق طریقیله

از نوادر امثال و شعر و حکایات و سیر ملوک ماضی رحمهم الله
از بولونور معنیلردن

درین کتاب درج کردیم و برخی از عمر گرانمایه برو خرج موجب
بو کتابده جمع ایلدک دخی بیراز آغر بهالو عمردن آنوک اوزرنه خرج ایلدک

تصنیف کتاب گلستان این بود بیت • بماند سالها این نظم و ترتیب
گلستان کتابنک تألیفی اولمغه سبب بو ایدی قالور ییللر بو نظم دخی ترتیب

ز ما هر ذره خاک افتاده جایی • غرض نقشیست کز ما باز ماند
بیزدن هر ذره طپراق بیر یره دوشمش غرض بیر نقشدر که بیزدن گیرو قاله

که هستی را نمی بینم بقایی • مگر صاحب دلی روزی برحمت
که وارلغه بیر بقا گورمزم مگر بیر گوکل اری بیر گون اسیرگیه

فهرست ابواب باب اول در سیرت پادشاهان

بابلرک علامتی اوّلکی باب پادشاهلرک سیرتی بیاننده در

باب دوم در اخلاق درویشان

ایکنجی باب درویشلرک خلقلری بیاننده در

باب سوم در فضیلت قناعت

اوچنجی باب قناعتوک فضیلتی بیاننده در

باب چهارم در فواید خاموشی

دردنجی باب اسسز اولمق فایده‌لری بیاننده در

باب پنجم در عشق جوانی

بشنجی باب یکیتلک عشقی بیاننده در

باب ششم در ضعف پیری

آلتنجی باب قوجالق ضعیفلکی بیاننده در

باب هفتم در تأثیر تربیت

یدنجی باب تربیت اثر ایلمک بیاننده در

باب هشتم در آداب صحبت

سکزنجی باب صحبت آدابی بیاننده در

تاریخ در آن مدت که ما را وقت خوش بود ز هجرت ششصد و پنجاه و شش بود

اول مدتده که بیزم وقتمز خوش ایدی هجرتدن آلتی یوز اللی آلتی یل ایدی

مراد

مراد ما نصیحت بود گفتیم حوالت با خدا کردیم و رفتیم

بیزم مرادمز نصیحت ایدی دیدک الله حواله ایلدک دخی کتدک

باب اوّل در سیرت پادشاهان پادشاهی را شنیدم که بکشتن اسیری

اوّلکی باب پادشاهلرک سیرتی بیاننده در بر پادشاهی ایشتدم که بر اسیری اولدرمکه

اشارت کرد بیچاره در حالت نومیدی بزبانی که داشت ملک را

اشارت ایلدی بیچاره نومیدلق حالتنده دلنده نه که طوتردی پادشاهه

دشنام دادن گرفت و سقط گفتن که گفته‌اند هر که دست از جان بشوید

سوکمکه دخی سوز سیلمکه که دیمشلردر هر که الینی جاندن یویه

هر چه در دل دارد بگوید **بیت** اذا یئس الانسان طال لسانه

هر نه که کوکلنده طوتر سویلر قچن آدم اوغلی امیدکسه دیلی اوزانور

سنور مغلوب یصول علی الکلب ٭ وقت ضرورت چو نماند گریز ٭

زبون اولمش کدی کبی کلبه اولاشور ضرورت وقتنده چون قاچمق قالمیه

دست بگیرد سر شمشیر تیز ٭ ملک پرسید چه میگوید یکی

ال طوتار کسکین قلیچ باشنه پادشاه صوردی نه سویلر بیری

از وزرای نیک محضر گفت ای خداوند همی گوید الآیة والکاظمین

ایو خویلو وزیرلردن بیری دیدی ای افندم سویلر

الغیظ والعافین عن الناس ٭ ملک را رحمت آمد و از سر خون او

آدم اوغلنلردن

قشم بودوجیلر حقیچون دخی سوچلر عفو ایدیجیلر حقیچون پادشاهه اسرکمک کلدی دخی آنوک باشندن و قانندن

دن گذشت وزیری دیگر که ضد او بود گفت ابنای جنس ما را نشاید

بچکدن . بیر غیری وزیر که آنوک دشمنی ایدی دیدی بیزم جنسومز اوغلانلرینه لایق دکل

که در حضرت پادشاهان جز براستی سخن گویند این شخص ملک را

که پادشاهلر حضورنده طوغرودن غیری سوز سویلیه‌لر بو شخص پادشاهه

ناسزا گفت ملک روی ازین سخن درهم کشید و گفت مرا دروغ

لایق دکول سویلدی پادشاه یوزینی بو سوزدن کیرو چکدی دخی دیدی بکا

او پسندیده‌تر آمد ازان راست که تو گفتی که آن را روی در مصلحتی

آنوک یالانی بکنلمش رک کلدی اول کرچکدن که سن سویلدک که آنوک یوزی بیر مصلحته

بود و این را بنا بر خبثی و خردمندان گفته‌اند دروغ مصلحت

ایدی دخی بونوک بناسی بر دارلق اوزرنه دخی عاقللر دیمشلردر

آمیز به از راست فتنه انگیز **شعر** هر که شاه آن کند که او گوید

مصلحت قرشدرجی یلان فتنه قوپاریجی کرچکدن یکدر هر که شاه آنی ایلیه که اول سویلیه

حیف باشد که جز نکو گوید **لطیفه** بر طاق ایوان فریدون

حیف اولا که ایودن غیری سویلیه فریدونوک ایوانی بوجه اشکین یازلمش ایدی

بیت

نبشته بود جهان ای برادر نماند بکس دل اندر جهان آفرین بند و بس

جهان ای قرداش کیمسه‌یه قلمز کوکلی جهان یرادیجیه باغله یتر

مکن تکیه بر ملک دنیا و پشت که بسیار کس چون تو پرورد و کشت

طینمه ایله دنیا ملکنه دخی آرقلنمه که چوق کیمسنی سنک کبی بسلدی و اولدردی

چو آهنگ رفتن کند جان پاک چه بر تخت مردن چه بر روی خاک

چون کتمکه قصد ایلیه آرو جان تخت اوزره اولمک نه طبراق اوزره اولمک نه

الحکایة یکی از ملوک خراسان محمود بن سبکتگین را در خواب

عجم بکلرندن بیری سلطان محمود بن سبکتکینی دوشنده کوردی

دید بعد از وفات او بصد سال که جملهٔ وجود او ریخته بود

آنوک اولومندن صکره یوز ییل که آنوک جمله وجودی دوکولمش ایدی

و خاک شده مگر چشمان او که همچنان همی گردید و نظر می کرد

دخی طبراق اولمش مگر آنوک کوزلری که کیرو شویله دوکلدی و نردی دخی نظر ایلردی

سایر الحکما از تعبیر تا و یل آن فرو ماندند درویشی گفت

جمله حکیملر آنوک تعبیرندن و تاویلندن آشغه قالدیلر بیر درویش دیدی

جنبش

هنوز نگرانست که ملکش با دگرانست **شعر**

دخی باقیجیدر که ملکی غیریلرده‌در

بس نامور بزیر زمین دفن کرده اند کز هستیش بروی زمین یک نشان نماند

چوق آداسلرینی که یر آلتنه دفن ایلدیلر که آنوک وارلغندن یر یوزنده بیر نشان قلمدی

وین پیر لاشه را که سپردند زیر خاک خاکش چنان بخورد کزو استخوان نماند

بو پیر نسنه دکول قوجه یی که یر آلتنه اصمارلادیلر طوپراق آنی شویله یدی که آندن سنکک دخی قلمدی

زنده است نام فرخ نوشین روان بخیر گرچه بسی گذشت که نوشین روان نماند

نوشیروانوک شاد آدی خیرله دیریدر کرچه چوق کچدی که نوشین روان قلمدی

در چشم خانه

مگر درویشی که خدمت درویشان بجای آورده بود

خیری کن ای فلان و غنیمت شمار عمر ● زان پیشتر که بانگ برآید فلان نماند

بر خیر ایله ای فلان عمری غنیمت صای شوندن ایلرو که آواز کله که فلان قلمدی

حکایت ملک زاده‌ای را شنیدم که کوتاه بود و حقیر و دیگر برادرانش

بر بکزاده اوغلنی ایشتدم که قصه ایدی دخی خورده غیری قرداشلری

بلند قامت و خوب روی بودند باری ملک او را بکراهیت و استحقار

یوجه بویلو دخی کوزل یوزلو ایدیلر بیر کره پادشاه انکا یکرنکلیله دخی خور طوتمغله

نظر کرد پسر فراست بجای آورد و گفت ای پدر کوتاه خردمند

نظر ایلدی اوغلان عقل یرنه کتوردی دیدی ای آتا قصه عقللو

به از نادان بلند نه هرچه بقامت مهتر بقیمت بهتر چنانکه

یوجه ناداندن یکدر دکولدر که هرنه که بوین اولو اوله قیمتده یکرک اوله

گویند الشاة نظیفة والفیل جیفة اقل جبال الارض

شیلکه سویلر قویون پاک در فیل مردار در بیر طاغلرنوک کوچوکی

طور وانه لاعظم عند الله قدرا و منزلا ● بیت

طور طاغی در حال بوکه اول اولودر الله قتنده قدر یوننده دخی منزل یوننده

آن شنیدی که لاغری دانا ● گفت روزی بابلهی فربه

آنی ایشتدکمی که بیر آرق بیلیجی دیدی بر کون بیر سموز آبلهه

اسب تازی اگر ضعیف بود ● همچنان از طویلهٔ خر به

تازی آت اگر ضعیف اوله کیرو ینه بیر طویله اشکدن یکدر

پدر

پدر بخندید و ارکان دولت بپسندیدند و برادران بجان برنجیدند

آتا کولدی دخی دولت ارکانی بکندیلر دخی قرداشلری جانله انجندیلر

بیت تا مرد سخن نگفته باشد ● عیب و هنرش نهفته باشد

تاکه ار سوز سویلمش اولا عیبی دخی هنری دخی کیزلو اولور

هر بیشه گمان مبر که خالیست ● شاید که پلنگ خفته باشد

هر میشه‌یی کمان التمه که بوشدر شاید که قپلان اویومش اولا

شنیدم که در آن مدت ملک را دشمنی صعب روی نمود چون لشکر

ایشتدم که اول مدتده پادشاهه بیر یاوز دشمن یوز کستردی

از هر دو طرف درهم آمیختند اول کسی که در میدان اسب جهانید

چون لشکر ایکی طرفدن بیر بیرینه قاریشدیلر اول کشی که میدانده آت سکرتدی

این پسر بود گفت ● بیت آن نه من باشم که روز جنگ بینی پشت من

بو اوغلان ایدی دیدی بن اول اولمیم که جنک کوننده بنم آرقم کورسن

آن منم کاندر میان خاک و خون بینی سری ● انکه جنگ آرد بخون خویش بازی میکند

بن اولم که قان ایله طپراق آراسنده بر باش کورسن اول که جنک ایله کلور قانیله اوینار

روز میدان وانکه بگریزد بخون لشکری ● این بگفت و خود را بر سپاه دشمن

میدان کوننده اول که قاچر لشکر قانیله اوینار بونی دیدی دخی کندونی دشمن چریسنه

زد و تنی چند از مردان کاری را بینداخت چون پیش پدر آمد زمین

اوردی دخی بیرقاچ تنی ایش ارلرندن آتدی چون آتاسنه کلدی

بزرگ‌مین خدمت نهاد گفت بیت ای که شخص منت حقیر نمود
یوزنی خدمت طپراغنه قودی دیدی ای که بنم شخصم حقیر گوستردی

تا درشتی هنر نپنداری * اسب لاغر میان بکار آید
تا ایریلیکنی هنر صنمیه سن اورته آرق آت ایشه گلور

روز میدان نه گاو پرواری * آورده اند که سپاه دشمن بی قیاس
میدان گوننده بسلو صیغر دگل گتوردیلر که دشمن چریسی قیاسسز

بود وایشان اندک جماعتی آهنگ گریز کردند پسر نعره بزد وگفت
ایدی بونلر آزاجق ایدی بیر جماعت قاچمغه قصد ایلدیلر اوغلان بیر نعره اوردی دخی دیدی

ای مردان بکوشید یا جامه زنان بپوشید سواران را بگفتن او
ای ارلر دوروشوک یا عورتلر طونن گیوک آتلولر آنوک سویلمسی

تهور زیادت گشت وبیکبار حمله آوردند شنیدم که هم در آن
غیرت زیاده اولدی دخی بیر اوغوردن حمله گتوردیلر ایشتدم که هم اول

روز بر دشمن ظفر یافتند ملک سر وچشم پسر را ببوسید ودر
گوننده دشمن اوزرینه ظفر بولدیلر پادشاه اوغلنک باشنی وگوزنی اوپدی

کنارش گرفت وهر روز نظر عنایت در حق وی زیادت کرد
دخی قوجدی دخی هر گون عنایت نظرن آنوک حقنده زیاده ایلدی

تا ولیعهد خویش کرد برادران حسد بردند وزهر در طعامش
تا کندو ولیعهدی ایلدی قرداشلری حسد ایلدیلر دخی یمکنه آغو ایلدیلر
تاکندونک ولیعهد یقینی ایلدی

کردند خواهرش از غرفه بدید ودریچه را برهم زد پسر دریافت
قزقرداشی پنجره دن گوردی دخی پنجره یی بیربرینه اوردی اوغلان آگلدی

ودست از طعام باز کشید وگفت محالست که اگر هنرمندان بمیرند
دخی الن طعامدن گرو چکدی دخی دیدی محالدرکه اگر هنرمندلر اولسه لر

بی هنران جای ایشان بگیرند بیت کس نیاید بزیر سایه بوم
بی هنرلر آنلرک یرن طوته لر کمسه بیقوشک کولگه سنه گلمز

ور همای از جهان شود معدوم * پدر را ازین حالت آگهی دادند
اگر هما جهاندن یوق دخی اولورسه آتایه بو حالدن خبر ویردیلر

برادرانش را بخواند وگوشمالی فرمود وهر یکی را از اطراف بلاد
قرداشلرن اوقودی دخی نصیحت بیوردی دخی هر بیرینه شهرلر اطرافندن

حصه مرضیه معین کرد تا فتنه بنشست ونزاع برخاست
خشنود اولجق حصه معین ایلدی تا فتنه اوتوردی دخی نزاع اوروطوردی

که گفته اند ده درویش در گلیمی بخسبند ودو پادشاه در اقلیمی
که دیمشلردر اون درویش بیر کلیمده اویورلر دخی ایکی پادشاه بیر اقلیمده

نگنجند بیت نیم نانی گر خورد مرد خدا * بذل درویشان کند نیمی دگر
صغمزلر یرم اتمک گر یه الله اری درویشلره باغشلر اوبر یاروسنی

ملک اقلیمی بگیرد پادشاه * همچنان در بند اقلیمی دگر
بیر ملکی بیر اقلیمی بیر پادشاه طوتر گیرو نوبتکلر بیر غیری اقلیمک قیدنده اولور

الحکایة طایفهٔ دزدان عرب بر سر کوهی نشسته بودند و منفذ
عرب اوغریلرندن بیر طایفه بیر طاغ باشنده اوتورمش ایدیلر
کاروان بسته و رعیت بلدان از مکاید ایشان مرعوب و لشکر
دخی کاروان یولنی باغلامش دخی شهرلر رعیتلری آنلارک مکرلرندن قورقمش ایدی
سلطان مغلوب بحکم آنکه ملاذی منیع از قلهٔ کوهی بدست
دخی سلطانک لشکری یکلمش اولمش ایدی اول سببدنکه بیر صغنجق پک صقلاجق یر بیر طاغ تپه سنده
آورده بودند و ملجا و ماوای خود کرده مدبران ممالک آن
الکتورمش ایدیلر دخی کندو صغنجق مقاملرین ایتمشلر اول طرفک ملکلرنک تدبیر
طرف در دفع مضرت ایشان مشورت کردند که اگر این طایفه
ایدیجیلری آنلارک ضررین دفع اتمکده طانشق ایلدیلر که اکر بو طایفه
هم برین نسق روزگاری مداومت نمایند مقاومت با ایشان
بو اسلوب اوزره بیر روزکار مداومت کوسترلر آنلار ایله دورشمک
ممتنع گردد بیت درختی که اکنون گرفتست پای بنیروی مردی برآید ز جای
کوج ایلر بیر اغاج که شمدی آیاق طوتمشدر بیر ادمک قوتیله یرندن قوپار
وگر همچنین روزگاری هلی بگردونش از بیخ برنگسلی
وکر کرو بونجلین بیر روزکار قالی ایوبریسن قتقلیله دخی کوکندن اوزه مزسن
سر چشمه شاید گرفتن ببیل چو پر شد نشاید گذشتن بپیل
بیر چشمه باشنی بیلیله طوتمق بارد چون طولوا ولدی فیلیله کچمک یمز
سخن

سخن بدین مقرر شد که یکی بتجسس ایشان بگمارند و وقت
سوز بونک اوزرنه مقرر اولدیکه بیرینی آنلری جاسوسلامغه اصمارلیه لر
فرصت نگاه دارند فی الجمله بوقتی که بر سر قومی رانده بودند
دخی فرصت وقتن کوزتهلر محصل کلام بیر وقتده کیم بیر قومک باشی اوزرنه سورمش ایدیلر
بقعه خالی ماند تنی چند از مردان جنگ ازموده بی فرستادند
دخی اوکری بوش قالمش بیرنیچه تن جنک ارلرندن تجربه اتمش ارلردن ویریبیدیلر
تا در شعب جبل پنهان شدند شبانکه که باز آمدند سفر کرده
تا طاغ بوداغنده کیزلندیلر اول کیجه که کیرو کلدیلر سفر ایلمش
و غارت آورده سلاح بگشادند و غنیمت بنهادند نخستین اول
دخی طویملق کتورمش یراقلرن آچدیلر طویملغی قودیلر اوکوردیکی
دشمنی که بر سر ایشان تاخت خواب بود چندانکه ثلثی از
دشمن که آنلارک باشی اوزرینه چاپدی اویقو ایدی شولقدرکه اوچده بیر مقدار
شب درگذشت شعر قرص خورشید در سیاهی رفت یونس اندر دهان ماهی رفت
کیجه دن کچدی کونش چوروکی قره کولغه کیردی یونس بالق قرننه کیردی
مردان دلاور از کمین بجستند و دست ایشان یکان یکان بر کتف
بهادر ارلر پوصیدن سیچردیلر آنلرک الرن بر بر اوموزنه
بستند بامدادان بدرگاه ملک حاضر آوردند همگنانرا بکشتن فرمود
بغلادیلر اول صباح پادشاه درکاهنه حاضر کتوردیلر دوکلیسی الدرمکه بیوردی

اتفاقا

در آن میان جوانی بود میوهٔ عنفوان شبابش نو رسیده و سبزهٔ

اول اورتاده بر يكيت وار ايدي يكيتلك تازه لغنك يمشي يكي ارشمش

گلستان عذارش نو دمیده یکی از وزرای پای تخت ملک را

دخي يكاغنك گلستاننك سبزه سي يكي بتمش ايو طويلو وزيرلردن بيري پادشاهك تختني

بوسه داد و روی شفاعت بر زمین نهاد و گفت این پسر هنوز

اوپدي دخي شفاعت يوزني يره قودي دخي ديدي بو اوغلان

از باغ زندگانی برنخورده است و از ریعان جوانی تمتع نیافته

ديرلك باغندن يمش يمشدر دخي يكيتلكي اكلوغندن فايده بولمامشدر

توقع بکرم خداوندیست که ببخشیدن خون او بر بنده منت نهد

افندومك كرمندن اميدم در كه آنوك قانني باغشلامغله بو قول اوزره منت قويه

ملک روی ازین سخن در هم آورد و موافق رای بلندش نیامد و

پادشاه يوزيني بو سوزدن كيرو چكدي دخي يوجه فكرينه موافق كلمدي

بیت پرتو نیکان نگیرد هر که بنیادش بدست تربیت نااهل را چون گردکان بر گنبدست

ايولرك شعله سن طوتمز اول كه يابوسي يارمزدر نااهله تربيت گنبد اوزره قوز كبي در

نسل فساد اینان منقطع کردن اولیتر است و بیخ تبار ایشان برآوردن

بونلارك يرامزلق نسلني كسلمش ايلمك يكرك در آنلارك ملاكلغي كوكني يوقرو كتورمك

بهتر که آتش نشاندن و اخگر گذاشتن و افعی کشتن و بچه نگاه

يكرك در كه اودي سوندرمك دخي قور آلي قومق دخي يلاني اولدرمك يوروسن صقلامق

داشتن

داشتن کار خردمندان نیست بیت ابر اگر آب زندگی بارد

طوتمق عاقللرك ايشي دكلدر بولوت اكر ديرلك صوين ياغدره

هرگز از شاخ بید بر نخوری با فرومایه روزگار مبر

هركز سوكود بوداغندن يمش يمزسن آلچق اصللو ايله روزكارك كچورمه

کز نی بوریا شکر نخوری وزیر این سخن بشنید طوعا و کرها

كه حصير قميشندن شكر يمزسن وزير اول سوزي ايشيتدي ديلر ديلمز

پسندید و بر حسن رای ملک آفرین کرد و گفت آنچ خداوند

بكندي و پادشاهك فكري كوزلكنه آفرين ايلدي دخي ديدي آنكه افندم

دام ملکه فرمود عین حقیقت است که هر که در سلک صحبت آن

ملكي دايم اولسون بيوردي بللو كرچكدر كه هر كمسه كه اول يرمزلرك صحبتي ديزيسين

بدان تربیت یافته باشد هر آینه طبیعت ایشان گرفته باشد

تربيت بولمش اولايدي البته آنلرك طبيعتني طوتمش اولا — اولوردي

این

اما بنده امیدوار است که بعشرت صالحان تربیت پذیرد و خوی

اما قول اميد طوتيجيدر كه صالحلرك عشرتيله تربيت قبول ايليه

خردمندان گیرد که هنوز طفل است و سیرت بغی و گروه عنادان

دخي عاقللر خوين طوته كه دخي اوغلانجقدر دخي آزغونلق سيرتي دخي تمردلو بلوكي

در نهاد او متمکن نشده است و در حدیث آمده است که ما من

آنوك ذاتنده يرلشمش اولمامشدر دخي حديثده كلمشدر كه يوقدر

مولود الا وقد يولد على الفطرة ثم ابواه يهودانه وينصرانه
طوغلمدي الا تحقيق طوغار اسلام براداتلشي اوزره آندنصكره آتاسي آناسي يهودي ونصراني ايدرلر

ويمجسانه بيت با بدان يار گشت همسر لوط خاندان نبوتش گم شد
دخي اود پرست ايدرلر لوطك عورتي يمانلر ايله يولداش اولدي نبوت خاندانني يوغ قلدي

سگ اصحاب كهف روزي چند پي نيكان گرفت مردم شد
اصحاب كهفك كوپكي بر نيچه گون ايولر ايزيني طوتدي و آدم اولدي

اين بگفت وطايفه از ندماي ملك با وي بشفاعت يار شدند
بونی ديدي دخي بر طايفه پادشاه مصاحبلرندن آنوكيله ديلكده يولداش اولديلر

تا ملك از سر خون او در گذشت وگفت بخشيدم اگرچه مصلحت
تا پادشاه آنوك باشندن و قانندن گچدي دخي ديدي باغشلدم اگرچه مصلحت

نديدم بيت داني كه چه گفت زال با رستم گرد دشمن نتوان حقير وبيچاره شمرد
گورمدم بيلورمسنكه نه ديدي زال رستم گرده دشمني حقير وبيچاره صيمق اولماز

ديديم بسي كه آب سر چشمه خرد چون بيشتر آمد شتر وبار ببرد
چوق گوردك كه صو آز اولوجق چشمه نك باشندن چون آرتوق كلدي دوه يي يوكيله گتوردي

في الجمله پسر را بناز ونعمت بپروردند واستاد اديب را بتربيت او
محصل كلام اوغلاني نازيله ونعمتله بسلديلر دخي براد بلوجي اوستاذي آنوك تربيتنه

نصب كردند تا حسن خطاب ورد جواب وساير آداب ملوكش آموخت
نصب ايلديلر تا كوگلك سوز سويلمك دخي جواب ويرمك دخي بگلكك ساير ادبلرن اوگرتدي

ودر نظر همگنان پسنديده آمد باري وزير از شمايل او در
دخي دوكلنك نظرنده بگنلمش كلدي بيركره وزير آنوك خويلاندن

حضرت ملك شمه يي گفت كه تربيت عاقلان در او اثر كرده است
پادشاه حضورنده بيراز سويلدي كه عاقللر تربيتي آنده اثر ايلمشدر

وجهل قديمه از جبلت او بدر برده ملك را اين سخن تبسم
دخي اسكي جاهللق آنوك يرندن ديلشندن طشره ايلتمش پادشاهه بو سوزدن گولمك

آمد وگفت بيت عاقبت گرگ زاده گرگ شود گرچه با آدمي بزرگ شود
كلدي دخي ديدي عاقبت قورد اوغلي قورد اولور گرچه آدم اوغلانيله اولو اولور

سالي چندين برين برآمد طايفه اوباش محلت در وي پيوستند
برنچه يل بونوك اوزرينه گلدي محله لو نذلرنكر طايفه سي آكا اولاشديلر

وعقد محبت موافقت بستند تا بوقت فرصت وزير وهر دو پسرانش را
دخي محبت سويلمسن بر برينه اويمقلق بغلديلر تا فرصت وقتنده وزيري دخي ايكي بله اوغلني

بكشت ونعمت بي قياس برداشت ودر مغاره دزدان بجاي پدر
اولدردي دخي قياسسز نعمت الدي دخي اوغريلر مغاره سنده اتاسي يرينه

بنشست وعاصي شد ملك دست تحسر بدندان گزيدن گرفت
اوتوردي دخي عاصي اولدي پادشاه حسرت الني ديشيله اصرمغه طوتدي

گفت شمشير نيك از آهن بد چون كند كسي ناكس بتربيت نشود اي حكيم كس
دخي ديدي ايو قليچي يمان دموردن نه ايلمك كم اولمايان تربيتله اي حكيم كمسه اولماز

بطريق همدا

باران که در لطافت طبعش خلاف نیست ۰ در باغ لاله روید و در شوره بوم خس
یاغمور که طبعی لطافتنده خلاف یوقدر باغده لاله بتورر اجی یرده منتره(؟)

زمین شوره سنبل بر نیارد ۰ درو تخم عمل ضایع مگردان
آجی یره سنبل بتمز آنده تخمکی و عملکی ضایع ایله

نکویی با بدان کردن چنانست ۰ که بد کردن بجای نیک مردان
ایلوکی یرامزلره ایلمک آنجیلاینذر کی یرامزلق ایلمک ایولر یرنه

حکایت سرهنگ زاده‌ای را بر در سرای اغلمش دیدم که عقل
بر چاوش اوغلنی اوغلمشک سرایی قپوسنده کوردم که عقلی

فراستی و فهم کیاستی زاید الوصف داشت هم از عهد خردی
وفهم و ذیرکلکی وصفدن زیاده طوتردی هم کوچکلک عهدندن

آثار بزرگی در ناصیه او پیدا ۰ بیت ۰ بالای سرش ز هوشمندی
اولولق اثرلری انوک آلننده ظاهردی باشی اوزره عاقللقدن

میتافت ستاره بلندی ۰ فی الجمله مقبول نظر سلطان
یلدزدردی یوجه‌لق یلدزی مختصر کلام سلطانک نظرنده مقبول

آمد که جمال صورت و معنی داشت و حکما گفته اند توانگری بهنرست
کلدی که جمال دخی صورت دخی معنی طوتاردی دخی حکیملر دیمشلردر کوچلولق هنرلهدر

نه بمال و بزرگی بعقلست نه بسال ابنای جنس او بر وی حسد
مال ایله دکلدر دخی اولولق عقلیله‌در یلله دکلدر آنوک جنسی اوغلانی آنوک اوزرینه حسد

بردند و در کشتنش کوشش بی فایده کردند ۰ شعر
التدیلر دخی آنی اولدرمکده فایده‌سز دورشمک ایلدیلر

دشمن چه زند چو مهربان باشد دوست ۰ معشوق هرانچه میکند جمله نکوست
دشمن نه اوره چون دوست سوکلو اوله معشوق نه‌دنکم ایلر جمله ایودر

ملک پرسید که موجب خصمی ایشان در حق تو چیست گفت در سایه
پادشاه صوره‌دیکه آنلارک دشمنلغنه سبب سنوک حقکده ندر دیدی

دولت خداوندی دام ملکه همگنانرا راضی کردم مگر حسود را که راضی
افندم دولتی کولکه‌سنده ملکی دایم اولسون جملەیی خشنود ایلدم مکر بخیلی که راضی

نمیشود الا بزوال نعمت من اقبال و دولت ملک زیاده باد ۰ بیت
اولمز الا بنم نعمتم کتمکله پادشاه ملکی دخی دولتی زیاده اولسون

توانم آنکه نیازارم اندرون کسی ۰ حسود را چه کنم کو ز خود برنج درست
کوجم یتر آنا که انجتمیم کمسنک اچروسن بخیله نیلیم که اول کندندن رنج ایچنده‌در

بمیر تا برهی ای حسود کین رنجیست ۰ که از مشقت آن جز بمرگ نتوان رست
اول تا قرتلاسن ای حسود کیم بو رنجدر که آنوک زحمتندن الا اولمک غیری ایله قورتلمق اولمز

شوربختان بارزو خواهند ۰ مقبلانرا زوال نعمت و جاه
آجی بختلولر آرزو ایله دیلرلر مقبللرک نعمتی دخی منصبی کتمه‌سنی

گر نبیند بروز شپره چشم ۰ چشمه آفتابرا چه گناه
کر کوندوزین یراسه‌نک کوزی کورمزسه کونشک چشمه‌سنک نه کناهی واردر

یره صحه قویشی

راست خواهی هزار چشم چنان · کور بهتر که آفتاب سیاه ·

طوغرو دیلرسك · بیك شونچلین كوز · كور یكدر كه كونش قرا اولمقده

الحکایة یکی را از ملوک عجم حکایت کنند که دست تطاول

عجم بكلرندن بیرینی · حكایت ایدرلر كه · اوزونلق الینی

بمال رعیت دراز کرده بود و جور و اذیت آغاز · خلق از مکاید

رعیت مالنه · اوزون ایلمش ایدی · دخی ظلم دخی انجتمكه باشلامش ایدی · خلق انوك

ظلمش بجهان برفتند و از کربت جورش راه غربت گرفتند · چون

ظلمی مكرلرندن · جهانه كتدیلر · دخی جورینك غصه‌سندن · غربت یولنی طوتدیلر

رعیت کم شد ارتفاع ولایت نقصان پذیرفت و خزینه تهی

چون رعیت اكسك اولدی · ولایت بوجلمك اكسكلك قبول ایلدی · دخی خزینه بوش

ماند و دشمنان از هر طرف زور آوردند · بیت

قلدی · دخی دشمنلر هر طرفدن زور كتوردیلر

هر که فریادرس روز مصیبت خواهد · گو در ایام سلامت بجوانمردی کوش ·

هر كه فریاد ایریشجی بلا مصیبت كوننده · سیله ساغلق كوننده جوانمردلكه چالشسون

بنده حلقه بگوش ار ننوازی برود · لطف کن لطف که بیگانه شود حلقه بگوش

قولاغی حلقه‌لو قولوكی اكر اوخشامزسك كیدر · لطف ایله لطف ایله كه یاد دخی حلقه بكوش اولا

باری در مجلس او کتاب شاهنامه همی خواندند در زوال مملکت ضحاک

بیركز انوك مجلسنده · شاهنامه كتابن · اوقودیلر · ضحاكوك مملكتی كیتمسنده

و عهد فریدون ملک از وزیر پرسید که فریدون گنج ملک را

دخی فریدونك عهدی بیاننده · پادشاه وزیردن صوردی · كه فریدون · ماله و ملكه

چشم نداشت چگونه مملکت بروی مقرر شد گفت خلقی بتعصب

كوز طوتمادی · نه درلو · مملكت انوك اوزرینه مقرر اولدی · دیدی · بیر خلق كوجیله

آمدند و پادشاهی یافت وزیر گفت چون گرد آمدن خلق

دریلوب كلدیلر · دخی پادشاهلق بولدی · وزیر دیدی · چون خلقك دریلوب كلمسی

موجب پادشاهی است تو چرا خلق را پریشان میکنی مگر سر

پادشاهلغه سبب در · سن نیچون · خلقی · پریشان · ایلرسن · مكر

پادشاهی نداری · بیت · همان به که لشکر بجان پروری · که سلطان بلشکر کند سروری

پادشاهلق باشی طوتمزسن · همان یكدر كه لشكری جان ایله بسلیه‌سن · كه سلطان لشكر ایله سرورلق ایدر

ملک گفت موجب گرد آمدن سپاه چیست گفت ملک را کرم باید

پادشاه دیدی · چری كلوب درلمسنه سبب ندر · دیدی · پادشاهه كرم كركدر

تا خلق برو گرد آیند و رعیت در پناه مملکتش ایمن نشینند و

تا خلق انوك اوزرینه درلوب كلهلر · دخی رعیت · انوك مملكتی صغنجنده · ایمن اوتورهلر

ترا این هر دو نیست · بیت · نکند جور پیشه سلطانی

سنده بو ایكیسی یوق · بیر سلطانلق جورپیشه ایلمز

که نیاید ز گرگ چوپانی · پادشاهی که طرح ظلم افکند

كه قوردن چوبانلق كلمز · بیر پادشاه كه ظلم كیمنی بركه

ملک را پند وزیر ناصح موافق طبع نیامد و روی از این سخن در

پادشاهه نصیحت ایدیجی وزیرک اوگودی طبیعنه موافق گلمدی دخی یوزنی بو سوزدن

هم کشید و بزندانش فرستاد بسی بر نیامد که دشمنی بنی عمّ ملک

گیرو چکدی دخی آنی زندانه ویردی چوق گچمدی که بیر اولو دشمن

برخاست و بمقاومت لشکر آراست قومی که از دست تطاول او

اورو طوردی دخی دورشمغه لشکر بزندی بر قوم که انوک الی اوزنلغندن

او بجان آمده بودند و پریشان شده با ایشان باهم کرد

جانه گلمشلر ایدی دخی پریشان اولمشلر آنلارله بیر برنه گردی

آمدند و تقویت کردند تا ملک از تصرف او بدر رفت

گلدیلر دخی قوتلندردیلر تا ملکی ایلدیلر انوک تصرفندن طشره گتدی

و بر خصمای وی مقرر گشت

بیت

دخی انوک دشمنلری اوزره مقرر اولدی

پادشاهی کو روا دارد ستم بر زیردست دوستدارش روز سختی دشمن زورآور است

بیر پادشاه که ظلمی روا طوته الی آلتنده اولانه انوک دوستی دوتدوغی قتیلق گوننده دشمن زوراور

با رعیت صلح کن وز جنگ خصم ایمن نشین زانکه شاهنشاه عادل را رعیت لشکر است

رعیته صلح ایله جنکدن خصمدن امین اوتور شوندن اوتروکه عادل شاهلره رعیت لشکردر

حکایت

پادشاهی با غلام عجمی در کشتی نشست غلام هرگز

بیر پادشاه بیر عجمی اوغلانله گمیه اوتوردی اوغلان هرگز اصلا

دریا

دریا ندیده بود و محنت کشتی نیازموده گریه و زاری در نهاد

دکیزی گورممش ایدی دخی گمی محنتنی صنامامش آغلامغه دخی زاریلق طوتدی

و لرزه بر اندامش افتاد چندانکه ملاطفت کردند آرام نمی

دخی اندامنه دترمک دوشدی شول قدرکه یومشاقلق ایلدیلر آرام

گرفت و ملک را عیش منغص می شد چاره ندانستند حکیمی

طوتمدی دخی پادشاهک دیرلکی غصه‌لنمش اولدی چاره بلمدیلر بر حکیم

در آن کشتی بود گفت اگر فرمان دهی من او را بطریقی خاموش

اول گمیده ایدی دیدی اگر بیورق ویره سن بن آنی بر یولیله اسسم

گردانم ملک گفت غایت لطف و کرم باشد حکیم فرمود که غلام را

ایدرم پادشاه دیدی غایت لطف و کرم اوله حکیم بیوردی که اوغلانی

بدریا انداختند باری چند غوطه بخورد مویش گرفتند و پیش

دکیزه آتدیلر بر کره بیرقاچ طلق یدی ساچندن طوتدیلر

کشتی آوردند بهر دو دست در سکان کشتی آویخت چون برآمد

دخی گمیه کتوردیلر ایکی الیله بیله گمینک سکانکنه آصلدی چون یوقرو گلدی

بگوشه بنشست و قرار یافت ملک را عجب آمد پرسید که درین

بر بوجاقده اوتوردی دخی قرار بولدی پادشاهه عجب گلدی صوردی که بونده

چه حکمت بود گفت از اول محنت غرق شدن ناچشیده بود و قدر

نه حکمت ایدی دیدی اولدن غرق اولمق محنتنی طتمامش ایدی

سلامت کشتی نمی داند وهمچنین قدر عافیت کسی داند
صاغلیغی سلامتنک قدرینی بلمزدیر شونجیلین عافیتنک قدرینی کمسه بیلور که

که بمصیبتی گرفتار آید بیت ای سیر ترا نان جوین خوش ننماید
بیر مصیبته کرفتار کله ای طوق سکا آرپه اتمکی خوش کورنمز

معشوق منست آنکه بنزدیک تو زشتست حوران بهشتی را دوزخ بود اعراف
بنم معشوقمدر اولکه سنک یانکده چرکندر جنت حوریلرینه اعراف جهنم اولور

از دوزخیان پرس که اعراف بهشتست فرقست میان آنکه یارش در بر
جهنم اهلندن صور کم اعراف جنتدر فرق واردر آراسنده یاری قوجاغنده

با آنکه دو چشم انتظارش بر در حکایت هرمز را گفتند از وزیران پدر
اول کیشیله کم ایکی انتظاری کوزلری قپوده در هرمزه دیدیلر آتاک وزیرلرنده

چه خطا دیدی که بند فرمودی گفت خطایی معلوم نکردم لکن
نه خطا کوردک که بغلمغی بیوردک دیدی بیر خطا معلوم ایلمادم

دیدم که مهابت من در دل ایشان بی کرانست و بر عهد من اعتماد
لکن کوردمکه بنم قورقوم آنلرک کوکللرنده نهایتسزدر و بنم عهدیم اوزرنه

کلی ندارند ترسیدم از بیم گزند خویش آهنگ هلاک من کنند پس
تمام اینانملری یوقدر قورقدم که کندو قیتی قورقولارندن بنم هلاکمه قصد ایدهلر

قول حکما را کار بستم که گفته اند بیت از آن کز تو ترسد بترس ای حکیم
پس حکیملرک قولینی ایشه بغلادم که دیمشلردر آندن کم سندن قورقر قورق ای حکیم

وگر

وگر با چون او صد بر آیی بجنگ از آن مار بر پای راعی زند
وگر انوک کبی یوز کیسیه جنک کلورسک شوندن اوتوری ییلان چوبانک ایاغنی اورر

که ترسد سرش را بکوبد بسنگ نبینی که چون گربه عاجز شود
که قورقار باشنی طاشیله دوکه کورمزمسن که چون کدی عاجز اوله

بر آرد بچنگال چشم پلنگ حکایت یکی از ملوک عجم رنجور بود
درناغیله پلنکک کوزن چقارر عجم بکلرندن بیری رنجور ایدی

در حالت پیری امید از زندگانی قطع کرده ناگاه سواری از در آمد
قوجالق حالتنده دیرلکدن امید کسمش ایدی ناکاه بر آتلو قپودن ایچرو کلدی

و بشارت داد که فلان قلعه را بدولت زندگانی خداوند گشادیم
و مشتلق ویردیکه فلان قلعه‌یی افندونک دیرلکی دولتیله آچدق

و دشمنان بجملگی اسیر شدند و سایر رعیت آن طرف مطیع فرمان
و دشمنلر دوکلی اسیر اولدیلر و باقی اول طرفک جمیع رعیتی بیوروغه مطیع

گشتند ملک نفسی سرد بر آورد گفت این مژده مرا نیست دشمنان مراست
اولدیلر پادشاه بیر صووق نفس یوقرو کتوروب دیدی بو مشتلق بکا دکل بنم دشمنلرومه در

یعنی وارثان مملکت را بیت درین امید بسر شد دریغ عمر عزیز
یعنی مملکت وارثلرینه بو امیدده باشه کلدی حیف عزیز عمر

که آنچ در دلمست از درم فراز آید امید بسته بر آمد ولی چه فایده زانک
که اول نسنه که کوکلمده در قپومدن آشقه کلور بغلو امید بتا کلدی ولی آنده نه فایده

امیدی نیست که عمر گذشته باز آید • کوس رحلت بکوفت دست اجل

امید یوقدر که کچمش عمر کرو کله • کوچ کوسنی ووردی اجل الی

ای دو چشمم وداع سر بکنید • ای کف و دست و ساعد بازو

ای ایکی کوزلرم باشیله وداع ایلک • ای ال آیاسی ای ال ای بلک ای قول

همه تودیع یکدیگر بکنید • بر من افتاد مرگ دشمن کام

دوکلی بر بروکوزله وداعلشمق ایلک • بنم اوزریمه دوشدی دشمن دیلدوکی الم

وضع معناسنه

همه ای دوستان نظر بکنید • روزگارم بشد بناد انی

دوکلی ای دوستلر نظر ایلک • روزگارم اولدی بلمز لکله

من نکردم شما حذر بکنید • **حکایت** بر بالین تربت یحیی پیغمبر

بن ایلمدم سیز حذر ایلک • یحیی پیغمبرک تربه سی اوزرینه

علیه السلام معتکف بودم در جامع دمشق یکی از ملوک عرب که بی انصافی

خلوت نشین ایدم دمشق جامعنده عرب بکلرندن بیری کم انصافسزلقله

معروف بود اتفاق بزیارت آمد دعا و نماز کرد و حاجت خواست

بیلنمش ایدی اتفاق زیارته کلدی دعا دخی نماز ایلدی دخی حاجت دیلدی

بیت درویش و غنی بنده این خاک درند • وانانکه غنی ترند محتاج ترند

درویش دخی غنی دخی بو قپو طپراغنک قولیدر • آنلار که غنی رقدر محتاج رقدر

انکه مرا گفت از انجا که همت درویشانست و صدق معامله ایشان خاطری

اول وقت بکا دیدی اول یردن که همت درویشلرکدر دخی آنلارک معامله سی کرچکلکیدر

همراه

همراه من کنید که از دشمنی صعب اندیشناکم گفتمش بر رعیت

بکا یولداشلق خاطر ایلک که یاوز دشمندن قورقرم آکا دیدم

شعر ضعیف رحمت کن تا از دشمن قوی زحمت نه بینی

ضعیف رعیت اوزره اسرکمک ایله تا قوتلو دشمندن زحمت کورمیه سن

ببازوان توانا و قوت سردست • خطاست پنجه مسکین ناتوان شکست

کوچ یترلک بازولرله دخی ال باشی قوتیله • مسکین ناتوانک پنجه سن صیمق خطادر

نترسد آنکه بر افتادگان نبخشاید • که گر ز پای در آید کسش نگیرد دست

قورقماز اول کمسه که دوشمشلره اسرکمز مرحمت ایلمیه • که اگر آیقدن یوقاروکله کمسه الن طوتمز

هر آنکه تخم بدی کشت و چشم نیکی داشت • دماغ بیهوده پخت و خیال باطل بست

هر اول کمسه که یرمزلق تخمن اکدی کوزن ایلوکه طوتدی • عبث دماغ بشوردی باطل خیال بغلدی

امید معناسنه

ز گوش پنبه برون آر و داد خلق بده • وگر تو می ندهی داد روز دادی هست

قولقدن پنبه چیقار خلقه عدل ایله ویر • وگرسن ویرمزسک کون داد ویرجی واردر

بیت بنی آدم اعضای یکدیگرند • که در آفرینش ز یک گوهرند

آدم اوغللری اعضاسی بربرندر • که یرادلشده بر کوهردندر

چو عضوی بدرد آورد روزگار • دگر عضوها را نماند قرار

چون روزکار بر عضوی درده کتوره • غیری اعضایه دخی قرار قلمز

تو کز محنت دیگران بی غمی • نشاید که نامت نهند آدمی

سنکه آیرقلر محنتندن غمکن یوقدر • یرامز که آدکی آدم قویالر

حکایت درویشی مستجاب الدعوه در بغداد بدید آمد حجاج
بیر دعاسی مستجاب درویش بغداده ظاهر اولدی

بن یوسف را خبر کردند بخواندش و گفت دعاء خیری بر من کن
حجاج بن یوسفه خبر ایلدیلر آنی اوقودی دخی دیدی بکا بیر خیر دعا ایله

گفت خدایا جانش بستان گفت از بهر خدا این چه دعاست گفت
دیدی ای خدا جانن آل دیدی الله ایچون بو نه دعادر دیدی

دعای خیر است ترا و جمله مسلمانان را بیت ای زبردست زیردست آزار
خیر دعادر سکا دخی جمله مسلمانلره ای الی استونلغیله الی آلتنده‌کی انجیدیجی

گرم تا کی بماند این بازار • بچه کار آیدت جهانداری •
نه وقته دک کرم قله بو سنک بازارک • نه ایشوکه یارر جهان طوتوجیلق

مردنت به که مردم آزاری • حکایت یکی از ملوک بی انصاف •
اولمک یکدر خلقی انجیتمکدن • انصافسز بکلردن بیری

پارسایی را پرسید که از عبادتها کدام فاضلتر است گفت ترا خواب
بیر زاهده صوردی که عبادتلردن قنغیسی یکدر دیدی سکا

نیم روز تا در آن یک نفس خلق را نیازاری • بیت ظالمی را خفته دیدم نیم روز •
یارم کون اویومق تا اول وقتده خلقی انجیتمیه‌سن • بیر ظالمی یارم کون اویور کوردم

گفتم این فتنه است خوابش برده به • وانکه خوابش بهتر از بیداریست
دیدم که بو فتنه‌در آنی اویقو الدوغی یکدر • انوک که اویقوسی یکدر اویانقلغندن

آنچنان

آنچنان بد زندگانی مرده به • حکایت یکی را از ملوک شنیدم که شبی
انجیلاین یرامز دیرلکدن اولوم یکدر • بکلردن بیرندن ایشتدم که بر کیجه

در عشرت روز کرده بود و در پایان مستی همی گفت • بیت
عشرتده کوندز ایلمش ایدی دخی سرخوشلک صوکنده سویلردی

ما را بجهان خوشتر ازین یکدم نیست • کز نیک و بد اندیشه و از کس غم نیست
بیزه جهان ایچنده بوندن خوشرق بیر دم یوقدر • که ایودن ویمزدن فکر دخی کمسه‌دن غم یوق

درویشی برهنه بسرما خفته بود گفت • بیت ای آنکه باقبال تو در عالم نیست •
بیر چپلاق درویش صوقده اویومش ایدی دیدی • ای اول که سنوک دولتکجه عالمده یوق

گیرم که غمت نیست غم ما هم نیست • ملک را خوش آمد صره‌ء هزار
طوتالم که سنوک غمک یوق بیزم غمومز دخی یوق • پادشاهه خوش کلدی دخی بیک آلتون بر کیسه

دینار از روزن بیرون داشت که دامن بدار ای درویش گفت
باجه‌دن طشره طوتدی که اتکوکی طوت ای درویش دیدی

دامن از کجا آرم که جامه ندارم ملک را بر حال وی رقت و رحمت
اتکی قندن کتورم که قفتانم یوق پادشاهه آنوک حالی اوزرنه کوکلی یوفقلغی دخی اسرکک

زیادت شد خلعتی بر آن مزید کرد و پیشش فرستاد درویش
زیاده اولدی بیر خلعت آنک اوزرنه زیاده ایلدی دخی اوکنه ویبردی

آن نقد و جنس را باندک زمان بخورد و باز آمد گفت • بیت
درویش اول نقد جنسی آز زمانده ییدی دخی کیرو کلدی دخی دیدی

قرار بر کف آزادگان نگیرد مال • نه صبر در دل عاشق نه آب در غربال •

آزاده لرك الندہ مال قرار طوتمز • نه عاشقك كوكلنده صبر نه قلبورده صو

در حالتی که ملک را پروای او نبود حال بگفتند بهم برآمد و روی

بیر حالده كه پادشاهه انوك پرواسی اولمیه حالی سویلدیلر انجندی دخی یوزنی

از وی درهم کشید و از اینجا گفته اند اصحاب فطنت و خبرت که

آندن كیرو چكدی دخی بو یردن دیمشلردر زیرككلك ایسلری دخی عقل ایسلری

از حدت صولت پادشاهان بر حذر باید بود که غالب همت ایشان

كه پادشاهلرك ایریلیكسزه دخی كسكینلكندن قورقو اوزره اولمق كرك كه آنلرك همت غالبی

بمعظمات امور مملکت متعلق باشد و تحمل ازدحام عوام نکنند

مملكت اشلری اولولرنه متعلق اولور عواملك چوقلغنه حمل ایلمز

شعر حرامش بود نعمت پادشاه • که هنگام فرصت ندارد نگاه •

پادشاه نعمتی آكا حرام اولور • كه فرصت وقتنی صقلیو طوتمیه

مجال سخن تا نبینی ز پیش • به بیهوده گفتن مبر قدر خویش

سوزوك مجالینی تا ایلرودن كورمینجه • عبث سویلمكیله كندو قدرك كیدرمه

گفت این گدای شوخ مبذر را بین که چندین نعمت بأندک مدت بر

دیدی بو اوتانمز یوق ایسراف ایدیجی گدای گور كه بو قدر نعمتی آز آز اجق زمانده

انداخت برانیدش که خزینه بیت المال لقمه مساکین است نه طعمه اخوان

آتدی سوروك كه بیت المال خزینه سی مسكینلر لقمه سیدر

شیاطین

شیاطین • بیت ابلهی کو روز روشن شمع کافوری نهد

شیطانلرك قرداشلرینك كزرسی دكولدر • بیر ابله كه روشن كوندن كافوری موم قویه

زود بینی کش بشب روغن نباشد در چراغ • یکی از وزرای ناصح

تیز كوررسن كه انوك كیجه یاغی داخی چراغنده قلمامش • نصیحت ایدیجی وزیرلردن بیری

گفت ای خداوند مصلحت آن بینم که چنین کسانرا وجه کفاف

دیدی ای افندی مصلحت انی كورورم كه بویله كمسه لره یتیجك وجه

بتفاریق مجری دارند تا در نفقه اسراف نکنند اما آنچه فرمودی

آیرو آیرو كلور طوته لر تا نفقه ده اسراف ایلمیه لر اما آنی كه بیوردیك

از زجر و منع مناسب حال ارباب همت نیست یکی را بلطف امید

زجردن منعدن همت اهلینك حالنه مناسب دكولدر بیرینی لطفله

وار کردن و باز بنومیدی خسته دل کردن • بیت

امیدوار ایلمك دخی كیرو نومیدلكله خسته كوكللو ایلمك

بروی خود در طماع باز نتوان کرد • چو باز شد بدرشتی فراز نتوان کرد

كندو یوزینه طمع قپوسنی كیرو ایلمك اولماز • چون كیرو اولدی ایریلیكله اشغه ایلمك اولماز

شعر کس نبیند که تشنگان حجاز • بلب آب شور گرد آیند •

كمسه كورمز كه حجازك صوسزلری • آجی صو كناره دریلی كله لر

هر کجا چشمه بود شیرین • مردم و مرغ و مور گرد آیند •

هر قنده بیر طتلو چشمه اوله • آدملر دخی قوشلر دخی قرنجلر جمع اولورلر

مرغ جایی رود که چینه چیند • نه جایی رود که چه نچیند
قوش بیوری کیدر که دینه جکر • بریره کیتمز که نسنه درمیه

حکایت

یکی از پادشاهان پیشین در رعایت مملکت سستی کردی
ایلرو پادشاهلردن بری مملکت رعایتنده سستلق ایدردی

ولشکر بسختی داشتی لاجرم دشمنی صعب روی نمود همه پشت بدادند
دخی لشکرینی قتیلغیله طوتاردی لاجرم بیر قتی دشمن یوز کوستردی دوکلی آرقه ویردیلر

بیت

چو دارند گنج از سپاهی دریغ • دریغ آیدش دست بردن بتیغ
چون مالی سپاهیدن حیف طوته لر • آکا حیف کلور الی قلیجه التمکلک

یکی را از آنان که غدر کردند با من دوستی بود ملامت کردم و گفتم
آنلردن بیرینی که آل ایلدیلر بنمله دوستلغی واردی آنی ملامت ایلدم دیدم

دونست و ناسپاس و سفله و حق ناشناس که باندک حال از مخدوم قدیم
آلچقلق در دخی شکرسوزلق دخی آلچق اصلولق دخی حق الکماملق اسکی افندیدن

برگردد و حقوق نعمت سالیان درنوردد گفت ار بگویم معذور داری
دوندره دخی نجه یللر حقلرن دوره دیدی اکر سویلیم معذور دوتسن

شاید که اسپم بی جو بود و نمد زین بگرو و سلطان که بسپاهی
شاید که آتوم اربه سز ایدی دخی نمدم دخی ایرم طوتیده ایدی دخی سلطان که سپاهیه

زر بخیلی کند با او بجان جوانمردی نتوان کرد • بیت
آلتونی بخیللق ایده آکا جانیله جوانمردلق ایلمک اولماز

زر بده مرد سپاهی را تا سر بنهد • وگرش زر ندهی سر بنهد در عالم
آلتون ویر سپاهی ارآ تا باش قویه لر • وکورسن اکا آلتون ویرمزسک باش ویره لر عالمک

بیت

اذا شبع الکمی یصول بطشا • وخاوی البطن یبطش بالفرار
قچن کمی طوق اولا شوریا پشمق لغله • قارنی بوش اولان دشمنکله یاپشور

حکایت

یکی از وزرا معزول شد بحلقه درویشان درآمد
وزیرلردن بیری معزول اولدی درویشلر حلقه سنه کلدی

برکت صحبت ایشان درو سرایت کرد جمعیت خاطرش دست
انلارک صحبتی برکتی انده ظهور ایلدی دخی خاطری جمع اولمالیس

داد ملک بار دیگرش بدل خوش کرد و عمل فرمود قبولش نیامد
ال ویردی پادشاه کیرو کوکلنی اکا خوش ایلدی دخی عمل بیوردی قبوله کلمدی

گفت معزولی به که مشغولی • بیت • آنانکه بکنج عافیت بنشستند
دیدی معزوللق یکدر که مشغوللقدن • آنلار که عافیت بوجاغنده اوتوردیلر

دندان سگ و دهان مردم بستند • کاغذ بدریدند و قلم بشکستند
کوپک ولسنی وآدم اغزن بغلدیلر • کاغذی یرتدیلر قلمی صیندیلر

وز دست زبان حرف گیران رستند • ملک گفت ما را خردمندی
حرف طوتوجیلرک الدن دیلندن قورتلدیلر • پادشاه دیدی بزه بر

کافی باید که تدبیر مملکت را شاید • گفت ای ملک نشان خردمند کافی آن
بیز عقللو کرک که مملکت تدبیرنه یارایه • دیدی ای پادشاه بیز عقللو

باشد که چنین کارها تن در ندهد • بیت هما بر همه مرغان از آن شرف دارد •
اوله اولا که بو کبیلایی اشلره تن ایجرو ویرمیه • هما دوکلی قوشلر اوزره آندن شرف طوتر

مثل
که استخوان خورد و جانور نیازارد • سیه گوش را گفتند ترا ملازمت
که سوکگی ییه جانورلری انجتمز • قره قولاغه دیدیلر سکا

صحبت شیر بچه وجه اختیار افتاد گفت تا فضلهٔ صیدش بخورم و از
ارسلان صحبتنه ملازمت نه وجهله اختیار دوشدی دیدی تا که تا صیدی ارتوجاغنی ییم

شر دشمنان در پناه صولت او زندگانی می کنم • گفتندش اکنون که بظل
دخی دشمانلر شرندن انوک ایریلیکی صغنجغنده دیرلک ایلیم • دیدیلر شمدیکه

حمایتش در آمدی و بشکر نعمتش اعتراف کردی چرا نزدیکتر نروی
انوک عیرتی کولکه سنه ایچرو کلدک دخی نعمتی شکرینی اقرار ایلدک نچون یاقنرق کتمزسن

تا بحلقهٔ خاصانت در آرد و از بندگان مخلصت شمارد • گفت همچنان
تا سنی خاصلری حلقه سنه ایچرو کتوره دخی سنی مخلص قوللرندن صیه • دیدی کرو شویله

از بطش او ایمن نیستم • بیت اگر صد سال گبر آتش فروزد
انوک باطشندن ایمن دکولم • اگر یوز ییل کبر آتش یاقه

چو یکدم در وی افتد بسوزد • افتد که ندیم حضرت سلطان را زر
چون بر دم اکا دوشه یانر • دوشر که سلطان حضرتنک مصاحبینه

بدست آید و باشد که سر برود • و حکما گفته اند که از تلون طبع پادشاهان
التون الینه کیرر دخی اولور که باش کیدر دخی حکیملر دیمشلردر که پادشاهلرک طبعی رنکدن رنکه

برحذر

برحذر باید بودن که گاهی بسلامی برنجند و گاهی بدشنامی خلعت
حذرده اولمق کرک که کاه بر سلامله انجنورلر دخی کاه سوکمکله قفتان

دهند • آورده اند که ظرافت بسیار کردن هنر ندیمانست و عیب حکیمان •
ویررلر • کتورمشلردر که چوق ظرافت مصاحبلرک ایشیدر دخی حکیملرک عیبیدر

بیت
تو بر سر قدر خویشتن باش و وقار • بازی و ظرافت بندیمان بگذار •
سن کندو بیلکک قدری اوزرنده دخی ایلم اولمق اوزره اول اویون و ظرافتی یکتلره قو • وندیمانه

حکایت یکی از رفیقان شکایت روزگار نامساعد بنزد من آورد •
یولداشلردن بیری ایو دکول روزکاردن شکایتی بنم یانمه کتوردی

که کفاف اندک دارم و عیال بسیار • و طاقت بار فاقه نمی آرم • بارها
که آز اجق کفافم وار دخی چوق اوغلانجقلر دخی فقیرلق یوکنه طاقت طوتمزم چوق کره

در دلم آمد که باقلیم دیگر نقل کنم • تا در هر آن صورتی که زندگانی
کوکلومه کلدی که غیری اقلیمه نقل ایلیم تا هر اول صورتده که دیرلک

کرده شوم • کسی را بر نیک و بد من اطلاع نباشد • بیت
ایلمش اولام کمسنه نک بنم ایوم و یاوزمه طویمق اولمایه

بس گرسنه خفت و کس ندانست که کیست • بس جان بلب آمد که برو کس نگریست •
چوق آج اویودی کمسه بلمدی که کمدر چوق جان طوداغه کلدی که آنوکا اوزرنه کمسنه اغلمادی

باز از شماتت اعدا می اندیشم که بطعنه در قفای من بخندند • و سعی مرا در
کرو دشمانلرک کولوشمه سندن قورقرم که طعنه یله بنم آردمجه کولرلر دخی بنم سعیومی

حق عیال بر عدم مروت حمل کنند و گویند • شعر

عیال حقنی مروت یوقلغنه حمل ایلرلر دخی سویلرلر

ببین آن بی حمیت را که هرگز • نخواهد دید روی نیکبختی •

کور اول غیرتسوزی که هرگز ایو بختلولق یوزینی کورمکه دیلمز

تن آسانی گزیند خویشتن را • زن و فرزند بگذارد بسختی •

کندینه تن قولایلغن اوره یار عورتن اوغلانن قور قتیلغله

و در علم محاسبت چنانکه معلوم است چیزی دانم اگر بجاه شما جهتی

دخی حساب طوتمق علمنده شیلکه معلومدر نسنه بیلورم اگر سزک منصبوگزله

معین شود که موجب جمعیت خاطر شود بقیت عمر از عهده شکر

بیر جهت معین اولا که خاطر جمع اولماغه سبب اوله عمرک بقیه سن

آن نعمت بدر نتوانم آمدن گفتم عمل پادشاه ای برادر دو طرف دارد •

اول نعمتک شکری عهده سندن طشره کلمکه کوجم یتمیه دیدم پادشاه ایشی ای قرداش ایکی طرف طوتر

امید نان و بیم جان و خلاف رای خردمندان باشد بدین امید در

اتمک امیدی دخی جان قورقوسی دخی عاقللر فکرینک خلافی اوله بو امیده

بیم افتادن • شعر کس نیاید بخانه درویش • که خراج زمین و باغ بده •

بو قورقویه دوشمک کمسه درویشک اونه کلمز که ویره اتی باغ خراجنی ویر

یا بتشویش و غصه راضی شو • یا جگربند پیش زاغ بنه • گفت این سخن

یا تشویشه دخی غصه یه راضی اول یا جگربندوکی قرغه لره اوکنه قو دیدی بو سوزی

موافق حال من نگفتی و جواب سؤال من نیاوردی نشنیده که هر که

بنم حالمه موافق سویلمدک دخی بنم سؤالمه جواب کتورمدک ایشتمدکمی که

خیانت ورزد دستش وقت حساب بلرزد • بیت

هر کمسه که خاینلق طوته حساب وقتنده الی دترر

راستی موجب رضای خداست • کس ندیدم که گم شد از ره راست •

طوغرولق الله رضاسنه سببدر کمسه یی کورمدم که طوغرو یولده یوقلندی

و حکما گویند چهار کس از چهار کس بجان برنجند حرامی از سلطان •

دخی حکیملر دیرلر درت کمسه درت کمسه دن جانیله قورقار حرامی سلطاندن

و دزد از پاسبان و فاسق از غماز و روسپی از محتسب و آنرا که حساب

دخی اوغری بکجیدن دخی فاسق غمازدن دخی روسپی محتسبدن دخی آنوکه

پاکست از محاسب چه باکست • شعر مکن فراخ روی در عمل اگر خواهی •

حسابی پاکدر محاسبه دن نه قورقودر بول یوروییجیلق ایلمه عملده اگر دیلرسک

که وقت رفع تو گردد مجال دشمن تنگ • تو پاک باش و مدار ای برادر از کس باک •

که سنوک قلقمک وقتنده دشمنوک مجالی طار ایلیه سن آری اول طوتمه ای قرداش کمسه دن قورقو

زنند جامه ناپاک گازران بر سنگ • گفتم حکایت آن روباه مناسب

ناپاک اولان قفتانی دوورلر گازرلر طاشه چیرپرلر دیدم اول ترلکونک حکایتی

حال تست که دیدندش گریزان و بیخویشتن افتان و خیزان گفتند چه

سنوک حالوکه مناسبدر که انی کوردیلر قچر دخی کندوزندن بلمز دوشر دخی طورر دیدیلر

آفتست که موجب چندین مخافت است گفت شنیدم که شتر را بسخره
نه آفتدر که بو قورقویه سببدر دیدی ایشتدم که دوه یی اولاغه

می گیرند گفت ای سفیه اشتر را با تو چه مناسبت است و ترا بدو
طوتارلر دیدی ای سفیه دوه نک سنوکله نه مناسبتی واردر دخی سنک

چه مشابهت گفت خاموش که اگر حسودان بغرض گویند که اشترست
نه بکزنکلک وار دیدی سوکله که اکر حسودلر غرضله دیلر دوه در

و گرفتار آیم کرا مجال تخلیص من باشد تا تفتیش حال من بکنند و تا
دخی طوتلو کلم کیمک ایچون بنی خلاص ایلمکه مجال اولور تا بنم حالومی تفتیش ایدهلر

تریاق از عراق آرند مارگزیده مرده بود ترا همچنان فضل است
دخی تا تریاقی عراقدن کتوره لر یلان اصرمش اولمش اولور سنوک دخی شونجیلاین فضلک واردر

و دیانت و تقوی و امانت اما متعنتان در کمین اند و مدعیان
دخی دین طوتوجیلوغک دخی تقواک وار دخی امانت وار اما عنادجیلر پوسیده طورلر دخی مدعیلر

گوشه نشین و اگر آنچ حسن سیرت تست بخلاف تقریر کنند و در
کوشده اوتورلر واکر اولکه سنوک کوکجک سیرتوکدر خلافنچ تقریر ایده لر

معرض خطاب پادشاه افتی در آن حالت کرا مجال مقال باشد
دخی پادشاهک خطابی عرضنه دوشه سن اول حالده کیمکیچون سوز سویلمکه مجال اولور

پس مصلحت آن بینم که قناعت را حراست کنی و ترک ریاست گویی
پس مصلحت آنی کوروم که قناعتی صقلیو طوته سن دخی رئیسلکی ایلکی اورنوبده

که

که عاقلان گفته اند (نظم) بدریا در منافع بی شمارست
که عاقللر دیمشلردر دکزده اعجوفایده لری صفتسوز در

وگر خواهی سلامت بر کنارست رفیق این سخن بشنید و بهم برآمد
واکر دیلرسک ساعلق کناره در یولداش بو سوزی ایشتدی دخی انجندی

و روی از حدیث من درهم آورد و سخنان رنجش آمیز گفتن گرفت
دخی یوزینی بنم سوزمدن بورتاردی دخی رنجقوردجی سوزلر سویلمکه طوتدی

که این چه عقل و کفایتست و فهم و درایت قول حکما درست آمد
که بو نه یتر عقلدر دخی آکلمق دخی روایتدر حکیملر سوزی درست کلدی

که گفته اند که دوست در زندان بکار آید که بر سفره همه دشمنان
که دیمشلردر دوست زنداندا ایشه کلور که سفره ده دوکلی دشمانلر

دوست نمایند (بیت) دوست مشمار آنکه در نعمت زند لاف یاری و برادرخواندگی
دوست کوروکورلر دوست صایمه آنی که نعمتده وره یارلق لافنی دخی قرداش اوقومقلغی

دوست آن دانم که گیرد دست دوست در پریشان حالی و درماندگی
دوست آنی بیلورم که دوستوک الن طوته حال پریشانلغنده دخی آخر قالمقده

دیدم که متغیر می شود و نصیحت بغرض می شنود بنزدیک صاحب
کوردمکه بوزولور دخی نصیحتی غرضله ایشیدر صاحب دیوانکی یانینه

دیوان رفتم بسابقه معرفتی که میان ما بود وصف حالش بیان
کتدم اول کوروکی آشنالقله که بیزم آرامزده ایدی حالنوک وصفینی بیان

کردم و اهلیت استحقاقش بگفتم تا بکاری مختصرش نصب کردند
ایلدم دخی اهلیتینی دخی لایقلغنی سویلدم تا آنی بر مختصر ایشه نصب ایلدیلر

چندی برین براند لطف طبعش را بدیدند و حسن تدبیرش بپسندیدند
بیرنچه بونوکل اوزره کچدی طبیعتی لطفنی کوردیلر دخی فکری کوزلکنی بکندیلر

کارش از آن درگذشت و بمرتبه از آن والاتر متمکن شد همچنان نجم
ایشی اندن کچدی دخی آندن یوجرک مرتبه یه یرطوتمش اولدی کروشونکی کبی

سعادتش در ترقی بود تا باوج مهتری ارادت رسید و مقرب حضرت
سعادت یلدزی ترقی ده ایدی تا دیلدوکی اولولوغنک اوجنه ایرشدی

سلطان شد و مشار الیه و معتمد علیه گشت بر سلامت حالش
دخی سلطان حضرتنک یقینی اولدی دخی انکا نشلاجقی دخی اینانلاجقی اولدی حالنوک سلامتنه

شادمانی کردم گفتم بیت زکار بسته میندیش و دل شکسته مدار
شادمانلق ایلدم دخی دیدم بغلو ایشوکدن قورقمه کوکلکی صنق طوتمه

که آب چشمهٔ حیوان درون تاریک است شعر عرب
که آب حیات چشمه سی قرانکولق ایچنده در

الا لا تجزعن اخوان البلیة فللرحمن الطاف الخفیة
آگاه اول جزع قلمه بلالر قرداشلری رحمانیچون وار در گیزلو لطفلر

منشین ترش از گردش ایام که صبر تلخست ولیکن بر شیرین دارد
اکشی اوتورمه روزکار دونمه سندن که صبر آجیدر ولیکن طاتلو یمشلری واردر

دران

دران قربت مرا با یاران اتفاق سفر حجاز افتاد سال دیگر چون
اول زمانده بنم یولداشلرله اتفاق حجاز سفری دوشدی غیری ییلده

از زیارت مکه باز آمدم دو منزلم استقبال کرد ظاهر حالش
چون مکه زیارتندن کیرو کلدوکم ایکی منزل قارشولادی ظاهر حالنی

دیدم پریشان و در هیئت درویشان گفتم چه حالتست
کوردم پریشان دخی درویشلر هیئتنده دیدم نه حالدر

گفت آن چنانکه تو گفتی طایفه حسد بردند و بخیانتم
دیدی آنجیلاین که سن سویلدک بر طایفه حسد ایلدیلر دخی بنی خیانته

منسوب کردند و ملک دام ملکه در کشف حقیقت آن استقصا
نسبت ایلدیلر دخی پادشاه ملکی دایم اولسون آنک حقیقتنی آچمقده تفحص

نفرمود و یاران قدیم و دوستان حمیم از کلمهٔ حق خاموش شدند حمیم
بیورمادی دخی اسکی یارنلر دخی جگر دوستلر حق سوزدن ایسم اولدیلر

بصنع خدا چون کسی افتاد همه عالمش پای بر سر نهند
الله صنعیله چون بر کیمسه دوشدی دونکی عالم انوک باشنه ایاق قورلار

چو بینند که اقبال دستش گرفت ستایش کنان دست بر بر نهند
چون کوره لر که دولت الن طوتدی آکا شکر ایدرک اللرن بر بر قورلار

فی الجمله بانواع عقوبت گرفتار بودم تا درین هفته که مژده سلامت
حاصل کلام درلو عذابلره کرفتار اولمشدم تا بو هفته یه دکین که حاجیلر سالملغی

چه بیند از بندگران خلاص کردند و ملک موروثم را خاص کفتم
بنی آغر بندن خلاص ایتدیلر و میراث اولمش ملکمی خاص ایلدیلر دیدم

آن نوبت اشارت من قبول نکردی که عمل پادشاهان چون سفر
اول نوبتده بنم اشارتمی قبول ایلمدک که پادشاهلر عملنوک مثالی دکز

دریاست خطرناک و سودمند یا گنج برگیری یا در طلسم بمیری
کبیدر قورقولو دخی اصیلو یا خزینه بوله‌رسن یا طلسمده اولورسن

یا زر بهر دو دست کند خواجه در کنار / یا موج روزی افکندش مرده بر کنار
یا آلتونی ایکی ال ایله قوجاغنه آلور خواجه / یاخود طلغه بر کون آنی اولمش کناره آتار

مصلحت ندیدم ازین بیش ریش درویش بملامت خراشیدن و نمک پاشیدن
مصلحت کورمدم بوندن آرتق فقیرک یاره‌سینی ملامتله قاشیمغه دخی طوز صاچمغه

بدین کلمه اختصار کردم / ندانستی که بینی بند بر پای
بو سوزه مختصر ایلدم / بلمدکمی کوره‌سن ایاغکده بوغاو

چو در گوشت نیامد پند مردم / دگر ره گر نداری طاقت نیش
چون قولاغکه کلمدی ارکک اوکودی / غیری یول دخی اکر آغویه طاقتک یوغسه

مکن انگشت در سوراخ کژدم / حکایت / تنی چند در صحبت
بارمق قومه عقرب دلوکنه / بیرقاچ تن بنم صحبتمده

من بودند ظاهر ایشان بصلاح آراسته یکی از بزرگان در حق
ایدیلر آنلارک ظاهری صلاح ایله بزنمش اولولردن بیری حقلرنده

آن طایفه حسن ظنی بلیغ بود و ادرار معین کرد تا یکی
زیاده کوزل فکری واردی بر وظیفه معین ایلدی تا بیری

از ایشان حرکتی نا مناسب حال درویشان کرد ظن آن شخص
آنلاردن بر حرکت درویشلر حالنه مناسب دکل ایلدی اول شخصک فکری

فاسد شد و بازار اینان کاسد خواستم تا بطریقی کفاف یاران
فاسد اولدی دخی بونلرک بازاری بوزق اولدی دیلدم تا بر یولله یارانک کفافنی

مستخلص کنم آهنگ خدمتش کردم دربانم رها نکرد و جفا کرد
قورتولمش ایلیم خدمتنه قصد ایلدم قپوجی بنی قویویرمدی جفا ایلدی

معذورش داشتم که گفته اند بیت: در میر و وزیر و سلطان را
آنی معذور طوتدم که دیمشلردر بکلک دخی وزیرک دخی سلطانک قپوسنی

بی وسیلت مگرد پیرامن / سگ و دربان چو یافتند غریب
وسیله‌سز طولاشمه کیرو قاندین / کلب دخی قپوجی چون غریب بولدیلر

این گریبان گرفت آن دامن / چندانکه مقربان حضرت آن
بو یقاسن طوتدی اول اتکن / شول قدر که یقینلری اول اولو حضرتک

بزرگ بر حال من وقوف یافتند و باکرامم در آوردند و برتر
بنم حالمه بلکه بولدیلر دخی اکرام ایله ایچرو کتوردیلر دخی یوجرک

مقامی معین کردند اما بتواضع فروتر نشستم و گفتم بیت
بر مقام معین ایلدیلر اما الچقلقله آشاغرق اوتوردم دخی دیدم

بگذار که بنده کمینم ❁ تا در صف بندگان نشینم ❁ گفت الله

قو که کمترک قولم — تا قوللر صفنده اوتورم — دیدی

الله چه جای این سخنست ❁ گر بر سر چشم من نشینی ❁

الله الله بو سوزک نه یریدر — گر بنم باشم دخی کوزم اوزره اوتورسن

نازت بکشم که نازنینی ❁ فی الجمله بنشستم و از هر در سخن

نازوکی چکرم که نازنینم سن — محصل — اوتوردم هر قپودن

سوز جمله

پیوستم ❁ تا حدیث زلت یاران ❁ در میان آمد ❁ و گفتم **بیت**

سوزه اولاشدم — تا یارانک خورلوغی سوزی — اورتایه کلدی — دیدم

چه جرم دید ❁ خداوند سابق الانعام ❁ که بنده در نظر خویش خوار میدارد

نه کناه کوردی — اوکوردوغی انعاملراسی — که قولنی کندو نظرنده — خور طوتار

خدایراست مسلم بزرگواری و حکم ❁ که جرم بیند و نان برقرار میدارد

الله‌ه تسلیم اولمشدر اولولق دخی حکم — که کناهی کورور — اتمکی قرار اوزره طوتار

بشنید

حاکم این سخن را عظیم بپسندید ❁ و اسباب معاش یاران فرمود ❁ تا بر

حاکم بو سوزی اولو بکندی — دخی یارانک دیرلکلری سببلرین — بیوردی — تا

قاعده ماضی ❁ مهیا دارند ❁ و مؤنت ایام تعطیل ❁ وفا کنند ❁ شکر

کچمش قاعده اوزره — دوزلمش طوته‌لر — دخی بوزولمش کونلرک زحمتنی — وفا ایده‌لر

نعمت بگفتم ❁ و زمین خدمت ببوسیدم ❁ و عذر جسارت بخواستم

نعمت شکرن سویلدم — خدمت یرن اوپدم — دخی زیان عذرن — دیلدم

ودر

و در حالت بیرون آمدن گفتم **بیت** چو کعبه قبله حاجت شد از دیار بعید ❁

دخی طشره چیقرکن — دیدم — چون کعبه حاجت قبله‌سی اولدی ایراق دیاردن

روند خلق بدیدارش از بسی فرسنگ ❁ ترا تحمل امثال ما بباید کرد ❁

خلق کیدرلر آنوک دیدارنه چوق فرسنگ یرده — سکا بیزم کبیلرک صبر ایلمک کرک

که هیچ کس نزند بر درخت بی بر سنگ **حکایة** ملکزاده گنج فراوان ❁ از

که هیچ کمسه — اورمز یمشسز آغاجه طاشی — بر بکزاده — چوق مال

پدر میراث یافت ❁ دست کرم برگشاد ❁ و داد سخاوت بداد ❁ و نعمت

آتاسندن میراث بولدی — کرم الن آچدی — دخی جومردلق دادنی ویردی

بی دریغ بر سپاه ❁ و رعیت بریخت ❁ **بیت** نیاساید مشام از طبله عود ❁

دخی دریغسز نعمت چریه دخی رعیته دوکدی — دماغ دکلنمز — بر طبله عوددن

بر آتش نه که چون عنبر ببوید ❁ بزرگی بایدت بخشندگی کن ❁

آتشه ور که عنبر کبی قوقون — اولولق — کرکسه — باغشلایجیلق ایله

که دانه تا نیفشانی نروید ❁ یکی از جلسای بی تدبیر نصیحتش ❁

که دانه — صاچمیجه — بتمز — تدبیرسز اوتورانلردن بیری — اکا نصیحة

آغاز کرد ❁ که ملوک پیشین ❁ این نعمت را ❁ بسعی اندوخته اند ❁

باشلادی — که اوکوردوکی بکلر — بو نعمتی — دورشمکله قزنمشلردر

و برای مصلحتی نهاده اند ❁ دست ازین حرکت ❁ کوتاه کن ❁ که وقایع ❁

دخی بر مصلحت ایچون قومشلردر — الوکی بو حرکتدن — قصه ایله — که واقعه‌لر

در پیش است و دشمنان از پس نباید که بوقت حاجت فرو مانی
ایلروده در — دخی دشمانلر کرودن — کرکمز که — حاجت وقتنده — الثونلکن

بیت اگر گنجی کنی بر عامیان بخش • رسد هر کدخدایی را برنجی
اکر بیر خزینه یی عوامه اولشدورسن — هر کتخدایه بیر برنج دانه سی ایریشه

چرا نستانی از هر یک جوی سیم • که گرد آید ترا هر روز گنجی
نیچون آلمزسن هر برندن بیر آرپه دانه جه کوموش — که دربلی کله کا هر کون بیر خزینه

ملک روی ازین سخن درهم کشید • مر او را زجر کرد و گفت خدای
پادشاه یوزنی بو سوزدن — کرو چکدی — آکا زجر ایلدی — دخی دیدی

عز و جل مرا مالک این مملکت گردانید است • بگذار تا خورم
الله عز و جل بنی — بو مملکتک مالکی اتدرمشدر — قو — تا ییم

بیت و بخورانم و ببخشم • نه پاسبانم که نگه دارم
دخی یدورم — دخی باغشلایم — پاسبان دکولم — که صقلیوطوتم

قارون هلاک شد که چهل خانه گنج داشت • نوشین روان نمرد که نام نیکو گذاشت
قارون هلاک اولدی که قرق او — مالی واردی — نوشین روان اولمدی که ایو آد ...

حکایت آورده اند که نوشین روان عادل را در شکارگاهی صیدی
کتورمشلردر که — نوشین روان عادله — بیر شکارکاهده — بیر آو ایل

اتفاقا نمک نبود
کباب کرده • بودند غلامی را فرستادند تا نمک آورد • گفت نمک را بقیمت
کباب ایلمشلردی — بیر اوغلانی کویه کوندردیلر — تا طوز کتوره — دخی دیدی طوزی قیمتله

بستان

بستان تا رسمی نشود و دیه خراب نگردد • گفتند این قدر
آل — تا بیر عادت اولمیه — دخی کوی خراب ایلمیه — دیدیلر — بو قدردن

چه خلل زاید • گفت بنیاد ظلم در جهان • اندک بوده است و هر که
نه یا کلشلق طوغه — ایدی — ظلمک بنیادی — جهان ایچنده — آزاجق ایمشدر — هر که

آمد مزید کرد • تا بدین غایت رسید • بیت نماند ستمکار بد روزگار
کلدی — زیاده اولمش ایلدی — تا بو غایته ایرشدی — یرمز روزکار ظالم قالماز

بماند برو لعنت پایدار • اگر ز باغ رعیت ملک خورد سیبی
آنوک اوزرنه لعنت ابدی قالور — اکر رعیت باغندن — پادشاه بیر آلمه یه

بر آورند غلامان او درخت از بیخ • به پنج بیضه که سلطان ستم روا دارد
آنوک اوغلانلری آغاجی کوکندن طش کتورورلر — بش یومرده یه که سلطان کوچ روا طوته

زنند لشکریانش هزار مرغ بسیخ • حکایت • غافلی را شنیدم که خانهٔ
لشکری دوررلر — بیک قوشی شیشه — بیر غافلی ایشتدم

رعیت خراب کردی • تا خزینهٔ سلطان آبادان کند • بی خبر از
رعیت اولرن خراب ایدردی — تا سلطانک خزینه سن معمور ایلیه — خبری یوق

قول حکما که گفته اند • هر که خلق خدا را عز و جل بیازارد تا دل
حکیملر قولندن که دیمشلردر — هر که خدانک خلقنی — که عزیز در رنجیده ایده

خلقی بدست آرد • خداوند تعالی همان خلق را بروی گمارد • تا دمار
الله تعالی — همان خلقی — آنوک اوزرنه صالار — تا دماری — تا بیر خلقک کوکلنی الہ کتوره

آزوی برآرند ● آتش سوزان نکند با سپند ● آنچه کند دود دل مستمند

آندن یوقارو کتوررلر | کوسندجی اتش ایلمز بقاغله | آنی که درد و مندک کوکلی توتونی ایلر

بیت سر جمله حیوانات گویند شیرست ● وکمترین جانوران خر باتفاق

جمله حیوانلرک باشی در لرکه آرسلاندر | دخی جانورلرک کمترکی اشکدر | اتفاقله

خر باربر به که شیر مردم در ● مسکین خر اگرچه بی تمیزست

یوک کتوروجی اشک آدم یرتیجی آرسلاندن ایکدر | مسکین اشک اگرچه بی تمیزدر

چون بار همی کشد عزیزست ● گاوان و خران باربردار

چون یوک کتورر عزیزدر | صغرلر اشکلر یوک کتوروجیلر

به ز آدمیان مردم آزار ● حکایت بازآمدیم بحکایت ملک را طرفی

آدم انجیجی آدملردن یکدر | کیرو کلدک حکایتیه | پادشاهه برطرف

از ذمایم اخلاق او معلوم شد بقراین در شکنجه اش کشید

آنوک خوی خلقلارندن | معلوم اولدی قرینه لریله | آنی اشکنجه یه چکدی

و بانواع عقوبت بکشت ● خواهی که خدای بر تو بخشد

دخی درلو عذابله اولدردی | دیلرمیسین که الله سنی اسرکیه

با خلق خدای کن نکویی ● حاصل نشود رضای سلطان

خدانک خلقنه ایلوک ایله | سلطان رضاسی حاصل اولماز

بیت تا خاطر بندگان نجویی ● یکی از ستم دیدگان بر سر او بگذشت

تا قوللر خاطرن استمینجه | ظلم کورمشلردن بیری | انوک باشی اوزرندن

ودر

بیت ودر حالت مستقبح وی نظر کرد و گفت

دخی انوک چرکینلک حالنه نظر ایلدی | اتی دیدی

نه هر که قوت بازوی منصبی دارد ● بسلطنت بخورد مال مردمان بگزاف

شیله دکلدر هرکه قول قوتی منصبی وار | سلطنتله بیه ارلرک مالنی یوق یره

توان بحلق فرو بردن استخوان درشت ● ولی شکم بدرد چون بگیرد اندر ناف

بوغازدن آشغه التمک اولور | ایری کموکی | ولیکن قرنی یرتار | چونکه کوبکده طوته

حکایت مردم آزاری را حکایت کنند که سنگی بر سر صالحی زد

بیر ارا انجیجی یی حکایت ایدرلر | که بیر طاشی بیر صالحک باشنه اوردی

درویش را مجال انتقام نبود سنگ را نگاه داشت تا زمانی که ملک

درویشک کین آلمغه مجالی یوغیدی | طاشی صقلیوطوتدی | بیر زمانه دککی | پادشاه

بر آن ستمکار خشم کرد و در چاهش انداخت درویش آمد

اول ظالمه | خشم ایلدی | دخی انی زندانه براقدی | درویش کلدی

و آن سنگ بر سرش کوفت گفتا تو کیستی و مرا این سنگ چرا

اول طاشی باشنه اوردی | دیدی | سن کیمسن | دخی بکا بو طاشی نیچون

زدی گفت من فلانم و این همان سنگست که در فلان تاریخ

اوردک دیدی بن فلانم | دخی بو شول طاشدر | که فلان تاریخده

بر سر من زدی گفت چندین روزگار کجا بودی گفت از جاهت

بنم باشمه اوردک دیدی | بو قدر کونلر | قنده ایدک | دیدی | منصبکدن

اندیشه می کردم اکنون که در جاهت دیدم فرصت غنیمت شمردم

اندیشه ایلردم شمدیکه سنی قیوده کوردم فرصتی غنیمت صایدم

بیت ناسزایی چو بینی بختیار ٭ عاقلان تسلیم کردند اختیار

بر لایق دکولی چون بختلو کورسن ٭ عاقللر اختیاری تسلیم ایلدیلر

چون نداری ناخن درنده تیز ٭ با بدان آن به که کم گیری ستیز

چون کسکن یرتیجی درناغک یوقدر ٭ یرمزلرله اول یکدرکم اکسک اونکوکلایسن

هر که با پولاد بازو پنجه کرد ٭ ساعد مسکین خود را رنجه کرد

هرکه پولاد قوللو ایله پنجه ایلدی ٭ کندو مسکین بلککنی رنجلو ایلدی

باش تا دستش ببندد روزگار ٭ پس بکام دوستان مغزش بر آر

اول تا انوک الن روزگار بغلایه ٭ پس دوستلر دیلکلیه بینسن یوقاروچیقار

حکایت یکی را از ملوک مرضی هایل بود چنانک اعادت ذکر

بکلردن برنوک بر قورقولو خسته لغی واردی شویله که انی تکرار آکمق

آن متوجه نیست طایفهٔ حکمای یونان گفتند که مر این درد را

متوجه دکلدر یونان حکیملرنک طایفه سی دیدیلر که بو درده

دوایی نیست مگر زهرهٔ آدمی که چندین صفت موصوف است

بر درمانی یوق مکر بر آدم اودی که بو قدر صفتله وصف لانمش در

بفرمود طلب کردند و دهقان پسری یافتند بران صورت که

بویردی طلب ایلدیلر بر چفتچی اوغلنی بولدیلر اول صورتده که

حکما

حکما گفته بودند پدر و مادرش را بخواندند و بنعمت بی کران

حکیملر دیمش ایدیلر اتاسن دخی آناسن اوقودیلر دخی نهایتسز نعمتله

خشنود کردند و قاضی فتوا داد که خون یکی را از رعیت

خشنود ایلدیلر دخی قاضی فتوا ویردی که رعیتدن برینک قانینی

ریختن سلامت نفس پادشاه را روا باشد و جلاد قصد کرد

دوکمک پادشاه نفسی سلامتلغیچون روا اوله جلاد دخی قصد ایلدی

پسر سر سوی آسمان کرد و تبسم کرد ملک پرسید که درین حال

اوغلان باشنی کوکدن یکا ایلدی دخی کولدی پادشاه صوردیکه بو حالده

چه جای خندیدن است گفت ناز فرزندان بر پدر و مادر

نه کولمک یریدر دیدی اوغلانجقلرک نازی اتا انایه

باشد و دعوی پیش قاضی برند و داد از پادشاه خواهند اکنون

اولور دخی دعوی قاضی اوکنه ایلترلر دخی دادی پادشاهدن دیلرلر شمدی

پدر و مادرم بعلت حطام دنیا مرا بخون در سپردند و قاضی

بنم اتام آنام دنیا طمعی علتیله بنی قانه اسمرلدیلر دخی قاضی

بکشتنم فتوی داد و سلطان مصالح خویش اندر هلاک من همی

بنی اولدرمکه فتوی ویردی دخی سلطان کندو مصلحتلرین بنم هلاکمده

بیند بجز خدای عز و جل پناهی نمی بینم

دوکلی کورر الله عز و جلدن غیری بر صغناجق کورمزم

پیش که برآورم ز دستت فریاد • هم پیش تو از دستت اگر خواهم داد

سنوک الوکدن کیمک اوکنه الدرم فریادی • هم سنوک اوکوکه سنوک الکدن کرداد دیلیم

سلطان ازین سخن بهم برآمد • و آب در دیده بگردید • و گفت هلاک من

سلطان بو سوزدن الجندی • دخی کوزنه یاشی دوندی • دخی دیدی بنم هلاکم

اولیتر از خون بی گناهی ریختن • سر و چشمش ببوسید • و در کنارش گرفت

یکرکدر بیر کناهسزک قانین دوکمکدن • باشنی وخی کوزنی اوپدی • دخی قوجدی

و نعمت بی کران بخشید • و آزادش کرد • گویند همان روز شفا یافت

دخی نهایتسز نعمت باغشلدی • دخی آنی آزاد ایلدی • دیرلرکه هم اول کونده شفا بولدی

بیت

همچنان در فکر آن بیتم که گفت • پیلبانی بر لب دریای نیل

کیدوشونجیلاین اول بیتک فکرندهیم دیدی • بیر فیلگودوجی نیل دکزینک کنارنده

زیر پایت گر بدانی حال مور • همچو حال تست زیر پای پیل

آیاغک آلتنده اکرقاریجه حالن بلورسک • سنوک حالوک انجیلایندر فیلک آیاغی آلتنده

حکایت

یکی از بندگان عمرو لیث ~~سر بر زمین نهاد~~ گریخته

قاچمش

عمرو لیث قوللرندن بیری

بود کسان در عقبش رفتند • باز آوردند • وزیر را با وی غرضی بود

ایدی کمسنه آردنجه کتدیلر • کیرو کتوردیلر • بر وزیرک آنوکیله غرضی واردی

اشارت بکشتنش کرد • تا دیگر بندگان چنین حرکت نکنند • بنده

الدرمکه اشارت ایلدی • تا غیری قوللر • شویله حرکت ایلمیهلر • قول

پیش

بیت

پیش عمرو بن لیث سر بر زمین نهاد و گفت

عمرو بن لیث اوکنه باشنی یره قودی دخی دیدی

هرچه رود بر سرم چون تو پسندی رواست

هر نه کلورسه باشمه اوزره چون سن بکنورسن روادر

بنده چه دعوی کند حکم خداوند راست

قول نه دعوی ایلیه افندونک حکمی راستدر

اما بحکم آنکه پرورده نعمت این خاندانم • نخواهم که در قیامت

اما اول حکمله که بو خاندانک نعمتی بسلنمشیم • دیلمزم که قیامتده

خون من گرفتار آیی • اگر بی گناه بنده را بخواهی کشت • باری

بنم قانومه طوتلمش کلهسن • اگر کناهسز بیر قولوکی الدرمک استرسک • باری

بتأویل شرع بکش • تا در قیامت مأخوذ نباشی • گفت تأویل

شرع تأویلیله الدر • تا قیامتده طوتلمش اولمیهسن • دیدی • تأویل

چگونه کنم • گفت اجازت فرمای تا من وزیر را بکشم • آنگه بقصاص

نه درلو ایلیم • دیدی • اجازت بیور • تا بن وزیری الدرم • آندنصکره • انوک

خون او مرا کشتن فرمای • تا بحق کشته باشی • ملک بخندید • وزیر را

قانی قصاصیله بنی الدرمکه بیورهسن • تا حقیله الدرمش اولاسن • پادشاه کلدی • وزیره

گفت چگونه مصلحت می بینی • گفت ای خداوند جهان بصدقه

دیدی • نیجه مصلحت • کوررسن • دیدی • ای جهان افندیسی

کوری پدرت این حرام زاده را آزاد کن تا مرا در بلا نیفکند گناه از وی
آتاک کور بر صدقه قوسنه بو حرامزاده‌یی آزاد ایله تا بنی بر بلایه بیرقمیه کناه آندن

بیت
نیست از منست که قول حکما را معتبر نداشتم که گفته اند
دکلدر بندندر که حکیملر قولنی معتبر طوتمادم که دیمشلردر

چو کردی با کلوخ انداز پیکار سر خود را بنادانی شکستی
چون کسک آتیجیله جنک ایلدک صواش کندو باشوکی نادانلغله صندردک

چو تیر انداختی بر روی دشمن حذر کن کاندر آماجش نشستی
چون دشمن یوزینه اوق آتدک حذر ایله که انوک نشانه‌سنده اوتوردک

حکایت
ملک زوزن را خواجه کریم النفس بود نیک محضر همه کنان را
ملک زوزنک بر کریم النفس خواجه‌سی واریدی ایو خویلو دوکلیه

در مواجهه خدمت کردی و در غیبت نیکی گفتی اتفاقاً از وی حرکتی
یوزده خدمت ایلردی دخی غیبتده ایلک سویلردی اتفاق آندن بر حرکت

در نظر ملک ناپسند آمد مصادره فرمود و عقوبت کرد سرهنگان
پادشاه نظرنه بکنلمش کلدی [illegible] بیوردی دخی اشکنجه ایلدی پادشاهک چاوشلری

ملک بسوابق نعمت او معترف بودند و بشکر او مرتهن در مدت
آنوک اوکوردوغی نعمتلریله اقرار اتمش ایدیلر دخی انوک شکریله رهن طوتلمشلر

توکیل او رفق ملاطفت کردندی و زجر معاقبت روا نداشتندی
الکاموکل اولدقلری مدتده یومشاقلق ایدرلردی دخی اینجتمک دخی اشکنجه روا طوتمزلردی

صلح با دشمن اگر خواهی هر گه که ترا در قفا عیب کند در نظرش تحسین کن
دشمنله صلح اکر دیلرسک هر وقتکه سکا اردکده عیب ایلیه نظرنده تحسین ایله

سخن آخر بدهن می گذرد موذی را سخنش تلخ نخواهی دهنش شیرین کن
بیرسوز دخی آغزدن کچر ایذا ایدیجینک سوزینی آجی استمزسک آغزینی طتلو ایله

آنچه مضمون خطاب ملک بود از عهده بعضی ازان بیرون آمدند
اولکه پادشاهک امرنک ادا اولنمسیدی آنوک بعضیسی عهده‌سندن طاشره کلدیلر

و ببقیت در زندان بماند تا یکی از ملوک نواحی در خفیه پیامش
دخی بقیه‌سنده اوتورو زنداندا ایچنده قالدی تا ناحیه بکلرندن بری کیزلوجه آکا خبر

فرستاد که ملوک آن طرف قدر چنان بزرگواری ندانستند و بی
ویردی که اول طرفک بکلری شویله بیوکلیک اولونک قدرینی بلمدیلر

عزتی کردند اگر رای عزیز فلان احسن الله خلاصه بجانب ما التفات
دخی عزتسزلق ایلدیلر اگر فلانک عزیز فکری الله اوزندوسنی کوزلک ایلسون بیزم جانبه نظر ایلمک

کند در رعایت خاطرش هر چه تمامتر سعی کرده شود و اعیان این
ایلیه آنوک خاطری رعایتنده نه که تمامرق سعی ایلمش اولا

مملکت بدیدن او مفتقراند و جواب این حروف را منتظر خواجه
دخی بو مملکتوک بللولری آنی کورمکه محتاجلردر دخی بو حروفک جوابنه منتظرلردر

بدین وقوف یافت در حال جواب مختصر چنانکه مصلحت دید بر قفای
خواجه بوکا واقف اولدی فی الحال بر مختصر جواب شویلکه مصلحت کوردی

ورقی نبشت و روانه کرد یکی از متعلقان ملک واقف شد ملک را
کاغذکی اردنه یازدی دخی روانه ایلدی پادشاهک متعلقلرندن بری طویدی پادشاهه

اعلام کرد که فلان را حبس فرموده با ملوک نواحی مراسلت دارند
بلدردی که فلانی حبس بیوردیغک ناحیه بکلریله ایلچیلق طوتارلر

ملک بهم برآمد و کشف این خبر فرمود قاصد را گرفتند و رسالت
پادشاه انجندی بو خبرک آچلماسنی بیوردی ایلچی طوتدیلر دخی رسالتی

بخواندند نبشته بود که حسن ظن بزرگان بیش از فضیلت
اوقودیلر یازلمش ایدی که اولولرک گوزل فکری زیاده

بنده است و تشریف قبولی که فرمودند بنده را امکان اجابت
قولک فضیلتندن آرتقدر دخی قبوللق اولولاغی که بیورمشلردر قوله قبول امکانی

نیست بحکم آنکه پرورده نعمت این خاندانم و باندک مایه تغیر خاطر
یوقدر اول حکمله که بو خاندانک نعمتی بسلنمشم دخی آز سرچایم

فرد خاطر با ولی نعمت خودی وفایی نتوان کرد چنانکه گفته اند
خاطر بوزولمغله کندو ولی نعمته وفاسزلق ایلمک اولماز نیتکه دیمشلردر

آنرا که بجای تست هردم کرمی — عذرش بنه ار کند بعمری ستمی
آنوک که هر دم سکا کرمی واردر — عذرن قو اگر عمرده کوره ایلرسه

ملک را سیرت حق شناسی او پسند آمد و خلعت و نعمت بخشید و عذر
پادشاهه انوک حق اکلاجی خوشنه کلدی دخی خلعت دخی نعمت باغشلدی دخی عذر

خواست

خواست که خطا کردم ترا بی گناه بیازردم گفت ای خداوند
دیلدی که خطا ایلدم سنی گناهسز انجتدم دیدی ای افندی

بنده درین حالت خداوند را خطائی نمی بیند بلکه تقدیر باری عز
بو قول بو حالده افندومه بر گناه گورمزم بلکه اللهک تقدیریدر

اسمه چنین بود که مرا مکروهی برسد پس بدست تو اولیتر
اسمی عزیز اولسون شویله ایدی که بکا بر دیلدوکوم ایرشه پس سنوک الوکدن یکرکدر

بیت که سوابق نعمت و ایادی منت برین بنده داری
که اوکوردوکی نعمتلر دخی منتلر بو قول اوزره طوتارسن

گر گزندت رسد ز خلق مرنج — که نه راحت رسد ز خلق نه رنج
کر سکا خلقدن قینلق ایرشه انجنمه — که نه راحت ایرشور خلقدن نه زحمت

از خدا دان خلاف دشمن و دوست — که دل هر دو در تصرف اوست
خدادن بیل دشمنک دوستک خلافنی — که ایکسنوک دخی کوکلی آنوک تصرفندهدر

گرچه تیر از کمان همی گذرد — از کماندار بیند اهل خرد
کرچه اوق یایدن دوکر — یایدن طوتانده کورور عاقلر

حکایت

یکی از ملوک عرب متعلقان را فرمود که مرسوم فلان را
عرب بکلرندن بری انک متعلقلرینه بیوردی که فلانوک مرسومینی

چندانکه هست مضاعف کنید که ملازم درگاهست و مترصد
نه قدر وار ایسه ایکی اول قدر ایلک که درگاهده ملازمدر دخی کوز طوتیجیدر

فرمان و سایر خدمتکاران بلهو و لعب مشغول و در ادای خدمت
بیرومه دخی سایر خدمتکارلر فنارلغه دخی اویونه مشغول لردر دخی خدمت اداسنده

متهاون صاحبدلی بشنید و فریاد و خروش از نهادش بیرون
کهللق ایدیجیلردر بیر صاحب دل ایشتدی فریاد دخی خروش انوک نهادندن طشره

آمد و گفت علو درجات بندگان بدرگاه حق جل و علا همین
کلدی دخی دیدی قوللرک درجاتی یوجه لکی حق جل و علا درکاهنده بو

مثالی دارد — بیت — دو بامداد گر آید کسی بخدمت شاه
مثالی طوتار ایکی صباح اکر کله کمسه شاه خدمتنه

سوم هرآینه در وی کند بلطف نگاه ۔ امید هست پرستندگان مخلص را
اوچنجی کون البته اکا لطف ایله نظر ایدر ۔ امید واردر که اریلغیله طپوجی قوللره

که نا امید نگردند از آستان اله ۔ مهتری در قبول فرمانست
که نا امید اولمیه لر الله اشکندن ۔ اولولق بیورق قبول اتمکده در

ترک فرمان دلیل حرمانست ۔ هر که سیمای راستان دارد
بیورق ترک ایلمک محروملغه دلیلدر ۔ هر کمسه که کرچکلر سیماسی واردر

سر خدمت بر آستان دارد — حکایت — ظالمی را حکایت کنند که
خدمت باشن اشکده طوتار ۔ بیر ظالمی حکایت ایدرلر کیم

هیزم درویشان خریدی بحیف و توانگران را دادی بطرح صاحب
درویشلرک اودوننی صاتون آلوردی ظلم ایله دخی توانکرلره ویرردی کسمه ایله بیر صاحب

دلی

٤٠

دلی بر او گذر کرد و گفت ۔ ماری تو که هر که را بینی بزنی
انوک اوزرندن کچدی دخی دیدی ۔ سن بر یلانسن که هر کیمی کورسک اورورسن

یا بوم که هر کجا نشینی بکنی ۔ زورت ار پیش میرود با ما
یا بر بایقوشسن که هر قنده اوتورسک قازرسن ۔ قوتک چوقسه کچیدر بیزه

با خداوند غیب دان نرود ۔ حاکم این سخن برنجید و روی
غیب بیلیجی اللهه کچمز ۔ حاکم بو سوزدن انجندی دخی یوزنی

از نصیحت او درهم کشید و بر او التفات نکرد اخذته العزة بالاثم
نصیحتدن کروچکدی دخی اکا نظر ایلمدی عزتی آلندی کناه مع

تا شبی که آتش مطبخ در انبار هیزمش افتاد و سایر املاکش بسوخت
تا بر کیجه آشخانه نک آتشی اودون انبارنه دوشدی سایر ملکلری دخی یاندی

و از بستر نرمش بر خاکستر گرم نشاند اتفاقا آن صاحبدل
دخی یمشق دوشکدن اسیجق کول اوزرنه دوکلدی اتفاق اول کوکل اری

بر او بگذشت دیدش که با یاران خود همی گفت ندانم این آتش
انوک اوزرندن کچدی کوردی که کندو یولداشلرینه سویلر بلمزم بو آتش

از کجا بسرای من افتاد گفت از دود دل درویشان
قنده بنم سرایمه دوشدی دیدی درویشلرک کوکل دوتوندندر

حذر کن ز دود درونهای ریش ۔ که ریش درون عاقبت سر کند
صقن ایله یره لر ایچندن کی دوتوندن ۔ که ایچ یره سی عاقبت باش ایلر

مجنت

مصغر بر مزن تا توانی دلی • که آهی جهانی همی بر کند

با تاج کیخسرو شاه نشسته بود • چه سالهای فراوان عمرهای دراز

که خلق بر سر ما بر زمین بخواهد رفت • چنانکه دست بدست آمدست ملک

بدستهای دیگر همچنین بخواهد رفت • یکی در صنعت کشتی

گرفتن بر سر آمده بود • سیصد و شصت بند فاخر بدانستی و هر

روز بنوعی کشتی گرفتی • مگر گوشهٔ خاطرش با جمال یکی از شاگردان

میلی داشت • سیصد و پنجاه و نه بندش آموخت • مگر یک بند که در

تعلیم آن دفع کردی و تهاون نمودی • فی الجمله پسر در صنعت

قوت بر سر آمد کسی را در زمان او امکان مقاومت نبودی

تا بحدی که پیش ملک گفته بود • که استاد را فضیلتی که بر منست

از روی بزرگیست و حق تربیت • و اگرنه بقوت از و کمتر نیستم

و بصنعت با او برابر • ملک را این سخن دشوار آمد • فرمود تا مصارعت

کنند • مقامی متسع ترتیب کردند • و ارکان دولت و اعیان حضرت

و زورآوران اقالیم حاضر شدند • پسر چون پیل مست اندر

آمد بصدمتی که اگر کوه آهنین بودی از جای بر کندی •

استاد دانست که جوان از و بقوت برترست • بدان بند غریب از وی نهان داشته بود

با او در آویخت • پسر دفع آن ندانست • از زمینش بر داشت و

دست بر گرفت • و بالای سر برد و بر زمین زد • غریو از خلق

برخاست ملک فرمود تا استاذرا نعمت و خلعت بی قیاس دادند

اوروطوردی پادشاه بیردی تا استاذه نعمت دخی خلعت قیاسسز ویردیلر

و پسر را زجر و ملامت فرمود که با پرورندهٔ خویش دعوی

دخی اوغلانی انجمک دخی آزارلمق بیردی که کندو بسلیجوسیله

مقاومت کردی و بسر نبردی گفت ای پادشاه مرا در علم

دعوسن ایلدک دخی بکا التمدک دیدی ای پادشاه بکا در

کشتی دقیقهٔ مانده بود و همه عمر از من دریغ همی داشت

کورشمک علمنده بیر دقیقه قالمشیدی دخی هر کز عمرن بندن دریغ طوتار ایدی

امروز بدان دقیقه بر من غالب آمد استاذ گفت از بهر

بوکون اول دقیقه ایله بنم اوزرمه غالب کلدی استاذ دیدی

چنین روزی نگاه همی داشتم که بزرگان گفته‌اند که دوست

بویله بر روز کار ایچون صقلیو طوتاردم که اولولر دیمشلردر که دوسته

چندان قوت مده که اگر دشمنی کند توانی بروی غالب شدن

شول قدر قوت ویرمه که اکر دشمنلک ایلیه کوجوک یته آنک اوزرنه غالب اولمغه

نشنیدی که چه گفت آنکه از پروردهٔ خویش جفا دیده بیت

ایشتمدکمی که نه دیدی اول که کندو بسلدکندن جفا کوردی

یا وفا خود نبود در عالم • یا مگر کس درین زمانه نکرد

یا وفا کندو اولمدی عالمده • یا مگر بو زمانده ایلمز

کس نیاموخت علم تیر از من • که مرا عاقبت نشانه نکرد

کمسه اوق علمنی بندن اوکرنمدی • که بنی عاقبت نشان ایلمدی

حکایت درویشی مجرد بگوشهٔ صحرایی نشسته بود پادشاهی برو

بیر چبلاق درویش بر صحرا کوشه‌سنده اوتورمشیدی بر پادشاه آنک اوزرنده

بگذشت درویش از آنجا که فراغ ملک قناعتست سر برنیاورد و التفات نکرد

کچدی درویش شول یردنکه قناعت فارغلغی در باشنی قالدرمدی دخی نظر قلمدی

سلطان از آنجا که سطوت سلطنت است برنجید و گفت این طایفهٔ

سلطان شول یردنکه سلطنلق اولولغیدر انجندی دخی دیدی بو طایفه

خرقه پوشان مثال حیوانند اهلیت و آدمیت ندارند وزیر

بو خرقه پوشلر حیوانلر کبیدر اهلیتلری دخی آدملقلری یوقدر

نزدیکش آمد و گفت ای درویش سلطان روی زمین بر تو گذر

وزیر یاننه کلدی دخی دیدی ای درویش یریوزنک سلطانی سنوک اوزرکدن کچدی

کرد چرا خدمتی نکردی و شرط ادب بجای نیاوردی گفت سلطان را

نیچون خدمت ایلمدک دخی ادب شرطنی یرنه کتورمدک دیدی سلطانه

بگو توقع خدمت از کسی دار که توقع نعمت از تو دارد دیگر

سویله خدمتی شول کسدن کوز طوتسون که سندن نعمت کوز طوتار دخی

ملوک از بهر پاس رعیتند نه رعیت از بهر طاعت ملوک

بکلر رعیتی بکلمک ایچوندر رعیت بکلره طاعت ایلمک ایچون دکل

بيت پادشاه پاسبان درويش است • ورچه نعمت بفر دولت اوست

پادشاه درويشك پاسبانيدر اگرچه نعمت انك منزلة دولتيله در

گوسفند از براي چوپان نيست • بلکه چوپان براي خدمت اوست

قويون چوباندن اوترو دكلدر بلكه چوبان آنوك خدمتي ايچوندر

يکي امروز کامران بيني • ديگري را دل از مجاهده ريش

برني بكون دلكه سوروجي كوررسن بيرغيريني كوكلي درشمكدن يرهلو

روزکي چند باش تا بخورد • خاک مغز سر خيال انديش

برقاچ كون بكوز اول [illegible] تا يميه طپراق بيسين باشك خيالي فكرن

فرق شاهي و بندگي برخاست • چون قضاي نبشته آمد پيش

شاهلق فرقي دخي قوللق فرقي [illegible] چون يزلمش قضا ايلرو كلدي

گر کسي خاک مرده باز کند • ننمايد توانگر از درويش

كرسه [illegible] اولو طپراغن كيرو ايليه سچلمز كوچلو فقيردن [illegible]

سلطان را گفتار درويش استوار آمد گفت از من تمنايي بکن

سلطانه درويشك سوزي بك كلدي ددي بندن بر تمنا ايله

گفت آن ميخواهم که ديگر زحمتم ندهي گفت مرا پندي بده

ددي آني ديلرم كه آيرق بكا زحمت ويرميه سن ددي بكا بر اوكوت وير

گفت بيت درياب کنون که نعمت هست بدست • کين دولت و ملك ميرود دست بدست

ددي بل بوني شيمدي كه نعمت واردر الكده كه بو دولت دخي ملك كيدر الدن

حکايت يکي از وزرا پيش ذالنون مصري رفت و همت خواست

وزيرلردن بيري ذالنون مصرينك اوكنه كتدي ددي همت ديلدي

که روز و شب بخدمت سلطان مشغولم و بخيرش اميدوار

كه كيجه كوندز سلطان خدمتنده مشغولم دخي خيرنه اميدلو [illegible]

و از عقوبتش ترسان ذالنون بگريست و گفت اگر من از خداي

دخي عقوبتندن قورقوجيم ذالنون آغلدي ددي اگر بن خدا

عز و جل چنين ترسيدمي که تو از سلطان از جملهٔ صديقان

عز و جلدن شويله قورقيدم كه سن سلطاندن جمله صديقلردن

بودمي بيت گر نبودي اميد راحت و رنج • پاي درويش بر فلك بودي

اولوردم اگر راحت دخي رنج اميدي اولماسه درويشك اياغي كوكده اولوردي

ور وزير از خداي بترسيدي • همچنان بر فلك ملك بودي

دخي اگر وزير اللهدن قورقيدي ييرو شويله كوكده ملك اولوردي

حکايت پادشاهي بکشتن بي گناهي فرمان داد گفت اي ملک

بير پادشاه بر كناهسوز اولدرمكه بويرق ويردي ددي اي پادشاه

موجب خشمي که بر من پيدا کردي آزار خود مجوي که آن عقوبت

بر خشم سببيله كه بنم اوزريمه ظاهر ايلدك كندوكي انجتمك ارسته كه اول اشكنجه

بيت بر من بيک نفس بسر آيد و بزه آن بر تو جاويد بماند

بنم اوزريمه بر نفسيله [illegible] آنوك كناهي سنوك اوزركه ابدي قلور

دوران بقا چو باد صحرا بگذشت • تلخی و خوشی و زشت و زیبا بگذشت •
بقا دورانی صحرا یلی گبی گچدی • آجیلق خوشلق چرکنلک گوزللک گچدی

پنداشت ستمگر که جفا بر ما کرد • در گردن او بماند و بر ما بگذشت •
ظالم صندی که جفایی بزه ایلدی • آنوک بوینینده قالدی . بیزم اوزریمزدن گچدی

ملک را نصیحت او سودمند آمد • و از سر خون او برخاست •
پادشاهه آنوک نصیحتی فایده لو وقع کلدی • آنوک باشندن وقانندن اوروطوردی

حکایت وزرای نوشین روان عادل در مهمی از مصالح
نوشیروان عادلک وزیرلری . بیر مهمده

مملکت اندیشه همی کردند • و هر یکی رای همی زدند • و ملک
مملکت مصلحتلرندن فکر ایلدیلر • دخی هر بیری بیر فکر ووردیلر • دخی پادشاه

نیز تدبیری اندیشه همی کرد • بزرجمهر رای ملک اختیار
دخی بیر فکر فکر ایلدی • بزرجمهر پادشاهک فکرینی اختیار

کرد • وزیران نخفیه گفتند • رای ملک را چه مزیت دیدی •
ایلدی • وزیرلر گیزلوجه دیدیلر • پادشاهک فکرینده نه آرتقلق گوردک

بر فکر چندین حکیم • گفت • بموجب آنکه انجام کار معلوم نیست
شوالقدر حکیملر فکری اوزرنه • حکیم دیدی • اول سبب ایله که ایشوک صوکی معلوم دکلدر

و رای همگنان در مشیت الله تعالی است • که صواب آید یا خطا •
دخی دوکلیلرک فکری • الله تعالینک مشیتینده در • که صواب کله یاخطا کله

بیتم

موافقت

موافقت ملک اولیتر تا اگر خلاف صواب آید بعلت متابعت
پادشاهه اویمق یکرکدر • تا اگر صوابک خلافی کله • انکا اویمق علتیله

او ایمن باشیم • و درین معنی گفته اند
امین اولاوز • دخی بو معنیده سویلنمشدر

خلاف رای سلطان رای جستن • بخون خویش باید دست شستن
سلطانک فکرینه اویماز فکر استمک • کندو قانیله کندو الینی یومق گرک

وگر خود روز را گوید شبست این • بباید گفتن اینک ماه و پروین
وگر خود گوندوزه دیه که گیجه در بو • سویلمک گرک که اشته آی اشته اولکر

حکایت شیادی گیسوان بافت که من علویم و با قافله
بیر امیر حاجی بولوکلرن بوکدی که بن علویم • دخی حجاز قافله سیله

حجاز بشهر آمد که از حج همی آیم • و قصیده پیش ملک نهاد
شهره کلدی که حجدن کلورم • دخی بیر قصیده پادشاه اوکنه قودی

که من گفته ام • یکی از ندمای ملک آن سال از سفر آمده
که بن سویلمشم • پادشاهک ندیملرندن بیری • اول ییل سفردن کلمشدی

بود گفت من او را بعید اضحی در بصره دیدم او چگونه
دیدی بن آنی قربان بیرامنده بصره شهرنده گوردم • اول نه درلو

حاجی باشد دیگری گفت پدرش نصرانی بود در ملاطیه
حاجی اولور • بیر غیریسی دیدی آنوک آتاسی نصرانی ایدی ملاطیه ده

او علوی چگونه بود و شعرش در دیوان انوری یافتند ملک
اول نه درلو علوی اولا دخی شعرنی انورینک دیوانینده بولدیلر پادشاه

فرمود تا بزنندش و نفی کنند تا چندین دروغ چرا گفت
بیوردی تا اونی اوره‌لر دخی سوره‌لر تا بو قدر یلانی نیچون سویلدی

ای خداوند روی زمین سخنی دیگر هست در خدمت بگویم
ای یریوزینک افندیسی بر سوز دخی واردر خدمتده سویلیم

اگر راست نباشد بهر عقوبت که فرمایی سزاوارم گفت بگو
اگر کرچک اولمیه هر عقوبته که بیوره‌سن لایقم دیدی سویله

چیست بیت غریبی گرت ماست پیش آورد دو پیمانه آبست یک چمچه دوغ
نه در بر غریب اگر ساکا یوغورت کتوره ایکی اولچک صو بر چمچه ایران

گر از بنده لغوی شنیدی مرنج جهان دیده بسیار گوید دروغ
کر قولدن بر لغو ایشیدرسک اینجنمه جهانی کورمش کیمسه چوق یلان سویلر

ملک بخندید و گفت ازین راست‌تر سخن نگفتی فرمود آنچ
پادشاه کولدی دیدی بوندن طوغرورق سوز سویلمدک بیوردی

مأمول وست مهیا کردند حکایت یکی از پسران هرون
آنک فکر طوتدیغی حاضر ایلدیلر هرون الرشیدک اوغلانلرندن

الرشید پیش پدر آمد خشمناک که فلان سرهنگ زاده مرا
بابسی اوکنه کلدی قضبلو که فلان چاوشک اوغلی بنی

دشنام داد هرون الرشید ارکان دولت را گفت جزای چنین
سوکدی هرون الرشید دولت ارکاننه دیدی [illegible]

کس چه باشد یکی اشارت بکشتن کرد و دیگری بزبان بریدن
کیمسه‌نک جزاسی نه اوله بری الدرمکه اشارت ایلدی بری دخی دیلن کسمکه

و دیگری بمصادره و نفی هارون گفت ای پسر کرم آنست
بیری دخی دکمکه دخی سورمکه هرون دیدی ای اوغول کرم اولدرکه

که عفو کنی واگر نتوانی تو نیز دشنام ده چندانکه انتقام
که عفو ایلیه‌سن و اگر کوچک یتمزسه سن دخی سوگ شول قدر که کین الموق

از حد نگذرد که آنگه ظلم از طرف تو باشد و دعوی از
حددن بچیه که اول وقت ظلم سنوک طرفکدن اولور دخی دعوی

قبل خصم بیت یکی را زشت‌خوی داد دشنام
خصم طرفندن بر کیمسه‌یه بر چرکین خویلو سوکدی

تحمل کرد و گفت ای خوب‌فرجام بتر زانم که خواهی گفتن آنی
صبر ایلدی دخی دیدی ای خوب صوکلو اندن بترم که دیمک استرسن سن اول‌سن

که دانم عیب من چون من ندانی نه مرد است آن بنزدیک خردمند
که عیبمی بیلورم سن بنجیلین بلمزسن ار دکولدر اول عاقل یانینده

که با پیل دمان پیکار جوید بلی مرد آنکس است از روی تحقیق
که قزغن ووروجی فیلله جنک ایلمک استیه کرچک ار اولدر که حقیقت یوزندن

که چون خشم آیدش باطل نگوید — حکایت — یکی از وزرا بزیردستان

که چونکه خشمی کله باطل سویلمیه — وزیرلردن بیری ایاق آلتنده اولانلره

رحمت آوردی و اصلاح همه کنان بجستی یک روز پادشاه

اسرکمک کتوررایدی دخی دوکلنوک ایلوکن استردی بیر کون پادشاه

بروی خشم گرفت و خواست تا اورا عقوبت نماید خلق

آنوک اوزرینه خشم ایلدی دخی دیلدی تا آنی اشکنجه ایله خلق

چون این حال بدیدند در بند خلاص او سعی نمودند

چونکه بو حالی کوردیلر دخی آنوک قورتلماسی فکرنده دورشمق کوستردیلر

و موکلان در معاقبتش بلطف کردند و بزرگان دیگر

دخی موکللر آنی اشکنجه ایلمکده یومشقلق ایلدیلر دخی غیری اولولر

سیرت نیک او بپادشاه بگفتند تا ملک از سر خطای او

آنوک ایو سیرتنی پادشاهه دیدیلر تا پادشاه آنوک خطاسی باشندن

درگذشت صاحب دلی برین حال اطلاع یافت موافق حال

کچدی بیر صاحب دل بو حاله طویمق بولدی آنوک حالنه موافق

او این نظم انشا کرد — بیت — تا دل دوستان بدست آری

بو نظمی انشا ایلدی — تا دوستلر کوکلن اله کتورسن

بوستان پدر فروخته به ・ پختن دیگ نیک خواهانرا

آتاک بوستانی صتلمش اولمق یک — ایو صانوجیلره چولمک پشمکه

هرچه

هرچه رخت سراست سوخته به ・ با بداندیش هم نکویی کن

یعنی ... اسبابی در کویمنش اولمق یک — یعنی فکرلو یه دخی ایلوک ایله

دهن سگ بلقمه دوخته به — حکایت — با طایفهٔ بزرگان

کوپه کلک آغزن لقمه ایله دیکمک یک — اولولر طایفه سیله

در کشتی نشسته بودم ・ زورقی در پی ما غرق شد دو برادر

کمیده اوتورمشدم — بیر زورق بیزیم آردمزده — غرق اولدی ایکی قرداش

بگردابی درافتادند یکی از بزرگان ملاح را گفت بگیر

صو دندوکینه دوشدیلر — اولولردن بیری — کمیجیه دیدی طوت

هر دو را که صد دینار زر تراست ملاح ・ تا یکی را خلاص

ایکیسین بیله که یوز آلتون فلوری سنکدر — کمیجی تا برین خلاص

کرد آن دیگر هلاک شد گفتم بقیت عمرش نمانده بود

ایلدی اول بیری هلاک اولدی دیدم عمرنک بقیه سی قلمامش ایدی

ازین سبب در گرفتن او تأخیر کردی ملاح بخندید

بو سببدن آنی طوتمقده تأخیر ایلدک کمیجی کلدی

و گفت آنچ تو گفتی یقینست دیگر خاطر میل من برهانیدن

دخی دیدی آنی که سن سویلدک کرچکدر بر دخی بنم خاطرمک میلی قورتارمقده

این بیشتر بود که وقتی مانده شده بودم در بیابانی این

بونی ارتق ایدی که بیر وقت قالمش ایدم بیر بیابانده بو

مرا بر شتری نشانند و از دست آن دیگر تازیانه خورده بودم

بنی دوه‌یه آتدیلر اول برنکا الندن بیرقامجی یمش ایدم

صدق الله تعالی که می‌فرماید من عمل صالحاً فلنفسه ومن اساء فعلیها

الله تعالی کرچک بیردی که بویرر

بیت

تا توانی درون کس مخراش * کندرین راه خارها باشد

نته که کوجک یترمکنکی اینجیتمه که بو یولده دکنلر اولور

کار درویش مستمند بر آر * که ترا نیز کارها باشد

درومند درویشک ایشنی بیتور که سنکا دخی ایشلر اولور

حکایت

دو برادر بودند یکی خدمت سلطان کردی و دیگر

ایکی قرداش وار ایدی بیری سلطانه خدمت ایدردی [illegible]

بزور بازوی خود نان خوردی باری برادر توانگر درویش را

کندو قوللی قوتیله اتمک یردی بیرکره کوجلو قرنداشی فقیر قرنداشنه

گفت چرا خدمت نکنی تا از مشقت کار برهی گفت تو چرا

دیدی نیچون خدمت ایلمزسن تا ایش زحمتندن قورتلاسن دیدی سن نیچون

کار نکنی تا از مذلت خدمت رها یابی که خردمندان

ایش ایلمزسن تا خدمت خورلغندن قورتولمق بولاسن که عاقللر دیمشلردر

گفته اند نان خود خوردن و نشستن به که کمر شمشیر بخدمت

کندو اتمکن یمک و اوتورمق یکدرکه کمر دخی قلیج خدمته باغلمق

نان

نان خود خوردن چون پادشهی نشستن * نزد من به ز شکر خوردن بودن چو عبید

کندو اتمکن یمک پادشاه کبی اوتورمق بنم یانمده شکر یمکدن یکدر که قول کبی اولمق

بیت

بدست آهک تفته کردن خمیر * به از دست بر سینه پیش امیر

ایله کرجی بوکوب خمیر ایلمک یکدر ال کوکسه اولمقدن بکرا وکنده

عمر گرانمایه درین صرف شد * تا چه خورم صیف و چه پوشم شتا

آغر بهالو عمر بونده صرف اولدی تا نه ییم یازن نه کیم قیشن

ای شکم خیره بنانی بساز * تا نکنی پشت بخدمت دوتا

ای اوتنکو قرن برا تمکله دوزول تا ارقه‌کی خدمتیله ایکی قات ایلمیه‌سن

حکایت

کسی مژده آورد پیش نوشین روان که فلان دشمن

بیر کمسنه مشتلق کتوردی نوشین روان اوکنه که سنک فلان دشمنکی

ترا خدای برداشت گفت هیچ شنیدی که مرا فرو گذاشت

خدا کتوردی دیدی هیچ اشتدکمی که بنی آشغه قودی

بیت

اگر بمرد عدو جای شادمانی نیست * که زندگانی ما نیز جاودانی نیست

اگر دشمن اولرسه شادلق یری دکلدر که بزم دیرلکومز دخی ابدی دکلدر

حکایت

گروهی حکما در مجلس کسری از بهر مصلحتی سخن

بیر بولک حکیملر شاه کسری مجلسنده بیر مصلحت ایچون سوز

همی گفتند بزرجمهر که مهتر ایشان بود خاموش نشسته گفتند

سویلدیلر بزرجمهر که آنلارک اولوسی ایدی ایسم اوتورمش ایدی دیدیلر

چرا با ما درین بحث سخن نگویی گفت وزرا بر مثال اطبا اند

نچون بزومله بو بحثده سوز سویلمزسن دیدی وزیرلر طبیبلر کبیدر

طبیب دارو ندهد جز سقیم را چو بینم که رای شما بر صوابست

طبیب دوا ویرمز خسته‌دن غیریه چون کوررم که سزک فکریکز صوابه اولندر

بیت

مرا بر آن سخن گفتن حکمت نباشد

بکا آنکا اوزره سوز سویلمک حکمت اولمایه

چو کاری بی فضول من بر آید ● مرا در وی سخن گفتن نشاید

چون بنم ایشم بی فضول سوز بوقورو کلور بکا آنده سوز سویلمک یرامز

وگر بینم که نابینا و چاهست ● اگر خاموش بنشینم گناهست

وکر کوررم که بر کور اوزره بر قیو وار اکر اوسم اوتوررم کناهدر

حکایت

هرون الرشید را چون دیار مصر مسلم شد گفت

هرون الرشید چون مصر دیاری تسلیم اولدی دیدی

بخلاف آن طاغی که بغرور ملک مصر دعوی خدایی کرد نبخشم

اول آزغونک خلافینه که مصر ملکی غروریله خدالق دعویسن ایلدی باغشلیم

این مملکت را مگر بخسیسترین بندگان اوردند که سیاهی بود

بو ملکی مکر قوللرک کمترینه کتورمشلردر که بر قره بنده وار ایدی

نام وی خصیب مملکت مصر بوی ارزانی داشت و عقل

عقلسز آنک آدی خصیب مصر مملکتنی اکا باغشلدی انک عقلی

کفایت

کفایت وی تا بجایی بود که طایفه حراث مصر شکایت آوردند

یترلکی انوک نیره‌یه دک ایدی که مصر اکنجیلرنک طایفه‌سی شکایت کتوردیلر

که پنبه کاشته بودیم بر کنار نیل باران بی وقت آمد تلف شد

که پانبق اکمش ایدک نیل کنارنده یغمور وقتسز کلدی هلاک اولدی

گفت پشم بایستی کاشتن دانشمندی درویش بخندید گفت

دیدی یوک اکمک کرک ایدی کورز بر فقیر دانشمند کولدی دیدی

بیت

اگر روزی بدانش در فزودی ● ز نادان تنگ روزی تر نبودی

اکر رزق بیلیجیلیکله آرتایدی نادانلردن رزقی طار رق اولمازدی

بنادانان چنان روزی رساند ● که دانایان درو عاجز بمانند

بلانه‌لره انچنلین رزق ایرشدرر که بیلیجیلر آنده عاجز قالور

بخت و دولت بکاردانی نیست ● جز بتأیید آسمانی نیست

بخت دخی دولت ایش بیلیجیلکله دکولدر کوک یاردمندن غیری دکولدر

اوفتاده است در جهان بسیار ● بی تمیز ارجمند و عاقل خوار

جهانده چوق دوشمشدر بی تمیز دولتلو عاقل خور

کیمیاگر بغصه مرده و رنج ● ابله اندر خرابه یافته گنج

کیمیاجی غصه‌یله دخی رنج ایله اولمش بر ابله خرابه‌ده مال بولمش

حکایت

یکی را از ملوک کنیزکی ختنی آورده بودند خواست

بکلردن برنه بر ختن اقلیمنک جاریه‌سن کتورمشلر ایدی دیلدی

که در غایت مستی با وی جمع آید دختر بما نعت کرد ملک در
غایت سرخوشلغنده آنوکله جمع کله قیز کوچنمک ایلدی پادشاه

خشم شد و کنیزک را بسیاهی بخشید که لب بالایش از
خشم ایچنده اولدی دخی قراواشی قره یه بخشلدی که یوقارو طوطاغی

بینی درگذشته بود و لب زیرینش بگریبان فرو
بورنی یرده گچمش ایدی دخی آشاغه طوطاغی یقاسندن آشغه

هشته هیکلی که صخر الجن از طلعتش برمیدی و عین
صلنمش بیر هیکل که جن اوغلانی طلعتندن اورکردی

القطر از بغلش بگندیدی بیت تو گویی تا قیامت زشت روی
دخی زفت بوکاریله قولتوغندن ییردی سن دیه سن قیامته دک چرکین یوزلوک

بر وختمست بر یوسف نکویی ۰ شخصی نه چنان کریه منظر
آنوک اوزرینه ختم اولمشدر یوسفده گوزللک گبی ۰ بیر شخص ایدی شویله چرکین صورتلو

کز زشتی او خبر توان داد ۰ وانگه بغلی نعوذ بالله
که آنوک چرکینلغندن خبر ویرمک اولا ۰ آندن صکره ایکی قولتوغی نعوذ بالله

مردار بآفتاب مرداد ۰ اورده اندکه سیاه رادران
مردار کونش ایله مرداد ۰ کتورمشلردر که قره نوک اول

لحظه شهوت غالب و نفسش طالب بود مهرش بجنبید
لحظه شهوتی غالب دخی نفسی طالب ایدی محبتی دپرندی

ومهرش

و مهرش برداشت بامداد ملک کنیزک را طلب کرد و نیافت
مهرینی کوتوردی طاکتلده پادشاه قراواشی طلب ایلدی دخی بولمادی

حال بگفتند خشم گرفت فرمود تا سیاه را با کنیزک دست
حالی دیدیلر خشم طوتدی بیوردی تا قره ایله قراواشک الن

با استوار ببندند و از بالای کشک بخندق در اندازندی
آیاغن بک باغلادیلر دخی کشک یوجه سندن خندقه آتالر

وگفت
انوزیرای نیک محضر روی شفاعت بر زمین نهاد که سیه را
ایو ضیالو وزیرلردن بیری شفاعت یوزنی یره قودی که قره کم

درین خطایی نیست که سایر بندگان و خدمتکاران بنوازش
بونده بیر خطاسی یوقدر که غیری قوللردخی خدمتکارلر اوخشـ

انعام خداوندی مسعود و معتود اند گفت اگر در مفاوضت
دخی انعامنه افندیمک سعادتلنمشلردر دخی صغنجی بردر دیدی اکرا اوکیله مفاوضه

اوشبی تاخیر کردی چه شدی که من او را بمقتی افزونتر
بیر گیجه تاخیر ایدیدی نه اولایدی که بن آنکا حقنده آرتق

ازقیمت کنیزک تعهد کردمی گفت ای خداوند نشنیده که
قل واتله قیمتندن عهد ایدردم دیدی ای افندی ایشتمدکمی که

تشنه سوخته در چشمه روشن چو رسد ۰ تو مپندار که از پیل دمان اندیشد
بیر کوینمش صوسز بوتش چشمه یه ایرشه سن صنمه که نفسی و روحی فیلدن قورقه

ملحدی گرسنه و خانه خالی بر خوان * عقل باور نکند که از رمضان اندیشد
بر آچ ملحد دخی بر بوش او طولو نعمته عقل اینانمز که رمضاندن قورقه

ملک را این لطیفه پسند آمد گفت سپاه را بخشیدم اما کنیزک را
پادشاهه بو لطیفه بکنلمش کلدی دیدی سپاهی باغشلادم اما قراواشی

چه کنم گفت کنیزک را هم بسیاه بخش که نیم خورده او هم
نه ایلیم دیدی قراواشی دخی قره یه باغشله که انوک آرتوغی هم

او را شاید بیت هرگز او را بدوستی مپسند * که رود جای ناپسندیده
آکا یرار هرگز انی دوستلغه بکنمه که بکنلممش یره کیده

تشنه را دل نخواهد آب زلال * نیم خورده دهان گندیده
صوسوزک دخی کوکلی طتلو صویی استمز آغزی قوقار کمسه نک آرتوغنده

دست سلطان کجا یابد * چون بسرگین در افتاد ترنج
سلطانک الن یره دخی ایرق قنده کور چون کوبرلوغه بر ترنج دوشه

تشنه را دل نخواهد آب زلال * کوزه افتاده در دهان سلنج
صوسوزک کوکلی استمز طتلو صویی بر بارداقدن که دشمشدر سومو کلونک آغزنه

اسکندر رومی را پرسیدند که دیار مشرق و مغرب بچه
اسکندر رومیه صوردیلر که مشرق دخی مغرب دیارینی نه ایله

گرفتی که ملوک پیشین را خزاین و عمر و ملک و لشکر بیش از این
طوتدک که اوکوردوکی بکلرک خزینه لری دخی عمری دخی ملکی دخی لشکری بوندن ارتق

بوده است

بوده است و چنین فتح میسر نشد * گفتا بعون خدای
ایشدر دخی شونککبی فتح میسر اولمدی دیدیا الله تعالینک عوننده

تعالی هر مملکت را که گرفتم رعیت را نیازردم و نام
هر مملکتی که طوتدم رعیتی انجتمدم

پادشاهان جز بنکویی نبردم بیت
دخی پادشاهلر آدلرن ایلکدن غیریله الکمدم

بزرگش نخوانند اهل خرد * که نام بزرگان بزشتی برد
آنی اولو اوقومازلر عقلا اهلی که اولولر آدن چرکنلغله الله

حکایت از دوم در اخلاق درویشان
یکی از بزرگان پارسایی را
اولولردن بری بیر زاهده

گفت چه گویی در حق فلان عابد که دیگران در حق وی
دیدی نه درسن فلان عابد حقنده که غیریلر آنوک حقنده

بطعنه سخنها گفته اند * گفت بر ظاهرش عیب نمی بینم
طعن ایلمکله سوزلر سویلمشلردر دیدی ظاهرنده عیب کورمزم

و در باطنش غیب نمی دانم بیت هر کرا جامه پارسا بینی
دخی باطننده غیب بلمزم هر کیمه زاهدلر طونن کوررسک

پارسا بین و نیکمرد انگار * ور ندانی که در نهادش چیست
زاهد کور دخی ایو ار صان نه وکر بلمزسن که طبیعتنده نه وار در

این همه هیچست چون می بگذرد
بو دوکلی هیچدر چونکه کچر

بخت و تخت و امر و نهی و گیر و دار
دولت دخی تخت امر و نهی

نام نیک رفتگان ضایع مکن
کچنلرک ایو آدن ضایع ایلمه

تا بماند نام نیکت پایدار
تا قله سنک ایو آدک ابدی

نام نیکو گر بماند ز آدمی
ایو آد کر قاله بر آدمی

به کزو ماند سرای زرنگار
یکدر که قالمقدن بوزر ایوان التون

محتسب را درون خانه چه کار

حکایت

درویشی را دیدم سر بر آستان کعبه نهاده همی نالید و همی گفت یا غفور یا رحیم تو دانی که

بیت

از ظلوم جهول چه آید — عذر تقصیر خدمت آوردم

که ندارم بطاعت استظهار — عاصیان از گناه توبه کنند

عارفان از عبادت استغفار — عابدان جزای طاعت خواهند

و بازرگانان بهای بضاعت. من بنده امید آوردم نه طاعت و بدریوزه آمده‌ام نه بتجارت. اصنع بی ما انت اهله

بر در کعبه سائلی دیدم — که همی گفت و می گرستی خوش

من نگویم که طاعتم بپذیر — قلم عفو بر گناهم کش

بنده را فرمان نباشد هرچه فرمایی برآنم

عبد القادر گیلانی را رحمة الله علیه دیدند در حرم کعبه روی بر حصبا نهاده همی گفت ای خداوند ببخشای وگر مستوجب عقوبتم در قیامتم

بیت

نابینا برانگیز تا در روی نیکان شرمسار نشوم

روی بر خاک عجز می گویم — هر سحرگه که باد می آید

ای که هرگز فراموشت نکنم — هیچت از بنده یاد می آید

حکایت

دزدی بخانهٔ پارسا درآمد چندانکه جست چیزی نیافت دلتنگ گشت. پارسا را خبر شد. گلیمی که بر آن خفته بود

بیت

برداشت و در راه دزد انداخت تا محروم نرود

شنیدم که مردان راه خدای • دل دشمنان را نکرده‌اند تنگ
ایشتدم که الله یولنوک ارلری دشمنلر کوکلنی طار ایلمدیلر
تراکی میسر شود این مقام • که با دوستانت خلافست و جنگ
سکا قچن میسر اولا اشبو مقام که دوستلار ایله خلافدر جنکدر

حکایت مودت اهل صفا چه در روی چه در قفا نه چنانکه از
اهل صفانوک دوستلوغی یوزده نه آرده نه کوکلی شویله
پست عیب گیرند و پیشت بمیرند بیت در برابر چو گوسفند سلیم
آردکدن عیب طوته‌لر اوکنکدن اوله‌لر برابرکده یواش قویون کبی
در قفا همچو گرگ مردم خوار • هر که عیب دگران پیش تو آورد و شمرد
آردکده آدم ییجی قورد کبی هرکمسه که غیرلر عیبن سنوک اوکوکه کتوردی و صیدی
بی گمان عیب تو پیش دگران خواهد برد حکایت تنی چند از روندگان
شبهه سز سنوک عیبوک داخی غیرلر اوکنه التمک دیلر بیرنچه تن یولجیلردن
متفق سیاحت بودند و شریک رنج و راحت • خواستم موافقت
سیاحتلغه اتفاق اتمش ایدیلر دخی راحتوک و زحمتوک شریکی اولدیلر دیلدم اویغق ایلیم
کنم مرافقت قبول نکردند گفتم این از کرم اخلاق بزرگان
یولداشلغه قبول ایلمدیلر دیدم بو اولولرک ایو خلقلرندن
بعید و بدیع است از مصاحبت مسکینان روی برتافتن و فایده
ایراقدر دخی عجیبدر مسکینلر مصاحبتندن یوز دوندرمکلق

دریغ داشتن که من در نفس خویش این قدر قوت و سرعت
دریغ طوتمق که بن کندو نفسمده بو قدر قوت دخی تیزلک
می‌شناسم که در خدمت مردان یار شاطر باشم نه بار خاطر
آکلارم که ارلر خدمتنده شاطر یولداش اولام خاطر یوکی اولمیام

شعر

ان لم اکن لکم راکب المواشی • اسعی لکم حامل الغواشی
اکر اولمازسه سزه کیچون حیوانلر بینجی سکیردم ایدرن اسبابلر کتوروجی اولورین
یکی از میان گفت از این سخن که شنیدی دل تنگ مدار که درین
اول اورتاده بیری دیدی بو سوزدن که ایشتدک کوکلوکه صنق طوتمه که بو
روزها دزدی بصورت صالحان برآمده بود و خود را در سلک
کونلرده بیر اوغری صالحلر صورتنده کلمش ایدی دخی کندنی بیزم صحبتمز دیزیسنه
صحبت ما منتظم کرد بیت چه دانند مردم که در جامه کیست
دیزلمش ایلدی نه بیلورلر آدملر که طون ایچنده کیمدر
نویسنده داند که در نامه چیست • از آنجا که سلامت حال درویشان
یازیجی بیلور که نامه ده نه در شول یردنکه درویشلرک حالی صاغلقدر
است گمان فضولش نبردند • و بیاری قبولش کردند بیت
فضوللوغن کمان ایلمدیلر یولداشلغه قبول ایلدیلر
صورت حال عارفان دلقست • این قدر بس چو روی در خلقست
عارفلرک صورت حالی خرقه در بو قدر بس در که خلق یوزنه در

در عمل کوش و هر چه خواهی پوش • تاج بر سر نه و علم بر دوش
عمله دورش مرد دیلرسکی باشوکه تاج قو اوموزوکه علم قو

ترک دنیا و شهوتست و هوس • پارسایی نه ترک جامه و بس
دنیا ترکی شهوت دخی هوس ترکی ایمکدر پس زاهدلک قفتانی ترک ایلمک دکلدر

در قزاگند مرد باید بود • بر مخنث سلاح جنگ چه سود
جنکلکیی سنده ار کرکدر مخنثه اوزره جنک یراقی نه اصغی

فی الجمله روزی تا شب رفته بودیم و شبانگه بپای حصاری خفته
محصل برکون تا کیجه دک کتمش ایدک افشام وقتنده بر حصار آیاغنده اویومش

دزد بی توفیق ابریق رفیق برداشت • که بطهارت میروم بغارت
توفیقسز اوغری یولداشنگ ابریقنی طوتدی که طهارته کیدرم اوغورلامغه

رفت بیت پارسا بین که خرقه در بر کرد • جامه کعبه را جل خر کرد
کتدی کمزو زاهد گوروکه خرقه اکننه ایلدی کعبه اورتوسنی اشک چولی ایلدی

چندانکه از نظر درویشان غایب شد • بر برجی برفت و درجی دزدید
شولقدرکه درویشلر نظرندن غایب اولدی بر برجه کتدی دخی بر قوطو اوغورلدی

تا روز روشن شد آن تاریکدل مبلغی راه باریک رفته و یاران
تا کون آیدین اولدی اول قرکو کوکللو بیراز یول کیدیدنه کتمش

بیگناه خفته • بامدادان همه را بقلعه در آوردند و بزندان کردند
اویومش اول صباح دوکلینی حصاره کتوردیلر دخی زندانه ایلدیلر

ازان

ازان تاریخ ترک صحبت کردم • و طریق عزلت گرفتم که السلامة
اول تاریخدن صحبت ترکنی ایلدک دخی عزلت یولنی طوتدق که سلامتلق

فی الوحدة بیت چو از قومی یکی بی دانشی کرد • نه که را منزلت ماند نه مه را
یالکوزلقده در چو بیر قومدن بیری بلمزلک ایلدی نه کیچیه بیر قالور نه اولویه

ندیدستی که گاوی در علفزار • بیالاید همه گاوان ده را
کورمدکمی که بیر صیغر علفلقده بولاشدورر دوکل کویی صیغرلارین

گفتم منت خدای را که از برکت درویشان محروم نماندم اگر چه
دیدم منت الله که درویشلر برکتندن محروم قالمادم اگرچه

بصورت از صحبت ایشان وحید شدم • بدین حکایت که گفتی
صورتده آنلارک صحبتندن یالکوز اولدم بو حکایتله که سویلدک

مستفید گشتم • و مرا همه عمر این نصیحت بکار آید بیت
فایده لنمش اولدم دخی بانکا دوکلی عمرده بو نصیحت ایشه کلور

اگر برکه پر کنند از گلاب • سگی در وی افتد کند منجلاب
اگر بیر برکه یی کلاب ایله طولدوره لر بر کلب آنوک ایچنه دوشسه مردار ایدر

بیک ناتراشیده در مجلسی • برنجد دل هوشمندان بسی
بیر یونلمامشله بیر مجلس چوق عاقللر کوکلی انجینور

حکایت زاهدی مهمان پادشاهی شد چون بطعام بنشستند
بیر زاهد بیر پادشاهه قونق اولدی چون طعامه اوتوردیلر

کمتر از آن کرد که ارادت او بود و چون بنماز برخاست
(آندن اکسک ایلدی که آنوك دیلککیدی ایدی دخی چون نمازه اورو طوردی)

بیش از آن کرد که عادت او بود تا ظن صلاحیت در حق وی زیادت
(آندن آرتق ایلدی که آنوك عادتی ایدی تا صلاحلق فکرینی آنوك حقنده زیاده)

کنند بیت ترسم نرسی بکعبه ای اعرابی کین ره که تو میروی بترکستانست
(ایده لر قورقارم ایرشمیه سن کعبه یه ای اعرابی که بو یول که سن کیدرسن ترکستانه در)

چون بمقام خویش آمد سفره خواست تا تناولی کند پسری صاحب
(چون کندو مقامنه کلدی سفره دیله دی تا آز قلنمق ایلیه براوغلی)

فراست داشت گفت ای پدر بمجلس پادشاه طعام نخوردی گفت
(عقل ایستی واردی دیدی ای آته پادشاه مجلسنده یمك یمدکمی دیدی)

در نظر ایشان چیزی نخوردم که بکار آید گفت نماز را هم قضا کن
(آنلارك نظرنده نسنه یمدم که ایشه کله اوغلان دیدی نمازکی دخی قضا ایله)

بیت
ای هنرها نهاده بر کف دست عیبها برگرفته زیر بغل
(ای هنرلرك قومش آل آیه سنده عیبلرك کوتورمش قولتوق آلتنده)

تا چه خواهی خریدن ای مغرور روز درماندگی بسیم دغل
(تا نه صتون آلمق استرسن ای غافل قالمق کوننده قلب کوموش ایله)

حکایت یاد دارم که در عهد طفولیت متعبد بودمی و شبخیز
(عقلمده طوتارم که اوغلانجقلق عهدنده عبادت ایدجی ایدم دخی کیجه قالقیجی)

ومولع

و مولع زهد و پرهیز شبی در خدمت پدر رحمة الله علیه
(دخی زاهدلق دخی پرهیز طمعلو ایدم بر کیجه آتا خدمتنده الله رحمتی آنوك اوزرینه اولسون)

نشسته بودم و همه شب دیده برهم نبسته و مصحف
(اوتورمش ایدم دخی دون کلی کیجه کوزومی بربرینه باغلامامش ایدم دخی عزیز مصحفی)

عزیز برکنار گرفته و طایفه گرد ما خفته پدر را گفتم از اینان
(قوجاغمه طوتمش ایدم دخی بر طائفه بیزم چورهمزده اویومش ایدی دیدم آتایه بونلاردن)

یکی سر بر نمی آرد که دوگانه گزارد چنان بغفلت خفته اند کویی
(بیری باشنی یوقرو کوتورمز که ایکی رکعت نماز اوده یه شویله غفلتله اویومشلر دیرسنکی)

مرده اند گفت ای جان پدر اگر تو هم بخفتی به بودی که این
(اولمشلردر دیدی ای آتا نوك جانی اگر سن دخی اویویایدك یکك ایدی که بونی)

گفتی بیت نبیند مدعی جز خویشتن را که دارد پرده پندار در پیش
(سویلدوك کورمز مدعی کندنندن غیرینی که صنوبر پرده سنی اوکنده طوتار)

گرت چشم خدابینی ببخشند نبینی هیچ کس عاجزتر از خویش
(اگر سکا الهی کوروجی کوز باغشلیه لر کورمیه سن هیچ کمسه یی کندکدن عاجزرق)

حکایت یکی از بزرگان را در محفلی همی ستودند و در اوصاف
(اولولردن بیرینی بیر درنکده اوکردیلر دخی کوزل)

جمیلش مبالغه همی کردند بعد از تأمل بسیار سر برآورد و گفت
(وصفلرنده دکلو چوق ایلدیلر چوق فکردن صکره باشنی یوقرو کوتوردی و دیدی)

من آنم که من دانم — شعر — گفت اذی یا من تعدّ محاسنی
بن اولم کم بن بیلورم — یتر ایلدک اکجیتمکله کوکلمی [illegible]

هذا علانیتی ولم تدر ما باطنی — شخص چشم عالمیان خوب منظرست
الشبو ظاهرمدر بلمزسن باطنم نه در — شخصم عالملر کوزنده خوب یوزلودر

وز خبث باطنم سر خجلت فتاده پیش — طاووس را بنقش و نگاری که هست خلق
ایچ مردارلغندن اوتنموق باشی اوکومه دوشمش — طاووسک کوزل نقشی کم واردر خلق

تحسین کنند و او خجل از زشت پای خویش — حکایت — یکی از صلحای لبنان که
تحسین ایدرلر اول اوتانور کندو چرکین آیاغندن — لبنان ملککنک صالحلرندن بیری

مقامات او در دیار عرب مذکور بود و کرامات مشهور بجامع
که آنوک مقاملری عرب دیارنده آکلمش ایدی — دخی کرامتلری مشهور ایدی

دمشق در آمد و بر کنار حوض کلاسه طهارت می ساخت پایش
دمشق جامعنه ایچرو کلدی — شادروان حوضنوک کنارنده طهارت دوزردی — آیاغی

بلغزید و بحوض افتاد و بمشقت بسیار از آنجا خلاص یافت
طایندی — حوضه دوشدی — دخی چوق زحمتله — اول یردن خلاص اولدی

چون از نماز بپرداختند یکی از اصحاب گفت مرا مشکلی هست
چون نمازدن تمام اولدیلر — اصحابدن بیری دیدی — بنم بر مشکلم واردر

اگر اجازت پرسیدن باشد گفت بگو گفت یاد دارم که شیخ بر
اگر صورمغه اجازت اولا — دیدی سویله — دیدی عقلمده طوتارم کم شیخ بر

بر روی دریای مغرب برفت و قدمش تر نشد امروز چه حالت
مغرب دکزی یوزنده کتدی — آیاغی اصلانمدی — بوکون نه حالت

بود که درین یک قامت آب از هلاک چیزی نمانده بود درین چه حکمت است
ایدی که بو بر بوی صودن — هلاک اولمغه نسنه قالمامش ایدی — بونده نه حکمت در

شیخ درین فکرت زمانی فرو رفت و بعد از تأمل بسیار سر بر آورد و گفت
شیخ بو فکرته بر زمان الغه کتدی — دخی چوق فکردن صکره — باش یوقرو کوتوردی دیدی

نشنیده که خواجه عالم محمد مصطفی علیه السلام گفت لی مع الله
ایشتمدکمی که — عالم افندیسی محمد مصطفی ع م — دیدی بنم الله ایله

وقت لا یسعنی فیه ملک مقرب و لا نبی مرسل و نگفت علی الدوام
بر وقت واردر [illegible] — یعنی ملک — دخی مرسل پیغمبر — دیمدی دایما

وقتی چنین فرمود و وقتی بجبرئیل و میکائیل نپرداختی و دیگر وقت با حفصه
بر وقت بو جنسین بیوردی — دخی بر وقت جبرائیله دخی میکائیله تمام اولوردی — دخی غیری وقت حفصه ایله

و زینب در ساختی مشاهدة الابرار بین التجلی والاستتار یعنی
دخی زینب ایله دوزولوردی — ایولرک مشاهده‌سی — جمال اچق آراسنده دخی اورتنک آراسنده

می نمایند و می ربایند — دیدار می نمائی و پرهیز میکنی — بازار خویش آتش ما تیز میکنی
کوسترلر قاپرلر — دیدار کوسترسن دخی پرهیز ایدرسن — کندو بازارک دخی بزم آتشمزی تیز ایدرسن

شعر

اشاهد من اهوی بغیر وسیلة — فیلحقنی شأن اضل طریقا
کورورم سودوکم آرزو ایدر وسیله‌سز — بنی اولاشدرر بر صفت آزغون یوللده

یلوح نارا ثم یطفی برشه ** لذلک ترانی محرقا وغریقا

اودی یانوزر الدن صکره سوندرر صو صاچمغله شونوک ایچون بنی کورسن یانمش دخی بوغولمش

یکی پرسید از آن گم کرده فرزند ** که ای روشن گهر پیر خردمند

بیری صوردی اول اوغلنی یوقلمشدن یعنی یعقوبدن که ای روشن گوهرلو عاقل قوجه

ز مصرش بوی پیراهن شنیدی ** چرا در چاه کنعانش ندیدی

مصردن آنوک کوملکی قوقوسنی ایشتدک نیچون کنعان قویسنده کورمدک

بگفت احوال ما برق جهانست ** دمی پیدا و دیگر دم نهانست

دیدی بیزم احوالمز جهان شمشکی در بیر دم آشکاره بیر غیری دم کیزلودر

گهی بر طارم اعلا نشینم ** گهی بر پشت پای خود نبینم

کاه یوجه کمرده اوتورورم کاه کندو آیاغم آرقاسن کورمزم

اگر درویش در حالی بماندی ** سر دست از دو عالم برفشاندی

اکر درویش بر حال اوزره قالیدی ال باشنی ایکی عالمدن سلکردی

حکایت در جامع بعلبک کلمه‌ای چند وعظی گفتم با جماعتی فسرده

بعلبک جامعنده بیرقاچ کلمه وعظ سویلدم بیر جماعته که دوکسز

دل مرده و راه از عالم صورت بمعنی نبرده دیدم که نفسم در نمی‌گیرد

کوکللری اولمش دخی یولی صورت عالمندن معنیه التماش کوردم که نفسم ایچره طوقنماز

و آتشم در هیزم تر اثر نمی‌کند دریغ آمدم تربیت ستوران و آینه‌داری

دخی آتشم یاش اودنه اثر ایلمز یازق کلدی حیوانلره تربیت دخی آینه طوتوجیلق

در

در محلت کوران لیکن در معنی باز بود و سلسلهٔ سخن دراز در معنی

کورلر محله سنده لیکن معنی قپوسی کشوده ایدی دخی سوزک سلسله‌سی اوزون ایدی

این آیت قوله تعالی ونحن اقرب الیه من حبل الورید

بو آیتک معناسیده که الله تعالی بویورر

سخن بجایی رسانیده بودم که میگفتم شعر دوست نزدیکتر از من بمن است

سوزی بیر یره ایرشدرمش ایدم که سویلدم دوست بندن بکا یقیندر

وین مشکل که من از وی دورم چه کنم با که توان گفت که او

بو مشکل درکه بن اندن ایراغم نه ایلیم کمه سویلمک اولور که اول

در کنار من و من مهجورم ** من از شراب این سخن مست

بنم قوجاغمده و بن اندن ایراغم بن بو سوزک شرابندن مست

و فضلهٔ قدح در دست که رونده‌ای در کنار مجلس گذر کرد و دور آخر

دخی قدحک فضله‌سی الیمده که بیر یولجی مجلس کنارندن کچدی دخی صکره نوبت

در وی اثر کرد نعره‌ای چنان زد که دیگران در موافقت او بخروش

آکا اثر ایلدی بیر نعره شویله اوردی که غیریلر آکا اویوب خروشه

آمدند و خامان مجلس در جوش گفتم ای سبحان الله دوران باخبر

کلدیلر دخی مجلسک خاملری جوشه کلدیلر دیدم ای سبحان الله خبرلو ایراقلر

در حضور و نزدیکان بی بصر دور شعر فهم سخن چون نکند مستمع

یقینده دخی کوزسز یاقینلر ایراقلر چون دکلیجی سوزی فهم ایلمیه

قوت طبع از متکلم مجوی

طبیعت قوتنی سویلیجیدن ایستمه

نسخت میدان ارادت بیار • تا بزند مرد سخن گوی گوی

محبت میدانینک کیکلکن بنکه تا ارسوزلی طوپ طوپ ووره

حکایة شبی در بیابان مکه از بی خوابی پای رفتنم نماند

بیرکیجه مکه بیابانینده اویقوسوزلقدن کتمکم ایاغی قالمدی

بود سر بنهادم و شتربان را گفتم دست از من بدار

ایدی باشمی قودم دوه جیه دیدم الوکی بندن طوت

پای مسکین پیاده چند رود • کز تحمل ستوه شد بختی

مسکین یایانک آیاغی نه قدر کیدر که یوک طوتمقدن دوه قیل کبی اولدی

تا شود جسم فربهی لاغر • لاغری مرده باشد از سختی

تا بیر سمیزک کودسی آرق اولنجه آرق آلمش اولور قتیلقدن

گفت ای برادر حرم در پیش است • و حرامی از پس • اگر رفتی بردی

دیدی ای قرداش حرم ایلروده در دخی حرامی کیروده اکر کتدک ایلتدک

و اگر خفتی مردی بیت خوشست زیر مغیلان براه بادیه خفت

اکر اویودک الدک خوشدر مغیلان آلتنده مکه یولنده اویومق

شب رحیل ولی ترک جان بباید گفت حکایت پارسایی را دیدم

کوچ کجه سنده ولیکن جان ترکن سویلمک کرک بیر زاهدی کوردم

بر کنار دریا که زخم پلنگ داشت و بهیچ دارو به نمی شد مدتها رنجور بود

دکز کنارنده که قپلان یره سی وار ایدی هیچ بر علاج ایله ایکو اولمازدی زمانلرله زحمتلو ایدی

ودبیدم

ودمبدم شکر خدای همی کرد • کسی پرسیدش که شکر چه می گویی

دخی دمبدم الله شکرن ایدردی بیر کمسنه اکا صوردی که نه نسنه نک شکرن سویلرسن

گفت شکر آنکه بمصیبتی گرفتارم نه بمعصیتی بیت

دیدی آنوک شکرن که مصیبته طوتلمشم کناهه گرفتار دکول

گر مرا زار بکشتن دهد آن یار عزیز • تا نگویی که در آن دم غم جانم باشد

کربنی زارلغله اولدره اول عزیز یار تا دیمیه سکوز که اول دمده جانم غصه سی اوله

گویم از بنده مسکین چه گنه صادر شد • که دل آزرده شد از من غم آنم باشد

دیم مسکین قولدن نه کناه صادر اولدی که کوکلی انجنمش اولدی بندن غصه م اول اوله

حکایة درویشی را ضرورتی پیش آمد گلیمی از خانه یاری بدزدید

بیر درویشوک اوکنه ضرورت کلدی بیر یارک اوندن بیر کلیم اوغورلادی

حاکم فرمود تا دستش ببرند صاحب گلیم شفاعت کرد که من او را بحل

حاکم بیوردی تا الن کسه لر کلیم صاحبی شفاعت ایلدی که بن انکا حلال

کردم گفت بشفاعت تو حد شرع فرو نگذارم گفت راست می فرمایی

ایلدم دیدی سنوک شفاعتوکله شریعت حدنی الشغه قومزم دیدی راست بیوررسن

ولیکن هر که از مال وقف چیزی بدزدد قطعش لازم نیاید و الفقیر

ولیکن هر که وقف مالندن نسنه اوغورلیه کسمک لازم کلمز فقیر

لا یملک شیئا و هر چه درویشانراست وقف محتاجانست حاکم دست

نسنه یه مالک اولماز دخی هر نسنه که درویشلرکدر محتاجلره وقفدر حاکم النی

از و بداشت و ملامت کرد که جهان بر تو تنگ آمده بود که دزدی

دخی ملامت ایلدی کم جهان سنوک اوزره طار کلمش ایدی کم اوغورلق آندن کیرو طوتدی

نکردی الا از خانهٔ چنین یاری گفت ای خداوند نشنیده که

ایلمدک الا شویله بر یارک اوندن دیدی ای افندی ایشتمدکمی که

بیت گفته اند خانهٔ دوستان بروب و در دشمنان مکوب

دیمشلر دوستلار اون سپور دشمنلر قپوسن دوکمه

چون فرومانی بسختی تن بعجز اندر مده، دشمنانرا پوست برکن دوستانرا پوستین

چون آشاغه قلاسن قتیلقلغه تنوکی عجزه ویرمه، دشمنلرک کورکنی چقا دوستلارک کورکی

حکایت یکی از پادشاهان پارسایی را دید گفت هیچت از ما یاد آید

پادشاهلردن بری بر زاهدی کوردی دیدی هیچ بیزدن

گفت بلی هر گه که خدارا فراموش میکنم

عقلوکه کلورمی دیدی بلی هر کز که اللهی انودم

بیت هر سو دود آنکو ز بر خویش براند، وانرا که بخواند بدر کس ندواند

هر یکا یلر اولکه کندو قپوسندن سوره، آنی که او چاغره کمسه نوک قپوسنه یلمز

حکایت یکی از جملهٔ صالحان بخواب دید پادشاهی را در بهشت

جمله صالحلردن بری کوردی بر پادشاهی جنتده

و پارسایی را در دوزخ پرسید که موجب درجات این چیست و سبب درکات آن

بر زاهدی جهنمده صوردی که بونوک درجه لرنه سبب نه دور و دخی انوک الچقلغنه سبب

چه

چه که مردمان بخلاف آن تصور میکردند گفتند این پادشاه

نه در کم آدملر آنوک خلافنی تصور ایدرکر دیدیلر بو پادشاه

بارادت درویشان در بهشت واین پارسا بتقرب پادشاهان

درویشلری سومکله جنتده دخی بو زاهد پادشاهلره یقین اولمغله

بیت در دوزخ، دلقت بچه کار آید و تسبیح و مرقع، خود را ز عملهای نکوهیده بری دار

جهنمده، خرقه نه ایشوکه یرار دخی تسبیح دخی یاماولو، کندوکی خورلانمش ایشلردن بری طوت

حاجت بکلاه برکی داشتنت نیست، درویش صفت باش و کلاه تتری دار

برکی کلاه دوتونغه حاجت دکولدر، درویش صفتلو اول تتری کلاه طوت

حکایت پیاده سر و پا برهنه با قافلهٔ حجاز از کوفه بدر آمد و

بیر یالین آیاغی چپلاق یایا حجاز کروانیله کوفه دن طشره کلدی

همراه ما شد و معلومی نداشت و خرامان همی رفت و می گفت

دخی بیزه یولداش اولدی دخی معلومی یوغیدی دخی صلنی صلنی کیدردی دخی دیردی

بیت نه باشتری سوارم نه چو اشتر زیر بارم، نفسی میزنم آسوده و عمری بسر آرم

نه دوه اوزره آتلوم نه دوه کبی یوک آلتندیم، بیر نفس وورورم دکلنرک عمرمی بتشدررم

غم موجود و پریشانی معدوم ندارم، نه خداوند رعیت نه غلام شهریارم

وارلق غصه سنی دخی یوقلق پریشانلغن طوتمزم، نه رعیت افندیسیم نه شهریار کوله سیم

اشتر سواری گفتش ای درویش کجا میروی بازگرد که بسختی

بیر دوه یه بنمش دیدیکه ای درویش قنده کیدرسن کیرو دون که قتیلقده

نمیری نشنید و قدم در بیابان نهاد و برفت چون بنخلهٔ محمود

المگه سن ایشتمدی دخی آیاغن بیابانه قودی دخی کتدی چون محمود نخله سنه ارشدک

رسیدیم شتر سوار را اجل فرا رسید درویش ببالینش فراز آمد

دوه بننه اجل ایشغه ایرشدی درویش اوزرنه ایشغه کلدی

بیت

و گفت ما بسختی نمردیم و تو بر بختی بمردی

دخی دیدی بیز قیتلقله اولمدک سن دوه اوزرنده اولدک

شخصی همه شب بر سر بیمار گریست ❊ چون روز شد او بمرد و بیمار بزیست

بیر شخص دوکلی کیجه خسته نوک باشی اوزرنده آغلدی چون کوندز اولدی او اولدی اکه خسته دیرلدی

ای بسا اسب تیزرو که بماند ❊ خر لنگ جان بمنزل برد

ای چوق تیز یوریجی آتلار که قالدی آغسق اشک جان منزله ایلتدی

بس که در خاک تندرستان را ❊ دفن کردیم و زخم خورده نمرد

چوق اولور که طپرقده تن درستلری دفن ایلدک وزخم یمشی اولمدی

حکایت

عابدی را پادشاهی طلب کرد عابد اندیشه کرد که داروی

بیر عابدی بیر پادشاه ایستدی عابد فکر ایلدی که بر دوا

بخورم تا ضعیف شوم مگر اعتقادی در حق من زیادت کند داروی

ییم تا ضعیف اولام مگر اعتقادی بنم حقمده زیاده ایده لر دوا

بیت

قاتل بود بخورد و بمرد ❊ آنکه چون پسته دیدمش همه مغز

اولدریجی ایدی ییدی و اولدی اول که فستق گبی دوکلی ایلک کوردم لر

پوست

پوست بر پوست بود همچو پیاز ❊ پارسایان روی در مخلوق

دری دری اوسته اولور صوغان گبی ایله زاهدلر که یوزلری مخلوقده

پشت بر قبله میکنند نماز ❊ چون بنده خدای خویش خواند

آرقه لری قبله یه نماز ایدرلر چونکه قول کندو خداسن اوقویه

باید که بجز خدا نداند حکایت کاروانی در زمین یونان

گرکدر که اللهدن غیری بلمیه بیر کاروانی یونان طپرغنده

بزدند و نعمت بی قیاس بردند بازرگانان گریه و زاری کردند و

وردیلر دخی قیاسسز نعمت ایلتدیلر بازرگانلر آغلامه و زارلق ایلدیلر

بیت

خدا و پیغمبر را شفیع آوردند فایده نبود

دخی اللهی دخی پیغمبری شفیع کتوردیلر فایده یوغیدی

چو پیروز شد دزد تیره روان ❊ چه غم دارد از گریهٔ کاروان

چونکه یکن اولدی اوغری نه غم طوتر کاروانک اغلامه سندن

لقمان حکیم در آن کاروان بود گفتند کلمهٔ چند از حکمت با اینان

لقمان حکیم اول کاروانده ایدی دیدیلر بیرنجه سوز حکمتدن آنلره

بگو باشد که طرفی از مال ما دست بدارند که دریغ باشد چندین

سویله اولا که بیر طرف بیزم مالمزدن ال طوتالر که حیف اولا شولقدر

نعمت ضایع شود گفت دریغ کلمهٔ حکمت باشد با اینان گفتن

نعمت ضایع اوله دیدی دریغ حکمت سوزی اولور بونلره سویلمک

بیت
آهنی را که موریانه بخورد • نتوان برد ازو بصیقل زنگ
بر دموری که پاس یدی • آنی آرتمق اولماز آندن صیقل ایله پاسی
با سیه دل چه سود گفتن وعظ • نرود میخ آهنین در سنگ
قره کوکللیه نه اصی وعظ سویلمک • دمور میخ طاشن اچنه گیرمز
بروزگار سلامت شکستگان دریاب • که جبر خاطر مسکین بلا بگرداند
ساغلغلق کوننده صنقلری بول • که مسکینک خاطرنه خبر ایلمک بلایی دوندرر
چو سائل از تو بزاری طلب کند چیزی • بده وگرنه ستمگر بزور بستاند
چونکه دیلنجی سندن زاریلقله برنسنه استیه • ویر وگرنه ظالم کوجله آلور

حکایت
چندانکه مرا شیخ اجل شمس الدین ابو الفرج الجوزی رحمة
شولقدر که بنی اولو شیخ شمس الدین ابو الفرج جوزی رح
الله علیه ترک سماع فرمودی و بخلوت و عزلت اشارت کردی عنفوان
سماع ترکن بیوردی دخی خلوته عزلته اشارت ایلردی
شبابم غالب آمدی و هوا و هوس طالب ناچار بخلاف مربی
یکیتلکمک تازه لکی غالب کلوردی دخی هوا ایله هوس طالب ایدی چارسز تربیت ایدیجینک خلافنه
قدمی برفتمی و از سماع و مجالست حظی بر گرفتمی و چون نصیحت
بر آیاق کیدردم دخی سماعده و اوتورمقده حظ طوتاردم دخی چون نصیحتی
بیت
شیخ یاد آمدی گفتمی • قاضی ار با ما نشیند بر فشاند دستها
کاه یاده کلوردی سویلردم • قاضی کر بزمله اوتوره الینی سلکردی

محتسب

محتسب گر می خورد معذور دارد مست را • تا شبی بجمع قومی
محتسب کر شراب ایچه مستلری معذور طوته • تا بر کیجه بر قومک درنکنه
رسیدم در آن میان مطربی دیدم که ادای داشت چنانکه بخواهی
ایرشدم اول آوردا ده بر چالیجی کوردم که اداسی وار ایدی شیله که دیلرسن
مزعج و لقای صنبع که سماعش رگ جانی گسلانید
مزدار دخی چرکن صورتلو که کیتی دکلمک جان طمرن اوزردی
و پرده ساز ناخوشش پرده دلها درانید گاهی انگشت حریفان
دخی ناخوش سازنک پرده سی کوکللی پرتاردی کاه حریفلرک بارماغی
از وی در گوش گاه بر لب که خاموش • یهیج الی الصوت الاغانی لطیبه
آندن قولاقلرینده کاه طوطاقلرده که طنمه • نظر اولنور ایرلایجینک آوازنه کوزللکندن اوترو
وانت مغن ان سکت تطیب • نبیند کسی در سماعت خوشی
سن بر ایرلایجیسن که اکر طینمسک خوش اولور • کیمسه کورمز سنی ایشتمکده خوشلق
مگر وقت رفتن که دم در کشی • چون باواز آمدن بربط سرای
مکر کتمک وقتنده که نفس چکیه سن • چون آوازه کلوردی اول خوش ایرلایجی
کدخدا را گفتم از بهر خدای • زیبقم در گوش کن تا نشنوم
کدخدایه دیر دیدم الله ایچون اولسون • زیبق قوی قولاغمه تا ایشتمیم
یا درم بگشای تا بیرون روم • فی الجمله پاس خاطر یاران را موافقت
یاخود قپویی آچ تا طشره کیدم • مختصر یارانک خاطری رعایتیچون

کردم و شبی چند بمجاهده بروز آوردم بیت

ایلدم دخی برکاچ کیجه دورشمکله کوندوزه کتوردم

مؤذن بانگ بی هنگام برداشت • نمی داند که چند از شب گذشت است

موءذن اذانی وقتسز اوقودی بلمزکه کیجه دن نه قدر کچمشدر

درازی شب از مژگان من پرس • که یکدم خواب در چشمم نگشت است

کیجه نک اوزونلغن بنم کیرپکلرمدن صور که بر نفس اویقو کوزمکه دونمه مشدر

بامدادان بحکم تبرک دستاری از سر و دیناری از کمر بگشادم

اول صباح دعا ایلمک حکمیله دولبندیمی باشمدن دخی آلتونمی قوشاقدن آچدم

و پیش مغنی نهادم • و در کنارش گرفتم • و بسی شکر گفتم • یاران

دخی اوکنه قودم دخی قوجدم دخی چوق شکرلر سویلدم یارانلر

ارادت من در حق او • بخلاف عادت دیدند • و بر خفت عقل

بنم محبتمی آنوک حقنده عادت خلافنجه کوردیلر دخی بنم عقلم یینکلکنه

من حمل کردند • یکی از آن میان زبان طعن و تعرض دراز کرد

حمل ایلدیلر اول اورتادن بری طعن دیلنی اوزتمق دیلنی اوزاتدی

و ملامت آغاز که این حرکت مناسب حال خردمندان نبود • خرقه

دخی آزارلامغه باشلادی که بو حرکت عاقللر حالنه مناسب اولمدی

مشایخ بچنین مطربی دادی که همه عمرش درمی در کف نبوده است

مشایخ خرقه سنی بویله چالیجیه ویردک که بتون عمرنده النده بر آقچه اولمامش

و قراضه

و قراضه در دف • بیت • مطربی دور ازین خجسته سرای • کس ندیدش دوبار در یکجای

دخی بر التون پاره سی النده بو ایراق چالیجی در بو قتلو سرایدن کمسه آنی کورمدی ایکی کره بر یرده

راست چون بانگش از دهن برخاست • خلق را موی بر بدن برخاست

راست چون آوازی اغزندن اوروطوردی خلقک قیلی کوده اوزرنده اوروطوردی

مرغ ایوان ز هول او برمید • مغز ما برید و حلق خود بدرید

ایوان قوشلری آنک قورقوسندن اورکردی بیزم بینومزی کسدی دخی بوغازینی یرتدی

گفتم زبان تعرض آن به که کوتاه کنی • که مرا کرامات او ظاهر شد

دیدم طعن دیلنی اول یکدر که قصه ایده سن که بکا انوک کراماتلری ظاهر اولدی

گفتا مرا نیز بکیفیت حال واقف گردان • تا من هم تقرب کنم

دیدی بنی دخی حال نه ایدوکنه طویوجی ایله تا بنده آکا یقینلق ایدیم

و بر مطایبتی که رفت استغفار کنم • گفتم بلی بعلت آنکه شیخ اجلم

دخی بر لطیفه که کچدی استغفار ایلیم دیدم کرچک اول علتدن کی بنم اولو شیخم

بارها بترک سماع فرموده بود • و موعظهای بلیغ گفته و در

نیجه کره سماع ترکین بیورمشدر دخی چوق اوکتلر سویلمش

سمع قبول من نیامده • امشب طالع میمون و بخت همایون

دخی بنم قبولم قولاغنه کلمشدر بو کیجه مبارک طالع دخی کوزل بختم

بدین بقعه رهبری کرد • تا بدست این توبه کردم که دیگر

بو اوده یول کوستریجیلک ایلدی تا بونک النده توبه ایلدم که آیرق

کرده سماع نکردم و مخالطت نکنیم بیت آواز خوش از کام و دهان و لب شیرین
سماع طولاشمق ایلمیم و دخی قریشمق ایلمیم خوش آوا اولطلو طوطاقلنک آغزندن

گر نغمه کند ور نکند دل بفریبد * ور پردهٔ عشاق و صفاهان و عراقست
کر نغمه ایلیه و کر ایلمیه کوکل آلدار و کر عشاق پرده سی دخی صفاهان پرده سی دخی عراق

از حنجرهٔ مطرب مکروه نزیبد حکایت لقمان را پرسیدند که حکمت از که
مطرب مکروهک بوغازندن کوزل اولماز لقمانه صوردیلر که حکمتی کمدن

آموختی و ادب گفت از بی ادبان * هرچه از ایشان در نظرم ناپسند آمد
اوکرندک دخی ادبی دیدی ادبسزلردن هر نسنه که آنلاردن نظرمده بکنلمدی

از فعل آن احتراز کردم بیت نگویند از سر بازیچه حرفی * کزان پندی نگیرد صاحب هوش
آنی ایشلمکدن صقنمق ایلدم سویلمزلر بر اوین باشندن بر حرف که آندن بر اوکوت

وگر صد باب حکمت پیش نادان * بخوانند آیدش بازیچه در گوش
وکر یوز حکمت بابی نادان اوکنده اوقیه لر قولاغنه اویونجق کلور

حکایت عابدی را حکایت کنند که شبی ده من طعام خوردی و تا سحر
بر عابدی حکایت ایدرلر که بر کیجه ده اون بتمن طعام یردی دخی صباحه دک

نماز ختمی کردی * صاحب دلی بشنید و گفت اگر نیم نانی بخوردی و بخفتی
نمازی تمام ایدردی بر کوکل ایسی اشتدی دخی دیدی اکر یارم اتمک یسیدک دخی اویو

بسیار فاضلتر بودی بیت اندرون از طعام خالی دار * تا در او نور معرفت بینی
چوق یکرک اولوردی ایچوکی طعامدن بوش طوت تا انوک ایچنده

تهی از حکمت بعلت آنک * که پری از طعام تا بینی
حکمتدن بوشسن اول علتدن که طبطولوسن طعامدن بورنکه دک

بیت بخشایش الهی گمشده در مناهی چراغ توفیق فرا راه داشت تا بحلقهٔ
اللهک عنایتی ییتوب قلمشه کناهلرده توفیق چراغی یولندن اتشخ طوتدی

اهل تحقیق درآمد و بیمن قدم درویشان و صدق نفس ایشان ذمایم
تا اهل تحقیق حلقه سنه کلدی دخی درویشلرک قدمی مبارکلغیله دخی آنلرک نفسی کرچکلکیله

اخلاق او بحمائد مبدل گشت * دست از هوا و هوس کوتاه کرد
آنوک خوش خلقلاری اوکوکلرله تبدیل اولنمش اولدی الینی هوادن و هوسدن قصه جق ایلدی

و زبان طاعنان در حق او همچنان دراز که بر قاعدهٔ اول و زهد و صلاحش ناقص
دخی طعن ایدیجلرک دللری آنوک حقنده کروخو بلکلاین اوزون اولکی قاعده اوزره دخی زاهدلغی دخی صلاحیتی

نا مقبول بیت بعذر و توبه توان رستن از عذاب خدای * ولیک می نتوان از زبان مردم رست
قبول اولمش توبه عذریله قورتلمق اولور الله تعالی عذابندن و لکن قورتلمق اولماز ادملرک دلندن

طاقت جور زبانها نیاورد و شکایت پیش پیر طریقت برد * شیخ بگریست
دللر جورینه طاقت کتورمدی دخی شکایتی طریقت پیرینک اوکنه ایلتدی شیخ اغلادی

و گفت * شکر این نعمت چگونه گذاری که بهتر از آنی که پندارندت
دخی دیدی بو نعمتک شکرن نته اوده یسن که آندن یکرکسن که سنی صنورلر

بیت

چند گویی که بداندیش و حسود * عیبجویان من مسکینند
نچه سویلرسن که یرامز صانوجی بخیل بن مسکینک عیبن دیلیجیلردر

گر بخوان ریختنم برخیزند • ور بدخواستم بنشینند
گرقانم دوکمکه اوروطوره لر • وگر بکا یره مز دیلکه اوتوره لر

نیک باشی و بدت گوید خلق • به که بد باشی و نیکت بینند
ایو اولاسن دیو خلق یره مز دیه • یکدرکه یرمز اولوب ایو دیمکدن

بیت
لیکن مرا که حسن ظن همگنان در حق من بکمالست و من در عین نقصان
لیکن بکا که دوکلنک کوکلک فکری بنم حقمده تماملغلو در و بن عینده اکسوکم

گر آنها که میگفتمی کردی • نکوسیرت پارسا بودمی
گر آنلادیکه سویلرم ایدیدم • ایوسیرتلو زاهد اولوردم

انی لمستتر من عین جیرانی • والله یعلم اسراری و اعلانی
تحقیق بن اورتونمشم قونشیلارم کوزندن • حال بوکه اول الله بیلور بنم سر گزومی دخی آشکاره لرمی

در بسته بروی خود ز مردم • تا عیب نگسترند ما را
قپو بغلو کندو یوزوه آدملردن • تا عیبمی دوشنمیه لر بیزم

در بسته چه سود عالم الغیب • دانای نهان و آشکارا
قپو بغلو اولدوغی نه آصی غیب بیلیجی • بیلیجی در گیزلویه و آشکاره یه

حکایت
پیش یکی از مشایخ • شکایت کردم • که فلان بفساد من گواهی داده است
شیخلردن بر نکه اوکنه • شکایت ایلدم • که فلان کمسنه بنم یرمزلغمه طانقلق [illegible]

گفتا تو بصلاحش خجل کن • تو نیکو روش باش تا بدسگال • بنقص تو گفتن نیابد مجال
دیدی سن اینی ایلکله اوتانیور ایله • سن ایو یوریشلو اول تا یرمز صوجی • سنوک یوزلک سویلمکه بولمیه مجال

چو آهنگ

چو آهنگ بربط بود مستقیم • کی از دست مطرب خورد گوشمال
چون چشته نوکل آهنکی طوغرو اوله • قچن مطرب الندن قولاق اوماسن یر

حکایت
یکی را از مشایخ شام پرسیدند که حقیقت تصوف چیست
شام شیخلرندن بیرینه صوردیلر که صوفیلغک حقیقتی ندر

گفت پیش ازین طایفه بودند در جهان پراکنده بصورت و بمعنی جمع
دیدی بوندن اوک بیر طایفه ایدیلر جهانده طاغلمش صورتده دخی معنده جمع

بیت
امروز طایفه اند بظاهر جمع و بمعنی پراکنده
بوکون بیر طایفه در که ظاهرده جمع معنیده طاغلمش

چو هر ساعت از تو بجایی رود دل • بتنهایی اندر صفایی نبینی
چون هر ساعت سندن بیر یره کیدر کوکل • خلوتده ایچروده صفا کوره مزسن

ورت مال و جاهست و زرع و تجارت • چو دل با خدایست خلوت نشینی
وگر سنوک مالک دخی منصبک دخی اکینک دخی تجارتک واره • چون کوکل الله ایله در خلوت نشین سن

حکایت
یاد دارم که شبی در کاروانی همه شب رفته بودم و سحر بر کنار
یاد ملطوتارم که بر کیجه بر کاروانده کیجه بوتون کتمش ایدم دخی صباح

بیشه خفته • شوریده ای در آن سفر همراه ما بود • نعره برآورد و راه بیابان
بیر مشه کنارنده • بر دیوانه اول سفرده بیزم یولداشمز ایدی • بیر نعره یوقاروه کتوردی دخی بیابانک یولن

گرفت • و یکنفس آرام نیافت • چون روز شد • گفتمش این چه حالت
طوتدی • دخی بر نفس آرام طوتمادی • چون کوندز اولدی • اکا دیدم بو نه حالتدر ایدی

بود گفت بلبلانرا دیدم که بنالش در آمده بودند از درخت و کبکان از کوه
دیدم بلبلری کوردم کمه ایکلدویه کلشلر آغاجلردن دخی کلکلیری طاغدن

و غوکان در آب و بهایم از بیشه اندیشه کردم که مروت نباشد که همه در تسبیح
دخی قوربغه لر صودن دخی حیوانلر بیشه دن فکر ایلدم که مروت اولمیه که دوکلی تسبیحده

و من بغفلت خفته بیت دوش مرغی بصبح می نالید عقل و صبرم ببرد و طاقت و هوش
دخی بن غفلتله اویومش دون کیجه بر قوش صبحه دک اکلدی عقلمی صبرمی ایلتدی طاقتمی آلقلغمی

یکی از دوستان مخلص را مگر آواز من رسید بگوش گفت باور نداشتم که ترا
آری دوستلاردن بیری مگر بنم آوازم قولاغنه ایرشمش دیدی اینانمز طوتمازم

بانگ مرغی چنین کند مدهوش حکایة وقتی در سفر حجاز طایفه جوانان صاحب دل
بر قوش آوازی شیله مبتلا ایلر بیر وقت حجاز سفرنده کوکل اهلی یکیتلر طایفه سی

همدم من بودند و هم قدم وقتها زمزمه بکردندی و بیتی چند محققانه
بنم همدمم ایدی دخی بیله کیدردک وقتلارده حرکت ایدرلردی دخی بیچه محققانه بیت

بگفتندی عابدی در سبیل منکر حال درویشان و بی خبر از درد ایشان
سویلرلردی بیر زاهد یولده درویشلرک حالنه منکر دخی آنلارک دردندن خبرسز

بود تا برسیدیم بنخله بنی هلال کودکی از حی عرب بدر آمد و آوازی بر آورد
تا ایرشدک بنی هلال نخلستانه بیر اوغلانجق عرب ناحیه سندن طشره کلدی بیر آوازی

که مرغ از هوا در آورد شتر عابد برقص اندر آمد و عابد را بینداخت و راه
که قوشی هوادن کتوردی عابدک دوه سی رقصه کلدی دخی عابدی بیر قره

بیابان

بیابان گرفت گفتم ای شیخ در حیوانی اثر کرد و ترا تفاوت نکرد
بیابان یولن طوتدی دیدم ای شیخ بیر حیوانده اثر ایلدی سکا هیچ تفاوت ایلمدی

بیت دانی که چه گفت مرا آن بلبل سحری تو خود چه آدمی کز عشق بی خبری
بیلورمسن که نه دیدی بکا اول سحر بلبلی سن قوده نه آدمسن که عشقدن خبرک یوق

مطلب حال العشق

اشتر بشعر عرب در حالتست و طرب گر ذوق نیست ترا کج طبع جانوری
دوه عرب شعریله حالتده در و شادلقده در گر سنده ذوق یوغسه اگری طبیعتلو جانورسن

و عند هبوب الناشرات علی الحمی تمیل غصون البان لا الحجر الصلد
یللر طغلر غنه جن اوزره دیره نور انجه بوداقلر بر کطاش دکل

بذکرش هر چه بینی در خروشست دلی داند درین معنی که گوشست
الله ذکریله هر کیمی که کورر سنک خروشده در بیر کوکلی وار در بو معنیده که قولاغی در

نه بلبل بر گلش تسبیح خوانیست که هر خاری بتسبیحش زبانیست
بلبلده کللر کلی اوزره تسبیح اوقویوجی که هر دیکنجک آنوک تسبیحنه بیر دیلدر

حکایة یکی از ملوک مدت عمرش بسری شد و قایم مقام نداشت
بکلردن بیرینک عمری مدتی بشه کلدی دخی قایم مقامی یوغیدی

وصیت کرد که بامدادان اول کسی که در شهر آید تاج شاهی بر سروی نهید
وصیت ایلدی که اول صباح اول کمسه که شهر قپوسنه کله شاهلق تاجن آنوک باشنه قوک

و تفویض مملکت بر او کردانید اتفاقا اول کسی در آمد گدایی بود همه
دخی مملکت سورمکی اکا اتدرک اتفاق اول کمسه که کلدی بیر نخول ایدی که دوکلی

عمر او لقمه اندوخته و رقعه بر رقعه دوخته ۰ ارکان دولت و اعیان

عمرنده لقمه قازنمش دخی یامه یامه اوزنه دیکمش دولت ارکانی

حضرت وصیت ملک بجای آوردند ۰ و خزاین قلاع بدو سپردند ۰ مدتی ملکت

دخی حضرتوک بللولری بکر وصیتنی یرنه کتوردیلر دخی خزینه لری دخی حصارلری اکا ایلدیلر بیر مدت

راند ۰ تا بعضی از امراء دولت گردن از حکم طاعت او بپیچانیدند ۰ و ملوک

سوردی تا دولت بکلرندن بعضی بینونی الا مطیع اولق حکمندن صاردیلر دخی بکلر

از هر طرف بمنازعت برخاستند ۰ و بمقاومت لشکر آراستند ۰ فی الجمله

هر طرفدن نزاعلاشمغه اوروطوردیلر دخی دورشمکه لشکر بزندیلر محصل

سپاه و رعیت بهم برآمدند ۰ و برخی طرفی بلاد از قبض او بدر رفت

چری دخی رعیت دوکلی الجندیلر دخی بیراز شهرلر اطرافندن انوک قبضسندن طشره کتدی

درویش خسته دل بود ۰ تا یکی از دوستان قدیمش که در حالت درویشی

درویش خسته کوکللو ایدی تا اسکی دوستلاردن بیری که درویشلق حالتنده

قرین او بود ۰ از سفری باز آمد ۰ و در چنان مرتبه دیدش گفت

آنوک یولداشی ایدی بیر سفردن کلدی دخی شونجیلاین مرتبه ده آنی کوردی دیدی

منت خدایرا که گلت از خار ۰ و خارت از پای بدر آمد ۰ و بخت بلندت

منت الله که کلوک دیکندن دخی دیکن آیاغکدن طشره کلدی دخی یوجه بختک

یاوری کرد و اقبال رهبری ۰ تا بدین پایه رسیدی که قوله تعالی ان مع العسر

یولداشلق ایتدی دخی دولت یول کسترجیلق ایتدی تا بو مرتبیه ایرشدک که الله تعالی بیوردی

بیت شکوفه گاه شکفتست و گاه خوشیده ۰ درخت گاه برهنه است و گاه پوشیده

چیچک کاه چیچکلنمشدر کاه درلمشدر آغاچ کاه یالکزدر کاه اورتلودر

گفت ای یار عزیز تعزیتم کن ۰ که جای تهنیت نیست ۰ آنگه که تو دیدی ۰ غم

دیدی ای عزیز یار بکا تعزیت ایله که تهنیتلق یری دکلدر اول وقت که کوردک

نانی داشتم ۰ و امروز تشویش جهانی ۰ بیت اگر دنیا نباشد دردمندیم

براتمک غمن طوتاردم بوکون جهانوک تشویشن اکر دنیا اولمایه دردمندلرز

وگر باشد بمهرش پای بندیم ۰ حجابی زین درون آشوبتر نیست

وکر اوله انوک محبتیله آیاغمز باغلودر بیر پرده بو ایچرودن قاترق دکلدر

که رنج خاطرست ار هست ور نیست ۰ مطلب گر توانگری خواهی

که خاطر رنجیدر کر وار وکر یوق ایستمه اکر کوچلولق دیلرسک

جز قناعت که دولتیست هنی ۰ گر غنی زر بدامن افشاند

قناعتدن غیری که شاذ دولتدر کر غنی التونی اتکیله سلکه

تا نظر در ثواب او نکنی ۰ کز بزرگان شنیده‌ام بسیار

آنوک ثوابنه نظر اتمیه سن که اولولردن چوق ایشتمشم

صبر درویش به که بذل غنی ۰ اگر بریان کند بهرام گوری

درویشک صبری یکدر غنینک صومرلغندن اکر بریان ایلیه بهرام کور جانورن

نه چون پای ملخ باشد ز موری ۰ حکایت ابوهریره رضی الله عنه هر روز

بچکرکه آیاغی کبی اولمز بر قرنجه دن ابوهریره الله خشنود اولسون هر کون

خدمت مصطفی صلوات الله علیه آمدی گفت یا ابا هریره زُرنی غبّاً
مصطفی خدمتنه الله کلدی دیدی یا ابا هریره بنی گاه گاه زیارت ایت

تزدد حبّاً یعنی هر روز میا تا محبت زیادت شود صاحب دلی را
محبتی زیاده ایله یعنی هر کون کلمه تا محبت زیاده اوله بر کوکل اربابنه دیدیلر

گفتند بدین خوبی که آفتابست نشنیدم که کسی او را بدوستی گرفت
بو کوزللکله که کونشدر ایشتمدم که کمسه آنی دوستلق طوتدی

گفت از برای آنکه هر روز می توان دید مگر در زمستان که محجوبست
دیدی آنکن اوتروکه هر کون کورمک اولور مگر قیش کوننده که پرده‌لودر

و محبوب بیت بدیدار مردم شدن عیب نیست ولیکن نه چندان که گویند بس
دخی سوکلودر ادملر دیدارینه وارمق عیب دکلدر ولیکن شول قدر دکل که یتر دیلر

اگر خویشتن را ملامت کنی ملامت نباید شنیدن ز کس حکایت
اگر کندو کندوکه ملامت ایلرسک ملامتی کمسه‌دن ایشتمک اولماز

یکی را از بزرگان بادی مخالف در شکم پیچیدن گرفت طاقت ضبط
اولولردن بیرینک بیر مخالف یل قرننده صارلمق طوتدی ضبطه طاقتی

آن نداشت بی اختیار از و صادر شد گفت ای دوستان مرا
طوتمدی اختیارسز آندن صادر اولدی دیدی ای دوستلر بکا

در آنچه کردم اختیاری نیست و بزه بر من ننویسند و راحتی بمن رسید
اول نسنه که ایلدم اختیارم یوقدر وگناهی بنم اوزرمه یازمازلر دخی بکا راحت ایرشدی

شما هم

شما هم بکرم معذور دارید بیت شکم زندان باد است ای خردمند
سیز دخی کرمیله معذور طوتک قرن یل زندانیدر ای عاقل

ندارد هیچ عاقل باد در بند چو باد اندر شکم پیچد فرو هل
طوتماز هیچ عاقل یلی باغده چونکه یل قرننده ایچکنه التغه صال

که باد اندر شکم بار است بر دل حریف ترش روی ناسازگار
کوکل اوزره قرنده ایکنده بیر یوکدر بیر حریف اکشی یوزلو لایق دکول

چو خواهد شدن دست پیشش مدار حکایت از صحبت یاران دمشقم
چون اولمق استیه اوکنه ال طوتمه بکا دمشق یارانلرک صحبتندن

ملالتی بدید آمده بود سر در بیابان قدس نهادم و مدتی با حیوانات
بیر ملالت ظاهر اولمشیدی باشمی قدس بیابانینه قودم بیر مدت حیوانلرله

انس گرفتم تا وقتی که اسیر قید فرنگ شدم در خندق طرابلس
انس طوتدم بیر وقته دکین که فرنگ قیدینه اسیر اولدم طرابلس خندقنده

با جهودانم بکار گل داشتند یکی از رؤسای حلب که سابقه
یهودیلرله بالچق ایشینه طوتدیلر حلب رئیسلرندن بیری که اوکدن

معرفتی میان ما بود گذر کرد و مرا بشناخت گفت ای فلان
بیلشلک بیزم ارامزده ایدی یکچدی بنی آکلادی دخی دیدی ای فلان

این چه حالتست گفتم چه گویم بیت همی گریختم از مردمان بکوه و دشت
بو نه حالتدر دیدم نه دیم … قاچدم ادملردن طاغه و بازیه

که نبود مرا از خدای بدیگری پرداخت . قیاس کن که چه حالم بود درآن ساعت

که در طویله نامردم ببایدم ساخت . پای در زنجیر پیش دوستان

به که با بیگانگان در بوستان . بر حالت من رحمت آورد

و بده دینارم خلاص کرد . و با خود بحلب برد . دختری

داشت بنکاح من در آورد . بکابین صد دینار . مدتی

بر آمد دختری بدخوی . ستیزه روی نافرمان زبان درازی

کردن گرفت و عیش مرا منغص داشتن

بیت

زن بد در سرای مرد نیکو . هم درین عالمست دوزخ او

زنهار از قرین بد زنهار . وقنا ربنا عذاب النار

بادی

باری زبان لعنت دراز کرد . و گفت تو آن نیستی که پدر

من ترا بده دینار از فرنگ خرید . گفتم بلی من آنم که بده

دینار از قید فرنگم خرید . و بصد دینار بدست تو گرفتار

کرد بیت شنیدم گوسفندی را بزرگی . رهانید از دهان دست گرگی

شبانگاه کارد بر حلقش بمالید . روان گوسفند از وی بنالید

که از چنگال گرگم در ربودی . چو دیدم عاقبت گرگم تو بودی

حکایت یکی از پادشاهان عابدی را پرسید که اوقات

عزیزت چگونه می گذرد . گفت همه شب در مناجات و سحر

در دعای حاجات و همه روز در بند اخراجات . ملک را مضمون

اشارت عابد معلوم گشت فرمود تا وجه کفافش معین

عابدک اشارتی آڭلاسی معلوم اولدی بویردی تا انکا وجه کفاف تعیین

دارند که بار عیال از دل او برخیزد و بفراغ خاطر بطاعت

طوتهلر اوغلنجقلریکی آنوک کوکلندن اوروطوه و خاطر فارغلغیله طاعته

مشغول شود بیت ای گرفتار پای بند عیال دیگر آزادگی مبند خیال

مشغول اوله ای آیاغی طوتولمش عیال فکرنه آیرق آزادهلغه خیال بغلمه

غم فرزند و نان و جامه و قوت بازت آرد ز سیر در ملکوت

اوغول غصهسی اتمک غصهسی قفتان دخی ازق غصهسی سنی کیرو کتوردر ملکوت قپوسی سیرندن

همه روز اتفاق میسازم که بشب با خدای پردازم

بتون کون اتفاق دوزهرم که کیجهله اللهله تمام اولام

شب چو عقد نماز می‌بندم چه خورد بامداد فرزندم

کیجه چون نمازه نیته بغلارم نه یییه صباح اوغلنجقلرم

حکایت یکی از متعبدان شام در بیشه سالها عبادت

شام عابدلرندن بیری بر میشه ده ییللر

باری

عبادت کردی و برگ درختان خوردی پادشاه بحکم زیارت

عبادت ایلردی دخی آغاج یاپراقلرن ییردی بر پادشاه زیارت حکمیله

بنزد او رفت گفت اگر مصلحت بینی بشهر درآیی تا از برای تو

آنوک یانینه واردی دیدی اگر مصلحت کوررسک شهر ایچنه کلهسن تا سنده اوترو

مقام

٦٨

مقامی سازم که فراغ عبادت ازین به میسر شود و دیگران

بر مقام دوزم که عبادت فارغلغی بوندن ایکک میسر اوله دخی غیریلر

هم ببرکات شما مستفید شوند و بصالح اعمال شما

هم سیزک برکاتکوزله فایده دوتمش اولالر دخی سیزک ایو عملکوزه

اقتدا کنند زاهد قبول نکرد وزرای دولت گفتند

اویمق ایدهلر زاهد قبول اتمدی دولت وزیرلری دیدیلر

پاس خاطر ملک را مصلحت آنست که چند روز بشهر

پادشاهک خاطری رعایتیچون مصلحت اولدر کم بر نیجه کون شهر ایچنه

درآیی و کیفیت مکان معلوم کنی پس اگر صفای وقت

کلهسن دخی مکان نهلکن بلو ایدهسن صکره اگر

عزیزان را از صحبت اغیار کدورتی باشد اختیار باقیست

عزیزلرک وقتی صفاسنه اغیار صحبتنده بر بولانقلق اوله اختیار باقیدر

عابد بشهر اندر آمد بستان سرای خاص ملک را از

عابد شهر ایچنه کلدی پادشاهک خاص سرای بوستاننه

بهر وی پرداختند مقامی دلگشای روان آسای

آنک اوترو تماملادیلر بر مقام که کوکل آچیجی جانه دکنمزجی

بیت گل سرخش چو عارض خوبان سنبلش همچو زلف محبوبان

قرمزی کولی خوبلرک یاکاغی کبی سنبلی محبوبلرک زلفی کبی

همچنان از نهیب برد عجوز • شیر نا خورده طفل دایه هنوز

کروشویه یلاین قاری صووغی قیماسنده • سوت ییمامش • دکی دایه نک اوغلانجغی

وافانی علیها جلنار • علقت بالشجر الاخضر نار

بوداقلر • انلارک اوستنده گلنارلر • آصیلودی یشیل اغاجلره • نارلر

ملک در حال کنیزکی خوب روی پیشش فرستاد (بیت)

پادشاه اول ساعت بیر گوزل یوزلو قراواش اوکنه گوندردی

ازین مه پاره عابد فریبی • ملایک صورتی طاووس زیبی

بو عابد آلدایجی آی پاره سندن • ملک صورتلو • طاووس زینتلو

که بعد از دیدنش صورت نبندد • وجود پارسایان را شکیبی

که آنی کوردکدن صکره صورت بغلمز • زاهدلرک وجودنه صبرلق

همچنان در عقبش غلامی بدیع الجمال لطیف الاعتدال

کمروانجیلاین آردنجه • بیر اوغلان • جمالی بیراهلمش • اعتدالی لطیف

هلک الناس حوله عطشا • وهو ساق یری ولا یسقی

ناسلر هلاک اولدیلر چوره سنده صوسزلقدن • اول بیر ساقیدر که کورینور • صوو وارمز

دیده از دیدنش نگشتی سیر • همچنان کز فرات مستسقی

گوز آنی کورمکدن طوق اولمزدی • انجیلاین که طلبلو صویه با تقدحه صوطلبایدی

عابد لقمه لذیذ خوردن گرفت • وکسوت نظیف پوشیدن

عابد لذتلو لقمه • ییمکه • طقلندی • دخی آری کیسولر • کیمکه

واز

۶۹

وازنواکه مشموم • وفواید حلاوت تمتع یافت • ودر

دخی قوقولو یمشلردن • دخی طتلولق فایده لرندن • حاصل بولدی

جمال غلام وکنیزک نظر کردن گرفت • وخردمندان

دخی اوغلانک جمالنه • دخی قراواشک جمالنه • نظر اتمکه طوتندی • دخی عاقللر دیمشلردر

گفته اند • زلف خوبان • زنجیر پای عقلست • ودام مرغ

خوبلرک زلفی • عقل آیاغنک زنجیریدر • دخی زیرک قوشک

زیرک (بیت) در سر کار تو کردم دل ودین با همه دانش • مرغ زیرک بحقیقت

سنک ایشوک بلکنه ایلدم دوکلی گوکلی دینی بلکو یله • زیرک قوش حقیقتده

گر شاهدان نه دنیا ودین می برند • پس زاهدان برای چه خلوت گزیده اند

گر محبوبلر • نه دنیا نه دینی الکدرلر • پس زاهدلر نیچون خلوت اختیار ایلدیلر

زنهار اگر بدانه خالی نظر کنی • دانی که دام زلف بر آن گستریده اند

صقن اگر بیر بوش دانه یه نظر ایدرسن • بیلیرسنکه • زلف دامنی انوک اوزرینه دوشرلردر

با چابکان دلبر شوخان نازنین • بسیار در افتاده واندر رهیده اند

چابک دلبرلرله • نازنین اوطم لرله • چوقلر دوشمشلردر • آزلر قورتلمشلردر

بالجمله دولت وقت مجموع وی را زوال آمد (بیت)

مختصر • انوک خاطر جمعیتی دولتی نه زوال گلدی

هر که هست از فقیه شیخ مرید • وز زبان آوران پاک نفس

هرکه وار در • دانشمنددن شیخدن و مریددن • دخی دل گتوروجی پاک نفسلردن

چون بدنیای دون فرود آید بعسل در بماند پای مگس
چونکه انجق دنیایه آشاغه کله بال ایچنده قالور سنگک ایاقی کبی

باری ملک بدیدن او رغبت کرد عابد را دید از هیأت
بیرکره پادشاه اینی کورمکه رغبت ایلدی عابدی کوردی

نخستین بگردیده و سرخ و سپید بر آمده و فربه شده
اوکوره وضعندن دونمش دخی قزل و آغ کلمش دخی سمز اولمش

و بر بالین زیبا تکیه زده و غلام پری پیکر بمروحهٔ
دخی بیر کوزل یصدقده یاتمش دخی پری صورتلو اوغلان

طاوسی بالای سر استاده بر سلامت حالش شادمانی
طاووسی یلپازه ایله باشی اوزره طورمش حالنک سلامتنه شادمانلق

کرد و از هر دری سخن گفتند تا بانجام ملک گفت من دو
ایلدی دخی هر قپودن سوز سویلدیلر تا صوکنده پادشاه دیدی بن ایکی

طایفه را در جهان دوست دارم یکی علما و دیگر زهاد
طایفه‌یه جهانده دوست طوتارم بیری عالملر دخی زاهدلر

وزیری فیلسوف جهان دیده حاضر بود گفت ای ملک شرط
بیر عاقل وزیر جهان کورمش حاضر ایدی دیدی ای پادشاه

دوستی آنست که با هر دو طایفه نیکویی کنی علما را زر بده
دوستلق شرطی اولدر که هر ایکی طایفه‌یه ایولک ایده‌سن علمایه آلتون ور

تا دیگر بخوانند و زاهدان را چیزی مده تا زاهد بمانند
تا دخی اوقویه‌لر زاهدلره نسنه ویرمه تا زاهد قالالر

نه زاهد را درم باید نه دینار چو بستد زاهد دیگر بدست آر
نه زاهده آقچه کرک نه آلتون چون آله بیر غیری زاهدی الکه کتور

آنرا که سیرت خوش و سری است با خدای بی نان وقف و لقمهٔ دریوزه زاهد است
آنوک که سیرتی خوش و سری اللهله در اتمکسز وقفسز لقمه‌سز دیلنمسز زاهددر

انگشت خوبروی و بناگوش دلفریب بی گوشواره و خاتم پیروزه شاهد است
کوزل یوزلونک بارماغی کوکلی الدایجی قولاق دیبیکه کوپه‌سز یوزکسز یوزک قاشسز محبوبدر

خاتون خوب صورت پاکیزه روی را نقش و نگار و خاتم پیروزه گو مباش
خوب صورتلو آری یوزلو خاتونه نقش دخی نگار دخی خاتم دخی یوزک قاشی سویلیه

درویش نیک سیرت فرخنده رای را نان رباط و لقمهٔ دریوزه گو مباش
ایو سیرتلو خوش فکرلو درویشه اتمک کرباط لقمه دیلنمک سیلمه

حکایت

مطابق این سخن پادشاهی را مهمی پیش آمد گفت
بو سوزه موافق بیر پادشاهک اوکنه بیر مهم کلدی دیدی

اگر انجام این کار بمراد من بر آید چندین درم زاهدان را دهم
اگر بو ایشک صوکی بنم مرادمجه کله شو قدر آقچه زاهدلره ویرم

چون حاجتش بر آمد و تشویش خاطر برفت وفای نذرش
چون حاجتی یوقارو کلدی خاطری غصه‌سی کتدی نذرنک وفاسی

بوجود شرط لازم آمد یکی را از بندگان خاص کیسهٔ درم

شرط بولنمغله لازم کلدی خاص قوللرندن برینه بر کیسه آقچه

داد که بر زاهدان تفریق کن غلام عاقل هشیار بود

ویردی که زاهدلره بولک بولک ایله اوغلان عاقل وآیق ایدی

همه روز بگردید شبانگه باز آمد درمها بوسه داد

دوکل کون دوندی اخشم وقتن کرو کلدی آقچه اوپدی

وپیش ملک نهاد گفت زاهدان را نیافتم گفت چه حکایتست

دخی بکا اوکنه قودی دخی زاهدلری بولمادم پادشاه دیدی نه حکایت

آنچ من می دانم درین ملک چهارصد عابد اند وزاهد اند

اولکه بن بیلورم بو ملکده درت یوز عابد واردر دخی زاهد

گفت ای خداوند جهان آنکه زاهد است نمی ستاند وآنکه

دیدی ای جهان افندیسی اولکه زاهددر آلماز

می ستاند زاهد نیست ملک بخندید وندیمان را گفت چندانکه

دخی اولکه آلور زاهد دکلدر پادشاه کولدی دخی مصاحبلره دیدی

مرا در حق خدا پرستان ارادتست واقرارست این شوخ دیده

بنم الله طپیجیلر حقنده محبت واردر دخی اقرار بو اوغلان کوزلی

را عداوتست وانکار وحق بجانب اوست

عداوتی واردر دخی انکاری حق بو کنوکدن آنکدن

زاهد

زاهد که درم گرفت دینار زاهدتر از او کسی بدست آر

زاهد که آقچه آلدی دخی آلتون آندن زاهدراق کیمسه یی اله کتور

حکایت یکی را از علماء راسخ پرسیدند که چه گویی در

برکشی بیلجی عالملردن برینه صوردیلر که نه دیرسن

نان وقف گفت اگر بهر جمعیت خاطر وفراغ عبادت می

وقف اتمکنه دیدی اکر خاطر جمع اولمق ایچون دخی عبادت فارغلغیچون

ستانند حلالست واگر مجموع از بهر نان می ستانند حرامست برای نان

آلالر حلالدر واکر دوکلی اتمکدن اوترو آلالر

بیت نان از برای کنج عبادت گرفته اند صاحبدلان نه کنج عبادت برای نان

اتمکی عبادت بوجاغندن اوترو طوتمشلردر صاحب دللر عبادت بوجاغنی اتمک ایچون طوتمیوب

حکایت درویشی بمقامی در آمد که صاحب آن بقعه کریم النفس

بر درویش بریره کلدی که اول اوک صاحبی کریم نفسلو

بود طایفهٔ اهل فضل وبلاغت در صحبت او هریک بذله ولطیفه

ایدی اهل فضل طایفه سی دخی بلاغت اهلی آنوک صحبتنده هر بیری

چنانکه رسم ظریفان باشد می گفتند درویش راه بیابان

شویله که ظریفلر عادتی اولور سویلرلر بر درویش که بیابان یولنی

کرده بود ومانده وزاد نمانده یکی از میان بطریق انبساط

طوتمش دخی قالمش دخی آزیغی قالمامش اورتادن بیری فرح طریقیله

گفتش ترا هم سخنی بباید گفت مرا چون دیگران
اکا دیدی سکا دخی بر سوز سویلمک کرکسن دیدی بنم غیریلر کبی

اهل مجلس فضل ادب نیست و چیزی نخوانده ام اگر
مجلس اهلنده فضلم دخی ادبم یوقدر دخی نسنه اوقومامشم اکر

یک بیت از من قناعت کنند همگنان برغبت گفتند
بر بیتله بندن قناعت ایدرسکز دوکمیلر رغبتله دیدیلر

بگو گفت بیت من گرسنه در برابرم سفرهٔ نان همچون عزبم بر در
سویله دیدی بن آج بنم برابرمده اتمک سفره سی بیرارکن کبیم

حمام زنان یاران بخندیدند و ظرافتش بپسندیدند
عورتلر حمامی قپوسنده یاران کولدیلر دخی ظرافتنی بکندیلر

و بنهایت عجز او بدانستند و سفره پیش آوردند صاحب
دخی آنوک قتی عجزن بلدیلر دخی بر سفره اوکنه کتوردیلر

دعوت گفت ای یار زمانی توقف کن که پرستارانم کوفته
دعوت ایسی دیدی ای یار بر زمان قتلنمه ایله که خدمتکارلروم کوفته

بریان همی کنند درویش گفت بیت کوفته در سفرهٔ من گو مباش
بریان ایدرلر درویش دیدی کوفته بنم اوکمده سویلیجی اولمه

کوفته را نان تهی کوفته است حکایت پیری مریدی را گفت چه
دوکلمشه قورو اتمک کوفته در بر پیر مریدینه دیدی

کنم

کنم که از خلق برنج اندرم از بسی که بزیارتم می آیند
ایلیم که خلقدن زحمت الجندیم پیرکه خلقدن که بنم زیارتمه کلورلر

و اوقات مرا از تردد ایشان تشویش حاصل می شود گفت
دخی بنم وقتلرمه آنلارک کوکلرندن تشویش حاصل اولور دیدی

هرچه درویشانند ایشانرا قرض بده و آنکه توانگرانند
هرکه فقیرلردر آنلاره اودنج ویر دخی اولکه کوچلولردر

از ایشان چیزی بخواه تا دیگر گرد تو نگردند بیت
آنلاردن نسنه دیله تا ایرق سنوک چوره کوه طولاشمیه لر

گر گدا پیشرو لشکر اسلام بود کافر از بیم توقع برود تا در چین
کر یلجی اسلام لشکرینک اوکنجه کیدر اولا کافر بنده نسنه [illegible] ماچین [illegible] کیده

حکایت فقیهی پدر را گفت هیچ ازین سخن دلاویز متکلمان
بیر دانشمند آتاسنه دیدی هیچ بو کوکل آصیجی سویلیجیلرک سوزلرنده

در من اثر نمی کند بحکم آنکه ایشانرا کردار موافق گفتار
بنده اثر ایلمز اول حکمیله که آنلارک عملنی سوزلرنه موافق

نیست بیت اتأمرون الناس بالبر وتنسون انفسکم ترک دنیا بمردم آموزند
کورمزم دنیا ترکنی آدمه اوکرتورلر

خویشتن سیم و غله اندوزند عالمی را که گفت باشد و بس
کندولری کومشی دخی ترکیبی قزانورلر بیر عالموک که سوزی یسر اولا

بنی [illegible]

هرچه گوید از او نگیرد کس • عالم آنکس بود که بد نکند

مرده سویلیه آندن کیمسه طوتماز • عالم اول اولا که • یرامز ایلمیه

نه بگوید بخلق وخود نکند • عالمی که کامرانی وتن پروری کند

دکول سویلیه خلقه وکندو ایلمیه • عالم که دیلگی سوروجیلق دخی تن بسلیوجیلق ایلیه

او خویشتن گمست کرا رهبری کند • پدر گفت ای پسر بمجرد خیال

اول کندینی یتورمشدر کیمه قولاوزلق ایتلیه • آته دیدی ای اوغول • باطل کوز

باطل نشاید روی از تربیت ناصحان گردانیدن • وعلما را بضلالت

باطل خیال ایله یرامز یوز چویرمک نصیحت ایدیجلرک تربیتندن دوندرمک • دخی عالملری آزغونلغه

منسوب کردن • ودر طلب عالم معصوم • از فواید علم محروم ماندن

بکزتمش ایلمک • دخی معصوم عالمک طلبنده • علم فایده لرندن محروم قالمق

همچو نابینایی که شبی در وحل افتاده بود • وی گفت

بیر کورسوز کبی که بیر کیجه بالچیغه دوشمش ایدی • دخی دیدی

ای مسلمانان که آخر چراغی فرا راه من دارید • زنی بشنید

ای مسلمانلر که آخر بر چراغ بنم یولومده آشغه طوتوک • بیر عورت ایشیتدی

گفت تو که چراغ نبینی بچراغ چه بینی • همچنین واعظ چون

دیدی سن که چراغی کورمزسن چراغیله نه کورورسن • بوبکلیلن واعظ ایدیجی

کلبهٔ بزازست • آنجا تا نقدی ندهی بضاعتی نستانی • وانیجا

بزازلر کلبه سی کبیدر • آنده تا نقد ویرمینجه بیر قماشی آلمزسن • دخی بونده

تا ارادتی

تا ارادتی نیاری سعادتی نبری • گفت عالم بگوش جان بشنو

تا ارادت کتورمینجه سعادت التمزسن • عالمک سوزن جان قولاغیله ایشت

ور نماند بگفتنش کردار • باطلست آنکه مدعی گوید

اکرچه بکزمزسه سوزنه عملی • باطلدر اول که مدعی سویلر

خفته را خفته کی کند بیدار • مرد باید که گیرد اندر گوش

اویوری اویور نیجه اویاندیره • ار کرکدر که قولاغنه طوته

ور نبشتست پند بر دیوار • بیت • صاحبدلی بمدرسه آمد ز خانقاه

یوغیسه یازلمش اوله دیوار اوزره • بیر صاحب دل مدرسه یه کلدی • صوفیلر تکیه سندن

بشکست عهد صحبت اهل طریق را • گفتم میان عالم و عابد چه فرق بود

اهل طریقک صحبتی عهدینی • دیدم عالمله عابد آراسنده فرق نه در

تا اختیار کردی ازان این فریق را • گفت آن گلیم خویش بدر میبرد ز موج

تا اختیار ایلدک آندن بو بولوکی • دیدی اول کندو کلیمنی طشره ایلتر طالغه دن

وین سعی میکند که بگیرد غریق را • حکایه • یکی بر سر راهی مست

بو دخی سعی ایدر که بیر بوغلمشی طوته • بیریسی بیر یول باشنده اسرک

خفته بود • و زمام اختیارش از دست رفته • عابدی بروی

اویومش ایدی • دخی اختیاری یولاری الندن کتمش • بیر عابد • انوک اوزرندن

گذر کرد • و در حالت مستقبح وی نظر کرد • جوان سر برآورد • گفت

کچر ایلدی • دخی انوک چرکینلک استسی حالتنه نظر ایلدی • بیکت باشن یوقاری کتوردی دخی دیدی

واذا مروا باللغو مروا كراما مثنوی إذا رأيت أثيما كن ساترا وحليما

قچن بیر کناهکار کورسک اورتوجی اول و حلیم

یا من تقبح لغوی لم لا تمر کریما بیت متاب ای پارسا روی از گنهکار

یا شول کمسنه که بنم چرکین کوسترسن نیچون ایلولکله گچمزسن بوکه ای زاهد یوزو یی گنهکاردن

ببخشایندگی در وی نظر کن • اگر من ناجوانمردم بکردار

اسیرکیجیلگله اکا نظر ایله اگر بن جوانمرد دکولسم عمله

تو بر من چون جوانمردان گذر کن حکایت طایفهٔ رندان بخلاف و انکار

سن بنم اوزریمه جوانمردلر کبی گچک ایله قاتشقلق طایفه‌سی بیر درویشک

درویشی برآمدند • و سخنان ناسزا گفتند • و بزدند • و برنجانیدند • شکایت

یوقارو کلدیلر دخی لایق دکول سوزلر سویلدیلر دخی اینجیتدیلر

پیش پیر طریقت برد • که بر من چنین حال رفت • گفت ای فرزند

طریقت پیرینک اوکنه ایلتدی که بنم اوزریمه شو بکلا بو حال گچدی دیدی ای اوغول

خرقهٔ درویشان جامهٔ رضاست • و هر که درین کسوت

درویشلر خرقه‌سی رضا طونیدر و هرکه بو کیسوده

تحمل نامرادی نکند • مدعیست • و خرقه بروی حرام •

مرادسزلغه صبر ایلمیه دعوجیدر دخی خرقه انک اوزرینه حرامدر

بیت دریای فراوان نشود تیره بسنگی • عارف که برنجد تنک آبست هنوز

اولو دکز بولنق اولماز بیر طاشله عارف که اینجنه طار آجق صودر دخی

گر گزندت رسد تحمل کن • که بعفو از گناه پاک شوی

کر سکا زحمت ایرشه صبر ایله که عفو ایله کنامدن پاک اولورسن

ای برادر چو عاقبت خاکی • خاک شو پیش از آنکه خاک شوی •

ای قرداش چو عاقبت طبراقسن طبراق اول انشوندن اوکه نکه طبراق اولاسن

حکایت منظوم این حکایت شنو که در بغداد • رایت و پرده را خلاف افتاد

بو حکایتی ایشت که بغداد ده سنجاغله پرده یه خلاف دوشدی

رایت از گرد راه و رنج رکاب • گفت با پرده از طریق عتاب •

سنجاق یول دوزمه سنوندن دخی اوزنکو زحمتندن دیدی پرده یه عتاب طریقیله

من و تو هر دو خواجه تاشانیم • بندهٔ بارگاه سلطانیم •

بن دخی سن دخی ایکی صوسوز خوجه لودز سلطانک بارگاهنک قوللریوز

من ز خدمت دمی نیاسودم • گاه و بیگاه در سفر بودم •

بن خدمتدن بیر دم دکلنمدم وقتلی وقتسز سفرده ایدم

تو نه رنج آزموده نه حصار • نه بیابان و باد و گرد و غبار •

سن نه زحمت صنامشسن نه حصار نه بیابان و یل و توز دومنی زحمتی

قدم من بسعی پیشتر است • پس چرا راحت تو بیشتر است •

بنم قدمم دورشمکده آرتوقدر پس نیچون سنوک راحتوک آرتوقدر

تو بر بندگان مه‌رویی • با کنیزان یاسمین بویی •

سن آی یوزلو قوللاردن سن یاسمین قوقولو قراواشلرده

من فتاده بدست شاگردان • بسفر پای بند سرگردان
بن شاگردلر النه دوشمش سفرده ایاغم باغلو باشم دونوجی

گفت من سر براستان دارم • نه چو تو سر بر آسمان دارم
دیدی بن باشومی اشیکده طوتارم سنکیلین باشوی کوکه طوتمازم

هر که بیهوده گردن افرازد • خویشتن را بگردن اندازد
هر که عبث بوینوزین یوجلده کندوزین بوینندن آتار

حکایت

یکی از صاحب دلان • زور آزمایی را دید بهم برآمده • و در خشم شده • و کف بر دماغ آورده • گفت این را چه حالتست • گفتند فلان دشنامی داده است • گفت این فرومایه هزار من سنگ بر می دارد • و طاقت سخنی نمی آرد

کوکل ادلرندن بیری بر زور صنایجی کوردی الجنمکه کلمش دخی خشم الجینه اولمش دخی الن دماغنه کتورمش دیدی بوکا نه حالتدر دیدیلر فلان سوکمکه ویرمش در دیدی بو آلچق اصللو بیک بتمان طاشی قالدورر بیر سوز کتورمکه طاقت کتورمز

بیت

لاف سر پنجگی و دعوی مردی بگذار • عاجز نفس فرومایه چه مردی چه زنی • گرت از دست بر آید دهنی شیرین کن
بنجلق باشی لافنی دخی ارلک دعویسن قو آلچق سرمایه لو نفسک عاجزی نه ارسک نه عورتسن گر الوکدن کلور ایسه بیر اغز طتلو ایله

مردی آن نیست که مشتی بزنی بر دهنی
ارلک اول دکولدر که بیر یومرق وورهسن بیر آغزه

اگر خود بردرد پیشانی پیل • نه مردست آنکه در وی مردمی نیست
اگر خود یرته فیلوک آلننی اردکولدر اول که انده آدملق یوقدر

بنی آدم سرشت از خاک دارد • اگر خاکی نباشد آدمی نیست
آدم اوغلنی یوغورماسی طپراقدندر اگر طپراق اولمازسه آدمی دکولدر

حکایت

کسی را پرسیدند • از سیرت اخوان صفا • گفت کمینه آنکه مراد خاطر یاران را • بر مصالح خود • مقدم دارد • و حکما گفته اند

بیراوله صوردیلر صفا قرداشلری خولرنده دیدی اکسکرکی اولدرکه یارانوک خاطری مرادینی کندو مصلحتلرینه اوکوروطوته دخی حکیملر دیمشلردر

بیت

برادر که در بند خویش است • نه برادر نه خویش است
قرداش که کندو قیدنده در نه قرداشدر نه خصمدر

همراه اگر شتاب کند هم ره تو نیست • دل در کسی مبند که دلبسته تو نیست
یولداش اکر آشمک ایلیه سنوک یولداشوک دکولدر کوکلوکی بیر کیمسیه بغلیه که سکا کوکلی بغلیمشدر

چون نبود خویش را دیانت تقوی • قطع رحم بهتر از مودت قربی
چون بیر خصموک اولمایه دینداراغی دخی تقواسی خصمدن کسلمک یکرکدر اول خصمله دوستلقدن

یاد دارم که یک مدعی درین بیت • من اعتراض کرد • گفت
یاد دن طوتارم که بیر مدعی بو بیتمده دل اوزاتدی دیدی

وعلا در کتاب مجید از قطع رحم نهی کرده است و بمودت
کتاب مجیدده یعنی قرآنده قطع رحمدن منع ایلمشدر دخی دوستلغه
ذوی القربی فرموده واینچه تو گفتی مناقض است گفتم غلط
قرابتلره بیورمشدر و اول که سن سویلدک آیته بوزوجیدر دیدم یکلش
کردی موافق قرآنست قوله تعالی وان جاهداک
ایلدک قرآنه موافقدر الله تعالینک قولیدر اگر آناک وآتاک سنوکله دورشسه‌لر
علی ان تشرک بی ما لیس لک به علم فلا تطعهما
شونوک اوزره که سن بکا شرک کتوره سن شول نسنه‌یی که یوقدر سنوک الچون انی بلمک آنلره دخی مطیع اولمه
بیت هزار خویش که بیگانه از خدا باشد فدای یک تن بیگانه کاشنا باشد
بیک خصم که الله‌دن یاد اوله بر تنه فدا اولسون که الله آشنا اوله
حکایه منظومه پیرمردی لطیف در بغداد دخترش را بکفشدوزی داد
بر قوجه لطیف ار بغداده قیزنی بر باشمق دیکیجی‌یه ویردی
مردک سنگدل چنان بگزید لب دختر که خون ازو بچکید
بر طاش کوکللو ارجوکز شویله ایصردی قیزک دوداغن که قانی اندن طامدی
بامدادان پدر چنان دیدش پیش داماد رفت و پرسیدش
اول صباح آتاسی بویله کوردی کویکوه کندی وآنی صوردی
کای فرومایه این چه دندانست چند خایی لبش نه انبانست
ای الچق اصللو بو نه دیشدر نیچه چینرسن دوداغن کون دکلدر
بمزاحت

بمزاحت نگفتم این گفتار هزل بگذار وجد ازو بردار
مزاح ایله سویلمدم بو سوزی هزلی قو جدی آندن یوقاری طوت
خوی بد در طبیعتی که نشست نرود جز بوقت مرگ از دست
یرمز خو بر طبیعته که اوتوردی اولم وقتندن غیری ایله الدن کتمز
حکایت فقیهی دختری داشت بغایت زشت روی و
بر دانشمندک بر قیزی واریدی غایتده چرکین یوزلو
بجای زنان رسیده با نعمت مال وجهاز کسی در مناکحت او
دخی عورتلر مقامنه ایرشمش نعمتله ماله جهازله کمسه آنوکله نکاحلانمغه
رغبت نمی نمود بیت زشت باشد دبیقی و دیبا که بود بر عروس نازیبا
رغبت کسترمزدی چرکین اولور اطلس کبی ابریشیم که چرکین کلینه اوله
فی الجمله بحکم ضرورت با ضریری عقد نکاحش بستند حکیمی در آن
محصل کلام ضرورت حکمیله بر کوزسوزیله نکاحی عقدینی باغلادیلر بر حکیم اول
تاریخ از سرندیب آمده بود که دیده نابینا روشن همی کرد
تاریخده سرندیبدن کلمش ایدی که کوزسوزلرک کوزلرینی روشن ایلردی
فقیه را گفتند چرا داماد را علاج نکنی گفت ترسم که بینا
دانشمنده دیدیلر نیچون کویکوکه علاج ایلمزسن دیدی قورقرم که کورر
شود و دختر مرا طلاق دهد مصرع شوی زن زشت روی نابینا به
اوله دخی بنم قیزمه طلاق ویره چرکین یوزلو عورتوک اری کوزسوز اولق یکدر

حکایت پادشاهی بدیده استحقار در طایفه درویشان

بر پادشاه حورلق کوزیله درویشلر طایفه سنه

نظر کرد یکی از میان بفراست دریافت گفت ای ملک ما درین

نظر ایلدی اورته دن بیری عقلله بولدی دیدی ای پادشاه بیز

دنیا بجیش از تو کمتریم و بعیش از تو بهتریم و بمرگ

بو دنیاده عسکریله سندن اکسگوز دیرلیکله سندن یکرک دخی خوشرق دخی اولمده

برابر و بقیامت خوشتر بیت اگر کشور خدای کامرانست

برابر دخی قیامتده سندن خوشرق اگر اقلیم آچیجی کشاینده دیلکی یورجیدر

وگر درویش حاجتمند نانست • در آن حالت که خواهند این و آن مرد

وگر فقیر اتمک حاجتلیسی ایسه • اول حالتده که بود دخی اولدن اولمک استیه

نخواهند از جهان بیش از کفن برد • چو رخت از مملکت بربست خواهی

جهاندن کفندن آرتوغنی التمک دیلرلر • چون اسبابی مملکتدن بغلق استرسن

گدایی بهترست از پادشاهی • ظاهر درویشان جامه ژنده

گداسلق یکدر پادشاهلقدن • درویشلرک ظاهری یالو طوندر

است و موی سترده و حقیقت آن دل زنده و نفس مرده بیت

دخی ساجی یولنک انوک حقیقتی کوکلی دیری نفسی اولمش

نه آنکه بر در دعوی نشیند از خلقی • وگر خلاف کنندش بجنگ برخیزد

شیله دکلدر که اول که دعوی قپوسنده اوتره خلقدن وگر خلاف ایدلر که جنکه اوره طوره

که گر ز کوه فرو غلطد آسیا سنگی • نه عارفست که از راه سنگ برخیزد

که گر طاغدن انسه یوالنه دکرمن طاشی • عارف دکلدر که طاشوک یولندن اوره طوره

طریق درویشان ذکرست و شکر و خدمت و طاعت و ایثار و قناعت

درویشلر یولی ذکردر دخی شکر دخی خدمت دخی طاعت دخی جومردلق دخی قناعت

و توحید و توکل و تسلیم و تحمل هر که درین صفات موصوفست

دخی الکیی بیرلمک دخی توکل دخی تسلیم دخی صبر هر کیم بو صفتلرله وصفلانمشدر

بحقیقت درویشست اگر چه در قباست اما هرزه گوی بی نماز

حقیقتده درویشدر اگر چه قفتان ایچنده ایسه اما هرزه سویلیجی دخی نماز قلمایجی

هوا پرست هوس باز که روزها بشب آرد در بند شهوت و شبها

هوایه طبوجی کوندزلری کیجه کتوره شهوت قیدنده دخی کیجه لری

روز کند در خواب غفلت و بخورد هر چه در میان آید

کوندز ایلیه غفلت اویخوسنده دخی ییه هر نه اورتایه کله

و بگوید هر چه بر زبان آید رندست اگر چه در عباست بیت

دخی سویلیه هر نه دله کله فاسقدر اگر چه عبا ایچنده در

ای درونت برهنه از تقوی • وز برون جامه ریا داری

ای ایچوک یوش الله قورقوسندن طشره دن ریا طونی طوتارسن

پرده هفت رنگ در بگذار • تو که در خانه بوریا داری

قپوکه یدی رنکلو پرده یی قو • سن که اوکده حصیر دوشرسن

حکایت منظوم

دیدم گل تازه چند دسته • بر گنبدی از گیاه بسته

کوردم تازه گل بچه دسته • اوتدن گنبد اوزره بغلو

گفتم چه بود گیاه ناچیز • تا در صف گل نشیند او نیز

دیدم نه اولور بیچاره اوت • تا گل صفنده اوتوره اولدخی

بگریست گیاه گفت خاموش • صحبت نکند کرم فراموش

اغلادی اوت دخی دیدی طنمه • صحبت ایلمز کرمیتی اونوتوق

گر نیست جمال رنگ و بویم • آخر نه گیاه باغ اویم

کر یوغیسه جمالم رنگم قوقوم • اخر اول اوتجو غازی دکولیم باغوک

من بنده حضرت کریمم • پرورده نعمت قدیمم

بن کریم حضرتوک قولیم • قدیمی نعمتوک بسلنمشییم

گر بی هنرم وگر هنرمند • لطفست امیدم از خداوند

اکر هنرسوزم وگر هنرلو • لطفدر امیدم افندیدن

با آنکه بضاعتی ندارم • سرمایه طاعتی ندارم

انوکله که سرمایم یوقدر • بیرطاعت سرمایه‌سی بنده یوق

او چاره کار بنده داند • چون هیچ وسیلتی نماند

اول قوللرینک ایشنوک چاره‌سن بلور • چون هیچ اولاشدوروجی قالمایه

رسمست که مالکان تحریر • آزاد کنند بنده پیر

عادتدرکه آزاد ایدیجی مالکلر • آزاد ایدرلر پیر قوللرینی

ای

ای بار خدای گیتی آرای • بر بنده پیر خود ببخشای

ای جهانی بزینوجی الله • کندو پیر قولوکی اسیرکه

سعدی ره کعبه رضا گیر • ای مرد خدا ره خدا گیر

ای سعدی رضا کعبه‌سی یولن طوت • ای الله ارک الله یولن طوت

بدبخت کسی که سر بتابد • زین در که دری دگر نیابد

یرمز بختلو کمسه در که باشن بوکر • بو قاپودن که غیری قپو بولماز

حکایت حکیمی را پرسیدند که از سخاوت و شجاعت

بر حکیمه صوردیلر که جوامردلقدن و دخی بهادرلقدن

کدام فاضلترست گفت آنکس را که سخاوتست بشجاعت

قنغیسی یکرکدر دیدی اول کمسه که جوامردلق واردر بهادرلغه

بیت

محتاج نیست • نبشتست بر گور بهرام گور

محتاج دکلدر • یازلمشدر بهرام گورک مقبرسنده

که دست کرم به ز بازوی زور • نماند حاتم طای ولیک تا ابد

که کرمک الی یکدر قول قوتندن • قالمادی حاتم طای ولیکن ابدیه دک

بماند نام بلندش بنکوی مشهور • زکوة مال بدر کن که فضله رز را

قالدی آنوک یوجه آدی ایولکله مشهور • مال زکوتنی طشره ایله که باغ چبوغی آرتوغن

چو باغبان ببرد بیشتر دهد انگور

چون باغبان کسه آرتق ویرر اوزومی

باب سوم در فضیلت قناعت

لا ترتجی من لئیم نوالا
فی الولاده طورا [illegible]
من وخشتا الکره [illegible]
فانه للنوق [illegible]
لکنه [illegible] العرب
لا یساوی [illegible]
روایه

حکایت خواهنده مغربی در صف بزازان حلب رفتی می گفت
بر مغربی دیلنجی حلب بزازلری صفنده کیتدی و دیدی

ای خداوندان نعمت اگر شما را انصاف بودی و ما را قناعت
ای نعمت افندیلری اگر سیزده انصاف اولایدی دخی بزده قناعت

رسم سؤال از جهان برخاستی بیت ای قناعت توانگرم گردان
دیلنمک عادتی جهاندن اورته طورردی ای قناعت بنی بای ایله

که ورای تو هیچ نعمت نیست • کنج صبر اختیار لقمانست
که سندن اوزکه هیچ نعمت یوقدر صبر بوجاغی لقمان اختیاریدر

هر کرا صبر نیست حکمت نیست حکایت دو امیرزاده بودند
هرکمده که صبر یوقدر حکمت یوقدر ایکی بک اوغوللاری واریدی

یکی علم آموخت و آن دیگر مال اندوخت این علامهٔ عصر
بیری علم اوکرندی اول بیری دخی مال قزانوردی بو زمانه نوک بیلکیسی اولدی

گشت و آن عزیز مصر شد پس آن توانگر بچشم حقارت
و اول بیری مصروک عزیزی اولدی پس اول کوچلو قرداشی حقارت کوزیله

در فقیه نظر کرد و گفت من بسلطنت رسیدم و تو همچنان
دانشمنده نظر ایلدی دخی دیدی بن سلطانلغه ایرشدم و سن کرو نوتجیلاین

در مسکنت بماندی گفت ای برادر شکر نعمت باری تعالی
مسکینلقده قالدک سن دیدی ای قرداشم الله تعالی نوک نعمتی شکری

بر من افزون ترست که میراث پیغمبران یافتم یعنی علم
بنم اوزرمده آرتوقدر که پیغمبرلر میراثن بولدم یعنی علم

و تو میراث فرعون وهامان یعنی ملک مصر بیت
و سن فرعون میراثنی دخی هامان میراثنی یعنی مصر ملکنی

من آن مورم که در پایم بمالند • نه زنبورم که از دستم بنالند
بن اول قرنجیم که بنی ایاغ آلتنده اووارلر آنلر آروسی دکولم که المدن انکلیه لر

کجا خود شکر این نعمت گذارم • که زور مردم آزاری ندارم
قنده خود بو نعمتوک شکرن اودیم که ادام انجیدیجی لق قوتن طوتمازم

حکایت درویشی را شنیدم که در آتش فاقه همی سوخت
بر درویشی ایشتدم که فقیرلق آتشنه کویندی

و خرقه بر خرقه همی دوخت و تسکین خاطر خود را بدین (مسکین)
دخی خرقه یه خرقه اوزره دیکردی دخی کندو مسکین خاطرن تسکین

بیت تر نمی کرد گفت بیت بنان خشک قناعت کنیم و جامهٔ دلق
بو بیتله ترنم ایلردی دخی دیردی قورو اتمکله قناعت ایده لم دخی خرقه طونیله

که بار محنت خود به که بار منت خلق • کسی گفتش چه نشینی که فلان
که کندو محنتی یوکی یکدر خلقوک منتی یوکندن کمسنه اکا دیدی نه اوتورورسن که فلان

کس درین شهر طبعی کریم دارد و کرمی عمیم میان بخدمت
کمسنه بو شهرده کرملو طبیعتی واردر دخی جمله کرملری وار بیلنی

آزادگان بسته و بر در دلها نشسته اگر بصورت حالت

آزاده لرك خدمتنه باغلامش دلي كوكللر قپوسنده اوتورمش اكر حالوك صورتنه

وقوف یابد پاس خاطر عزیزان منت دارد و غنیمت

طويمق بولا عزيزلرك خاطرلري رعايتني منت طوته دخي غنيمت

شمارد گفت خاموش که در درویشی مردن به که حاجت

صانه ديدي طنمه كه فقيرلقده اولمك يكدر كه حاجت

بکسی بردن بیت هم رقعه دوختن به و الزام کنج صبر

كمسنه يه التمكدن دوكلي خرقه ديكمك يكدر دخي صبر لازم ايلمك

کز بهر خرقه رقعه بر خواجگان نبشت حقا که با عقوبت دوزخ برابرست

كه خرقه دن اوتورو خواجه لره رقعه يازمقدن حقدر كه جهنم عقوبتيله برابردر

رفتن بپای مردی همسایه در بهشت حکایت یکی از ملوک

كتمك قونشي اركي اياغيله اوجماغه بيري

عجم طبیبی حاذق را بخدمت مصطفی صلوات الله علیه

عجم بكلرندن بير استاذ طبيبي مصطفي خدمتنه الله‌ك صلواتي آنوك اوزرينه

فرستاد سالی در دیار عرب بود کسی تجربتی پیش او

ويربيردي بيريل عرب ديارنده ايدي كمسه بير تجربه آنوك اوكنه

نیاورد و معالجه ازوی نخواست پیش مصطفی صلعم آمد

كتورمدي دخي بير علاج آندن ديلمدي مصطفي اوكنه صلى الله عليه وسلم كلدي

و گله کرد و گفت که مرا از برای معالجت اصحاب فرستادند

شكايت ايلدي دخي ديدي كه بني اصحابه علاج ايلمك ايچون ويربيلدي

و کسی از من تجربتی درین مدت طلب نکرد تا خدمتی

دخي كمسه بندن بير تجربه بو مدتده طلب ايلمدي تا بير خدمت كه

که بر بنده معین است بجای آورم پیغامبر علیه السلام فرمود

قول اوزره تعيين اولمشدر يرينه كتورم پيغمبر بيوردي

گفت این طایفه را طریقی هست که تا اشتها غالب نشود

ديدي بو طايفه‌نك بير يولي واردر كه تا اشتها غالب اولماينجه

چیزی نخورند و هنوز اشتهای باقی باشد که دست از

نسنه يمزلر دخي اشتها باقي اولور كه اللرين

طعام بدارند حکیم گفت موجب تندرستی همین است

طعامدن كروطوترلر حكيم ديدي تندرستلوغه سبب دخي بودر

زمین خدمت ببوسید و رفت بیت سخن آنگه کند حکیم آغاز

خدمت يرن اوپدي دخي كتدي سوزه اول وقت حكيم باشلار

یا سر انگشت سوی لقمه دراز که ز ناگفتن خلل زاید

يا طوغري بارمغي بلكه لقمه‌دن اوزادر كه سويلمكدن ياكلشلق طوغه

یا ز ناخوردنش بجان آید لاجرم حکمتش بود گفتار

يا يمكدن جانه كله لاجرم حكمت اولور سوزي

خوردنش تندرستی آرد باز **حکایت** یکی توبه بسیار کردی

یکی تندرستلغی کتورر کرو بیریسی چوق توبه ایلردی

و بشکستی تا یکی از مشایخ گفت چنین می دانم که بسیار

دخی کیرو صیرردی تا شیخلردن بیری دیدی شویله بیلورم کم چوق

خوردن عادت داری و قید نفس از مویی باریکتر است

یمکه عادت طوتارسن دخی نفس باغی قیلدن انجه رکدر

یعنی توبه و این چنین که تو می پروری زنجیر بگسلاند

یعنی توبه دخی بویله که سن بسلرسن زنجیری اوزر

بیت یکی بچهٔ گرگ می پرورید چو پرورده شد خواجه بر هم درید

بیری قورت انوکن بسلردی چون بسلنمش اولدی خواجه‌یی دوکدی

حکایت در سیر اردشیر بابکان آمده است که حکیم

اردشیر بابکانک سیرنده کلمشدر که بیر عرب حکیمی

عرب را پرسیدند که روزی چه مایه طعام باید خوردن

صوردیلر که بیر کونده نه مقدار طعام یمک کرک

گفت صد درم سنگ کفایت کند گفتند آن قدر چه قوت

دیدی یوز درهم طاش آغری یتر ایلر دیدیلر اول قدر نه قوت

دهد گفت هذا المقدار یحملک و ما زاد علی ذلک فانت حامله

ویره دیدی اشبو مقدار سنی کوتورر دخی شونی که زیاده ایدرسن بو نوکه سن انی کوتوروسن

یعنی

یعنی آن قدر ترا بر پای می دارد و هر چه بدین زیادت

یعنی اول قدر سنی آیاغی اوزره طوتار و هر نه کم بوندن زیاده

کنی تو حمال آنی **بیت** خوردن برای زیستن و ذکر کردن است

ایدرسن سن آنوک حمالیسن یمک دیری اولمق ایچون دخی ذکر ایلمک ایچوندر

تو معتقد که زیستن از بهر خوردنست **حکایت** دو درویش خراسانی

سن اعتقاد ایدرسن که دیری اولمق یمک ایچوندر ایکی عجم درویشلری

ملازم صحبت یکدیگر سفر کردندی یکی ضعیف بود که

بربرینک صحبتنه ملازم سفر ایلدیلر بیری ضعیف ایدی که

بهر دو شب باری افطار کردی و دیگر قوی که روزی

هر ایکی کیجده بر کره یمک ایلردی بیری دخی قوتلو که کونده

سه بار خوردی قضا را بر در شهری بتهمت جاسوسی

اوچ کره یردی قضایله بر شهر قپوسنده جاسوسلق تهمتیله

گرفتار آمدند هر دو را بخانه در کردند و بگل در

گرفتار کلدیلر ایکیسن بیله بر اوده ایچرو ایلدیلر دخی بالچیغیله

برآوردند بعد از هفته معلوم شد که بی گناه اند قوی را

ایچرو کتوردیلر بر هفته‌دن صکره معلوم اولدیکه کناهسزلردر قوتلویی

دیدند مرده و ضعیف جان بسلامت برده مردمان عجب

کوردیلر اولمش دخی ضعیف جانی سلامتلغه التمش ادملر عجب

ماندند

قالدیلر

حکیمی گفت این عجب نیست که آن یکی بسیار خوار بوده است
بر حکیم دیدی بو عجب دکلدر که اول بری چوق ییجی ایمش در

و طاقت بی نوایی نداشت بسختی بمرد و این دیگر خویشتن
دخی نوا ایسزلکه طاقت طوتمدی قتیلقله اولدی بو بیریکی کندوزین

دار بود بعادت صبر کرد و بسلامت ماند بیت
طوتوجی ایدی عادتیله صبر ایلدی دخی ساغ قالدی

چو کم خوردن طبیعت شد کسی را • چو سختی پیشش آید سهل گیرد
چو اکسک ییمک طبیعت اولدی کمسه یه چونکه قتیلق آوکنه کله سهل طوتار

وگر تن پرورست اندر فراخی • چو تنگی بیند از سختی بمیرد
وکر تن بسلیجی ایسه کنکلکلک ایچنده چونکه طارلق کوره قتیلقدن اولور

تنور شکم دم بدم تافتن • مصیبت بود روز نا یافتن
قارن تنورینی کاه کاه یونکک مصیبت اولور بولمامق کوننده

حکایت یکی از حکما پسر را نهی کرد از بسیار خوردن
حکیملردن بیری اوغلنی منع ایلدی چوق یمکدن

که سیری مردم را بکشد • که ظریفان گفته اند که بسیری
که طوقلق آدمی اولدرر که ظریفلر دیمشلردر که طوقلق

مردن به که بگرسنگی بردن • گفت اندازه نگه دار قوله تعالی
اولمک یکدر که آجلقله جان الیتمکدن دیدی اندازه صقلیکو طوت الله تعالی کلو

کلوا واشربوا ولا تسرفوا انه لا یحب المسرفین بیت
یکز دخی ایچوک اسراف ایلمک تحقیق الله اسراف ایدیجیلری سومز

نه چندان بخور کز دهانت بر آید • نه چندان که از ضعف جانت بر آید
شول قدر ییمه که آغزکدن یوقاری کله دخی شول قدر ییمه که ضعیفلقدن جانک کله

با آنکه در وجود طعامست عیش نفس • رنج آورد طعام چو بیش از قدر خوری
شونکله که طعام بولنمقده دیرلک دخی نفس زحمت کتورر طعام چونکه قدردن آرتق ییه سن

گر گلشکر خوری بتکلف زیان کند • ور نان خشک دیر خوری گلشکر بود
کر کلشکر ییه سن تکلفله زیان ایلر وکر قوری اتمک کچ ییه سن کلشکر اولور

حکایت رنجوری را گفتند دلت چه می خواهد گفت آنکه
بر رنجوره دیدیلر کوکلک نه دیلر دیدی اولکه

دلم نخواهد بیت معده چو کج گشت و شکم درد خاست •
کوکلم دیلمیه معده چونکه طوغری اولدی قارن دردی دیلدی

سود ندارد همه اسباب راست حکایت بقالی را درمی چند
اصغی ایلمز دوکلی اسباب طغزولغی بر بقالک بر نیچه آقچه سی

بر صوفیان گرد آمد در واسط هر روز مطالبه کردی
صوفیلر اوزرینه دریلکلش ایدی واسطده هر کون مطالبه ایلردی

و سخنان با خشونت گفتی و اصحاب از تعنت او خسته خاطر
دخی ایری بلیغله سوزلر سویلردی دخی یولداشلر آنوک طعنه سندن خسته خاطر

همی بودند و از تحمل چاره نبود صاحب دلی در آن میان

ایدیلر جندی صبردن غیری چاره اولمادی بر صاحب دل اول اورتده

گفت نفس را وعده دادن بطعام آسانترست که بقال را بدرم

دیدی نفسه وعده ویرمک یمکه کلکزرقدر که بقاله آقچیه

بیت ترک احسان خواجه اولیتر که احتمال جفای بوابان

خواجه نوکا احسانی ترک ایلمک یگرکدر که قاپوجیلرک جفاسی احتمال اللدن

بتمنای گوشت مردن به که تقاضای زشت قصابان

ات آرزوسیله الملک یکرکدر که چرکین قصابلرک تقاضاسندن

حکایت جوانمردی را در جنگ تاتار جراحتی رسید

بر جوانمرده تاتار جنکنده بر یره ایرشدی

کسی گفتش که فلان بازرگان نوشدارو دارد اگر بخواهی

الکمسه دیدی که فلان بازرکان نوشدارو طوتر اکر دیلرایسن

باشد که دریغ نمی دارد گویند که آن بازرگان به بخل معروف

اولاکه دریغ طوتمیه دیرلرکه اول بازرکان بخیللغله بلنمش

بود بیت گر بجای نانش اندر سفره بودی آفتاب تا قیامت روز روشن

ایدی کر اتمکی یرنده سفره سنده کونش اولایدی قیامته دکن روشن کونی

کس ندیدی جز بخواب جوانمرد گفت نوشدارو گر از و خواهم

کمسه کورمزدی دوشدن غیرنده جوانمرد دیدی نوشدارو اکر آندن دیلیم

بدهد

بدهد یا ندهد و اگر دهد منفعت کند یا نه باری از و

ویره یا ویرمیه واکر ویره فایده ایلیه یا ایلمیه بهرکره آندن

خواستن زهر قاتلست بیت هرچه از دونان بمنت خواستی

دیلمک زهر قاتلدر مرنیی آلچقلردن منتله دیلدوک

در تن افزودی و از جان کاستی وحکما گفته اند که اگر

تنوکده ارتوردک دخی جاندن اکسلدک دخی حکیملر دیمشلردر که اکر

آب حیات فروشند بآب روی دانا نخرد که مردن بعلت

آب حیاتی صاتلر یوزصوینه بیلجی یمیه که اولمک علتله

به که زندگی بمذلت بیت اگر حنظل خوری از دست خوشخوی

یکدرکه دیرلکدن خورلغله اکرابوجهل قربوزن یرسک خوش خویلونک اللدن

به از شیرینی از دست ترشروی حکایت یکی از علما خورنده

یکدر طاتلولقدن اکشی یوزلونک اللدن علمادن بریسی خورنده‌یسی

بسیار و کفاف اندک داشت با یکی از بزرگان که در حق او

چوق کفافی آزاجق ایدی اولولردن بریله که انوک حقنده

معتقد بود گفت آن بزرگ روی از توقع او درهم کشید

اعتقادلو ایدی ایدی اول اولو یوزینی اکا کوزطوتمقدن دیروچکدی

و تعرض سؤال از اهل ادب در نظرش قبیح آمد بیت

دخی دیلنمک عرض ایلمک ادب اهلندن نظرنده چیرکین کلدی

زنخ روی ترش کرده پیش یار عزیز مرو ٭ که عیش برو نیز تلخ گردانی
زنخدن یوزنی اکشی ایلمش کمسه عزیز یار اوکنه کتمکه دیرلکی آنوک اوزرینه دخی آجی ایلرسن

بحاجتی که روی تازه روی وخندان رو ٭ فرو نبندد کار گشاده پیشانی
بر حاجته کویلن تازه یوزلو دخی گلر یوزلو کت ۰ آشغه باغلامز ایشن آچق آلنلو

آورده اند که وظیفه او زیادت کرد ٭ و بسیار از ارادت
کتورمشلردر که انک برآز اجق وظیفه زیادت ایلدی دخی چوق محبتدن

کم ٭ دانشمند پس از چند روز ارادت معهود برقرار ندید
اکسک ایلدی دانشمند بیرچه کونده صکره عهد اولونمش محبتی قرار اوزره کورمدی

گفت شعر بئس المطاعم حین الذل یکسبها ٭ القدر منتصب والقدر مخفوض
دیدی بیه جکلرک قبیحی اولدر شول وقتکه خورلق آنی قزانور چوملک قورولمشدر قدر آلچق اولمشدر

بیت

نانم افزود وآبرویم کاست ٭ بینوایی به از مذلت خواست
اتمکم آرتدی یوزم صویی اکسلدی آزقسزلق یک خورلق دیلمکدن

حکایت درویشی را ضرورتی پیش آمد ٭ کسی گفتش که
بیر درویشه ضرورت الروکلدی کمسه انکا دیدی که

فلان کس نعمتی بی قیاس دارد ٭ اگر بر حاجت تو واقف گردد
فلان کمسه قیاسز نعمتی واردر اگر سنوک حاجتوگه اوزرنه واقف اولورسه

همانا که ٭ در قضای آن توقف روا ندارد ٭ گفتمش من اورا ندانم
بگزرکه آنوک اداسنده قلقنوی روا طوتماز دیدی بن انی بلمزم

گفتا

گفتا منت رهبری کنم ٭ دستش گرفت ٭ وبمنزل آن کس برد ٭ درویش
دیدی بن سکا یول کوسترجیلک ایلیم الن طوتدی اول کمسه نک اوینه ایلتدی درویش

یکی را دید ٭ لب فروهشته ٭ وتند نشسته ٭ وابرو درهم کشیده ٭
بریني کوردی دوداغی اشغه صالنمش یاوزلغله اوتورمش قاشلارن بربرینه چکمش

برگشت ٭ وسخن نگفت ٭ کسی گفتش چه کردی ٭ گفت ٭ عطای اورا
دوندی دخی سوز سویلمدی کمسه اکا دیدی نه ایلدک دیدی انوک بخششن

بلقای او بخشیدم بیت مبر حاجت بنزدیک ترش روی
صورتنه باغشلادم حاجت ایلتمه اکشی یوزلونک قاتنه

که از خوی بدش فرسوده گردی ٭ اگر گویی غم دل با کسی گوی
که آنوک یرامز خویندن غصه لو ایلرسن ۰ دیسک کوکلک غمن بیر کیشیه دی

که از رویش بنقد آسوده گردی حکایت خشک سالی در اسکندریه ٭
که کولر یوزندن طوبیلابه سنی بیر قوراقلق ییل اسکندریه ده

قحط افتاد ٭ عنان طاقت خلق از دست رفته بود ٭ ودرهای آسمان
قتلق دوشدی قلقوک طاقتی یولاری الدن کتمش ایدی دخی کوکک قپولاری

بسته ٭ وفریاد اهل زمین ٭ بر آسمان پیوسته بیت
بغلانمش دخی یر یوزی اهلینوک فریادی کوکه اولاشمش

نماند جانور از وحش وطیر وماهی ومور ٭ که بر فلک نشد از بی نوایی افغان
جانور قالمادی وحشیلردن قوشلردن دخی بالقدن قرنجه دن که کوکه استن اولمدی ازقسزلقدن افغانی

عجب گر دود دل خلق جمع می نشود • که ابر گردد و سیلاب دیده باران شد

عجبدر که خلقنک گوکلی دوتونی جمع اولمادی • که بولوت ایلیه و گوز یاشلاری یغمور اولا

در چنین سالی مخنثی دور از دوستان که سخن در وصف او ترک

بو نجیلاین ییلده بیر ارکک دوستلاردن ایراق که سوز آنوک وصفنده

ادبست خاصه در حضرت بزرگان و بطریق اهمال در گذشتن

ادب ترکی ایلکدر خصوصا اولولر حضرتنده دخی گیرملک یولیله چکمک

هم متوجه نیست که طایفه بر عجز گوینده حمل کنند بدین

هم وجه دوتوجی دکلدر که بیر طایفه سویلیجی نک عجزنه حمل ایدرلر

دو بیت اختصار کنیم که اندکی دلیل بسیاری و مشتی

بو ایکی بیتله مختصر طوتمق ایدهلم که بیر آزاجق چوغه قولاوز دخی بیر آوج

نمونه خرواری باشد • بیت • چند باشد چو جسر بغدادش

بیر اشکی یوکینک نمونهسی اولور • نجه اولور بغداد کوپریسی کبی

آب در زیر و آدمی بر پشت • گر تتر بکشد آن مخنث را

صو آلتنده آدم آرقهسنده • گر تتر اولدره اول سکیلوده

تتری را دگر نباید کشت • چنین شخصی که طرفی از

تتری کمرو اولدرمک گرکمز • بو نجیلاین بیر شخص که بیر طرف

وصف او شنیدی • در آن سال نعمت بیکران داشت تنگدستانرا

آنوک وصفنده ایشتدک • اول ییلده نهایتسز نعمتی وار ایدی • الی طارلره

سیم

سیم و زر دادی و مسافرانرا سفره نهادی گروهی درویشان

گموش و آلتون ویرردی و مسافرلره سفره قوردی • بیر بولک درویشلر

از جور فاقه بجان آمده بودند آهنگ دعوت او کردند و

فقیرلق جورندن جانه گلمشدی • آنوک دعوتنه قصد ایلدیلر

مشاورت بمن آوردند سر از موافقت ایشان باز زدم گفتم

دخی مشورتی بکا کتوردیلر • باشنی آنلار اویمقدن • گیرو دوردم • دیدم

بیت • نخورد شیر نیم خورده سگ • ور بسختی بمیرد اندر غار

ارسلان ییمز کوپک کلک آرتوغنی • اگر قتیلقله اولرسه مغارهده

تن ببیچارگی و گرسنگی • بنه و دست پیش سفله مدار

تنوکی بیچارهلغه دخی آچلیغه • قو • الوکی آلچق اوکنه طوتمه

گر فریدون شود بنعمت و مال • بی هنر را بهیچ کس مشمار

گر فریدون اوله نعمتله دخی ماله • هنرسزی هیچ کمسه صایمه

پرنیان و نسیج بر نااهل • لاجورد و طلیست بر دیوار

یوملولر دخی اوسکوفار نااهل اوزره • صوانش لاجورددر • دیوار اوزرنده

حکایت • حاتم طایی را گفتند از تو بزرگ همت تر در جهان

حاتم طایه دیدیلر • سندن همتلورق اولو • جهانده

کسی دیدی یا شنیدی گفت بلی روزی چهل شتر قربان کرده بودم

کمسه کوردوکمی یا ایشتدکمی • دیدی بلی بر کون • قرق دوه • قربان ایلمش ایدم

و با امرای عرب بکوشه صحرا رفته خارکنی را دیدم پشته
دخی عرب بکلریله بر صحرا کوشه سنه کیتمشدم بر دیکن قازیجیی کوردم بر آرقه

هیزم فراهم آورده گفتم چرا بمهمانی حاتم نروی که بسیاران
اودون دوکلی بیریه کتورمش دیدم نچون حاتمک قونقلغنه کتمزسن که چوقلار

بر سماط او گرد آمده اند گفت بیت هر که نان از عمل خویش خورد
انوک سماطی اوزره درلی کلمشلردر دیدی هر کم اتمکی کندو ایشندن یییه

منت حاتم طایی نبرد — من او را بهمت و جوانمردی برتر و بهتر
خاتم طایه منت ایلتمز — بن انی همتله دخی جومردلغله یوجه رک دخی ایکرک

از خود دیدم حکایت موسی علیه السلام درویشی را دید
کندودن کوردم موسی پیغمبر عم بر درویشی کوردی

از برهنگی بریگ اندر نهان شده گفت یا موسی دعا کن تا خدا
چپلاقلقدن قومک ایچنه کزلنمش دیدی یا موسی دعا ایله تا خدا

عز و جل کفافی دهد مرا که از بیطاقتی بجان آمده ام
عز و جل بریته جق رزق ویره بکا که طاقتسزلقدن جانه کلمیشم

موسی علیه السلام دعا کرد پس از چند روز حق تعالی
موسی عم دعا ایلدی بیرچه کوندن صکره حق تعالی

او را دستگاهی داد چون از مناجات باز آمد دیدش گرفتار
آکا ال قدرتی ویردی چون مناجاتدن کیرو کلدی آنی کوردی طوتلمش

وخلق

و خلق بسیار برو گرد آمده گفت این چه حالتست
دخی چوق خلق آنوک اوزرینه درلی کلمش دیدی بو نه حالتدر

گفتند خمر خورده است و خصومت کرده و کسی را کشته
دیدیلر سوجی ایچمشدر دخی جنکلایلمش دخی کمسنه یی اولدرمش

اکنون قصاص فرموده اند و بزرگان گفته اند عاجز باشد که دست قدرت یابد
شمدی قصاص بیورمشلردر عاجز اولورکه قادر اولمقلغه ال بوله

گربه مسکین اگر پر داشتی — تخم گنجشک از جهان برداشتی

برخیزد دست عاجزان برتابد — موسی علیه السلام بحکمت
اوروطورر دخی عاجزلرک النی بوکر — موسی عم

جهان آفرین اقرار کرد و بر تجاسر خویش استغفار کرد
جهان یراداجنک حکمتنه اقرار ایلدی دخی کندو زیانکارلغنه استغفار ایلدی

قال الله تعالی و لو بسط الله الرزق لعباده لبغوا فی الارض و لکن ینزل بقدر ما یشاء
الله تعالی بیردی اکر الله رزقی دوشه قوللارینه آزارلردی یریوزنده ولکن اندورر دیلدوکی مقدار

ماذا خاضک یا مغرور فی الخطر — حتی هلکت فلیت النمل لم یطر
نچون رکردوک یا مغرور قورقویه — حتی هلاک اولدک نولایدی قرنجه اوچمیایدی

سفله چو جاه آمد و سیم و زرش — سیلی خواهد بحقیقت سرش
آلچق اصللو چون منصب دخی کومش دخی التون کله — بیرطپنجه استر حقیقتده آنوک باشی

آن نشنیدی که حکیمی چه گفت — مور همان به که نباشد پرش
آنی ایشتمدکمی که بر حکیمی نه دیدی — قرنجه همان یکدرکه قنادی اولمیه

بیت پدر را عسل بسیار است ولی پسر گرمی‌دار است
آتانک بالی چوقدر ولیکن اوغولک حرارتی واردر

آنکس که توانگرت نمی‌کرداند ● در مصلحت تو از تو بهتر داند
اول کیمسنه که سنی بای اتدرماز سنوک مصلحتکده سندن یکرک بیلور

حکایت اعرابی را دیدم در حلقهٔ جوهریان بصره
بر اعرابی کوردم بصره شهرینک جوهریلری آراسنده

حکایت همی کرد که وقتی در بیابان راه گم کرده بودم
حکایت ایلدی که بر وقت بیابانده یول یوو قلمش ایدم

و از زاد با من چیزی نمانده و دل بر هلاک نهاده ● ناگه
دخی آزقدن بنمله نسنه قلمامش ایدی دخی کوکلومی هلاکلغه قومش ایدم ناگاه

کیسه‌ای یافتم پر مروارید هرگز آن ذوق و شادی فراموش
بر کیسه بولدم طبطلو انجو هرکز اول ذوقی دخی شنلکی اونتمق

نکنم که پنداشتم گندم بریانست ● و باز آن تلخی و ناامیدی
ایلمزم که صاندم بشمش بوغدایدر دخی کیرو اول آجیلغی دخی امیدسزلغی

بیت که معلوم کردم که مروارید است
که بیلدم که انجودر

در بیابان خشک و ریگ روان ● تشنه را در دهان چه در چه صدف
بیابانده قوروده قوملو یوروجی صوسوزه آغزده نه انجو نه صدف

مرد بی‌توشه کاوفتاد از پای بر کمربند او چه زر چه خزف

حکایت یکی عرب در بیابانی از غایت تشنگی می‌گفت
بر عرب بیابانده صوسزلقدن سویلردی

یا لیت قبل منیتی یوماً افوز بمنیتی ● نهراً تلاطم رکبتی و اظل املاء قربتی
نولایدی اولمزدن بر کون مرادمه ایرشه یدم بر ارماق طپنجه وره دیزمه دخی طولدره یدم قربه‌می

حکایت همچنان در قاع بسیط مسافری گم شده بود و قوت
کذا بر دوز یرده بر مسافر یول یوو قلمش ایدی دخی آزیغی

و قوتش بآخر آمده درمی چند در میان داشت بسیار بگردید
دخی قوتی صوکنه کلمش بر نجه آقچه بلنده طوتاردی چوق دوندی

و ره بجایی نبرد و بسختی هلاک شد طایفه‌ای برسیدند
یولنی بر یره التمدی قتیلغله هلاک اولدی بر طایفه ایرشدیلر

وان درمها پیش رویش نهاده دیدند و بر خاک نبشته بیت
اول آقچه‌لری یوزی اوکنه قومش کوردیلر دخی طپراق اوزره یازمش

گر همه زر جعفری دارد ● مرد بی‌توشه برنگیرد گام
کرده کل جعفری التون طوته آزقسز ار مرادنی طوتماز

در بیابان فقیر سوخته را ● شلغم پخته به که نقرهٔ خام
بیابانده فقیر سوخته‌یه بشمش شلغم یکدر خام کوموشدن

حکایت عزیزی گفت هرگز از دور زمان ننالیده بودم
بر عزیز دیدی هرکز دور زمانه انکلمش ایدم

وروی از گردش ایام در هم نکشیده مگر وقتی که پایم
دخی یوزومی روزگارک دونمه سندن کروچکمش ایدم مکر بر وقتده که ایاغم

برهنه بود و استطاعت پای پوشی نداشتم بجامع کوفه
یالک ایدی دخی ایاغ اورتمکه قدرتم یوغیدی کوفه جامعنه

در آمدم بدلتنگی یکی را دیدم که پای نداشت سپاس
کلدم کوکلم طارلغیله بیرنی کوردم که ایاغی طوتماز

نعمت حق بجای آوردم و بر بی کفشی صبر کردم بیت
اللهک نعمت شکرن یرینه کتوردم دخی پاشمقسزلغه صبر ایلدم

مرغ بریان بچشم مردم سیر کمتر از برگ تره بر خوانست
بشمش قوش کباب اولمش طوق ادمک کوزنه سفره‌ده تره یاپراغندن کمدر

و آنکه را دستگاه و قوت نیست شلغم پخته مرغ بریانست
آنوک که قدرتی دخی قوتی یوقدر بشمش شلغم کباب اولمش قوشدر

حکایت یکی از ملوک با تنی چند از خواص در شکارگاهی
بکلردن بیری بیرنجه تنیله فاصلردن آودہ

در زمستان از عمارت دور افتادند شب آمد خانه
قیش کوننده عمارتدن ایراق دوشمشدی اخشم وقتنده

دهقانی دیدند ملک گفت شب آنجا رویم تا زحمت سرما
بر چفتجینک اوین کوردیلر پادشاه دیدی کیجه آنده کیده‌لم تا صووق زحمتی

نباشد یکی از وزرا گفت لایق قدر پادشاهان نباشد
اولمیه وزیرلردن بیری دیدی پادشاهلرک قدرنه لایق اولمیه

بخانه دهقانی رکیک التجا کردن هم اینجا خیمه زنند
بیر الکسک چفتجینک اونه صغنمق ایلمک صغنمق بونده دخی چادر اورلر

و آتش کنند دهقان را خبر شد و ما حضر ترتیب کرد و پیش
دخی آتش ایدرلر چفتجیه خبر اولدی دخی شول که حاضردی ترتیب ایلدی

ملک آورد و زمین بوسه داد و گفت قدر بلند سلطان
دخی بکک اوکنه کتوردی یری اوپدی دخی دیدی سلطانک یوجه قدری

بدین قدر نازل نشدی ولیکن نخواستند قدر دهقان بلند
بو قدرله الچق اولمازدی ولیکن دیلمدیلر چفتجینک قدری یوجه

شود ملک را سخن او مطبوع آمد شبانگه بمنزل او نقل
اوله پادشاهه بو سوز طبیعتنه کلدی اخشم وقتنده آنوک اونه کوچدی

کرد بامداد خلعت و نعمت دادش شنیدم که قدمی چند در رکاب
صباح خلعت دخی نعمت ویردی ایشتدم که بر نیچه آیق پادشاهک اوزنکوسی یانینجه

سلطان همی رفت و می گفت بیت ز قدر و شوکت سلطان نگشت چیزی کم
کیدر دخی دیدی سلطانک قدرندن و شوکتندن نسنه اکسک اولمدی

از التفات بمهمان سرای دهقانی کلاه گوشه دهقان بآفتاب رسید
نظر ایلمکدن چفتجینک سرایی قونوقلغنه چفتجینک کلاهی کوشه سی کونشه ایرشدی

که سایه بر سرش افکند چون تو سلطانی **حکایت** گدای هول را

که باشی اوزره کولکه بیرقدر سنکبی سلطانی بیر قورقولو گدایه

حکایت کنند که نعمتی وافر اندوخته بود یکی از ملوک گفتش

حکایت ایدرلرکه وافر نعمت قزنمش ایدی بکلردن بیری اکا دیدی

می‌نماید که مال بی‌کران داری و ما را مهمی هست اگر ببرخی از آن

کوسترلرکه نهایتسز مالوک واردر دخی بیزم مهمومز واردر اگر بیرازله

دستگیری کنی بحکم عاریت چون ارتفاع برسد وفا کرده شود

یولداشلق ایدرسن عاریه حکمیله چون حاصل ایریشه وفا ایلمش اولا

گفت ای خداوند جهان لایق قدر بزرگان نباشد دست

دیدی ای افندیسی جهانک اولولرک قدرنه لایق قنده اولا

همت بمال چون من گدای آلوده کردن که جو جو فراهم

همت اللی بنم کبی دلنجونک مالنه بولاشمش ایلمک که آرپه آرپه دوکلی دیدیم

آورده ام گفت غم نیست که بتاتاری دهم **بیت**

کتورمشم دیدی غم یوقدر که تاتاره ویرورم

گر آب چاه نصرانی نه پاکست ٭ جهود مرده می‌شویی چه باکست

کر نصرانینک قویسی صویی پاک دکول ایسه جهود اولوسن یوسورم نه قورقودر

قالوا عجین الکلس لیس بطاهر ٭ قلنا نسد به شقوق المبرز

دیدیلر [illegible] پاک دکولدر دیدک آنونکیله [illegible]

شنیدم

شنیدم که سر از فرمان ملک باز زد و حجت آوردن گرفت

ایشتدم که باشن پادشاه بیرمغندن کردووردی دخی حجت کتورمکه طوتدی

و شوخ چشمی کرد و بفرمود تا مضمون خطاب بزجر

دخی اوچلق کوزلولک ایلدی دخی بویردی تا خطابوک اداسنی کوجیله

توبیخ مخلص کردند **بیت** بلطافت چو بر نیاید کار

دخی دوکمکله خلاص اولمغنه ایلدیلر لطافتله چون بیر ایش بوقادوکلیه

سر به بی‌حرمتی کشد ناچار ٭ هر که بر خویشتن نبخشاید

باشی حرمتسزلغه چکر چاره‌سز هرکمسه که کندو قوملرن اسرکمز

گر نبخشد برو کسی شاید **حکایت** بازرگانی را دیدم که

کرمکه اسرکمیه ایی ایراد بیر بازرگانی کوردوم که

صد و پنجاه شتر بار داشت و چهل بنده خدمتکار شبی

یوز اللی دوه یوکی طوتاردی دخی قرق خذمتکار قولی واردی بیرکیجه

در جزیرهٔ کیش مرا بحجرهٔ خویش خواند همه شب نیارامید

کیشده جزیره‌سنده بنی کندو حجره‌سنه اوقیدی بتون کیجه دکلنمدی

از سخنان پریشان گفتن که فلان انبارم بترکستانست

پریشان سوزلر سویلمکدن که فلان اورتاغوم ترکستانده در

و فلان بضاعتم بهندوستان و این قبالهٔ فلان زمینست

دخی فلان قوماشم هندوستانده دخی بو فلان قاضینک وفلان یرک حجتیدر

وفلان چیزی را فلان ضامن است گاهی گفتی خاطر اسکندریه

دخی فلان نسنه‌یه فلان کفیل در گاه سیلردی که اسکندریه‌یه خاطرم واردر

دارم که هوای خوش دارد باز گفتی نه دریای مغرب

که خوش هواسی واردر کیرو سویلردی یوق مغرب دکزی

مشوش است سعدیا سفری دیگر در پیشست اگر آن کرده

قورقولودر ای سعدی بیر سفر دخی ایلروده واردر اکر انی ایلرسم

شود بقیت عمر خویش بگوشه بنشینم گفتم آن کدام

اولام گنده عمرم بقیه‌سی بیر کوشه‌ده اوتورم دیدم اول قنغی

سفرست گفت گوگرد پارسی بچین خواهم بردن که شنیدم

سفردر دیدی عجم کوکوردنی چینه التمک استرم که ایشتدم

قیمتی عظیم دارد و از آنجا کاسه چینی بروم برم و دیبای

اولو قیمتی واردر دخی آندن چینی چنقلادی رومه ایلدم

رومی بهند و فولاد هندی بحلب و آبگینهٔ حلبی

دخی رومک ابریشمینی هندستانه کتورم دخی هندی چلیکی حلبه دخی حلبک سرچه‌سنی

بیمن و برد یمنی بپارس و از آن پس ترک تجارت کنم و بدکانی

یمن اقلیمنه دخی یمنک آلاجه بزنی عجم مملکتنه آندنصکره بازرکانلغی ترک ایلیم دخی بر دکانده

بنشینم از این خیالات فاسد چندی فرو گفت که بیش از آن

اوتورم بو فاسد خیاللردن بیرچق آنقدر سویلدی که آندن آرتق

طاقت

طاقت گفتنش نماند گفت ای سعدی تو نیز هم سخنی بگو

سویلمکه طاقتی قالمادی دیدی ای سعدی سن دخی بیر سوز سویله

از آنها که دیده و شنیده گفتم آن شنیدستی که در صحرای غور

آنلاردن که کورمش سن دخی ایشتمش سن دیدم آنی ایشتدکمی که غور صحراسنده

بارسالاری بیفتاد از ستور گفت چشم تنگ دنیا دوست را

بیر دوه چکن بیوک دوشدی دوشندن دیدی که دنیا سوجینک طار کوزلرنی

یا قناعت پر کند یا خاک گور حکایت مالداری را شنیدم

یا قناعت طولو ایلر یا مقبره طپراغی بیر مالداری ایشتدم

که ببخل معروف بود چنانکه حاتم طی بکرم ظاهر حالش بنعمت

که بخیللغله بیلنمش ایدی شویله که حاتم طی کرمله ظاهر حالی

دنیا آراسته و خست نفس جبلی در نهادش همچنان متمکن

دنیا نعمتیله بزنمش یرادیلیشی نفسنک خسیسلغی انوک ذاتنده شویله‌جه یرلشمش

که نانی بجانی از دست ندادی و گربه ابوهریره را بلقمه

که بر اتمکی جانیله الدن ویرمزدی دخی ابوهریره‌نک کدیسنی لقمه ایله

ننواختی و سگ اصحاب کهف را استخوانی نینداختی فی

اوخشمزدی دخی اصحاب کهفک کوپکنه کمک برقمزدی

الجمله خانه او را کسی در گشاده و سفره او را سر گشاده بوده

مختصر که انوک اوینی قپوسی آچق دخی انوک سفره‌سنی باشی آچق کورمش [illegible]

درویش بجز بوی طعامش نشنیدی • مرغ از پی نان خوردن او ریزه نچیدی

درویش طعامی قوقوسندن غیری ایشتمزدی • قوشلار انوک اتمک یدوکندن اتمک خرده‌سی دیرمزدی

شنیدم که بدریای مغرب راه مصر برگرفته بود • و خیال فرعونی

ایشتدم که مغرب دکیزنده مصر یولینی که طوتمش ایدی • دخی فرعونلق خیالی

در سر قوله تعالی اخذته العزة بالاثم باد مخالف بکشتی در آمد

باشنده اذا ادرکه الغرق قال آمنت • بر مخالف یل کمیه کلدی

چنانکه گفته اند بیت با طبع ملولت چه کند دل که نسازد

شویله که دیمشلردر • ملول طبعک نه ایلیه کوکل که دوزمز

شرطه همه وقتی نبود لایق کشتی • دست دعا بر آورد و فریاد

دوکلی وقت کمیه لایق اولمق شرط دکلدر • دعا الن یوقاری کوتوردی • دخی فریاد

بی فایده کرد قال الله تعالی حتی اذا ادرکه الغرق قال آمنت

فایده‌سز ایلدی • فاذا رکبوا فی الفلک دعوا الله مخلصین له الدین

دست تضرع چه سود بندهٔ محتاج را • وقت دعا بر خدا وقت کرم در بغل

تضرع الی نه فایده • محتاج اولمش قوله • دعا وقتنده اللهه • کرم وقتنده قولتقده

از زر و سیم راحتی برسان • خویشتن هم تمتعی برگیر

آلتوندن کومشدن بر راحت ایرشدر • کندک دخی بر فایده طوت

وانگه این خانه از تو خواهد ماند • خشتی از سیم خشتی از زر گیر

اول وقتکه بو او سندن قالمق استر • بر کرپوچ کومشدن بر کرپوچ آلتوندن طوت

گویند

گویند که در مصر اقاربِ درویشی داشت • بقیت مال او توانگر

دیرلرکه مصرده فقیر کمسنه‌لری وار ایدی • انوک قلان مالیله کوچلو

شدند جامهای کهن را بمرگ او بدریدند • و خز دمیاطی

اولدیلر • اسکی طونلارینی انوک اولمنده یرتدیلر • دخی حریر و اطلس

بریدند هم در آن هفته یکی از ایشان دیدم بر بادپایی

الدیلر • هم اول هفته‌ده آنلاردن بیرینی کوردم • بر یل ایاقلو آت اوستنده

روان و غلامی دری او دوان گفتم

کیدر • دخی بر اوغلان انوک آردنجه سکدر • دیدم

وه که گر مرده باز گردیدی • بمیان قبیله و پیوند

وه که کر اولو کیرو دونیدی • قبیله ارالرسنه دخی خصملار ارالرسنه

رد میراث سخت‌تر بودی • وارثان را ز مرگ خویشاوند

میراثی کیرو ویرمک قتی اولوردی • وارثلره خصملارک اولمسندن

بخور ای نیک سیرت سره مرد • کان نگون بخت گرد کرد و نخورد

یه ای ایو سیرتلو ارسلان ار • کم اول آلچق بختلو جمع ایلدی و یمدی

حکایت صیادی ضعیف را ماهی قوی بدام افتاد طاقت

بر ضعیف آوجینک • بر قوتلو بالق • دزاغنه دوشدی

حفظ آن نداشت ماهی برو غالب آمد و دام از دستش در ربود

آنی ضبط اتمکه طاقتی طوتمدی • بالق انوک اوزرینه غالب کلدی • دوزاغی الندن قپدی

[illegible]

رفت شعر شد غلامی که آب جوی آرد ∘ آب جوی آمد و غلام ببرد
دی کتدی اولدیکه بر اوغلان که ارمق صوین کتوره ارمق صوی کلدی و اوغلانی الدی

دام هر بار ماهی آوردی ∘ ماهی این بار رفت دام ببرد
دوزاق هر کره بالق کتوررردی بالق بو کره کتدی و دوزاغی الدی

دیگر صیادان دریغ خوردند و ملامت کردند که چنین
غیری آوجیلر اسیف یمکه باشلادیلر دخی آنی آزارلادیلر که شوکبی

صیدی در دامت افتاد نتوانستی نگاه داشتن گفت
آو دوزاغوکه دوشدی کوجوک یتمدی صقلیوطوتمغه دیدی

ای برادران چه توان کردن مرا روزی نبود و ماهی
ای قرداشلر نه ایلمک اولیا بیلور بنم روزم یوغیدی دخی بالغک

روزی مانده بود حکمت صیاد بی روزی در دجله ماهی نگیرد
رزقی قالمشیدی رزقسز آوجی ایرمقدن بالق طوتماز

و ماهی بی اجل در خشکی نمیرد دست پای بریده
دخی اجلسز بالق قورودده اولمز بیر الی آیاغی کسک

هزار پایی را بکشت صاحب دلی بدو گذر کرد گفت ای
بیک آیاقلویی اولدوردی بیر صاحب دل آنوک اوزرندن کچدی دخی دیدی

سبحان الله با هزار پایی که داشت چون اجلش فرا رسید
بیک آیاغیله که طوتاردی چون اجلی اشغه ایرشدی

از دست

از دست پای برنده نتوانست گریختن شعر
الی آیاغی کسلمشدن کوچ یتمدی قچمغه

چون آید ز پی دشمن جان ستان ∘ ببندد اجل پای مرد دوان
چون کیرو ره کلدی جان آلیجی دشمن اجل بغلار سکردیجی آتک آیاغنی

در آن دم که دشمن پیاپی رسید ∘ کمان کیانی نشاید کشید
اول دمکه دشمن آیاغوکه ایدیشدی کیانی کیانیی چکمک اولماز

حکایت ابلهی را دیدم سمین و خلعتی در بر ثمین بر
بیر ابلهی کوردم سمیز دخی بیر خلعت اوزرنده بهالو

مرکب تازی روان ∘ و قصب مصری بر سر یکی گفت سعدی
تازی ات اوزره کیدر باشنده بیری دیدی ای سعدی

چگونه همی بینی این دیبای معلم ∘ بدین حیوان لایعلم
نه کوررسن بو نقشلو ابریشمی بو بلمز حیوان اوزره

گفتم خطی زشتست که باب زر نبشتست شعر
دیدم بیر چرکین خطدر که آلتون صویله یازلمشدر

قد شابه بالوری حمار ∘ عجلا جسدا له خوار
تحقیق بکزر بیرادلشه اشکر بیر بوزاغو آنوک وارلق ایچی آوازی وار

یک خلقت زیبا ∘ به از هزار خلعت دیبا شعر
بیر کوزل یرادلش بیک اطلس کیسوندن یکدر

با دمی نتوان گفت ماند این حیوان • بجز دراعه و دستار نقش بیرونش

آدمه بکزر دیمک اولماز بو حیوان کوکلکندن دخی دلبند ندن دخی طشره دکی نقشندن

بنگر در همه اسباب ملک هستی او • که هیچ چیز نبینی حلال جز خونش

باق دوکلی اسبابنه ملکنه وارلغنه که هیچ نسنه کورمزسن حلال قانندن غیری

شریف اگر متضعف شود خیال مبند • که پایگاه بلندش ضعیف خواهد شد

اولوکشی اگر ضعیف اولسه اوله خیال باغلمه که یوجه پایه سی ضعیف اولمق دیلیه

ور آستانه سیمین بمیخ زر بندند • گمان مبر که یهودی شریف خواهد شد

وگر کومشلو اشیکی آلتون میخیله دوره لر شبهه التمه که یهودی اولو اولمق استیه

حکایت دزدی گدایی را گفت • شرم نداری که دست

بر اوغری بر گدایه دیدی اوتانمازمسن که الوکی

شعر از برای جوی سیم • پیش هر لئیم دراز می کنی • گفت

بر آرپه مقداری کومش ایچون هر الچق اوکنه اوزون ایلرسن دیدی

دست دراز از پی یک حبه سیم • به که ببرند بدانگی و نیم

ال اوزون اولمق بر حبه کومش آرد نجه یکدر که کسه لر دانه دانه دخی یارم

حکایت مشت زنی را حکایت کنند که از دهر مخالف

بر یومرق ووروجی حکایت ایدرلر که مخالف روزکاردن زنکینی زور بازو

بفغان آمده بود • از دست تنگی بجان آمده • شکایت پیش

فغانه کلمش ایدی دخی ال طارلغندن جانه کلمش ایدیلر شکایتی

پدر

پدر برد و اجازت خواست که عزم سفر دارم • مگر بقوت بازو

آتاسی اوکنه التدی دخی اجازت دیلدی که سفره قصدم واردر مگر قول قوتیله

دامنی کامی بدست آرم • بیت فضل و هنر ضایعست تا ننمایند

دلکوم اتککی الله کتورم فضل دخی هنر ضایعدر تا کوسترمیلر

عود بر آتش نهند و مشک بسایند • پدر گفت ای پسر خیال

عودی آتش اوزره قورلر مشکی قوقولنورلر آته دیدی ای اوغول

محال اندیش از سر بیرون کن • و پای قناعت در دامن

اولماز خیالی دخی فکری باشکدن طشره ایله دخی قناعت آیاغنی

سلامت کش • که بزرگان گفته اند • که دولت نه بکوشیدنست •

سلامت اتاکنه چک که اولولر دیمشلردر که دولت دورشمکیله دگولدر

چاره کم جوشیدنست • شعر کس نتواند گرفت • دامن دولت بزور •

چاره آز اجیقلنمقدر کمسه نکو کوجی یتمز طوتمغه دولت اتکنی قوتیله

کوشش بی فایده است • وسمه بر ابروی کور • اگر بهر سر مویت هنر دو صد باشد •

فایده سز دورشمکدر راستخ کورک قاشنه اگر باشوکده بر مرقیلوکجه هنر ایکی یوز اوله

هنر بکار نیاید چو بخت بد باشد • چه کند زورمند وارون بخت •

هنر ایشه یرامز چونکه بخت بیره اوله نه ایلیه آلچق بختلو قوتلو

بازوی بخت به که بازوی سخت • پسر گفت ای پدر فواید سفر

بخت بازوسی سخت بازودن یکدر اوغلان دیدی ایا آتا سفر فایده لری

بسیار است نزهت خاطر و جر منافع و جذب فواید

چوق قدر · خاطرک شادلغی · دخی فایده‌لر دوشرمک · دخی فایده‌لر چکمکدر

و دیدن عجایب و شنیدن غرایب و تفرج بلدان و محاورت

دخی عجایبلر کورمک · دخی غرایبلر ایشتمک · دخی شهرلر تفرج ایلمک

خلان و تحصیل جاه و ادب و مزید مال مکتسب و معرفت

دخی دوستلارله قونشلاشق · دخی منصب حاصل ایلمک · دخی قزانلمش مالی زیاده ایدیجک

یاران و تجربت روزگاران چنانکه سالکان طریق

دخی یارانلر بلیشمک · دخی روزگارلر صنه‌مق · شویله‌که · طریق سالکلری

گفته‌اند که **شعر** تا بدکان و خانه در گروی · هرگز ای خام آدمی نشوی

دیمشلر در که · تا که دکانده اوده طوتیده‌سن · هرگز ای چیک آدم اولمازسن

برو اندر جهان تفرج کن · پیش از آن روز کز جهان بروی

یوری جهانده تفرج ایله · اول کوندن اوکدن که جهاندن کیده‌سن

پدر گفت ای پسر منافع سفر بدین نمط که گفتی بیشمارست

آته دیدی · ای اوغول · سفر فایده‌لری · بو یوزده · که سویلمشسن · صایلمز

ولیکن پنج طایفه مسلم است نخستین بازرگانی که

ولیکن · بیش درلو طایفه‌یه · تسلیم اولمشدر · اولکی · بیر بازرگاندر که

با وجود نعمت و مکنت غلامان و کنیزکان دلاویز

نعمت بولنمغی ایله · دخی قدرتله · اوغلانلر · دخی قراواشلر · کوکل آصیجی

وشاگردان

وشاگردان چابک هر روز بشهری و هر شب بمقامی

دخی چابک شاگردلری · هر کون · بیر شهرده · دخی هر کیجه بیر مقامده

و هر دم بتفرجگاهی از نعیم دنیا متمتع **شعر**

دخی هر دم · بیر تفرج کاهده · دنیا نعمتلرندن · فایده دوتوجی

منعم بکوه و دشت و بیابان غریب نیست · هر جا که رفت خیمه زد و خوابگاه ساخت

نعمتلو کیشی طاغده اوواده بیابانده غریب دکلدر · هر یره که کیتدی ایسه چادر اوردی و دخی اویویه‌جق دوزدی

وانکه بر مراد جهان نیست دسترس · در زاد و بوم خویش غریبست و ناشناخت

انوکه که جهان مرادی اوزره الی ارشمه‌سی یوقدر · کندو دوغدوغی شهرنده غریبدر و اکلانماز

دوم عالمی که بمنطق شیرین و قوت فصاحت و مایه بلاغت

ایکنجی بیر عالمدر که طتلو دیلیله · دخی فصاحت قوتیله · دخی بلاغت سرمایه‌سیله

هر جا که رود بخدمتش اقدام نمایند و اکرام کنند **شعر**

هر یره که کیده · خدمتنه · اقدام · کوسترلر · دخی اکرام ایدرلر

وجود مردم دانا مثال زر طلیست · که هر کجا برود قدر و قیمتش دانند

بیلیجی ارکک وجودی · التون صواتمش کبیدر · که هر قنده کیده · قدر و قیمتنی بیلورلر

بزرگزاده نادان بشهروا ماند · که در دیار غریبش بهیچ نستانند

نادان اولو اوغلی بیر صانغه بکزر · که غریبلق یرده هیچ آلمازلر

سوم خوبرویی که درون صاحبدلان بمخالطت او میل کند

اوچنجی · خوب رولق که · صاحب دللرک ایچروسی · انوکله قریشمغه · میل ایلیه

که بزرگان گفته اند اندکی جمال به از بسیاری مال و روی
که اولولر دیمشلردر آزجق جمال یکدر چوق مالدن

زیبا مرهم دلهای خسته و کلید درهای بسته است لاجرم
دخی کوزل یوز خسته کوکللر مرهمیدر دخی بغلو قپولرک کلیدیدر لاجرم

صحبت او را همه جا غنیمت شناسند و خدمتش را منت
انوک صحبتینی دوکلی یرده غنیمت آکلارلر دخی خدمتینی منت

دانند شعر شاهد آنجا که رود حرمت و عزت بیند ور برانند بقهرش پدر و مادر خویش
بیلورلر محبوب اول یره که کیدر حرمت دخی عزت کورور وکر سوره لر قهرله کندو اتاسی و اناسی

پر طاووس در اوراق مصاحف دیدم گفتم این منزلت از قدر تو می‌بینم بیش
طاووس یوکنی مصحفلر یراقلرنده کوردم دیدم بو منزلتی سنوک قدرکدن آرتق کورورم

گفت خاموش که هر کس که جمالی دارد هر کجا پای نهد دست ندارندش پیش
دیدی طنمه که هرکس که جمال واردر هرقنده آیق قویه اوکنه ال طوتمازلر

چون در پسر موافقت دلبری بود غم نیست گر پدر از وی بری بود
چون بر اوغلانده دلبرلک موافقتی اولا غم یوقدر اکر اتاسی آندن بری اولا

او جوهریست گو صدف اندر جهان مباش در یتیم را همه کس مشتری بود
اول جوهردر که اول صدف جهانده اولماز در یتیمه دوکلی کمسه مشتری اولور

چهارم خوش آوازی که بحنجره داودی آب از جریان و مرغ از طیران
دردنجی خوش آوازلکه که داودی بوغازله صویی آقمقدن دخی قوشی اوچمقدن

باز

باز دارد پس بوسیلت این فضیلت دل مشتاقان صید
کروطوته پس بو فضیلت وسیله‌سیله مشتاقلر کوکلنی صید

کنند و ارباب معنی بمنادمت او رغبت نمایند و بانواع
ایلیه دخی معنی اصحابی آنوکله مصاحبته رغبت کوستره دخی درلو

خدمت کنند شعر سمعی الی حسن الاغانی من ذا الذی جس المثانی
خدمت ایلیه‌لر بنم قلاغم اواز ایلیجیلرک کوزلکنده در نه کسدر اول که مثانیه یاپشور

چه خوش باشد آواز نرم و حزین بگوش حریفان مست صبوح
نه خوش اولور یومشق غملو آواز صباح شرابیله مست اولمش حریفلر قلاغنه

به از روی زیباست آواز خوش که آن حظ نفس است و این قوت روح
یکدر کوزل یوزدن خوش آواز که اول نفس حظیدر بو جان آزیغیدر

یا کمترین پیشه وری که بسعی بازو کفافی حاصل کند تا آب
یا کمترین صنعت اشلیجیلق که قول دورتمه سیله بر کفاف حاصل ایلیه تا یوز صوین

روی از بهر پاره نان ریخته نگردد چنانکه گفته اند شعر
اتمک پاره‌سی اوچون دوکلمش ایلمیه نتیکم دیمشلردر

گر بغریبی رود از شهر خویش سختی و محنت نکشد پینه دوز
کر غریبلکه کیده کندو شهرندن قتیلق دخی محنت چکمز یمه دیکیجی

ور بخرابی فتد از مملکت گرسنه نخسبد ملک نیمروز
وکر آیرو کنه مملکتدن آچ او یومز یرم کونک حاکمی

چنین صفتها که بیان کردم ای فرزند در سفر موجب جمعیت
بو بخیلاین صفتلر که بیان ایلدم ای اوغول سفرده

خاطر و داعیه طیب عیشست و آنکه ازین جمله بی بهره است
خاطر جمع اولمغه سببدر دخی گوزل دیرلک داعیه سیدر دخی اولکه بو جمله‌دن نصیب سزدر

بخیال باطل درین جهان برود کسی نام و نشان نشنود شعر
باطل خیال الله جهان ایچنده گیدر کمسه آنوک نام نشانن ایشتمز

هر آنکه گردش گیتی بکین او برخاست بغیر مصلحتش رهبری کند ایام
هر اول کمسه که جهانوک دونمسی آنوک کینینه اوروطوردی مصلحتدن غیری یوللوق ایلر روزگار

کبوتری که دگر آشیان نخواهد دید قضا همی بردش تا بسوی دانه و دام
بیر گوکرجن که آیرق یوا گورمک دیلمز قضا آنی ایلدر تا دانه‌دن و طوزاقدن

پسر گفت ای پدر قول حکما را چگونه مخالفت کنم که گفته‌اند
اوغلان دیدی ای آتا حکیملر قولنه نجه مخالفت ایلیم که دیمشلردر

رزق اگرچه مقسومست باسباب حصول آن تعلق شرطست
رزق اگرچه قسمت اولنمشدر آنوک حاصل اولاجق سببلرینه آصلمق شرطدر

و بلا اگرچه مقدر است از ابواب دخول آن احتراز اولی
دخی بلا اگرچه تقدیر اولنمشدر آنوک گلجک قپولرندن صقنمق اولیدر

شعر
رزق اگر چند بی گمان برسد شرط عقلست جستن از درها
رزق اگرچه گمانسز ایرشور عقل شرطیدر قپولردن استمک

ورچه

ورچه کس بی اجل نخواهد مرد تو مرو در دهان اژدرها
گرچه کمسه اجلسز الماک دیلمز سن گتمه اژدرها آغزینه

و درین صورت که منم با پیل دمان بزنم و با شیر ژیان
دخی بو صورتده که بنم تعبان و روحی فیله وورورم دخی قورقغور ارسلانه

پنجه در افکنم پس مصلحت آنست که سفر کنم کزین بیش
پنجه براغورم مصلحت اولدر که سفر ایلیم که بوندن آرتق

طاقت بی نوایی نمی‌دارم شعر چون مرد بر فتاد از جا و مقام خویش
آزقسزلغه طاقت طوتمازم چون ار گتدی کندو یرندن و مقامندن

دیگر چه غم خورد همه آفاق جای اوست شب هر توانگری بسرایی همی رود
ایرق نه غم یر دو کلی کنارلر آنوک یریدر گیجه هر بیر توانگر بر سرایه گیدر

درویش هر کجا که رود سرای اوست او را مقام مسکن و مأوی چه حاجت
درویش هر قنده که گیده آنوک سراییدر اکا مقام دخی مسکن دخی منزل نه حاجتدر

هر جا که می‌رود همه ملک خدای اوست این بگفت و پدر را وداع
هر یره که گیدر دو کلی آنوک و خدانوک ملکیدر بونی دیدی دخی اتاسن وداع

کرد و همت خواست و روان شد و با خود می‌گفت شعر
ایلدی دخی همت دیلدی دخی گیتدی کندو کندینه دیدی

کسی را که بختش نباشد بکام بجایی رود کش نداند نام
هر کسه‌نک که بختی مرادنجه اولمایه بیر یره گیده که آنوک آدن دخی بلمزلر

تا برسید بکنار آبی که سنگ از صلابت آن بر سنگ
تا ایرشدی بیر صو کنارنه که طاشی انوک ایریلغندن طاشه اورردی

همی آمد و غریدنش بفرسنگ می رفت **بیت**
کلوردی دخی غریدنسی بر فرسنگه کیدردی

سهمگین آبی که مرغ ابی درو ایمن نبود کمترین موج آسیا سنگ از کنارش در ربود
اورقیتلو بیر صو که اوردکلر انده راحت اولمازدی کمرک طالغه‌سی دگرمن طاشن کنارندن قاپاردی

گروهی مردمان دید هر یک بقراضهٔ در معبر نشسته
بیر بولک ادملر کوردی هر بیری بر ذره آلتون پاره‌سنه کچیدده اوتورمشلر

و رخت سفر بسته جوانرا دست عطا بسته بود زبان
دخی سفر اسبابن بغلامشلر یکیدک ویرمه الی بغلو ایدی

ثنا برگشود چندانکه زاری کرد یاری نکردند ملاح
دعا دلن آچدی شولقدرکه زاریلق ایلدی یارلق ایلمدیلر

بی مروت ازو بخنده بگردید و گفت **شعر**
مروتسز کمیجی آندن کولمکله دوندی دخی دیدی

بی زر نتوانی که کنی بر کس زور ور زر داری بزور محتاج نه
آلتونسز کوج یتمز که کمسنه‌یه اوزرنه زور ایلیه وگر آلتونک وار ایسه زوره محتاج دکلسن

زر نداری نتوان رفت بزور از دریا زور ده مرده چه باشد زر یک مرده بیار
آلتونک یوق دریادن کیتمکه کوج یتمز اون ارک قوتی نه اولا بیر آدملک آلتون کتور

جوانرا

جوانرا دل ازین طعنهٔ ملاح بهم بر آمد خواست که
یکیدک کوکلی بو طعنه‌دن کمیجی‌نک انجندی دیلدی که

ازو انتقام کشد کشتی رفته بود آواز داد که اگر بدین
آندن انتقام چکه کمی کتمش ایدی آواز ویردیکه اگر بو

جامه که می پوشم قناعت کنید دریغ ندارم ملاح
قفتانکه کیمیشم قناعت ایدرسکوز دریغ طوتمازم کمیجی

طمع کرد و کشتی باز گردانید **بیت**
طمع ایلدی دخی کمیی کیرو دوندردی

بدوزد شره دیدهٔ هوشمند درآرد طمع مرغ و ماهی به بند
دیکر طمع عاقلک کوزینی طمع کتورر قوشی دخی بالقی طوزاغه

چندانکه ریش و گریبان ملاح بدست جوان افتاد
شولقدرکه کمیجینک صقالی و یقاسی یکیدک النه دوشدی

بخود در کشید و بی محابا فرو کوفت یارش از کشتی
کندونه چکدی دخی قورقمز آشغه دوکدی یولداشی کمیده

بدر آمد که یاری کند همچنین درشتی دید پشت بدادند
طشره کلدی که یاردم ایلیه بویله‌ین ایرلک کوردی آرقه ویردیلر

جز این چاره ندیدند که با او بمصالحت گرایند و باجرت کشتی
بوندن آیرق چاره کوردیلر که انوکله بارشماغه ایده‌لر دخی کمی اجرتی

مسامحت کشتی نماند که مدارا صدقه است شعر

کورش عوضنه کوسترلر ــ مدارا صدقه در

چو بر خاش بینی تحمل بیار ــ که سهلی ببندد در کارزار

چو جنک کوره سن صبر کتور ــ که بیر آز آجق بغلار قوغه قاپوسن

بشیرین زبانی ولطف وخوشی ــ توانی که پیلی بمویی کشی

طتلو دیللولوغله دخی لطفله خوشلوغله ــ کوجوک یرکه بر فیلی بیر قیلیله چکه سن

بعد از ماضی بقدمش افتادند وبوسه چند بنفاق

کچنده کی صکره ــ آیاغنه دوشدیلر ــ بیر نچه اوپک ــ ایکی یوزلولوغله

بر سر وچشمش دادند وبکشتی در آوردند وروان شدند

باشنه دخی کوزنه ویردیلر ــ دخی کمیه کتوردیلر ــ دخی روان اولدیلر

تا برسیدند بستونی که از عمارت یونان که در آب

تا ایرشدیلر ــ بیر دیرکه که ــ یونان عمارتندن ــ که صوده

بسیار استاده بود ملاح گفت کشتی را خلل هست

چوق طورمش ایدی ــ کمیجی دیدی ــ کمینک ــ خللی واردر

یکی از شما که دلاورتر است ومردانه‌تر باید بدین ستون

سیزدن بیرو کوزکه بهادرقدر ــ دخی مردانه‌رقدر ــ کرککه بو دیرکه اوسته

برود وخطام کشتی بگیرد تا عمارت کنیم جوان بغرور

کیده ــ دخی کمینک یده‌کین طوته ــ تا عمارت ایده‌لم ــ یکت

دلاوری

[illegible]

دلاوری که در سر داشت از خصم دل آزرده نیندیشید

بهادرلق غرورایله ــ باشنده طوتدیغی ــ کوکلی اینجنمش دشماندن ــ قورقمادی

وقول حکما را که گفته‌اند هر کرا رنجی بدل رسانیدی اگر

دخی حکیملر قولن که ــ دیمشلردر ــ هر کمه که بیر زحمت کوکلنه ایرشدردک

در عقب آن صد راحت رسانی از پاداش آن یک رنج ایمن

اکر انوک اردنجه یوز راحت ــ ایرشدورسن ــ اول بیر زحمتک عوضندن امین

مباش که پیکان از جراحت بدر آید اما آزار در دل بماند

اولمه که ــ دمرن ــ یاره‌دن ــ طشره کلور ــ اما اینجنمک کوکلده قالور

چه خوش گفت بکتاش با خیلتاش چو دشمن خراشیدی ایمن مباش

نه خوش دیدی بکتاش ــ خیلتاشه ــ چون دشمنی طرمالادک امین اولمه

شعر

مشو ایمن که تنگدل گردی ــ چون ز دستت دلی بتنگ آید

امین اولمه چونکه کوکل طار ایلدک ــ چون الکدن بیر کوکل طارلغه کله

سنگ بر باروی حصار مزن ــ که بود کز حصار سنگ آید

حصار برجنه طاش وورمه ــ که اولور که حصاردن طاش کله

چندانکه مقود کشتی بساعد بپیچید وبالای ستون رفت

شولقدر که ــ کمینک یده‌کن ــ بیلکنه ــ صاردی ــ دخی دیرک اوستنه کتدی

ملاح زمام از کفش در گسلانید وکشتی براند بیچاره متحیر

کمیجی ــ یولارین ــ الندن ــ اوزدی ــ دخی کمیی سوردی ــ بیچاره آلنه

متحیر ماند روزی دو بلا دید و محنت کشید و سختی چشید

شاشمش قالدی ایکی کون بلا کوردی دخی محنت چکدی دخی قتیلیق طاتدی

روز سیوم خوابش گریبان گرفت و پای انداخت بعد از

اوچونجی کون یقاسنی اویقو طوتدی دخی صوکره آتلدی

شبانروزی دیگر بر کنار افتاد از حرکتش رمقی ماند

اول کونوک کیجه کندزن صکره بیچاره دخی کناره دوشدی دیرلکنده بر صوکجوز قالمشدی

بود برگ درختان خوردن و بیخ گیاه کندن گرفت تا اندکی

ایدی اغاجلر یپراغنی ییمکه دخی اوتلار کوکن قازمغه طوتدی تا آز آزنجق

قوت یافت سر در بیابان نهاد و همی رفت تشنه و بی طاقت

قوت بولدی باشنی بیابانه قودی دخی کیتدی صوسوز دخی طاقتسز

گشته تا بر سر چاهی رسید قومی را دید گرد آمده که هر یک شربتی

اولمش تا بر قیو باشنه ایرشدی بر قوم دیریلمش کلمش کوردی که هر بری بر شربتی

به پشیزی همی آشامیدند جوان را پشیزی نبود طلب کرد و

بر پول ایله ایچرلردی یکیدک بولی یوغیدی صوا استدی

بیچارگی نمود رحمت نیاوردند دست تعدی دراز

دخی بیچاره لق کوستردی رحمت کتورمدیلر تعدی الینی اوزون

کرد میسر نشد و تنی چند را فرو کوفت مردان غلبه کردند

ایلدی میسر اولمدی دخی بر نیچه تنلری آشغه دوکدی اولر غلبه ایلدیلر

وبی

وبی محابا بزدند و مجروح شد شعر پشه چو پر شد بزند پیل را

دخی پروا سز اوردیلر دخی یرالو اولدی سیکک چوق طبقلو اولدیقده وورر

با همه تندی و صلابت که اوست ۔ مورچکان را چو بود اتفاق

دوکلی یاوزلغله دخی ایریلغله که اول در قرنجه لرک چو اتفاقی اوله

شیر ژیان را بدرانند پوست ۔ جوان بحکم ضرورت خسته

قزغن [illegible] ارسلانک دریسن یرتارلار یکیت ضرورت حکمیله خسته

و مجروح در پی کاروانی افتاد و برفت شبانگه بمقامی رسیدند

دخی یرالو بر کاروان ارتچه دوشدی دخی کیتدی کیجه وقتنده بر مقامه ایرشدیلر

که از دزدان بر خطر بود کاروانیان را لرزه بر اندام افتاد

که اوغریلاردن قورقوده ایدی کاروانجیلره اندام لرزه ترهمک دوشدی

و دل بر مرگ نهادند گفت اندیشه مدارید که یکی منم در این میان

دخی کوکللرن اولمکلغه قودیلر دیدی غصه طوتمکز که بر کیم بنم بو اورتاده

به تنها مرد را جواب دهم و دیگر جوانان هم یاری دهند

الیلی اره جواب ویرم دخی غیری یکیتلرهم یاردم ویررلر

مردم کاروان را بلاف او دل قوی گشت و بصحبتش شادمانی

کاروان ارلرنه آنوک لافیله کوکلی قوی اولدی دخی صحبتنه شادمانلق

کردند و بزاد و آبش دستگیری کردند جوان را آتش معده بالا

ایلدیلر دخی آزیغله وصوینه ال طوتوجیلق ایلدیلر یکیدک معده سی آتشی یوقرو

گرفته بود و عنان طاقت از دست رفته لقمهٔ چند از سر

طوتمش ایدی دخی طاقت یولاری الدن کتمش بر نیچه لقمه

اشتها تناول کرد و دمی چند آب بیاشامید تا دیو درونش

اشتها بکلندن آزقلمق ایلدی دخی بر نیچه دم صو ایچدی تا ایچروسنک دیوی

بیارامید خوابش در ربود و بخفت پیری مردی پختهٔ جهان

دکلندی آنی اویقو قپدی اویودی بر قوجه ار پشمش جهان

دیده در کاروان بود گفت ای یاران من ازین بدرقهٔ شما

کورمش کاروانده ایدی دیدی ای یارلر بن بو سیزک [illegible]دن

اندیشه ناکم نه چندانکه از دست دزدان چنانکه حکایت

قورقوجییم شول قدر دکول که اوغریلر الندن شویله که حکایت

کنند عربی را درمی چند گرد آمده بود و شب بتشویش ان خواب

ایدرلر بر عربوک بر نیچه اقچه لری جمع اولمشدی دخی کیجه انوک فکریله اویقو

نمی برد یکی را از دوستان پیش خود برد تا وحشت تنهایی

المزدی دوستلاردن بیرنی کندو اوکنه ایلتدی تا یالکوزلق وحشتی

بدیدار او منصرف کند شبی چند در صحبت او بود چندانکه

انوک دیداریله کتمش ایلیه بر نیچه کیجه انوک صحبتنده ایدی شولدم که

بر درمهایش اطلاع یافت ببرد بخورد بامدادان عرب را دیدند

انوک آقچه لری اوزره طویوق بولدی ایلتدی دخی یدی صباح عربی کوردیلر

گریان

گریان و عریان گفتند حال چیست مگر آن درمهای ترا دزد برد

آغلار دخی چپلاق دیدیلر حال ندر مگر اول سنوک آقچه لروکی اوغری الدی

گفت لا والله بدرقه برد

دیدی یوق والله یولداش الدی

شعر

هرگز ایمن ز مار ننشستم ؛ که بدانستم آنچه خصلت اوست

هرگز یلاندن امین اوتورمادم که بیلدم که اول که انوک خصلتی در

زخم دندان دشمنی بتر است ؛ که نماید بچشم مردم دوست

بر دشمن دیشنک زخمی کسکیندر که کورنوکه ار کوزنه دوست

چه دانی اگر این هم از جملهٔ دزدان

نه بیلورسن اگر بو دخی جمله اوغریلردن

باشد که بعیاری در میان ما تعبیه شده است تا بوقت فرصت

اولا که عیارلغله بزم ارامزده گزلنمش در تا فرصت وقتنده

یاران را خبر کند مصلحت آن بینم که او را خفته بمانیم

یارلرینه خبر ایلیه مصلحت آنی کورورم که انی اویور قوبالم

و برانیم جوانان را تدبیر پیر استوار آمد و مهابتی از مشت

دخی سوره لم یکتلره پیرک تدبیری برک کلدی دخی قورقو

زن در دل داشتند و جوان را خفته بگذاشتند آنگه خبر یافت

یومرقدن کوکللرنده طوتدیلر ویکیدی اویور قودیلر آندنصکره خبر بولدی

که آفتاب بر کتفش تافت سر بر آورد کاروان را دید رفته بیچاره

که کونش اوموزلارینه دوکندی باش یوقاری کتوردی کاروانی کوردی کتمش بیچاره

بسی بگردید و ره بجایی نبرد تشنه و بی طاقت و بی نوا روی
چوق دوندی — ودخی یولده بیریکا التمدی — صوسوز دخی طاقتسز — دخی آزقسز

بر خاک نهاد و دل بر هلاک سپرد می گفت — شعر عربی
طپراغه قودی — دخی کوکلنی هلاکه اصمارلادی دخی دیدی

من ذا یحدثنی و زم العیس • ما للغریب سوی الغریب انیس
کیمدر بکا خبر ویره ... زحمتنی — غریبچون یوقدر غریبدن غیری مونس

درشتی کند بر غریبان کسی • که نابوده باشد بغربت بسی
ایریلک ایلر غریبلرا اوزنه بر کمسه — که اولمامش اولا غربتده چوق

مسکین درین سخن بود که پادشاه زاده در پی صیدی از لشکریان
مسکین بو سوزده ایدی — که بر پادشاه اوغلی بر صید آردنجه لشکردن

دور مانده بود و بالای سرش استاده این سخن بشنید و در هیأتش
ایراق قالمشدی — دخی باشی اوزره طورمش بو سوزی ایشتدی — دخی هیئاتنه

نگه کرد صورت ظاهرش پاکیزه دید و باطن حالش پراکنده پرسید که
نظر ایلدی — ظاهر صورتنی آرو کوردی — دخی کیزلو حالنی طاغلمش — صوردی که

از کجایی و چه نام داری و بدین جایگه چون افتادی برخواند از
قندنسن — دخی آدوک ندر — دخی بو یره نیجه دوشمشسن — بیرز آنی

بر سرش گذشته بود اعادت کرد ملک زاده را بر حالت تباه او رحمت
آنک باشندن کچمش ایدی — دونرمک ایلدی — پادشاه اوغلی — آنک ملالکلغی حالنه

آورد خلعت و نعمت دادش و معتمدی با وی فرستاد تا بشهر
کتوردی — خلعت دخی نعمت ویردی — دخی بر اینانلاجق ادم آنکله ویربیدی

خویش باز آمد پدر بدیدن او شادمانی کرد و بر سلامتی
تا کندو شهرینه کیرو کلدی — اته آنی کورمکله شادلق ایلدی

حالش شکر گفت شبانگه از آنچه بر سر او رفته بود از حالت
دخی حالنوک سلامتنه شکر سویلدی — کیجه وقتنده — آندن که — انوک باشی اوزره کچمش ایدی

کشتی و جور ملاح و روستاییان بر سر چاه و غدر کاروانیان
کمی حالتندن — دخی کمیجی جورندن — دخی کویلولردن — قویی باشنده — دخی کاروانیلر آلدامسندن

باپدر می گفت پدر گفت ای پسر نگفتمت بهنگام رفتن
اتاسنه سویلردی — آته دیدی — ای اوغول — سکا دیمدم می — کتمک وقتنده

که تهی دستان را دست دلیری بسته است و پنجهٔ شیری
که الی طارلرلوک — بهادرلق الی — بغلودر — دخی ارسلانلق پنجه‌سی



شکسته — شعر — چه خوش گفت آن تهی دست سلحشور
صنمشدر — نه خوش سویلدی — اول الی بوش یراق اوینادیجی

جوی زر بهتر از پنجاه من زور • پسر گفت ای پدر هر اینه
بر اربه آغری آلتون یکدر اللی بتمان قوتدن — اوغلان دیدی ای اته البته

تا رنج نبری گنج بر نداری • و تا جان در خطر ننهی بر دشمن
تا زحمت چکمینجه خزینه یوقرو طوتمزسن — دخی تا جانی قورقویه قومیانجه دشمنه

ظفر نیابی و تا دانه پریشان نکنی خرمن برنداری نه بینی
ظفر بولمازسن دخی تا دانه پریشان اتمینجه خرمن یوقردطوتمزسن کورمزمسن

که برنجی که بردم چه تحصیل کردم و بنیشی که خوردم چه مایه عسل
که بر زحمت که التدم نه تحصیل ایلدم دخی بر آغو که یدم نه بال سرمایه سن

آوردم بیت گرچه بیرون ز رزق نتوان خورد در طلب کاهلی نشاید کرد
کتوردم گرچه رزقدن طشره یمک اولماز طلبده کاهلق ایلمک اولماز

بیت
غواص گر اندیشه کند کام نهنگ هرگز نکند در گرانمایه بچنگ
طالبجی گر فکر ایلیه صو اسلی دله کن هرگز ایلمیه آغربها لو انجیی اله

آسیا سنگ زیرین متحرک نیست لاجرم تحمل بار گران میکند
دکرمنوک اشغا طاشی دیره نوجی دکلدر لاجرم آغر یوک کتورو چیلک ایلر

شعر
چه خورد شیر شرزه در بن غار باز افتاده را چه قوت بود
نه یبه یرتجی ارسلان بو مغاره کرودوشمشه نه آزق اولور

گر تو در خانه صید خواهی کرد دست و پایت چو عنکبوت بود
گر سن او کده آو ایلمک استرسک الک آیاغوک اورمجه کبی اولور

پدر گفت ای پسر ترا درین نوبت فلک یاوری کرد و اقبال
آته دیدی ای اوغول سکا بو نوبتده فلک یولداشلق ایلدی دخی دولت

رهبری تا صاحب دولتی بتو رسید و گلت از خار و خارت از پای
قولاوزلق تا بر صاحب دولت سکا ایرشدی کلک دیکندن دخی دیکنک آیاغکدن

بدر رفت و بر تو ببخشود و کسر حالت را بتفقد
طشره کتدی دخی سکا اسرکدی دخی حالوک صنماسنی یاووقلمشی اتمکله

جبر کرد و چنین اتفاق نادر افتد و بر نادر حکم نتوان
جبر ایلدی دخی شونجیلین اتفاق آز دوشر دخی آز دوشنه حکم ایلمک اولمز

کرد زنهار تا بدین طمع دیگر بار گرد این ولع نگردی شعر
زنهار تا کرکمز بو طمع بر دخی کره بو طمعه طولاشمق طولاشمیه سن

صیاد نه هر بار شغالی ببرد باشد که یکی روز پلنگش بدرد
آوجی هر کره دکولدر که تلکو کتوره اولور که بر کون آنی قپلان یرته

چنانکه یکی را از ملوک پارس رحمها الله تعالی نگینی گرانمایه در
شیلکه بکلردن بیرینه الله تعالی بکلسون بیر آغربهالو یوزک قاشی

انگشتری بود باری بحکم تفرج با تنی چند از خاصان بمصلای
یوزکده ایدی بیر کره تفرج حکمیله برقاچ تنیله خاصلردن

شیراز بیرون رفت فرمود تا انگشتری را بر گنبد عضد نصب
شیراز مصلاسنه طشره کتدی بیوردی تا یوزوکی بیر قوول قبه سنه

کردند تا هر یک که تیر خود از حلقهٔ انگشتری بگذراند
دکدیلر تا هر کیمکه کندو اوقنی یوزک حلقه سندن کچوره

خاتم او را باشد اتفاقا چهارصد تیرانداز در خدمت او بودند
یوزک آنوک اولا اتفاقا درت یوز اوقجی آنوک خدمتنده ایدیلر

جمله خطا کردند مگر کودکی بر بام رباطی بازیچه از هر

جمله خطا ایلدیلر مگر بر اوغلانجق بر کروانسرای طامنده اوینامقله

طرفی تیر انداختی اتفاق باد صبا تیر او را از حلقه انگشتری

هر طرفده اوق آتردی اتفاق صبا یلی آنوک اوقنی یوزک حلقه سندن

بگذرانید خلعت و نعمت یافت و خاتم بروی ارزانی داشتند

کچوردی خلعت دخی نعمت بولدی دخی یوزکی اکا ارزانی طوتدیلر

پسر تیر و کمان را بسوخت گفتندش چرا چنین کردی گفت تا رونق

اوغلان اوق و یایی یاقدی اکا دیدیلر نچون بویله ایلدک دیدی

نخستین بر جای بماند **شعر** گه بود کز حکیم روشن رای

تا اوّلکی رونق یرنده قاله که اولور که روشن فکرلو حکیمدن

بر نیاید درست تدبیری گاه باشد که کودکی نادان

یوق اولور کلمز بر فکر درست گاه اولور که بر بلمز اوغلانجق

بغلط بر هدف زند تیری **حکایت** درویشی را شنیدم

یکلشلغله نشانه وورر اوقی بر درویش ایشتدم

که بغاری نشسته بود و در بروی از جهان و جهانیان بسته

که بر مغاره ده اوتورمش ایدی دخی قپویی ارلرندن جهانلوکه بغلامش

و ملوک سلاطین همه بهمت او مستظهر و هیبت شوکت

دخی بکلر دخی سلطانلر دکلی آنوک همتیله ظاهر اولمشلر انلارک هیبتی دخی

ایشان

ایشان در چشم همت او نمانده **شعر** هر که بر خود در سؤال گشاد

انوک همتی کوزنده قالمامش هر که کندو اوزرینه دیلنمک قپوسن آچدی

تا بمیرد نیازمند بود از طمع بگذر و پادشاهی کن

تا اولنجه محتاج اولور طمعی قودی پادشاهلق ایله

گردن بی طمع بلند بود یکی از ملوک آن طرف اشارت

طمعسز بیون یوجه اولور اول طرفک بکلرندن بیری اشارت

کرد که توقع بکرم اخلاق مردان چنین دارم که بنان و نمک

ایلدی که امید ارلرک خلقلری کرمندن شویله طوتارم که طوز اتمکه

با ما موافقت کنند صالح رضا داد بحکم آنکه اجابت دعوت

بزوملیه دوزنلک ایلیه صالح رضا ویردی اول حکمیله کم دعوت اجابت

سنت است دیگر روز ملک بدیدنش رفت عابد از جای برخاست

سنتدر بیر غیری کون پادشاه آنی کورمکه کتدی عابد یرندن اوره طوردی

و در کنارش گرفت و تلطف کرد و ثنا گفت چون ملک غایب

دخی قوچدی دخی یومشقلق ایلدی دخی دعا سویلدی چون پادشاه غایب

شد اصحاب پرسیدند شیخ را که چندین ملاطفت که کردی

اولدی اصحاب صوردیلر شیخه کم بوقدر یومشقلق کم ایلدک

امروز با پادشاه خلاف عادت بود و دیگر ندیده بودیم گفت

بوکون پادشاهله عادتک خلافی ایدی دخی آیرق کورمامش ایدک دیدی

هر کرا بر سماط بنشینی • واجب آید بخدمتش برخاست

هر کیمسه‌نک سماطنده اوتوره‌سن واجب کلور خدمتنه اورو طورمق

لطیفه کوش تواند که همه عمر وی • نشنود آواز دف و چنگ و نی

قولاغ کوچی یتر دوکلی عمرنی ایشتمیه دفک چنگک نیک آوازینی

دیده شکیبد ز تماشای باغ • بی گل و نسرین بسر آید دماغ

کوز صبر ایدر باغ تماشاسندن کلسز نسرینسز دماغ باشه کلور

ور نبود بالش آکنده پر • خواب توان کرد حجر زیر سر

وکر اولمیه یوکله طولو یصدوق اویقو اویومق اولور باش آلتنه طاش ایله

ور نبود دلبر همخوابه پیش • دست توان کرد در آغوش خویش

وکر بیله اویور دلبر اولمیه ایلروده ال کندو کندین قوجه بیلور

وین شکم بی هنر پیچ پیچ • صبر ندارد که بسازد بهیچ

بو هنرسز قرین صبریلی دوزیلی صبری یوقدر که دوزوله هیچ نسنه ایله

باب چهارم در فواید خاموشی

یکی را از دوستان گفتم امتناع سخن گفتنم بعلت آن اختیار

دوستلردن برینه دیدم سوز سویلمکدن کوجندوکم اول علتله اختیار

آمده است که در سخن نیک و بد اتفاق افتد و دیده دشمنان

کلمشدر که سوزده ایو دخی یرامز اتفاق دوشر دخی دشمانلر کوزی

جز بر بدی نمی آید و گفته اند که دشمن آن به که نیکی نبیند

یرامزلقدن غیریه کلمز دخی دیمشلردر که دشمن اول یکدر که ایلوکی کورمیه

عرب وأخو العداوة لا یمر بصالح • الا ویلمزه بکذاب اشر

عداوت قرداشلری بر صالحه اوغرامز الا انکا لازم ایتدورر که کذابدر

هنر بچشم عداوت بزرگتر عیبست • گلست سعدی و در چشم دشمنان خارست

هنر دشمانلق کوزیله اولودرق عیبدر سعدی کلدر دشمانلر کوزنده دیکندر

نور گیتی فروز چشمه هور • زشت باشد بچشم موشک کور

جهانی نورلندرن خورشید چشمه‌سنک آیدنلغی چرکین اولور کورسچانک کوزینه

حکایت بازرگانی را هزار دینار خسارت افتاد پسر را گفت

بر بازرگانک بیک آلتون زیانی اولدی

نباید که این سخن با کسی در میان نهی گفت ای پدر فرمان تراست

کرکمز که بو سوزی بیر کمسه‌یله اورتایه قویاسن دیدی ای آتا بیورق سنکدر

نگویم ولکن مرا بر فایده این مطلع گردان در نهان داشتن

دیمیم ولیکن بنی بونک فایده‌سی اوزره مطلع ایتدر کیزلو طوتمقده

آنچه فایده گفت تا مصیبت دو نشود یکی نقصان مایه

نه فایده دیدی تا مصیبت ایکی اولمیه بری سرمایه اکسکلکی

و دیگر شماتت همسایه بیت مگوی انده خویش با دشمنان

بری دخی قونشینک کولمه‌سی کندو غصه‌کی سویلمه دشمنلره

حکایت جوانی خردمند از فنون فضایل حظی وافر داشت

بیر عاقل یکت فنلردن و فضیلتلردن وافر نصیبی وار ایدی

و طبع نافر چندانکه در محفل دانشمندان نشستی زبان از

دخی قاچیجی طبیعتی وار ایدی شول قدر کم دانشمندلر محفلنده اوتورر ایدی دیلنی

سخن گفتن ببستی باری پدر گفت ای پسر تو نیز آنچه دانی

سوز سویلمکدن بغلاردی برکره آتاسی دیدی ای اوغول سن دخی آنی که بیلورسن

بگوی گفت ترسم که بپرسندم از آنچه ندانم و شرمسار شوم

سویله دیدی قورقرم که بکا صورلر آندن که بلمزم دخی اوتنور اولام

شعر

آن شنیدی که صوفیی میکوفت • زیر نعلین خویش میخی چند

آیا ایشتدکمی بیر صوفی دوکردی کندو نعلینی آلتنه بیر قاچ میخ

آستینش گرفت سرهنگی • که بیا نعل بر ستورم بند

یکینی طوتدی بیر چاوش که گل اتومه نعل بغلا

نگفته ندارد کسی با تو کار • ولیکن چو گفتی دلیلش بیار

سویلمدکجه کمسنه سنوکله ایش طوتماز ولیکن چون سویلدک دلیلنی کتور

حکایت عالمی معتبر را مناظره افتاد با یکی از ملاحده

بیر معتبر عالموک بحثی دوشدی ملحدلردن بیریله

لعنهم الله بحجت با او بر نیامد سپر بینداخت و برگشت

اللهوک لعنتی آنلره حجتله انوک اوزرنه یوقارو کلمدی قالقانی بیرقدی دخی دوندی

کسی

گفتش

گفتش ترا با چندین فضل و ادب که داری با بی دینی بحجت

آکا دیدی سنوک بوقدر فضلوکله ادبوکله کم طوتارسن بیر دینسز ایله حجتله

بر نیامدی گفت علم من قرآن حدیث است و قول مشایخ

یوقارو کلمدوک دیدی بنم علمم قرآندر حدیثدر دخی مشایخ سوزیدر

و او بدینها معتقد نیست و نمی شنود پس مرا شنیدن کفر

واول بونلره اعتقاد ایدیجی دکلدر دخی ایشتمز پس بکا آنوک کفرنی ایشتمک

او بچه کار آید **بیت** آنکس که بقرآن و خبر زو نرهی

نه ایشه یرار اول کمسنه کم قرآنله خبرله آندن قورتلمیسن

آنست جوابش که جوابش ندهی **حکایت** جالینوس حکیم ابلهی را

اولدر جوابی که جوابینی ویرمیه سن جالینوس حکیم بیر ابلهی

دید دست در گریبان دانشمندی زده و بی حرمتی کرده گفت اگر

کوردی الینی بیر دانشمندک یقاسنه وورمش وحرمتسزلک ایله دیدی اگر

این دانا بودی کار وی با نادان بدینجا نرسیدی **موعظه**

بو بیلیجی اولیدی انوک ایشی نادانله بو یره ایرشمزدی

دو عاقل را نباشد کین و پیکار • نه دانایی ستیزد با سبکسار

ایکی عاقلوک اولماز کین دخی جنک اولماز بیلیجی دخی اوکنمز یینی باشلو ایله

اگر نادان بوحشت سخت گوید • خردمندش بنرمی دل بجوید

اگر بلمز اورکلکله قتی سویلیه عاقل یمشقلقله کوکلن استر

و گر از هر دو جانب جاهلانند ☼ اگر زنجیر باشد بگسلانند
و گر ایکی جانبدن بیله جاهللر اولورسه اگر زنجیر دخی اولورسه اوزرلر

یکی را زشتخویی داد دشنام ☼ تحمل کرد و گفت ای خوب فرجام
بیری بر چرکین خویلو سوکدی جبر ایلدی دیدی ای خوب صوکلو

بتر زانم که خواهی گفت آنی ☼ که دانم عیب من چون من ندانی
آندن بترم که دیمک دیلرسن که آنی که بن عیبلرم بیلورم سن بنم کبی بلمزسن

حکایت سحبان وایل را در فصاحت بی نظیر نهاده اند
سحبان وایلی فصاحتده بی نظیر قوشلردر

بحکم آنکه بر سر جمعی سالی سخن گفتی لفظی مکرر نکردی و اگر همان
اول حکمله که بر جمعیت باشنده بر ییل سوز سویلردی بر لفظی تکرار ایلمزدی و اگر همان

اتفاق افتادی بعبارتی دیگر گفتی و از جمله آداب ندمای
اتفاق دوشیدی بیر غیری عبارتله سویلردی دخی ندیملرک جمله ادبلرندن

حضرت پادشاهان یکی اینست شعر سخن گرچه دلبند و شیرین بود
پادشاهلر حضورنک بیری بودر سوز گرچه کوکل بغلایجی دخی طتلو اولور

سزاوار تصدیق و تحسین بود ☼ چو یکبار گفتی مگو باز پس
تصدیقه و تحسینه لایق اولور چون بر کره سویلدک سویلمه گیرو صکره

که حلوا چو یکبار گفتند بس حکایت یکی از حکما را شنیدم که
که حلوایه چون بر کره سویلدیلر یتر حکیملردن بیریسنی ایشتدم که

بی گفت

بی گفت هرگز کسی که بجهل خویش اقرار نکرده است مگر آنکس
سویلردی هیچ کمسنه که کندو جهلن اقرار ایلمشدر مگر اول کمسنه

که چون دیگری در سخن باشد او تمام ناگفته سخن آغاز کند
که چون بیر غیری سوزده اوله اول تمام سویلمدین اول سوزه باشلیه

شعر سخن را سرست ای خردمند بن ☼ میاور سخن در میان سخن
سوزک باشی وار ویا عاقل دخی دیبی وار سوز گتورمه سوز آراسنه

خداوند فرهنگ و تدبیر و هوش ☼ نگوید سخن تا نبیند خموش
عقل ایسی تدبیر ایسی آیقلق ایسی سوز سویلمز تا ایسی اولانی کورمینجه

حکایت تنی چند از بندگان سلطان محمود خواجه
بیرنچه تن سلطان محمود قوللارندن خواجه

حسن میمندی را گفتند که سلطان امروز ترا چه گفت در فلان
حسن میمندیه دیدیلر که سلطان محمود بوکون سکا نه دیدی فلان مصلحتده

مصلحت گفت بر شما هم پوشیده نماند گفتند آنچ با تو گوید
دیدی سیزوک اوزرکوزه دخی اورتولو قالمادی دیدیلر آنی که سکا سویلر

که ضمیر سر سلطنتی و مشیر تدبیر مملکتی با امثال
که سلطنت تختنک ضمیریسن دخی مملکت تدبیرنکا اشارت ایدیجیسن

ما گفتنی روا نداند گفت باعتماد آنکه داند که با کس نگویم
بزم کبیلره سویلمکی روا طوتماز دیدی اول اعتماد ایله که بیلور که کیمسه یه سویلمزم

پس چرا می پرسید **بیت** نه هر سخن که بداند بگوید اهل شناخت
پس نیچون صوردوگوز یوق هر سوزکه بیلور سویلیه عاقلر

بسر شاه سر خویشتن نشاید باخت **حکایت** در عقد بیع سرای
شاه باشنه کندو باشین اوینمق یره مز بر سرای بیعی عقدنده

متردد بودم جهودی گفت آخر من از کتخدایان این محلتم
قتلنور ایدم بر جهود دیدی آخر بن بو محله کتخدالرندن بیری‌یم

وصف این خانه چنانکه هست از من پرس بخر که هیچ عیبی
بو اوک وصفنی نیته‌ک وار در بندن صور صتون آل که هیچ عیبی

ندارد گفتم بجز آنکه همسایه تویی **شعر**
طوتماز دیدم ۲ آندن غیری که سن قونشیسی سن

خانه را که چون تو همسایه ایست ده درم سیم کم عیار ارزد
بر اوک که سنک کبی قونشیسی وار در اون اقچه دن اکسک بها طارتار

لیک امیدوار باید بود که پس از مرگ تو هزار ارزد
لیک امید طوتوجی اولمق کرک که سنوک اولومکدن صکره بیک طرتار

حکایت یکی از شعرا پیش امیر دزدان رفت و مدحی گفت
شاعرلردن بیری اوغریلر بکی اوکنه کتدی و دخی بر قصیده سویلدی

بفرمود تا جامه از وی بستدند و از دیه بدر کردند مسکین
بویردی تا قفتانن آلدیلر و دخی کویدن طشره ایلدیلر مسکین

برهنه

برهنه بسرما همی رفت سگان در قفای وی افتادند خواست
چبلاق صووقده کیدر کلبلر انوک آردنه دوشدیلر دیلدی

تا سنگی برگیرد زمین یخ بسته بود عاجز گشت وگفت این
تا بر طاش قالدره یر بوز بغلامش ایدی عاجز اولدی دخی دیدی

چه حرامزاده مردمانند سگ را گشاده اند وسنگ را بسته
نه حرامزاده ادملردر کوپکلری اچمشلر دخی طاشلری بغلامشلر

امیر از غرفه بدید و بشنید بخندید وگفت ای حکیم از من
بکی پنجره دن کوردی دخی ایشتدی کولدی دیدی ای حکیم بندن

چیزی بخواه گفت جامه خود می خواهم اگر انعام فرمایی
نسنه دیله دیدی کندو قفتانم دیلرم اکر انعام بیورورسک

که از دست شما بسلامت رستن غنیمت محض است رضینا
که سیزک الوکوزدن ساغلغله قورتلمق صرف غنیمتدر
خشنود اولدق

من نوالک بالرحیل **بیت** امیدوار بود آدمی بخیر کسان
سنوک بخششکدن کیتمغله قورتلمغه امید طوتوجی اولور آدمی کشیلرک خیرینه

مرا بخیر تو امید نیست شر مرسان سالار دزدان را بر وی رحمت
بکا سنوک خیرکدن امید یوقدر شر ایرشدرمه اوغریلر بکنه انوک اوزرینه اسرکک

آمد جامه اش بفرمود وقبا پوستین ودرمی چند بر آن مزید کرد
کلدی قفتانن بیوردی دخی بر کورک قفتان دخی برنچه آقچه انوک اوزرینه زیاده ایلدی

حکایت منجّمی بخانه خود درآمد و بیگانه دید با زن خویش
بیر منجم کندو اونه کلدی بیر یاد آدم کوردی کندو عورتیله

نشسته دشنام داد و سقط گفت و آشوب برخاست صاحب
اوتورمش سوکدی دخی بیره مزسیلدی دخی فتنه اوروطوردی

دلی بدین معنی واقف شد و گفت شعر تو بر اوج فلک چه دانی چیست
بیر صاحب دل بو معنیه واقف اولدی دیدی سن کوک طروغنه نه بیلورسن نه در

چون ندانی که در سرایت کیست حکایت خطیبی کریه الصوت
چونکه بیلمزسن که سرایکده کم وار در بیر خطیب ایدی که چرکز اوازلو ایدی

خود را خوش آواز پنداشتی و گفتی که نعیب غراب البین در الحان
کندنی خوش اوازلو صنوردی دیرسن که آلاجه قرغانک آوازی آنوک الحاننده در

اوست یا آیت ان انکر الاصوات در شان اوست عربیه
یا خود ان انکر الاصوات آیتی آنوک شاننده در

اذا نهق الخطیب ابو الفوارس له شغب یهدم اصطخر فارس
قچن آغرسه خطیب ابو الفوارس آنوک بیر بوداني وار در ییقار اصطخر فارسی

مردم قریه بعلت جاهی که داشت بلیتش می کشیدند
کوی اهلی بیر منصب علتیله که طوتاردی بلاسنی چکرلردی

و اذیتش مصلحت ندیدند تا یکی از خطبای آن اقلیم و نواحی
دخی اذیتنی مصلحت کورمزلردی تا بیرین اول اقلیمک خطیبلرندن

که

که با او عداوت نهانی داشت باری بپرسیدنش آمده بود
که آنوکیله کیزلوجه عداوتی واردی بیر کره آنی صورمغه کلمش ایدی

گفت ترا خوابی دیدم خیر باد گفت چه دیدی گفت دیدم
دیدی سکا بیر دوش کوردم خیر اولا دیدی نه کوردک دیدی کوردم

که ترا آواز خوش بودی و مردمان از نفست در آسایش
که سنک آوازک خوش ایدی دخی ادملر سنوک نفسکدن دکلنمکده

خطیب اندرین لختی بیندیشید گفت این چه مبارک
خطیب بونده بیر آز فکر ایلدی دخی دیدی بو نه مبارک دوشدر

خوابست که دیدی مرا بر عیب خود واقف گردانیدی معلوم
دوشدر که کوردک بنی کندو عیبمه طویوردک بللو

شد که آواز ناخوش دارم و خلق از نفسم در رنجند توبه
اولدیکه چرکز آوازم وار در دخی خلق بنم نفسمدن اینجنمکده در توبه

کردم کزین پس خطبه نخوانم مگر باهستگی شعر
ایلدم که بوندن صکره خطبه اوقیام مکر آرتقنلغله

از صحبت دوستان برنجم کاخلاق بدم حسن نماید
دوستلر صحبتندن انجنورم که بنم بیره مز خلقلرم کوکچک کوسترلر

عیبم هنر و کمال بینند خارم گل و یاسمین نمایند
عیبمی هنر و کمال کوررلر دیکنمی کل و یاسمین کوسترلر

گو دشمن شوخ چشم ناپاک • تا عیب مرا بمن نماید

دی ناپاک اوچم کوزلو دشمن تا بنم عیبومی بکا کوسترهلر

هر آنکس که عیبش نگویند پیش • هنر داند از جاهلی عیب خویش

هر اول کسه که عیبنی اوکنه دیمیلر هنر بیلور جاهللغندن کندو عیبنی

حکایت یکی در مسجد سنجار بطوع بانگ نماز گفتی باداني

بیرسی سنجار مسجدنده اختیاریله اوازیله نماز سیلردی اداسیله

که مستمعان را ازو نفرت بودی • وصاحب مسجد امیری عادل

که اشیدنلر آندن اورکک اولوردی دخی مسجد اسی عادل بکدی

و نیک سیرت بود • نمی خواستش که دل آزرده گردد گفت

دخی ایو خولو ایدی دیلمزدی که کوکلی انجنمش اولیه دیدی

ای جوان این مسجد را موذنان قدیم هستند • هر یکی را

ای یکت بو مسجدوک اسکی موذنلری واردر هر برینه

ده دینار مرتب داشته ام • ترا ده دینار می دهم • تا جای

اون آلتون ترتیبلنمش طوتمشم سکا اون آلتون ویرورم

دیگر روی • بدین قول اتفاق کردند و برفت • بعد از مدتی در کوی

تا غیری یره کیدهسین بو سوزیله دوزنلک ایلدیلر وکتدی بیر زماندن صکره کویده

باز پیش امیر آمد • و گفت ای خداوند بر من حیف کردی

کیرو بکا وکنه کلدی دخی دیدی ای افندی بکا حیف ایلدک

که

که مرا ازین بقعه بده دینار • بدر کردی • که آنجا که رفتم

که بنی بو اودن اون آلتونله طشره ایلدک که اول یره که کتدم

بیست دینارم می دهند • تا جای دیگر روم • وقبول نمی کنم

یکرمی آلتون بکا ویررلر تا غیری یره کیدم قبول ایلمزم

امیر بخندید و گفت زنهار نستانی که بپنجاه دینار راضی

بک کلدی دخی دیدی زنهار آلمیاسن که الی آلتونه راضی

شوند **بیت** بتیشه کس نخراشد ز روی خارا گل

اولورلر کیمسه قشیمز طاشی یوزندن بالچیغی

چنانکه بانگ درشت تو میخراشد دل **مثل** ناخوش آوازی

شویله که سنوک ایری آوازک کوکلی طرملر بیر چرکین آوازلو

ببانگ بلند قرآن خواندی • صاحب دلی بشنید گفت ترا

یوجه صیغومغله قرآن اوقوردی بر کوکل ایسی ایشتدی و دیدی سنوک

مشاهره چند است • گفت هیچ • گفت پس این همه زحمت

آیلغک نه قدردر دیدی هیچ یوق دیدی پس بو دوکل زحمتی

بخود چرا همی دهی • گفت از بهر خدا می خوانم • گفت از

کندوکه نیچون ویررسین دیدی اللهیچون اوقورم دیدی

بهر خدا مخوان **شعر** گر تو قرآن بدین نمط خوانی • ببری رونق

اللهیچون اوقومه کرسن قرآنی بو طاعوه ایله اوقورسک کیدررسن

مسلمانی

مسلمانلق رونقنی

باب پنجم در عشق و جوانی

بشنجی باب عشقنک بیاننده در

حسن میمندی را گفتند که سلطان محمود چندین بنده

حسن میمندیه دیدیلر که سلطان محمودک شو قدر قول

صاحب جمال دارد که هر یکی بدیع جهانی اند چگونه افتاده

که صاحب جمال طوتار هر بیری جهانک بیر غریبیدر نه دوشدی

است که با هیچ یکی از ایشان میل محبت ندارد چنانکه

که هیچ بیریله آنلاردن میل دخی محبت طوتماز شویله که

با ایاز که حسنی زیادت ندارد گفت هر چه در دل

آیاز ایله که زیاده گوزللگی دخی یوق دیدی هر نه که گوکله

مثنوی

فرود آید در دیده نکو نماید

آشغه کله کوزده ایو کوزوکور

هر که سلطان مرید او باشد گر همه بد کند نکو باشد

هر که سلطان آنوک مریدی اوله کر دوکلی یرامز ایلیه ایو اولور

وانکه را پادشاه بیندازد کسش از خیل خانه ننوازد

آنی که پادشاه براغه کمسه ای آنلار اوندن دخی

کسی بدیده انکار اگر نگاه کند نشان صورت یوسف دهد بناخوبی

کمسه انکار کوزیله اگر نظر ایلیه یوسف صورتنک نشانی چرکینلکله ویره

وگر بچشم ارادت نگه کنی در دیو فرشته ات نماید بچشم کروبی

دکر ارادت کوزیله دیوه نظر ایدرسن فرشته نشانلو کوزوکور کروبیلو کوزنه

حکایت گویند خواجه را بنده ئی نادر الحسن بود باوی

دیرلر بیر خواجه‌نک جهانده نادر گوزللو بیر قولی وار ایدی آنوکیله

بسبیل مودت و دیانت نظری داشت تا یکی از صاحب دلان

دوستلق طریقیله دخی دیندارلق بر نظری وار ایدی تا صاحب دللردن بیری

گفت دریغ اگر این بنده با حسن شمایل که دارد زبان

دیدی حیف اگر بو قول حسنیله دخی شمایلیله که طوتار

دراز و بی ادب نبودی گفت ای برادر چو اقرار بنده گی کردی توقع خدمت

اوزون دیلی اولمیدی دیدی ای قرداش چو قوللق اقرارین ایلدک خدمت امیدین

مدار که چون عاشقی و معشوقی در میان آید مالکی و مملوکی

طوتمه که چون عاشقلق دخی معشوقلق اورتیه کله مالکلق دخی قوللق

برخاست **شعر** خواجه با بنده پری رخسار چون درآید ببازی و خنده

اورتادن قالقدی خواجه بر پری یوزلو قولیله چون اوینامغه دخی گلمگه کله

نه عجب گر چو خواجه حکم کند وین کشد بار ناز چون بنده

عجب دکل اکر افندیسی کبی حکم ایلیه بو چکه ناز یوکنی قول کبی

حکایت پارسایی را دیدم بمحبت شخصی گرفتار و مبتلا شده

بیر زاهدی کوردم بر شخصک محبتنه طوتلمش دخی مبتلا اولمش

وراز شی از پرده بملامت فتاده نه طاقت صبر نه یارای گفتار

دخی رازی پرده دن طوله کلمش صبر طاقتی یوق سویلمکه طاقتی

چندانکه ملامت دیدی و غرامت کشیدی ترک نقصان نگرفتی

شول قدر که ملامت گوردی دخی غرامت چکردی ترک ایلکه دخی [illegible]

و گفتی شعر کوته نکنم ز دامنت دست ‌ ور خود بزنی بتیغ تیزم

دخی دیردی قصه ایلمزم اتککدن الوی گر خود اوردن کسکین قلیچیله

بعد از تو ملاذ و ملجائی نیست ‌ هم در تو گریزم ار گریزم

سندن صکره ملاذ ملجا یوق ینه سکا قچرم قچرسم

باری ملامتش کردم و گفتم عقل نفیست را چه شد تا نفس

بیر کره انی ملامت ایلدم دخی دیدم نفیس عقلوکه نه اولدی

خسیست بر و غالب آمد زمانی فکر کرد و گفت شعر

تا خسیس نفسک انوک اوزرنه غالب گلدی بر زمان فکر ایلدی و دیه

هر کجا سلطان عشق آمد نماند ‌ قوت بازوی تقوی را محل

هر قنده عشق سلطانی گلدی قلمادی بازوده قوت دخی تقوایه یر قلمادی

پاکدامن چون زید بیچاره ‌ اوفتاده تا گریبان در وحل

پاک دامن محبوب چون بیچاره دیرلیه دشمش اولوب یقاسنه دکن بالچیغه

حکایت یکی را دل از دست رفته بود و ترک جان گفته و مطمح

بیرینک کوکلی الدن کتمش ایدی دخی جان ترکن سویلمش ایدی

نظرش جایی خطرناک و ورطه هلاک نه لقمه ای که تصور

نظرینک قدر قورقولو یره اولدی هلاکه اولاجق بیر لقمه دکول که صورت بغلمق

شدی که بکام آید یا مرغی که بدام افتد

اولا کیدی که دماغه کله یا بر مرغ دکول که دوزاغه دوشه

چو در چشم شاهد نیاید زرت ‌ زر و خاک یکسان نماید برت

چو محبوب گوزینه آلتونک گلمیه آلتونی دخی طپراغی برابر گستره سنک اوگکده

یاران به نصیحتش گفتند ازین خیال محال تجنب کن که خلقی

یارنلر اکا نصیحتله دیدیلر بو اولماز خیالدن یانی گتمکه ایله که بر خلق

بدین خیال و هوس که تو داری اسیرند و پای در زنجیر بنالید

بو خیالله دخی هوسله که سن وارور [illegible] دخی ایاقلری زنجیرده [illegible]

گفت شعر دوستان گو نصیحتم مکنند ‌ که مرا دیده بر ارادت اوست

دخی دیدی دوستلاره دی بکا نصیحت اتمسونلر که بنم گوزم آنوک ارادتنده در

جنگجویان بزور پنجه و کتف ‌ دشمنان را کشند و خوبان دوست

جنگ استیجیلر پنجه قوتیله و اکن قوتیله دشمنلرنی چکرلر دوست خوبلری

شرط مودت نباشد باندیشه جان دل از مهر جانان برگرفتن

دوستلق شرطی اولمیه جان غورنده کوکلی جانان محبتندن کوتورمک

تو که در بند خویشتن باشی ‌ عشقباز دروغزن باشی

سنکه کندو قیدکده اولاسن عشق اوینایجی یلانجی اولورسن

گر نشاید بدوست ره بردن | شرط یاریست در طلب مردن

گر یترزسه دولته یول التمك | یارلق شرطیدر طلبده اولمك

گر دست رسد که آستینش گیرم | ورنه بروم بر آستانش میرم

گر ال ایریشه که یکنی طوتم | وگر یوق گیدم اشکننده اولم

متعلقان را که نظر در کار او بود و شفقت بر روزگار او پندش همی دادند

انکا متعلقلر که نظر آنوك ایشنده ایدی دخی شفقت آنوك روزکارینه انکا اوکوت ویریلر

و بندش همی نهادند سود نکرد | دردا که طبیب صبر می فرماید

دخی آیاغنه بند قودیلر اصغی اتمدی | درد اکه طبیب صبر بیورر

وین نفس حریص را شکر می باید | آن شنیدی که شاهدی بنهفت

بو حریص نفسه شکر کرکدر | آیا ایشتدکمی که بر محبوب گزلودی

با دل از دست رفته‌ای می گفت | تا ترا قدر خویشتن باشد

بر کوکلی الدن کتمشه دیدی | تا که سنوك قدرك اوله کندو

پیش چشمت چه قدر من باشد | گویند آن پادشاه زاده که مطمح

سنوك کوزوکده بنم نه قدرم اولا | دیرلر اول پادشاه اوغلی که

نظر او بود خبر کردند که جوانی بر سر میدان مداومت می نماید

که آنوك نظرینه محل ایدی خبر ایلدیلر که بر یکت بو میدانده مداومت کوستریرلر

خوش طبع و شیرین زبان سخنان لطیف می گوید و نکته‌های غریب و بدیع

طبیعتی خوش دخی طاتلو دللو لطیف سوزلر سویلرلر دخی غریب نکته‌لر

و بدیع از وی بشنوند چنین معلوم می گردد که دل آشفته ایست

دخی عجب اشلر آندن ایشدورلر شویله معلوم ایلرلر که دلورمش کوکللودر

و شوری در سر دارد پسر دانست که دل آویختهٔ اوست

دخی باشنده سودا واردر اوغلان بلدی که کوکلی انکا آصلمشدر

و این گرد بلا برانگیختهٔ او. مرکب جانب او راند چون دیدکه

دخی بو بلا طولاشمغی آنوك فتنه قوپرمشیدر آتینی آنکا ینکا سوردی چون کوردی که

بنزدیک او عزم آمدن دارد بگریست و گفت

آنوك یاننه کلمکه قصدی واردر آغلدی دخی دیدی

آنکس که مرا بکشت باز آمد پیش | مانا که دلش بسوخت بر کشتهٔ خویش

اول کمسه که بنی دپه‌لوب کرو ایلرو کلدی | بکزر که کوکلی کویندی کندو دپلنمشی اوزره

چندانکه ملاطفت کرد پرسیدش که از کجائی و چه نام داری

شولقدر که یمشقلق ایلدی انکا صوردی که قنده‌دنسن دخی آدك نه‌در

و چه صنعت دانی در قعر بحر مودت چنان غریق بود که

دخی صنعتوك نه‌در دوستلوق دکیزنك دیبنده شویله غرق اولمشیدی که

مجال نفس زدن نداشت | اگر خود هفت سبع از بر بخوانی

نفس و رمغه مجالی یوغیدی | اگر خود یدی سبعی ازبر اوقورسك

چو آشفتی الف با تا ندانی | گفتا چرا با من سخن نگوئی که از

چون دلورسك الف با تا بلمزسن | دیدی نیچون بنمله سوز سویلمزسن که

حلقهٔ درویشانم بلکه حلقه بگوش ایشانم انکه بقوت اشنایی

درویشلر حلقه سندن ام بلکه آنلارکه حلقه بگوش ... اول وقت آشنالق قوتیله

محبوب از میان تلاطم امواج محبت سر بر اورد و گفت

محبوبک محبت طلازلارنک چپازلری آراسنده باشنی یوقرو کتوردی دخی دیدی

عجبست با وجودت که وجود من نماند • تو بگفتن اندر ایی مرا سخن نماند

عجیدر سنوک وجودوکیله بنم وجودم قلمدی سن سویلمکه ایچره کلورسن بکا سوز قلمدی

این بگفت و نعره برزد و جان تسلیم کرد حکایت یکی از متعلمان

بونی دیدی بر نعره اوردی دخی جان تسلیم ایلدی شاگردلردن

کمال بهجتی بود و طیب لهجتی و معلم را از انجا که حس بشریت است

تمام شادلق دخی کوزل صورت دخی معلمک اول یردنکه آدملک کوچکلکی کمالدر

با حسن بشره او میلی داشت زجر و توبیخی که با دیگران کردی

آنوک ظاهر کوزللکنه بر میل طوتردی اچتمک دخی قاقمق که غیریلره ایدردی

بر حق او روا نداشتی و غالب اوقات درین سخن بودی شعر

آنوک حقنده روا طوتمزدی دخی آرتق وقتلری بو سوزده ایدی

نه چنان بتو مشغولم ای بهشتی روی • که یاد خویشتنم در ضمیر می اید

شویله سنکله مشغول دکولم ای اچیق یوزلو که کندومی آنکق ضمیرمه کله

ز دیدنت نتوانم که دیده بر دوزم • وگر مقابله بینم که تیر می اید

سنی کورمکدن کوزومی یومه یم وکر قرشو کورم که اوق دخی کلور

باری

باری پسر گفت انچنان که در اداب درس من اجتهادی کنی

بر کره اوغلان دیدی آنجیلاین که درسم ادبلرنده اجتهاد ایلرسن

در اداب نفسم نیز تامل فرمای تا اگر در اخلاق من

نفسم ادبلرنده دخی بیله بیور تاکه خلقلارمده

ناپسندی بینی مرا بر ان مطلع گردانی تا بتبدیل ان مشغول

بکنلمش کله بنی اگاه طویمش اندر تا انوک تبدیلنه مشغول

شوم گفت ای پسر این سخن از دیگری پرس که ان نظر

اولام دیدی ای اوغول اول سوزی غیریدن صور که اول نظر که

که مرا با تست جز هنر نمی بینم شعر چشم بد اندیش که برکنده باد

بنم سکا در هنردن غیری کورمزم یره پرزمنونجه کوزین که قوپمش اولسون

عیب نماید هنرش در نظر • ور هنری داری و هفتاد عیب

عیب کوزوکور هنری نظرده وکر بر هنرکی وار دخی یتمش عیبک

دوست نبیند بجز ان یک هنر حکایت شبی یاد دارم که

دوست کورمز اول بر هنردن غیری بر کیجه یاد مده طوتارم که

یار عزیزم از در درامد چنان از بیخودی از جای برخاستم

بیم عزیزم یار قپودن ایچرو کلدی شیله کندومی بلمکدن اور طوردم

که چراغم باستین کشته شد • سری طیف من یجلو بطلعته

که چراغم یکیلم ایله سوینمش اولدی طولاشدی شول که اچار انوک طوغماسی

الدّجی شکفت آمد از بختم که این دولت از کجا آمد

قرکولغی عجیب کلدی بختمدن که بو دولت قندن کلدی

بنشست و عتاب آغاز کرد که مرا در حالی که دیدی چراغ

اوتوردی دخی الجمکه باشلادی که شول حالده کی بنی کوردک چراغی

فرو کشتی بچه معنی گفتم بدو معنی اول گمان بردم که آفتاب

آشغه صوندردک نه معنی ایله دیدم ایکی معنی ایله اول ظن ایلدم که گونش

برآمد و نیز ظریفان گفته‌اند شعر چون گرانی بپیش شمع آید

کلدی دخی ظریفلر دیمشلردر چون آغر کیشی چراغ اوکنه کله

خیزش اندر میان جمع بکش ور شکر خنده ایست شیرین لب

اوروطوردی جمع آراسنده چک وکر شکر کلوجی شیرین لب ایسه

آستینش بگیر و شمع بکش حکایت یکی دوستی را که زمانها

یکنی طوت شمعی سویندر بیر دوستی که زمانلرده

ندیده بودم گفتم کجایی که مشتاق بوده‌ام گفت مشتاقی

کورمش ایدم دیدم قنده سن که مشتاق ایدم دیدی مشتاقلق

به که ملولی شعر دیر آمدی ای نگار سرمست زودت ندهیم دامن

یکدر که ملوللک کچ کلدک ای باشی مست نگار تیز ویرمزم اتککی الدن

ازدست

معشوقه که دیر دیر بینند آخر کم از آنکه سیر بینند

معشوق که کچ کچ کوررلر آخر کمدر آندن که طویجه کوررلر

بارفیقان

با رفیقان آید بجفا کردن آید از غیرت مصادر خالی

یولداشلر ایله کله جفا ایلمکه کلور غیرتدن خالی

نباشد اذا جئتنی فی رفقة لتزورنی وان جئت فی صلح فانت محارب

اولماز قچن کلسن بکا کلمکلک یولداشلر ایله بنی زیارت ایچون اکر بکا صلح ایله کلسک سن جنک ایدیجیسن

بیک نفس که برآمیخت یار با اغیار بسی نماند که غیرت وجود من بکشد

بیر نفس که قارشدی یار اغیار ایله چوق قالمز که غیرت بنم وجودم اولدره

بخنده گفت که من شمع جمعم ای سعدی مرا از آن چه که پروانه خویشتن بکشد

کلمکله دیدی که بن جمعک شمعیم ای سعدی بکا آندن نه که پروانه کندوزینی اولدره

حکایت یاد دارم که در ایام پیشین من و دوستی چون دو بادام مغز

یاده طوتارم که اول کونلرده بن دخی بیر دوست ایکی

در پوستی صحبت داشتیم ناگاه اتفاق مغیب افتاد

بادام بیر دریده کبی صحبت طوتاردق ناکاه اتفاق غایب اولمق دوشدی

پس از مدتی باز آمد عتاب و گله آغاز کرد که درین مدت

بر مدتدنصکره کرو کلدی عتاب دخی شکایته باشلادی که بو زمانده

قاصدی نفرستادی گفتم دریغ آمدم که دیدهٔ قاصد بجمال

بیر ایلچی ویرمدک دیدم بکا حیف کلدی که ایلچینک کوزی سنک کوزل

تو روشن گردد و من محروم شعر یار دیرین مرا گو بزبان توبه مده

یوزک ایله روشن اوله دخی بن محروم بنم چوقدنکی یارمه دی دیلله توبه ویرمسون

وشکم آید که کسی سیر نگه در تو کند • باز گویم که کسی سیر نخواهد بودن

بکا غیرت کلور که کمسه طویمجه سکا نظر ایلمیه • کینه سویلرم که کمسه طویمق دیلمزسه

حکایت دانشمندی را دیدم بمحبت شخصی گرفتار و راضی بگفتار

بیر دانشمندی کوردم بیر شخصک محبتنه طوتلمش دخی سوزنه راضی

جور فراوان بردی و تحمل بی کران کردی • باری بطریق نصیحت

چوق جور چکردی دخی اوزانسز جبر ایدردی • بیر کره نصیحت طریقیله

و لطافتش گفتم دانم که ترا در صحبت این منظور علتی نیست

دخی لطافتیله دیدم بیلورم که سکا بو منظور اولیانک صحبتنده بیر علت یوقدر

و بنای مودت بر زلتی نه اما وجود چنین معنی لایق قدر

دخی دوستلوق بنایی طوزلق اوزره دکلدر اما بو نجیلاین معنی بولونمق

علما نباشد خود را متهم گردانیدن و جور بی ادبان بردن

علمانک قدرینه لایق اولماز کندوینی تهمتلو ایتدرمک دخی ادبسزلرک جورینی چکمک

گفتا ای یار دست عتاب از دامن روزگارم بدار • بارها

دخی ای یار قاقمق الینی بنم روزگارم اتکندن کیرو طوت نیچه کره

مصلحت که تو دیدی اندیشه کردم و صبر بر جفای او سهلتر

بو مصلحتی که سن کوردک فکر ایلدم دخی صبر انوک جفاسنه آکثزرق

می نماید که صبر از او و حکما گفته اند که دل بر مجاهده نهادن

کوزکور که آندن صبرم دخی حکیملر دیمشلر که کوکلی دوزشمکه قومق

آسانتر

آسانتر که چشم از مشاهده او برگرفتن

آکثزرق که کوزینی بقمقدن کرو طوتمق

هر که دل پیش دلبری دارد • ریش در دست دیگری دارد

هرکه کوکلنی بر دلبر اوکنده طوتار • صقالنی غیریلر الننده طوتار

هر که بی او بسر نشاید برد • گر جفایی کند بباید برد

هرکه آنسز باشا التمک اولماز • کرجفا ایلیه چکمک کرک

روزی از دوست گفتمش زنهار • چند از آن روز کردم استغفار

بیر دوستدن دیدم کوکلمه شقنی • نچه اول کوندن صکره استغفار ایلدم

نکند دوست زینهار از دوست • دل نهادم بر آنچه خاطر اوست

دولت دولستدن زنهار ایلمز • کوکلمی قودم انکا که آنوک خاطریدر

گر بلطفم بنزد خود خواند • ور بقهرم براند او داند

کر بنی لطفله کندو یاننه چیغیره • وکر قهرله سوره اول بیلور

حکایت در عنفوان جوانی چنانکه افتد و دانی • با

یکتلک اوائلنده شویلکه دوشر دخی بیلورسن

خوش پسری سری و سری داشتم بحکم آنکه خلقی داشت

بیر خوش پسرله سریم دخی سرم وار ایدی طوتاردم اول حکمیله که خلقی وار ایدی

طیب الادا و خلقی کالبدر اذا بدا • آنکه نبات عارضش آب حیات میخورد

اداسی کوزل دخی بدر ایدیلشی آیوک اون دردی کبی قچن کوزکسه • اولکه یکاغی شکری آب حیوة ییر

[illegible]

ناگاه از وی حرکتی دیدم که نپسندیدم دامن از وی درکشیدم

ناگاه آندن بر حرکت کوردم که بکنمدم اتکومی آندن چکدم

و مهره برچیدم و گفتم بیت برو هر چه می‌بایدت پیش گیر

دخی مجبتي آندن دوردم دیدم یودیك مهره نکا کرکسه اوکوکی طوت

سر ما نداری سر خویش گیر • شنیدمش که همی رفت می‌گفت

بزم باشمز طوتمازسن کندو باشوکی طوت ایدی ایشتدم که کیدردی دخی دردی

شب پره گر وصل آفتاب نخواهد • رونق بازار آفتاب نکاهد

یراسه کر کونش وصلن دیلمزسه کونش بازارنک رونقی اکسلمز

این بگفت و سفر کرد و پریشانی او در من اثر کرد عربیه

بونی دیدی دخی سفر ایلدی دخی انك پریشانلقی بنده اثر ایلدی

فقدت زمان الوصل والمرء جاهل • بقدر لذیذ العیش قبل المصائب

یتردم وصل زمانني حال بوکه آدم بلمز دیرلکک لذتلو نوك قدرني مصیبتلردن اکدن

باز آی و مرا بکش که پیشت مردن • خوشتر که پس از تو زندگانی کردن

کیرو کل بني اولدر که سنوك اوکگده اولمک خوشترقدر که سندن صکره دیرلک ایلمکدن

اما بشکر منت باری تعالی پس از مدتی باز آمد حلق داودی

اما الله تعالینك شکری دخی منتیله بر مدتدنصکره کیرو کلدی داودنك آوازی

متغیر شده و جمال یوسفی بزیان آمده و بر سیب زنخدانش چون

غیری درلو اولمش دخی یوسفلق جمالی زیانه کلمش دخی الماسنده

کردی

گردی نشسته و رونق بازار حسنش شکسته متوقع که در کنارش

توز آغاجی اوتورمش دخی حسنی بازارنك رونقی صینمش امیدلنورکه قوجاغمده

گیرم کناره گرفتم و گفتم شعر آن روز که خط شاهدت بود

طوتام کنار طوتدم دخی دیدم اول کونکه محبوبلغك خطی واریدی

صاحب نظر از نظر براندی • امروز بیامدی بصلحش

صاحب نظری که نظردن سوردك بو کون کلدك انوکله صلحه

کش فتحه و ضمه برنشاندی • تازه بهارا ورقت زرد شد

که انوک فتحه سن ضمه سن سلکدك ای تازه بهار یاپراغوك صرو اولدی

دیگ منه کاتش ما سرد شد • چند خرامی و تکبر کنی

چولمك قومه که بزم آتشومز صووق اولدی نچه صالنورسن دخی تکبرلك ایدرسن

دولت پارینه تصور کنی • پیش کسی رو که طلبکار تست

ابدن دولتی تصور ایدرسن کمسه نوك اوکنه وار که سنوك طلبکارکدر

ناز بر آن کن که خریدار تست • سبزه در باغ گفته‌اند خوشست

نازی انکا ایله که سنوك خریدارکدر چمن درلر که باغده خوشدر

داند آنکس که این سخن گوید • یعنی از روی نیکوان خط سبز

بیلور اول کمسه که بو سوزی سویلر یعنی ایو یوزدن اول یشل خط

دل عشاق بیشتر جوید • باغ روی تو گندنا زاریست

عاشقلر کوکلن آرتوق استر سنوك یوزك باغی کوندنه بازاریدر

[illegible]

گر صبر کنی ور نکنی موی بناگوش • این دولت ایام نکویی بسر آید
گر صبر ایدرسن وگر ایلکمیه‌سن قولاق دیبی قیلی — بو ایلک گونلرینک دولتی بتشه گلور

گر دست بجان داشتمی همچو تو بر ریش • نگذاشتمی تا بقیامت که برآید
گر الومی جانمه طوتسیدم سن سقالوکه گبی — قومازیدم تا قیامته دکین که بیتوب چیقه

سؤال کردم و گفتم جمال روی ترا • چه شد که مورچه بر گرد ماه جوشیدست
سؤال ایلدم دخی دیدم سنوک یوزوک جمالنه — نه اولدی که قرنجه آی چوره‌سنده قاینامشدر

بخندید و گفت که ندانم چه بود رویم را • مگر بماتم حسنم سیاه پوشیدست
گولمکیله دیدی که بلمزم نه اولدی یوزمه — مگر حسنم ماتمنه قره گیمشدر

حکایت یکی را پرسیدند از عربای بغداد که ما تقول فی المرد
بیرینه صوردیلر بغداد عربلرندن که نه درسن امردلر حقنده

گفت لا خیر فیهم ما دام احدهم لطیفا یتخاشن واذا
دیدی آنلرده خیر یوق مادام که بریسی لطیفدر ایریلک ایلر دخی چون

خشن یتلاطف یعنی چون لطیف و نازک اندامند درشتی
ایری اولا یشقلق ایلر یعنی چون لطیف دخی نازک اندامدر ایریلک

کنند و چون سخت درشت شوند و بکاری نیایند تلطف کنند
ایدرلر وچون قتی ایری اولالر دخی ایشه گلمیه‌لر یشقلق ایدرلر

و دوستی نمایند شعر امرد آنگه که خوب و شیرین است • تلخ گفتار و تندخو باشد
دخی دوستلق گوسترلر — یالان یوزلو اولدقده خوب دخی شیرندر — آجی سوزلو دخی [illegible]

چون

چون بریش آمد و بلعنت شد • مردم آمیز و مهرجوی بود
چون سقاله گلدی دخی لعنت اولدی — آدمه قاریشیجی دخی محبت استیجی اولور

حکایت یکی از علما پرسیدند که یکی با ماه رویی در خلوت
عالملردن بیرینه صوردیلر که بیری آی یوزلو ایله خلوتده

نشسته و درها بسته و رقیبان خفته و نفس طالب و شهوت
اوتورمش دخی قپولر بغلو یولداشلر اویومش دخی نفس طالب دخی شهوت

غالب چنانکه عرب گوید التمر یانع والناطور غیر مانع
غالب شیلکه عرب سویلر خرما گوینمش باقیجی مانع دکول

هیچ باشد بقوت پرهیزکاری بسلامت بماند گفت اگر از ماه رویان
هیچ اولورمی پرهیزکارلق قوتیله صاغلغله قلا دیدی اگر آی یوزلولردن

بسلامت بماند از بدگویان نماند شعر وان یسلم الانسان من سوء نفسه
صاغلغله قله یرمز سویلیجیلردن قلماز — گرچه قورتولور انسان آدمی کندو نفسینک شرندن

فمن سوء ظن المدعی لیس یسلم • شاید پس کار خویشتن بنشستن
مدعینک گمان یمانلغندن قورتولمز — یارار کندو ایشندن صکره اوتورمق

لکن نتوان زبان مردم بستن حکایت طوطی را با زاغی در قفسی
لکن ارلرک آغزن باغلامق اولماز — بر طوطیی بر قوزغن ایله بر قفسده

کردند طوطی از قبح مشاهدهٔ زاغ مجاهده می‌برد و می‌گفت این چه
ایلدیلر طوطی قوزغن نک چرکین‌لکی گورمکدن بلا چکردی دخی دیردی بو نه

طلعت مکروه و هیأت ممقوت و منظر ملعون و شمایل ناموزون

مکروه طلعت — دشمن طوتلمش دوزخ — دی ملعون اولنمش دیدار — دی ناموزون خویلر

یا غراب البین یا لیت بینی و بینک بعد المشرقین — شعر

یا آلاجه قارغه — نولایدی بنمله سنک آراکده مشرقله مغرب آراسی اولسه

علی الصباح بروی تو هر که برخیزد — صباح روز سلامت بر او مسا باشد

صباحین سنوک یوزوکه هرکه اوروطوره — سلامت کونینک صباحی آنوک اوزرینه کیجه اوله

بد اختری چو تو در صحبت تو بایستی — ولی چنین که تویی در جهان کجا باشد

بر یرمز ستاره لو بجیلین سنوک صحبتوکده کرکدی — ویا آنجیلاین که سنسن جهانده قنده اوله

عجب آنکه غراب از مجاورت طوطی بجان آمده بود و ملول شده لا حول

عجبرق اولکه قارغه طوطینک قونشولغندن جانه کلمشدی — دی ملول اولمش لا حول

کنان از گردش گیتی همی نالید و دستهای تغابن بر یکدیگر همی مالید

ایده رک زمانوک دونمه سندن اکلردی — دی مغبونلق النی بربرینه اووارودی

و می گفت این چه بخت نگونست و طالع دون و ایام بوقلمون

دی دیردی بونه آلجق بخت در — دی الچک طالعدر — دی آلاجه روزکاردر

لایق قدر من آنستی که با زاغی بدیوار باغی خرامان

بنم قدرمه لایق اول ایدی که — برقارغه ایله بر باغ دیوارنده صالنی صالنی

همی رفتمی و همی گفتمی — پارسا را بس این قدر زندان

کیدیدم دی سیلیدم — زاهده یتر بو قدر زندان

که

که بود هم طویله رندان — طوطی گفت تا چه گنه کرده ام

که رندلرله طوله بیر اولا — طوطی دیدی — تا نه کناه ایتدم

که روزگارم بعقوبت آن در سلک صحبت چنین خودرای ناجنس

که روزکارم — اول عقوبتده — بو بجیلاین کندو فکرلونک صحبتنده — جنس دکول

خیره درای بچنین بندم مبتلا کرده است — شعر

اوننکو فکرلو — یعنی بو بجیلاین باغده مبتلا ایتدرمشدر

کس نیاید بزیر سایهٔ بوم — ور همای از جهان شود معدوم

کمسه بیقوشک کولکسی آلتنه کلمز — اکر هما جهاندن یوغ دخی اولورسه

کس نیاید بپای دیواری — که برو صورتت نگار کنند

کمسه بر دیوار آلتنه کلمز — که آنوک اوزره صورتوکی نقش ایلمش اولالر

گر ترا در بهشت باشد جای — دیگران دوزخ اختیار کنند

کر سنوک یرک اوجتمده اولورسه — غیریلر جهنمی اختیار ایدرلر

این مثل بدان آوردم تا بدانی که صد چندانکه دانا را از نادان

بو مثلی آندن اوترو کتوردم — تا بیلاسن که یوز اولقدرکم بیلیجی نکرنا داننده

نفرتست نادان را از دانا وحشتست — شعر — زاهدی در سماع رندان بود

اورکمسی واردر نادانک بیلودن وحشتی واردر — بیر زاهد رندلر سماعنده ایدی

زان میان گفت شاهدی بلخی — گر ملولی ز ما ترش منشین

اول اورته دن بیر بلخ محبوبه دیدی — کر ملول ایسک بیزدن آکشی اوتورمه

شعر

جمعی چو گل و لاله بهم پیوسته • تو هیزم خشک در میانشان رسته

بیر جمع گل کبی لاله کبی بر بریله بغلانمش • سن بیر قورو اودونه بکزرسن آنلارک آراسنه بتمش

چون باد مخالف و چو سرما ناخوش • چون برف فسرده و چو یخ بسته

مخالف یل کبی ناخوش صووق کبی • طوکمش قار کبی بغلانمش بوز کبی

حکایت رفیقی داشتم که سالها بهم سفر کرده بودیم و نمک خورده

بیر یولداشم وار ایدی که ییللرله بیله سفر ایلمش ایدک دخی طوز اتمک یمش

و بی کران حقوق نعمت و صحبت ثابت شده آخر بسبب اندک

دخی نهایتسز نعمت حقلری دخی صحبت حقلری ثابت اولمشدی آخر بر آز اجق سببله فایده

نفعی آزار خاطر من روا داشت و دوستی سپری شد با این همه

بنم خاطرم اینجتمک روا طوتدی دخی دوستلق سپری اولدی بو دوکللر

از هر دو طرف دل بستگی بود که شنیدم روزی دو بیت از سخنان

ایکی طرفدن بیله کوکل بغلولغی وار ایدی ایشتدم بر کون ایکی بیت بنم سوزلرمدن

من در مجمعی همی گفتند شعر نگار من چو درآید بخنده نمکین

بیر درنکده سویلدیلر • بنم نگارم چون طوزلو جه کلمکله کله

نمک زیاده کند بر جراحت ریشان • چه بودی ار سر زلفش بدستم افتادی

طوز زیاده ایلر یاره لو یارەلو یارەسنه • نه اولایدی اکر زلفی باشی المه دوشیدی

چو آستین کریمان بدست درویشان • طایفهٔ دوستان آفرین کردند

کریملرک یکی کبی درویشلر النه • دوستلار طایفه‌سی آفرین ایلدیلر

نه بر

نه بر لطف این سخن بلکه حسن سیرت خویش آفرین کرده بوده اند

بو سوزک لطفنه دکول بلکه کندو کوزل سیرتلریله آفرین ایلمشلردی

و او هم در آن جمله مبالغه کرده بود و بر صحبت قدیم تأسف

اول داخی اول جمله‌ده مبالغه ایلمش ایدی دخی اسکی صحبته غصه

خورده و بخطای خویش اعتراف نموده و معلوم کردم که از طرف

یمش دخی کندو خطاسنه اقرار کترمش معلوم ایلدم که

او هم رغبتی هست این ابیات فرستادم و صلح کردم شعر

آنوک طرفندن رغبت وار در بو بیتلری ویربیدم دخی بارشمق ایلدم

نه ما را در میان عهد و وفا بود • جفا کردی و بدمهری نمودی

بزم آرامزده نه عهد وار ایدی نه وفا وار ایدی • جفا ایلدک دخی محبتلق کستردک

بیکبار از جهان دل در تو بستم • ندانستم که برگردی بزودی

بر کره دن جهاندن کوکلمی سکا بغلادم • بلمدم که تیز تیز دونەسن

هنوزت گر سر صلحست باز آی • کز آن محبوبتر باشی که بودی

شمدی اکر صلح باشی وار ایسه کیرو کل • که اندن سوکلورک اولاسن که ایدوک

حکایت یکی را زنی صاحب جمال بود زن درگذشت و مادر زن

بریسنوک بیر کوزل عورتی وار ایدی عورت کچدی دخی عورتک آناسی

بعلت کابین در خانه متمکن بماند مرد از محاورت او بجان رنجیدی

کابین علتیله اوده متمکن قالدی ار آنوک قونشولغندن جانیله اینجنوردی

وازمجاورت او چاره ندیدی تا گروهی آشنایان بپرسیدن

دخی آنوک جوابلرنه چاره کورمزدی تا بر بولک آشنالر

او آمدند یکی گفت چگونه در مفارقت یار عزیز گفت نا

آنی صورمغه کلدیلر بیری دیدی نه‌سن عزیز یارک آیرلماسنده دیدی

دیدن زن بر من چنان دشوار نیست که دیدن مادر زن

عورتم کورمک بنم اوزرمه بشیله قتی دکولدر که عورتمک آناسن کورمک

شعر گل بتاراج رفت و خار بماند گنج برداشتند و مار بماند

گل یغمایه کتدی و دیکن قالدی مایا کتوردیلر یلان قالدی

دیده بر تارک سنان دیدن خوشتر از روی دشمنان دیدن

کوزی سنکو طوروغنه کورمک یکرکدر دشمنلریوزن کورمکدن

واجبست از هزار دوست برید تا یکی دشمنت نباید دید

واجبدر بیک دوستدن کسمک تا بر دشمنکی کورمک کرکماوله

حکایت یاد دارم در ایام جوانی گذر داشتم بکویی و نظر

یادمده طوتارم یکتلک کونلرنده یلکه طوتردم بر محلدن دخی

با ماه رویی در تموزی که حرورش دهان بجوشانیدی و سمومش

بر آی یوزلوبه بر تموزده که اسیلکی آغزی قاینادردی دخی اسی یلی

مغز استخوان از ضعف بشریت طاقت تاب آفتاب نیاوردم

ایلگک بیلنی آدمیلک ضعیفلغندن کونشک شوقنه طاقت کتورمدم

والتجا بسایه دیواری کردم متوقع که کسی حر تموز از من

دخی صیغندم بر دیوار کولکسنه ایلدم امیدطوتوجی که کمسه تموز اسیسن بندن

بسرد آبی فرو نشاند ناگاه از ظلمت دهلیز خانه روشنی

صوغوق صو ایله اتغه سوندره ناگاه بر قپو قنادی قرانکولغندن بر آیدنلق

بتافت که زبان فصاحت از بیان صباحت او عاجز آمد چنانکه

یلدرادی که فصاحت دلی آنوک کوکجکلکی بیانندن عاجز کلدی نیتکم

در شب تاری صبح برآمد یا آب حیات از ظلمت بدر آمد

قرانکو کیجده صباح کلدی یا آب حیات قرانکولقدن طشره کلدی

قدحی برفاب بر دست و شکر در آن ریخته و بعطر عرق

بر قدح قار صوی النده دخی ایچنه شکر دوکولمش دخی در قوقوسیله

برآمیخته ندانم بگلابش مطیب کرده بود یا قطره چند از

قریشمش بلمزم کل صویله کوزل قوقولو ایلمش ایدی یا بر نیچه طمله

گل رویش در آن چکیده فی الجمله شراب از دست نگارینش

یوزی کلندن آنوک ایچنه طمزمش محصل کلام شرابی آلدم نکارک الندن

برگرفتم و بخوردم و عمر از سر گرفتم شعر

طوتدم دخی ایچدم دخی عمری باشدن طوتدم

ظمأ بقلبی لایکاد یسیغه رشف الزلال و لو شربت بحورا

کوکلمده اصوولق وار که انوک صوقمسنه مکر ایلمز زلال صیغلمه کرچه دکزلری ایچدم

خوارزان فرخنده طالع آنکه چشم   بر جبینش روی فتد هر بامداد
ش د : اول کولر طالعلودر کیم کوزی   بو بخیلایی یوزه دوشه هر صباح

مست ومی بیدار کردد نیم شب   مست ساقی روز محشر بامداد
سوجی نکر سرخوشی آییلور دون یاروسنده   اول ساقینک مستی محشر کوننده اویانور

سلطان محمد خوارزمشاه رحمة الله علیه با ختای
سلطان محمد خوارزمشاه الله نک رحمتی انک اوزرینه اولسون خطایله

برای مصلحتی صلح کرد بجامع کاشغر در آمدم پسری دیدم
بر مصلحتیچون صلح ایلدی کاشغر جامعنه کلدم بر اوغلان کوردم

بخوبی در غایت اعتدال و نهایت جمال
خوبلقده غایته النمش دخی جمالده نهایت

معلمت همه شوخی و دلبری آموخت   جفا و ناز و عتاب و ستمگری آموخت
معلمک دوکیل اوطرلق دخی دلبرلق اوکرتدی   جفا دخی ناز دخی قاقمق دخی ظالملق اوکرتدی

من آدمی بچنین شکل و قد و قامت و حسن   ندیده‌ام مگر این شیوه از پری آموخت
بن آدمی بو بخیلایی شکل و قد و جسم و حسنله   کورمیشم مکر بو شیوه یی پریدن اوکرندی

مگر دهان تو آموخت تنگی از دل من   وجود من ز میان تو لاغری آموخت
مکر سنوک آغزک تنکلغی بنم کوکلمدن اوکرندی   بنم وجودم سنوک بلکدن آریقلق اوکرندی

مقدمه نحو زمخشری در دست همی خواند ضرب زید عمرا
نحوک مقدمه سنی زمخشریدن النده طوتار دوکیلی اوقور زید عمری وردی

گفتم

گفتم ای پسر خوارزم و ختا صلح کردند و زید و عمرو را هنوز
دیدم ای اوغول خوارزم ختایله صلح ایلدیلر و زید ایله عمرک هنوز

خصومت باقیست بخندید و مولدم پرسید گفتم از خاک شیرازم
خصومتی باقیدر کولدی دخی طوغدوغم یری صوردی دیدم شیراز طپراغندنم

گفتا از سخنان سعدی چه داری گفتم شعر عربی
دیدی سعدینک سوزلرندن نک وار دیدم

بلیت بنحوی یصول مغاضبا   علی کزید فی مقابلة العمرو
مبتلا اولدم بر نحوی یه اولا شور خشم ایدوبن   بنم اوزریمه زید کبی عمر مقابله سنده

علی جر ذیل لیس یرفع راسه   وهل یستقیم الرفع من عامل الجر
اتکن چکنه باشنی قلدورمز دکولدر   تحقیق رفع طوغرو اولورمی جر عاملندن

لختی باندیشه فرو رفت و گفت غالب اشعار او درین زمین
بیراز فکره آشغه کتدی دخی دیدی انوک آرتق شعرلری بو یرده

بپارسی است اگر بگوئی بفهم مبتدی نزدیکتر باشد
عجمجه در اگر سویلسک مبتدینک فهمنه یاقرق اولا

کما قال ع م کلموا الناس علی قدر عقولهم   شعر   گفتم
نته کیم پیغمبر ع م دیدی ناسله سویلیک عقللری مقداری اوزره   دیدم

طبع ترا تا هوس نحو کرد   صورت عقل از دل ما محو کرد
سنوک طبعک تا نحوه هوس ایتدی   عقل صورتنی بزم کوکلومزدن محو ایلدی

ای دل عشاق بدام تو صید • ما بتو مشغول و تو با عمرو و زید

ای عاشقلرک کوکلی سنک دوزاغوکه آولانمش • بیز سکا مشغول سن عمرو ایله زید ایله

بامدادان که عزم سفر مصمم شد کسی گفتش که فلان سعدی

اول صباح که • سفر قصدی • فکرم اولدی • کمسه آکا دیدی • که فلان سعدیدر

دوان آمد و تلطف کرد و تأسف خورد که چندین روز چرا

سکرده کلدی • دخی عشقلق ایلدی • دخی غصه یدی • که • بوقدر کونلر نیچون

نگفتی که سعدی منم تا شکر قدوم بزرگان را بخدمت

سویلمدک که • سعدی بنم • تا اولولارک کلمسی شکرن • خدمته

میان بستمی گفتم با وجودت ز من آواز نیاید که منم

بیل بغلایایدم • دیدم • سنک وجودک ایله بندن آواز کلمز که • بنم

گفتا چه شود که درین بقعه و خطه چند روزی برآسایی

دیدی • نه اولا که • بو • اوده • دخی بو یرده • بر نیچه کون • دکلنسن

تا بخدمت مستفید کردیم گفتم نتوانم بحکم این معنی

تا خدمتله • فایده طوتمش اولایدق • دیدم • باشاریمازم • حکمیله که بومعنی

بزرگی دیدم اندر کوهساری • قناعت کرده از دنیا بغاری

براولویه کوردم بر طاغ باشنده • قناعت ایلمش دنیادن بر مغاره

چرا گفتم بشهر اندر نیایی • که باری بندی از دل برگشایی

نیچون دیدم شهر ایچنه کلمزسن • که فکری کوکلی کوکلدن اچاسن

بگفت

بگفت آنجا پری رویان نغزند • چو گل بسیار شد پیلان بلغزند

دیدی • اول یرده پری یوزلر واردر • چونکه بالچق چوق اولدی فیللر طاییورلر

این بگفتم و بوسه بر سر و روی یکدگر دادیم و وداع کردیم

بونی دیدم • دخی بر بروموزک باشنه بیرقاچ بوسه ویردک • دخی وداع ایلدک

بوسه دادن بروی دوست چه سود • هم در آن لحظه کردنش بدرود

بوسه ویرمک دولت یوزنه نه اتیق • هم اول لحظه ده بوینون اسنلدی

سیب گویی وداع یاران کرد • روی ازین نیمه سرخ و زان سو زرد

بر آلمه دیرسن وداع ایلدی یولداشلر ایله • یوزی بو یاکادن قزل اول یاندن صرو

عربی

ان لم امت یوم الوداع تأسفا • لا تحسبونی فی المودة منصفا

اکر بن اولمزسم وداع کوننده غصه ایله • بنی اورانلامانک سوداده • یارم دخی نصف

حکایت

خرقه پوشی در کاروان حجاز همراه ما بود یکی

بر خرقه کیوجی • حجاز کاروانده • بیزم یولداشمز ایدی

از امرای عرب مر او را صد دینار بخشید تا نفقه فرزندان

عرب بکلرندن بیری • اکا • یوز آلتون • باغشلدی • تا اوغلانجقلری نفقه

کند ناگاه خفاجه لشکر عرب بر کاروان زدند و قماشان پاک

ایلیه • ناگاه • عربوک کیزلو لشکری • کاروانه ووردیلر • دخی پاک قوماشلر

بردند بازرگانان گریه و زاری آغاز کردند و فریاد بی فایده

التدیلر • بازرگانلر • اغلامغه • دخی زاریلغه باشلادیلر • دخی فایده سز فریاد

خواندند — گر تضرع کنی وگر فریاد • دزد زر باز نخواهد داد

اوقیدیلر   کر تضرع ایدەسن وکر فریاد ایدەسن   اوغری آلتونی کرو ویرمکه دیلمز

مگر آن درویش صالح که خوش مانده بود و تغیری در وی نیامده

مکر اول صالح درویش که   خوش قالمشدی   دخی اکا تغیر کلمامش

گفتم مگر آن معلوم ترا دزد نبرد گفت بلی ولکن مرا با آن الفتی

دیدم   مکر اول   سنوک معلومنکی اوغری آلمدی   دیدی   بلی آلدی   ولکن بنم انکله الفتم

چنان نبود که بوقت مفارقت خسته دلی باشد —

ایله دکل ایدی که   آیرلق وقتنده   خسته دل   اوله

نباید بستن اندر چیز و کس دل • که دل برداشتن کاریست مشکل

کرکمز نسنه یه کوکول بغلامق   که کوکلی کرو دوتمق مشکل ایشدر

گفتم موافق حال منست آنچه گفتی که مرا در عهد جوانی

دیدم   بنم حالمه مناسبدر   اولکه دیدک   که بنم   یکتلک عهدنده

با جوانی دلبر اتفاق مخالطت بود و صدق مودتی تا

بر دلبر یکتله   اتفاق   قرشمق ایدی   دخی کرچک محبت

بجایی که قبله چشمم جمال او بود و مایه عمر من وصال او

بر مرتبەدەکه   کوزومک قبلەسی   آنوک جمالی ایدی   دخی بنم عمرم سرمایەسی آنوک

شعر

مگر ملایکه بر آسمان وگرنه بشر • بحسن صورت او در جهان نخواهد بود

مکر کوکده ملکلر   یوخسه آدم اوغلانی   آنوک حسن صورتیله جهانده اولمق دیلمز

ناکاه

ناگاه پای وجودش در زیر گل اجل فرو رفت و دود فراق

ناکاه وجودی آیاغی   اجل بالچغی آلتنده   آشغه کتدی   دخی فراق دوتونی

از دودمان دماغش برآمد روزها بر سر خاکش مجاورت

دماغی اوجاغندن   یوقرو کلدی   نیجه کونلر   طپرغی باشنده   قونشیلق

کردم و از جمله آن که در فراق او گفتم — شعر

ایلدم   دخی آنوک جملەسندن   که آنوک فراقنده   سویلدم

کاش آن روز که در پای تو شد خار اجل • دست گیتی بزدی تیغ هلاکم بر سر

کاشکی   اول کونکه   سنوک آیاغکده اولدی اجل ایلیکی   زمانەنوک الی اوروردی هلاکلک قلیجنی باشمه

تا کی امروز جهان بی تو ندیدی چشمم • این منم بر سر خاک تو که خاکم بر سر

تا کم بو کون   جهانی سنسز کورمیدیه کوزم   بو بنم سنوک طپراغوک باشنده که طپراق باشمده

نوعی مرثیه

آنکه قرارش نگرفتی و خواب • تا گل و نسرین نفشاندی نخست

اولکه قرار طوتمزدی اوکی یوقو   تا کل نسرین صچمایینجه اول کورده

گردش گیتی گل رویش بریخت • خاربنان بر سر خاکش برست

زمانەنوک دونمەسی یوزینک کلینی دوکدی   دیکنلر طپراغی باشنده بتدیلر

بعد از مفارقت او عزم کردم و نیت جزم که بقیت زندگانی

آنوکله ایرلقدن صکره   قصد ایلدم   دخی مقرر نیت   که باقی دیرلکیمی

خویش فرش هوس در نوردم و من بعد گرد مخالطت و مجالست

هوس دوشکنی   دورەم   دخی بوندنصکره   قرشمغه طولاشمق   دخی اوتورمق

نگردم — شعر — سود دریا نیک بودی گر نبودی بیم موج

طولاشمیم — دکزک فایده سی ایو اولوردی اکر طالغه قورقوسی اولماسه

صحبت گل خوش بودی گر نیستی تشویش خار

کول صحبتی خوش ایدی کر دیکن غصه سی اولماسه

دوش چون طاووس می نازیدم اندر باغ وصل

دون طاووس کبی نازلاندم وصل باغنده

بنگر امروز از فراق یار می پیچم چو مار

نظر ایله بوکون یار فراقندن صاریلورم یلان کبی

حکایت — یکی را از ملوک عرب حدیث لیلی و مجنون بگفتند

عرب بکلرندن برینه لیلی دخی مجنون سوزن سویلدیلر

شورش حال او که با کمال فضل و بلاغت سر در بیابان نهاده است

آنوک حالی قرجاشمسن که کمال فضل بلاغتله باشنی بیابانه قومشدر

و زمام اختیار از دست داده بفرمود تا حاضر آوردند ملامت

دخی اختیاری الیندن ویرمش بیردی تا حاضر کتوردیلر ملامت

کردن گرفت که در شرف نفس انسان چه نقصان دیدی که خوی

ایلمکه طوتدی که انسان نفسی شرفنده نه اکسکلک کوردوکه

بهایم گرفتی و ترک معاشرت مردم گفتی گفت — شعر عربی

که حیوان خوینی طوتدک دخی آدملر عشرت ایلمکه ترکن سویلدک دیدی

ورب

ورب صدیق لامنی فی ودادها • الم ترها فتوضح لی عذری

ای چوق دوستلر بنی ملامت ایلدی انوک دوستلوغنده بلکون آنی کورمدیمی بنم عذرم آشکار اولایدی

مشابه — کاش کانانکه عیب من جویند • رویت ای دلستان بدیدندی

کاشکی آنلار که بنم عیبم استرلر — یوزوکه ای کوکل آلیجی کوره ایدی

تا بجای ترنج در نظرت • بی خبر دستها بریدندی

تا ترنج یرینه نظرکده — خبرسز اللرینی کسه ایدی

تا حقیقت معنی بر سر دعوی گواهی دادی • فذلکن الذی

تا معنی کرچکلکی دعوی سرینه طنقلق ویره ایدی

لمتننی فیه آمد ملک را در دل آمد که جمال لیلی را مطالعه کند

پادشاهک کوکلنه کلدی که لیلینک جمالنی مطالعه ایلیه

تا چه صورتست که موجب حیرتست بفرمود طلب کردن

تا نه صورتدر که حیرته سببدر بیوردی استمکه

در احیای عرب بگردیدند و بدست آوردند و در صحن

عرب قبیله لرنده طولاشدیلر دخی الی کتوردیلر

سراچه پیش ملک بداشتند ملک در هیئات او نظر

دخی بر سرای صحننده پادشاه اوکنده طوتدیلر پادشاه آنوک هیئاتنه نظر

کرد شخصی دید سیه فام باریک اندام در نظرش حقیر آمد

ایلدی بر شخص کوردی قره یاغز اینجه انداملو نظرنده خور کلدی

بحکم آنکه کمترین خدام حرم او بجمال از وی بیش بودند مجنون

اول حکمله که انوک کمترک حرمی خدمتکاری وجمالیله آندن آرتوق ایدیلر مجنون

بفراست دریافت گفت از دریچه چشم مجنون در جمال

فراستله بیلدی دیدی مجنونک کوزی پنجره سندن

لیلی نظر باید کرد تا سر مشاهده او بر تو تجلی کند

لیلی نک جمالنه نظر ایلمک کرک تا آنوک مشاهده سی سری سنوکا اوزروکه تجلی ایلیه

(شعر) ترا بر درد من رحمت نیاید · رفیق من یکی هم درد باید

سکا بنم دردمه اسرکمک کلمز · بنم یولداشم بیله بیر دردلی بیر کرک

که با او قصه می گویم شب و روز · دو هیزم را بهم خوشتر بود سوز

که آنکا قصه می سویلیم شب و روز · ایکی اودونه بر برله یانمق خوشراق اولور

(عربی) ما مر من ذکر الحمی بمسمعی · لو سمعت ورق الحمی صاحت معی

بگذری سمعمه اکمکدن بنی ایشیدیجی · اگر اشتیرکسه سمعه لذتنی یولداشلرم بنکله

یا معشر الخلان قولوا للمعافا · لست تدری ما بقلب المبتلی

یا دوستلار بولوکه دیکز ساغلاره · سن بیلورمیسین دردلو کوکلنده نه وار

(شعر) تندرستانرا نباشد درد ریش · جز بهمدردی نگویم درد خویش

تندرستلره یره دردی اولماز · همدردن غیریه دیمازم کندو دردی

گفتن از زنبور بی حاصل بود · با یکی در عمر خود ناخورده نیش

اشکار ایسنری سویلمک حاصلسز اولور · بر کیمسیه که کندو عمرنده آغو یمامشدر

تا ترا حالی نباشد همچو ما · حال ما باشد ترا افسانه پیش

تا سنوک حالوک اولمایجق بزم کبی · بزم حالومز سکا مثل کلور

سوز من با دیگری نسبت مکن · او نمک بر دست و من بر عضو ریش

بنم کویومی بیر غیره بکزتمک ایلمه · آنوک طوزی الند، بنم یره م عضومده

(حکایت) قاضی همدان را حکایت کنند که با نعلبند پسری

قاضی همدانی حکایت ایدرلر که بیر نعلبند اوغلیله

سر خوش بود و نعل دلش در آتش روزگاری در طلبش متلهف

باشی خوش ایدی دخی کوکل نعلی روزگارک آتشنده آنوک طلبنده یالکلانوجی

(شعر) پویان و مترصد و جویان و برحسب واقعه گویان

دخی یلیجی دخی گوز طوتوجی دخی استیوجی دخی واقعه حالی اوزره سویلیجی

چو در چشم من آمد آن سرو سهی بلند · بربود دلم زدست و در پای افکند

چون بنم کوزومه کله اول سرو سهی بلند · کوکلم قیدی الیمدن آیاغه برقدی

این دیده شوخ میکشد دل بکمند · خواهی که بکس دل ندهی دیده ببند

بو اوجلم کوزلو چکر کوکلی کمنده · دیلرمسن که کمسه یه کوکل ویرمیاسن کوزوکی بغله

(شعر) از یاد تو غافل نتوانم که بپیچم · سر کوفته مارم نتوانم که بپیچم

سنی اکمکدن غافل اولیمازم هیچ نسنه یله · باشی دوکولمش یلانم کوچ بیرلرکه صاریلم

شنیدم که در گذری پیش قاضی باز آمد برخی از معامله وی

ایشتدم که بر کچه جگر یرده قاضی اوکنه کیرو کلدی بیر از معامله انوک

بسمعش رسید و زاید الوصف رنجید • دشنام بی تحاشی داد
قولاغنه ارشدی دخی وصفدن زیاده رنجنش حرمتسزا سوکدی

و سقط گفت و سنگ برداشت و هیچ از بی حرمتی فرو نگذاشت
دخی یره مزسیلدی دخی طاش قالدردی دخی هیچ حرمتسزلقدن آشغه قوما دی

قاضی را یکی از علمای معتبر که هم عنان او بود گفت شعر
قاضیه علمادن بیری معتبر که آنوک یولداشی ایدی دیدی

آن شاهدی و خشم گرفتن بینش • وان عقده بر ابروی ترش شیرینش
اول محبوبلغی دخی خشم دوتمق کلمن کور دخی اول قاشلارنده عقده باغی گورکشیرینک

در بلاد عرب گویند • ضرب الحبیب زبیب
عرب شهرلرنده سویلرلر حبیبوک ورددوکی قورو اوزمدر

از دست تو مشت بر دهان خوردن • خوشتر که بدست خویشتن نان خوردن
سنوک الکدن آغزه یومرق یمک خوشترقدر که کندو الکله اتمک یمکدن

همانا که از وقاحت او بوی سماحت می آید • پادشاهان سخن بصلابت
بکزرکه چکنزسوزلردن تجت قوقوسی کلور اولورکه پادشاهلر سوزی ایربلقله

گویند و باشد که نهانی صلح جویند
سویلرلر دخی اولورکه گیزلوجه صلح استرلر

انگور نو آورده ترش طعم بود • روزی دو سه صبر کن که شیرین گردد
تزه کتورلمش اوزم اکشی چشنلو اولور برایکی اوچ کون صبر ایله که طتلو اولیه

این بگفت و بمسند قضا باز آمد • تنی چند از عدول مجلس او بودند که در
بونی دیدی قضا مسندنه گیرو گلدی برنچه تن عادللردن بارکه

مجلس او بودند • زمین خدمت ببوسیدند که با جازت در خدمت
که آنوک مجلسنده ایدیلر خدمت یرنی اپدیلر که اجازتله خدمتده

سخنی بگوییم اگرچه ترک ادبست که گفته اند
بیر سوز سویلیلوم اگرچه ادب ترک ایلمکدر که دیمشلردر

نه در هر سخن بحث کردن رواست • خطا بر بزرگان گرفتن خطاست •
نه هر بیر سوزده بحث ایلمک روادر اولولره اوزره خطا طوتمق خطادر

اما بحکم آنکه سوابق انعام خداوندی • ملازم روزگار بندگانست
اما اول حکمله که افندومک اوکردوکی نعمتلریله دوزکار قللره ملازمدر

مصلحتی که ببینند • اعلام نکنند • نوعی از خیانت باشد
بر مصلحتکه کوررلر اعلام ایلمزلر بیر درلو خیانت اولور

صواب آنست که پیرامن آن طمع نگردی • و فرش ولع در نوردی
صواب اولدرکه اول طمعک قتوسی قنادده طولاشمیاسن دخی حریصلق دوشکین دوره سن

که منصب قضا پایگاهی شریف • و پایگاهی منیعست تا بگناهی
که قاضیلق منصبی اولو پایه در دخی صقیناجق بکسکدر

شنیع ملوث نگردانی • و حریف اینست که دیدی • و حدیث
تا بیر شنعتلو کناهله چرکن اتدرمیه سن حریف اولدرکه کوردک دخی سوز

این که شنیدی ● شعر ● نکوکرده را آبروی بسی ● چه غم دارد از آبروی کسی
بودر که ایشتدک ● بیریسی کیم یوز سولغی چوق ایتلیه نه غم طوتار کمسه نک یوزی چیرکین

بسا نام نیکوی پنجاه سال ● که یک نام زشتش کند پایمال
چوق اللی یللق ایو آدلار ● که بیر چیرکین آدی آیاقده اوده ور

قاضی را نصیحت یاران یکدل پسند آمد ● و بر حسن رای قوم
قاضیه یارانک نصیحتی بیرکوکلی بکنلمش کلدی ● دخی قومک فکری کوکجک لکن

آفرین خواند و گفت نظر عزیزان در مصلحت حال من عین
آفرین اوقیدی دخی دیدی عزیزلرک نظری بنم حالم مصلحتنده عین

صوابست و مسئله بی جواب و لکن
صوابدر دخی جوابسز مسئله در لیکن

ملامت کن مرا چندانکه خواهی ● که نتوان شستن از زنگی سیاهی
ملامت ایله بنی نه قدر دیلرسک ● که کوج یتمز زنکیدن قره لغی یومقه

این بگفت و کسان بتفحص حال وی برانگیخت ● و نعمت بی کران
بونی دیدی دخی کمسنه لری انک حالنی ایرتمغه قوبردی ● دخی اوکرانسز نعمت

ریخت که گفته اند هر کرا زر در ترازوست ● زور در بازوست
دوکدی که دیمشلردر هر کیمک آلتونی ترازوده در ● قوتی قولنده در

وانکه بر دینار دسترس ندارد ● در همه دنیا کس ندارد
دخی اولکه آلتونه او زرنه ال طوتماز ● دوکلی دنیاده کمسه طوتماز

هر که

١٢٧

هر که زر دید سر فرود آورد ● ور ترازوی آهنین دوش است
هر که آلتون کوردی باش آشغا کتوردی ● اکر دمور قوللو ترازو ایسه دخی

فی الجمله شبی خلوت میسر شد ● و هم در آن شب شحنه را
محصل بر کیجه خلوت میسر اولدی ● هم اول کیجه ده [illegible]

خبر شد ● قاضی همه شب شراب در سر و شاهد در بر ● از آن
خبر اولدی ● قاضی بتون کیجه باشنده شراب دخی محبوب قوجاغنده ● اولدن

تنعم نخفتی و ترنم بگفتی ● قطعه ● امشب مگر بوقت نمی خواند این خروس
نعمتلنمکدن اویومزدی دخی ترنم سویلردی ● بو کیجه مکر وقتنده اوقیمز بو خروس

عشاق بس نکرده هنوز از کنار و بوس ● یکدم مزن که دوش نخفتست زینهار
عاشقلر یتر ایلمشدی دخی قوجاقی و اوپمکی ● بیر نفس اورمه که دوست اویومامشدر صقن

بیدار باش تا نرود عمر بر فسوس ● تا نشنوی ز مسجد آدینه بانگ صبح
اویانق اول تا کتمیه عمر عبث یره ● تا ایشتمینجه آدینه مسجدندن صباح اذانن

یا از در سرای اتابک غریو کوس ● لب از لبی چو چشم خروس ابلهی بود
یا خود اتابکک سرایندن کوس غریوین ● دوداغی دوداقدن خروس کوزی کبی آیرمق ابلهلق اولور

بر داشتن بگفتی بیهوده خروس ● قاضی در آن حالت بود
یوقارو طوتمق خروسک عبث سویلمسیله ● قاضی بو حالتده ایدی

که یکی از متعلقان در آمد ● که چه نشینی خیز تا پای داری
که آکا متعلقلردن بیری ایچرو کلدی که نه اوتورورسن ● اور طور نه قدر ایاغک وار در

گریبان که حسودان بر تو رقی کفته اند بلکه حقی تا مکو آتش
قاچ که حسودلر سنوک اوزرکه تخیلو سیلمشلر بلکه کرچکو دیمشلر تا مکر

فتنه اندک است باب تدبیری فرونشانیم مبادا که فردا
فتنه اتیشه ازاجقدر بر فکر صوبیله آنی صوینده ورالم اولمیاکه یارن

چو بالا کیرد عالمی را فرا کیرد قاضی تبسم کرد و در و نظر کرد کفت
چون یوقرو طوته بر عالمی آنی طوته قاضی کولمکله آکا نظر ایلدی دیدی

روی در روی دوست کن بکذار تا عدو پشت دست می خاید
یوزو که دوست یوزنه ایله کتو دشمان النوک آرقه سنی چینسون

ملک را هم در آن شب آکاهی دادند که در ملک تو چنین
پادشاهه هم اول کیجه خبر ویردیلر که سنوک ملکگده بو بخیلاین

منکری حادث شده است چه فرمایی ملک کفت من
کن بلوروجی اولمشدر نه بیورورسن پادشاه دیدی بن

اورا از فضلای عصر می دانم و یکانه روزکار باشد که
آنی زمانوک فاضللرندن بیلورم دخی روزکارک بیرداناسی اولا که

معاندان در حق وی بغرض خوض کرده اند این سخن در سمع
معاندلر آنوک حقنده غرضیله کیرشمشلردر بو سوزی عنادیله دیدیلر

قبول من نیاید مکر آنکه که معاینه کردد حکما کفته اند که
بنم قبولم قولاغنه کلمز مکر اول وقتکه کورمکلک ایلیه حکیملر دیمشلردر

بتندی سبک دست بردن بتیغ به دندان برد پشت دست دریغ
یاوزلغله یینی بکرالی قیلیجه التمک دیشه ایلدر حیف الننک آرقه سنی

شنیدم که سحرکاهی با تنی چند از خاصان ببالین قاضی آمد
ایشتدم که سحر وقتنده بر نچه تنله خاصلردن قاضینک اوزرینه کلدی

شمع را دید استاده و شاهد نشسته و می ریخته و قدح شکسته
چراغی کوردی طورر دخی محبوب اوتورمش سوجی دوکلمش قدح صنمش

و قاضی در خواب مستی بیخبر ملک باهستکی بتلطف اندک
دخی قاضی مستلق اویخوسنده خبری یوق پادشاه آرقنلغله دخی یمشقلغله آزاجق

اندک بیدارش کرد که خیز که آفتاب برآمد قاضی دریافت
آزاجق اویانق ایلدی که اور طور که کونش کلدی قاضی بلدی

که حال چیست کفت که از کدام جانب برآمد کفت از قبل مشرق
که حال نه در دیدی که قنغی جانبدن کلدی دیدی مشرق طرفندن

کفت الحمد لله که در توبه هنوز بازاست بحکم حدیث نبی صلعم
دیدی شکر الله که توبه قپوسی دخی کروده در پیغمبرک حدیثی حکمیله

لا تغلق باب التوبة علی العباد حتی تطلع الشمس من مغربها
بغلانماز توبه قپوسی قوللر اوزره کونش دوغنجه طوغندوغی یردن

استغفرک اللهم اتوب الیک این دو چیز مرا برکناه انکیختند
سندن یرلغنمق دیلرم ایا چلابم سکا دونرم بو ایکی نسنه بنی کناهه قوپاردیلر

[illegible]

گر گرفتارم کنی مستوجبم • ور ببخشی عفو بهتر کانتقام
گر بنی گرفتار ایدرسن لایقم اگر باغشلیاسن عفو یکدر انتقامدن

ملک گفت درین حالت که بر گناه اطلاع یافتی توبه سود ندارد
پادشاه دیدی بو حالده که گناه اوزره طویق بولدک توبه اصغی طوتماز

قال الله تعالی حتی اذا ادرکه الغرق قال آمنت
فلم یک ینفعهم ایمانهم لما راوا باسنا

چه سود از دزدی آنگه توبه کردن • که نتوانی کمند انداخت بر کاخ
نه اصغی اوغورلقدن اول وقت توبه ایلمک که کوچک یتمیه کمند آتماغه کوشکه

بلند از میوه گو کوتاه کن دست • که کوته خود ندارد دست بر شاخ
یمشدن یوجه‌یه دی الوکی قصه ایله که قصاجق خود طوتماز الینی بودان اوزره

ترا با وجود چنین منکری که ظاهر شد سبیل صورت خلاص
سکا بو بیله اپن گناه بولونماغیله که ظاهر اولدی خلاص صورتی یولی

نبندد این بگفت و موکلان عقوبت در وی آویختند گفت
بغلانماز بونی دیدی و دخی اشکنجه موکللری اکا آصلدیلر دیدی

مرا در خدمت سلطان سخنی باقیست ملک گفت چیست
بکا سلطانک خدمتنده بر سوز باقیدر پادشاه دیدی نه در

بآستین ملالی که بر من افشانی • طمع مدار که از دامنت بدارم دست
ملوللق یکنزکه بنم اوزریمه سلکرسن طمع طوتما که انکگدن الوم کیرو طوتام

اگر

اگر خلاص محالست ازین گنه که مراست • بدان کرم که تو داری امیدواری هست
اگر خلاص محالدر بو گنه‌دن که بنمدر اول کرمله که سنده وار در امیدوارلق واردر

ملک گفت این لطیفه بدیع آورد و این نکته غریب گفت لکن
پادشاه دیدی بو لطیفه‌ی عجب کتوردی و دخی بو نکته‌ی غریب سویلدی لیکن

محال عقلست و خلاف شرع که ترا فضل و بلاغت امروز از چنگ
عقله محالدر و دخی شرعه مخالفدر که سنی فضل و دخی بلاغت بوکون

عقوبت من رهاند مصلحت آن بینم که ترا از قلعه بزیر اندازم
بنم اشکنجمدن قورتره مصلحت آنی کورورم که سنی قلعه‌دن اشغه براغم

تا دیگران نصیحت و عبرت گیرند گفت ای خداوند جهان
تا غیریلر نصیحت و دخی عبرت طوتهلر دیدی ای جهان افندیسی

پرورده نعمت توام و این گناه نه تنها من کرده‌ام در جهان
سنوک نعمتکله بسلنمیشیم و دخی بو گناهی بن یالکوز اتمیشم جهانده

دیگری را بینداز تا من عبرت گیرم ملک خندید و بعفو
بر غیریسنی آت تا بن عبرت طوتام پادشاه کولدی و دخی عفوله

از خطای او درگذشت و متعنتان را که اشارت او بکشتن
انوک گناهندن کچدی و دخی عناد ایدیجیلره که انلرک اشارتی

او بود همی آورد گفت هر که او عیب خویش داند
آنی اولدرمکه ایدی دوکل کتوردی دیدی هرکه اول کندو عیبن بیلور

طعنه بر عیب دیگران نزند
غیرلر عیبینه طعن اورماز

جوانی پاکباز و پاکرو بود * که با پاکیزه رویی در گرو بود

بر پاکباز اویناجی پاک یوزلو بر یکیت وار ایدی * که آرو یوزلو لو غیله طوتیه قوکلنشدی

چنین خواندم که در دریای اعظم * بگردابی در افتادند با هم

بو بجیلاین اوقیدم که بیرا اولو دکزده * بر کردابه دوشدیلر بر بر نله

چو ملاح آمدش تا دست گیرد * مبادا کاندر آن حالت بمیرد

چون کمیجی کلدی تا ال طوته * اولمیا که اول حالتده اوله

همی گفت از میان موج و تشویر * مرا بگذار و دست یار من گیر

سویلردی قاینا رطلازک آراسنده * بنی قو یارمک الن طوت

درین گفتن جهان بروی برآشفت * شنیدندش که جان میداد و می‌گفت

بو سوزی سویلرکن جهان آنوکا اوزرنه دلکوردی * آنی ایشتدیلر که جان ویردی و دیردی

حدیث عشق از آن بطال منیوش * که در سختی کند یاری فراموش

عشق سوزنی اول بطالدن ایچمه * که قتیلقده یارن اونودر

چنین کردند یاران زندگانی * ز کار افتاده بشنو تا بدانی

بوبجیلاین ایلدیلر یارلر دیرلوکی * ایشدن دوشمشدن ایشت تا بیلسن

که سعدی راه و رسم عشقبازی * چنان داند که در بغداد تازی

که سعدی عشق اوینمق عادتنی بولور * اویله بیلور که بغداده تازیده

دلارامی که داری دل درو بند * دگر چشم از همه عالم فرو بند

بر دلارام که کوکلکی انکا بغلو طوتاسن * آیرق کوزوکی دوکلی عالمدن آنغه بغلا

اكر

اگر لیلی و مجنون زنده گشتی * حدیث عشق ازین دفتر نبشتی

اگر لیلی دخی مجنون دیری اولایدی * عشق سوزینی بو دفتردن یازیلوردی

باب ششم در ضعف پیری

با طایفهٔ دانشمندان در جامع دمشق بحثی کردم جوانی

دانشمندلر طایفه سیله دمشق جامعنده بر بحث ایلدم بر یکیت

درآمد و گفت درمیان شما هیچ کس باشد که زبان پارسی

کلدی دخی دیدی سیزک آرا کزده هیچ کمسنه اولامی که پارسی دلنی

بداند اشارت بمن کردند گفتمش چه خبر است گفت پیری

بله بکا اشارت ایلدیلر دیدم نه خبردر دیدی بر پیر

صد و پنجاه ساله در حالت نزعست و بزبان عجم چیزی می

یوز اللی یاشنده نزع حالتنده در دخی عجم دیلیله بر نسنه

گوید و مفهوم ما نمی‌گردد اگر بکرم قدم رنجه کنی مزد

سویلر بزم مفهوممز اولماز اگر کرمله قدم رنجه ایدرسن انکلانمش

یابی باشد که وصیتی کند ببالینش رفتم می‌گفت شعر

اجر بولاسن اوله که بر وصیت ایلیه اوزرینه کتدم سویلردی

دمی چند گفتم برآرم بکام * دریغا که بگرفت راه نفس

بر نجه دم سویلدم دماغمه کتوررم * حیفا که نفسن یولی طوتلدی

دریغا که بر خوان الوان عمر ❊ دمی چند خوردیم و گفتند بس

چیفاکه عمرک رنگ رنگ سفره‌لری اوزره بر نیچه دم یدکی یتر دیدیلر

معنی این سخن با شامیان بعربی گفتم تعجب همی کردند از

بو سوزک معنیسنی شاملولره عربجه سویلدم دوکلی تعجب ایلدیلر

عمر دراز و تأسف بر حیات دنیا گفتمش چه گونه در این

آنوک عمری اوزون اولغندن غصه‌سنی دنیا دیرلکی اوزره آکا دیدم نته‌سنی

حالت گفتا چه گویم **تشبیه** ندیده‌ای که چه سختی همی رسد بکسی

بو حالتده دیدی نه دیم گورمدکمی که نه قتیلق ایرشور بر کیسه

که از دهانش بدر می کنند دندانی ❊ قیاس کن که چه حالش بود در آن

که آغزندن بر دیشن طشره چیقارلر قیاس ایله که حالی نه اولا بوس...

که از وجود عزیزش بدر رود جانی ❊ گفتم تصور مرگ از خیال بدر

که عزیز وجودندن جان طشره گیده دیدم اولم تصورن خیالوکدن

کن و وهم را بر طبیعت مستولی مگردان فیلسوفان یونان

ایله دخی قورقویی طبیعتوکه حکم ایدیجی ایلمه یونان فیلسوفلری

گفته اند مزاج اگرچه مستقیم بود اعتماد بقا را نشاید و

دیمشلردر مزاج اگرچه طوغری اولا بقایه طینمق اولماز

مرض گرچه هایل بود دلالت کلی بر هلاک نکند اگر فرمایی

دخی مرض گرچه قورقولو اولور دلالت کلی هلاکه ایلمز اگر بیورورسن

١٢١

طبیبی را بخوانیم تا معالجت کند دیده برکرد و بخندید و گفت

طبیبی اوقیالم تا معالجه ایلیه گوزین دوندردی دخی گولدی دیدی

لطیفه خواجه در بند نقش ایوانست ❊ خانه از پای بست ویرانست

خواجه ایوان نقشی فکرنده اوارقه دن آیاقدن ویراندر

دست بر هم زند طبیب ظریف ❊ چون خرف بیند اوفتاده حریف

الینی بربرینه اورر ظریف طبیب چون طبراق گورر دشمن حریفک جمالنی

چو مخبط شد اعتدال مزاج ❊ نه عزیمت اثر کند نه علاج

چون قرشمش اولور مزاجک آلشمیسی نه عزیمت اثر ایلر نه علاج

حکایت پیری حکایت کرد که دختری خواسته بودم و حجره

بر پیر حکایت ایلدی که بر قیز دیلمش ایدم دخی حجره

بگل آراسته و بخلوت با او نشسته و دیده و دل برو بسته

گل ایله بزمش ایدم دخی خلوتده آنکله اوتورمش ایدم دخی گوزومی گوگلومی آکا بغلامش ایدم

شبها دراز نخفتی و لطیفه و بذلها گفتمی باشد که موانست

اوزون گیجه‌لر اویومازدم دخی لطیفه‌لر دخی مثللر سویلردم اولاکه اوگرنک

پذیرد و وحشت نگیرد از جمله شبی گفتم بخت بلندت

قبول ایده دخی اورکک طوتمیه جمله‌دن برگیجه دیدم یوجه بختک

یار شد و چشم دولت و سعادت بیدار که بصحبت پیری

یار اولدی دخی دولت گوزی دخی سعادت اویانق اولدی که بر پیرک صحبتنه

افتادی پخته پرورده جهان دیده گرم و سرد چشیده
دوشدك بشمش بسلنمش جهان كورمش اسی صووق طتمش
نیك بد آزموده كه حق صحبت داند و شرط مودت بجای
ایو یاوزی صنامش كه صحبت حقنی بیلور دخی دوستلق شرطنی یینه
آرد مشفق و مهربان خوش طبع شیرین زبان شعر
كتورر شفقت ایدیجی سویجی خوش طبیعتلو طتلو دللو

تا توانم دلت بدست آرم ورِ بیازاریم نیازارم
تا كوجم یتدكچه كوكلك اله كتورم وگر بنی انجیدرسن انجیمیام
ور چو طوطی شکر بود خورشت جان شیرین فدای پرورشت
وگر طوطی كبی شكر اوله یمكك طتلو جان سنی بسلمكه فدا اوله

نه گرفتار آمدی بدست جوانی معجب خیره رای سرتیز
گرفتار گلمدك بر یكیت الینه عجب ایدیجی اوكنو فكرلو باشی كسكن
سبك پای كه هر دم هوسی پزد و هر لحظه رایی زند
ایاغی یینی كه هر دم بر هوس بیشورر دخی هر لحظه بر فكر اورر
و هر شب بجایی خسبد و هر روز یاری گیرد
دخی هر گیجه بر یرده اویویه دخی هر گون بر یار طوته
جوانان خردمند خوب رخسار ولیکن در وفا با کس نپایند
عاقل یكیتلر دخی خوب یكاقلو ولیكن وفاده كیمسه ایله طیانمازلر

وفادار

وفاداری مدار از بلبلان چشم كه هر دم بر گل دیگر سرایند
وفا طوتجیلق طوتمه بلبللر كوزلوردن كه هر دم بر غیری كله اوقورلر
اما طایفه پیران بعقل ادب زندگانی کنند نه بمقتضای
اما پیرلر طایفه‌سی عقلله ادبله دیرلك ایلرلر
جهل جوانی بیت ز خود بهتری جوی و فرصت شمار كه با چون خودی گم کنی روزگار
یكیتلك جاهللیكی مقتضاسنجه دكول كندودن یكركی استه فرصت صای كه كندو كبیله روزگاری یوق ایلورسن
چندان بدین نمط بگفتم گمان بردم كه دلش در قید من آمد
بو اسلوبده سویلدم شبهه ایلدم كه كوكلی بنم قیدمه كلدی
و صید من شد ناگاه نفسی سرد از دل پر درد بر آورد و گفت
دخی بنم صیدم اولدی ناگاه بر صووق نفس درد ایله طولو كوكلندن یوقرو كتوردی
چندین سخن كه گفتی در ترازوی عقل من وزن آن یك
بو قدر سوز كه سویلدك بنم عقلم ترازوسنده اول بر سوز آغرلغی
سخن ندارد كه وقتی شنیده ام از قبیله خویش كه گفت
طوتماز كه بر وقت ایشتمش ایدم كندو قبیله‌مدن كه دیدی
زن جوان را تیری در پهلو نشیند به كه پیری شعر عربی
یكیت عورته بر اوق كوكسنه اوترمق یكدر كه بر قوجه‌دن
لما رات بین یدی بعلها اثنا كارخا الصائم تقول هذا معه میت
شول وقتكه كوردی ارنك اوكنده بر نسنه اوروج طوتانك ایكی صارقش ایدر بو اشبو انوكله المشدر
دوداغی كبی

وانما الرقیة للنائم

ترجمه

زن کز بر مرد بی رضا برخیزد • بس فتنه و جنگ از آن سرا برخیزد

عورت که ار اوزره رضاسز اوروطوره • چوق فتنه دخی جنگ اول سرایدن اوروطوره

پیری که ز جای خود نتواند برخاست • الا به عصا کیش عصا برخیزد

پیر یرکه کندو یرندن طورمغه کوجی یتمز • الا عصا ایله قچن آنوک عصاسی اوروطوره

فی الجمله امکان موافقت نبود • بمفارقت انجامید • چون مدت

محصل دوزنلکه امکان اولمادی آیرلماغه دوکندی چون

عدت برآمد • نکاحش بستند • با جوانی تند • ترش روی • تهی دست

عدتنک مدتی کلدی نکاحنی باغلادیلر بر یکیدیله یاوز اکشی یوزلو الی بوش

بدخوی • جور و جفا می دید • و رنج عنا می کشید • و شکر نعمت حق

یرامزخویلو جور جفا گوردی دخی رنج و عنا چکدی حقک نعمتی شکرنی

همی گفت • الحمد لله که از آن عذاب الیم رهیدم • و بدین نعیم

سیلدی شکر الله که اول عذاب الیمدن قورتولدم

مقیم رسیدم ـــ با این همه جور و تندخویی • نازت بکشم که خوب روی

دخی بو دوروجی نعمتره ایرشدم اول دوکلی جوریله یوزخویلولوکوغله نازکنی چکرم که خوب یوزلو

شعر

با تو مرا سوختن اندر عذاب • به که شدن با دگری در بهشت

سنوکله بکا کوینمک عذابده • یکدرکه اولمقدن غیرله اوجمقده

بوی پیاز از دهن خوبروی • نغزتر آید که گل از دست زشت

صوغان قوقوسی خوب یوزلونک آغزندن • یاک دق کلور که کل چیرکین الدن

حکایت

حکایت مهمان پیری شدم • در دیار بکر • مال فراوان

بیر قوجایه قونوق اولدم بکر دیارنده چوق مالی

داشت • و فرزندی خوبروی • شبی حکایت کرد • که مرا در عمر

واردی دخی خوب یوزلو اوغلانجوغی بر کیجه حکایت ایلدی که بنم عمرمده

خویش بجز این فرزند نبوده است • درختی درین وادی

بو اوغلاندن غیری اولمامشدر بیر آغاج بو دره ده

زیارتگاه است • که مردمان بحاجت • خواستن آنجا روند • شبهای

زیارتگاه در که ارلر حاجت دلمکه آنده کیدرلر

دراز در پای آن درخت بحق نالیده ام • تا مرا این فرزند

اوزون کیجه لر اول آغاج آیاغنده حقه انکلمیشم تا بکا بو اوغلانجوغی

بخشیده است • شنیدم که پسر با رفیقان • آهسته می گفت

بغشلامشدر ایشتدم که اوغلان یولداشلارنه آرقوجق سیلدی

چه بودی • من آن درخت • دانستمی کجاست • دعا کردمی

نه اولایدی بن اول آغاجی بلیدم که قنده در دعا ایدیدم

که پدرم بمردی • خواجه شادی کنان • که پسرم عاقلست

که بابام اولیدی خواجه شادلق ایدرک که اوغلوم عاقلدر

موعظه

و پسر طعنه زنان که • پدرم فرتوت

اوغلان طعنه وورجی که بابام بونامشدر

سالها بر تو بگذرد که گذر • نکنی سوی تربت پدرت
ییللر کچر سنوک اوزرکه کچمک ایلمزسن باباک تربه سنه یک

تو بجای پدر چه کردی خیر • تا همان چشم داری از پسرت
سن باباک یرینه نه خیر ایلدک که سن تاهمان کوزوکی الاکوت اوغلوکدن

حکایت روزی بغرور جوانی سخت رانده بودم
بیر گون یکیتلک غرور ایله قتی سورمش ایدم

و شبانگه بپای گریوه سست مانده پیرمردی ضعیف در عقب
آقشم وقتنده بیر یوقوشک آیاغنده کوشک قالمش ایدم بیر قوجه ضعیف ادر

کاروان همی آمد گفت چه خسبی خیز که نه جای خفتن است
کاروان آردنجه کلوردی دیدی نه اویورسن طور که نه اویویاجق یردر

گفتم چون روم که نه پای رفتن است گفت نشنیدی که صاحب
دیدم نته کیدم که کیده جک آیق دکلدر دیدی ایشتمدیکمی صاحب

نظران گفته اند رفتن و نشستن به که دویدن و گسستن
نظرلر دیمشلردر کتمک و اوترمق یکدرکه سگرتمک دخی صنماق

شعر ای که مشتاق منزلی مشتاب • پند من کار بند و صبر آموز
ای که منزله مشتاق سن اوکمه بنم اوکودم ایشلوت صبر اوکرن

اسب تازی دو تگ رود بشتاب • اشتر آهسته می رود شب و روز
تازی آت چاپلار ایو سکلر اولو دوه یاواش کیدر کیجه و کوندز

مناسب

١٣٤

مناسب حکایه جوانی چست خندان و شیرین زبان در حلقهٔ
بیر یکت چست دخی خندان دخی طاتلو دللو

عشرت ما بود که در دلش از هیچ نوعی غم نیامدی
بزم عشرتمز حلقه سنده ایدی که کوکلنه هیچ بیر درلودن غم کلمزدی

و لب از خنده فراهم نه روزگاری بر آمد که اتفاق ملاقات
دخی دوداغی کلمکدن آشفه کلمزدی بیر روزگار بنوک اوزرنه کلدی اتفاق ملاقات

نیفتاد بعد از آن دیدمش زن خواسته و فرزندان خاسته
دوشمدی اندنصکره کوردم عورت دیلمش اوغلانجقلر اوروطورمش

و بیخ نشاطش بریده و گل هوسش پژمرده پرسیدمش
دخی شادلغی کوکی کسلمش دخی هوسی کلی صرواولمش انکا صوردم

که این چه حالتست گفت تا کودکان بیاوردم ترک کودکی
که بو نه حالدر دیدی تا اوغلانجقلر کتوردم اوغلانجقلغی ترک

کردم عربی فات الصبا والشیب غیر لحیتی وکفی بتغیر الزمان نذیرا
ایلدم اوغلانلق فوت اولدی قوجالق بوزدی صقالمی حال بو حال کبی زمان تغیری یتر قورقودوجی

بیت چو پیر شدی ز کودکی دست بدار • بازی و ظرافت بجوانان بگذار
چو پیر اولدک اوغلانلقدن الوکی طوت اوینی دخی ظرافتی یکتلره قو

زرع را چون رسید وقت درو • نخرامد چنانکه سبزهٔ نو
اکن چون بچرو وقتی ایرشدی صالنماز ایلم که یکی چمنجق

دور جوانی بشد از دست من • آه دریغ آن زمن دلفروز

یکتلک دوری اوکدی بنم الیمدن • اه دریغ اول کوکلی یاقجی زمان

قوت سرپنجهٔ شیری برفت • راضیم اکنون به پنیری چو یوز

آرسلانلق پنجه‌سی باشی قوتی کتدی • راضیم شمدی طوقلغه پارس کبی

پیر زنی موی سیه کرده بود • گفتمش ای مامک دیرینه روز

بیر قاری عورت ساچنی قره ایلمش ایدی • آکا دیدم اوزون کونلرک آناجغی

موی بتلبیس سیه کرده گیر • راست نخواهد شدن این پشت کوز

ساچوکی تلبیسله طوت قره ایلدک • طوغرو اولمق استمز بو اکلمش آرقه

حکایت • وقتی بجهل جوانی بانگ بر مادر زدم دل

بیر وقت یکتلک جاهللغیله انام اوزره چغردم کوکلی

آزرده بکنجی بنشست گریان همی گفت مگر خردی فراموش

انجنمش بیر بوجقده اوتوروب اغلار سویلردی مکر کوچوکلکی اونوتدک

کردی که درشتی می کنی • شعر • چه خوش گفت زالی بفرزند خویش

که ایریلک ایلرسن • نه خوش سویلدی زال کندو اوغلنه

چو دیدش پلنگ افکن و پیلتن • گر از عهد خردیت یاد آمدی

چونکه آنی کوردی پلنک براغوجی پیل کودلو • کر کوچکلکک عهدی یاده کلیدی

که بیچاره بودی در آغوش من • نکردی درین روز بر من جفا

بیچاره اولوردک بنم قوجاغمده • ایلمزدک بو کونده بنم اوزرمه جفا

که تو

که تو شیرۀ مردی و من پیره زن • حکایت • توانگری بخیل را پسری

که سن ارکلک ارسن و بن قاری عورت • بیر بخیل توانکرک اوغلی

رنجور شد نیکخواهان گفتندش مصلحت آنست که از

خسته اولدی • ایو صانیجیلر • الکا دیدیلر • مصلحت اولدرکه

بهر وی ختم قرآن کنی یا بذل قربان که حق تعالی شفا

آندن اوترو • قرآن ختم ایده‌سن • یاخود قربان بغشلایاسن که حق تعالی شفا

بخشد لختی باندیشه فرو رفت گفت مصلحت آنست که

باغشلیه • بیر لحظه فکره • آشغه کتدی • دخی دیدی • مصلحت اولدرکه

ختم کنیم صاحب دلی بشنید و گفت ختمش بعلت آن

ختم ایده‌لم • بیر صاحب دل ایشتدی • دخی دیدی • ختم اول علتدن

اختیار آمد که قرآن بر سر زبانست و زر در میان جان

اختیاره کلدی که • قرآن • دل باشنده‌در • دخی آلتون جان اورتاسنده

دریغا گردن طاعت نهادن • گرش همراه بودی دست دادن

حیفا طاعت بیون قومقلق • کر آکا یولداش اولیدی الویرمک

بدیناری چو خر در گل بمانند • ور الحمد خواهی صد بخوانند

بیر ادیه آغری آلتونده بالچقده قالورلر • وکر الحمد دیلرسک صد اوقورلر

حکایت • پیرمردی را گفتند که چرا زن نکنی گفت با پیره

بیر قوجه‌یه دیدیلر که نیچون عورت ایلمزسن • دیدی بایره

زنان الفت نیست او را که جوان باشد با من که پیرم

الفت یوقدر انکا که گنج اوله بنم که پیرم

کنجه دوستی صورت بندد

نه دوستلق صورت بغلیه

زور باید که بانو را • گزری دوستتر که ده من زر

زور گرک آلتون گرکمز کنج عورته • بیر چکمک سوکلورقدر که اون بتمان آلتون

لطیفه شنیده ام که درین روزها کهن پیری • خیال بست بسرانه

اشتمیشم که بو کونلرده بیر اسکی پیر • خیال بغلادی پیرلک باشنده

بخواست دختری خوب روی گوهر نام • چو درج گوهرش از چشم مردمان بنهفت

بیر قز چغز دیلدی خوب یوزلو گوهر آدلو • چون گوهری قوتیسی مردملر گوزندن گزلدی

چنانکه رسم عروسی بود تماشا کرد • ولی بجمله اول عصای شیخ بخفت

شیله که کلن عادتیدر تماشا ایلدی • ولی جملدن اول شیخک عصاسی اویودی

کمان کشید و نزد بر هدف که نتوان دوخت • مگر بسوزن پولاد جامه هنگفت

یای چکدی نشانه ووردی که کوجی یتمز • مکر چلیک اکنه ایله اسکی طون

بدوستان گله آغاز کرد و حجت ساخت • که خانمان من این شوخ چشم پاک برفت

دوستلاره شکایته باشلادی حجت دوزدی • که بنم خانمانی بو اوغلان گوزلو پاک سپوردی

میان شوهر و زن جنگ و فتنه خاست چنانک • که سر بشحنه و قاضی کشید سعدی گفت

عورتله ار آراسنده جنک و فتنه اوره طوردی شیله که • باشی قاضیه دخی یاسجکیه چکدی سعدی دیدی

پس از گناه و شنعت خلاف دخترت نیست • ترا که دست بلرزد گهر چه دانی سفت

بس گناهدن و شنعتدن قیزک مخالفتی یوقدر • سنک که الک دتره گوهری دلمکی نه بیلورسن

باب هفتم در تاثیر ادب

یدنجی باب ادب تاثیری بیاننده در

یکی از وزرا پسری کودن داشت پیش یکی از دانشمندان

وزیرلردن بیرنک بیر کوچک کودن اوغلی وار ایدی دانشمندلردن بیرینک اوکنه

فرستاد که مر این را تربیتی کن مگر که عاقل شود • روزگاری

ویبردی که بونکا تربیت ایله مکر که عاقل اوله • بیر روزگار

تعلیم کردش میسر نشد • پیش پدرش کسی فرستاد که این عاقل

تعلیم ایلدی میسر اولمدی • اتاسنه کمسه‌یی ویبردی که بو عاقل

نمی شود و مرا دیوانه کرد • قطعه • چو بود اصل جوهری قابل

اولمز دخی بنی دیوانه ایلدی • چون بر جوهرک اصلی قابل اولا

تربیت را درو اثر باشد • هیچ صیقل نکو نداند کرد

تربیته آنده اثر اولور • هیچ صیقل اکو ایلمک بلمز

آهنی را که بدگهر باشد • سگ بدریای هفتگانه بشوی

بیر دمورکه بد گهرلو اولا • کوپکی یدی دریالرده یوسک • بشوی

که چو تر شد پلیدتر باشد • خر عیسی گرش بمکه برند • چون بیاید

چو اصلاندی دخی مردار اولور • عیسی اشکن اگر مکه‌یه ایلتسه‌لر ایلدیلر • چون کله

هنوز خر باشد

هنوز اشک اولور

حکایت حکیمی پسرانرا پند همی داد که جانان پدر
بیر حکیم اوغللرینه اوکوت ویردی که اتانک جانلری
هنر آموزید که ملک و دولت دنیا اعتماد را نشاید و جاه
هنر اوکرنوک که ملک دخی دولت دنیانک طینماغه یرامز دخی منصب
از در بدر نرود و سیم و زر در سفر محل خطر است یا دزد
دروازه دن طشره کتمز دخی کومش آلتون سفرده قورقو یریدر یا اوغری
بیکبار ببرد یا خواجه بتفاریق بخورد اما هنر چشمهٔ زاینده
بیرا وغوردن ایلکدر یا خواجه ایو یجه ایریجه ییر اما هنر آرتجی چشمه در
است و دولت پاینده اگر هنرمند از دولت بیفتد غم نباشد
دخی دولت در دورجی اگر هنرمند دولتدن دوشه غم اولماز
که هنر در نفس خود دولتست هر کجا برود قدر حرمت
که هنر کندو نفسنده دولتدر هر قنده کیده قدرینی حرمتنی
بیند و در صدر نشیند و بی هنر لقمه چیند و سختی
کورور دخی صدرده اوتورر دخی هنرسز لقمه درشورر دخی تشلق
بیند سختست پس از جاه تحکم کردن و خو کرده بناز جور مردم بردن
کورور قتیدر منصبدن صکره صبر ایلمک خواد [illegible]
وقتی افتاد فتنه در شام هر کس از گوشهٔ فرا رفتند
بر وقت شامده فتنه دوشدی هر کس بر کوشه دن آشغا کتدیلر
روستا

۱۲۷
روستازادگان دانشمند بوزیری پادشا رفتند
کویلو دوغمش دانشمندلر وزیرلکه پادشاهه کتدیلر
پسران وزیر ناقص عقل بگدایی بروستا رفتند
اکسک عقللو وزیر اوغوللاری کدالغه کویلره کتدیلر
میراث پدر خواهی علم پدر آموز کین مال پدر خرج توان کرد بده روز
اتا میراثنی استرسک اتانک علمنی اوکرن که بو اتانک مالینی اون کونده خرج ایلمک اولور
حکایت یکی از فضلا تعلیم ملک زاده همی کرد و ضرب
فاضللردن بیری بیربکک اوغلنه تعلیم ایدردی
بی محابا زدی و زجر بی قیاس کردی باری پسر از بی طاقتی
دخی حرمتسز دوکردی دخی قیاسسز انجتمک ایلردی بیر کره اوغلان طاقتسزلقدن
شکایت پیش پدر برد و جامه از تن دردمند برداشت
شکایتی اتاسی اوکنه التدی دخی دردمند کودهسندن قفتانی یوقرو طوتدی
پدر را دل بسوخت استادرا بخواند گفت پسران احاد
اتانک کوکلی کویدی استادی اوقیدی دیدی
رعیت را چندین جور و جفا و توبیخ روا نمی داری که
رعیتدن بریسنک اوغوللارینه بو قدر جور جفا دخی دکمک روا طوتمازسن که
فرزند مرا سبب چیست گفت سبب آنکه سخن باندیشه
بنم اوغلومه سبب نه در دیدی اول سبب ایله که سوزی فکرله

می باید گفتن همه خلق را خاصه پادشاهانرا و حرکت پسندیده

سیلمك كرك دوكلی خلقه خصوصا پادشاهلره دخی بكنلمش حركت

همه آفریده را علی العموم و پادشاه را علی الخصوص موجب آنکه

دوكلی یرادلمشه جمله اوزره دخی پادشاهه خصوصیله اول سببدنكه

ادنا و اعلا

هرکه بدست و زبان اشارت رفته باشد هر اینه بافواه گفته

هر نه كه الدن و دلدن اشارت كتمش اوله البته آغزلرده سیلنش

شود و قول و فعل عوام را چندان اعتبار نباشد **نصیحت**

اولور عوامك قولنه و فعلنه اولقدر اعتبار اولماز

اگر صد جرم دارد مرد درویش • رفیقانش یکی از صد ندانند

اگر یوز كناه طوته فقیر آز • یولداشلری یوزدن بیرن بلمزلر

وگر یک ناپسند آید ز سلطان • از اقلیمی باقلیمی رسانند

وگر بیر بكنلمامش كله سلطاندن • بیر اقلیمدن بیر اقلیمه ایرشدررلر

هرکه در خردیش ادب نکنند • در بزرگی فلاح ازو برخاست

هركه كوچكلكنده ادب ایلمیه‌لر • اولولقده ایولك اندن او دوردی

چوب تر را چنانکه خواهی پیچ • نشود خشک جز بآتش راست

یاش آغاجی شیلكه دیلرسن صار • اولماز قورو آغاج آتشدن غیریله طوغرو

پس در تادیب اخلاق خداوندزادگان انبتهم الله نباتا حسنا

پس خداوندزاده‌لرك خلقلاری ادبلنمسنده الله آنلاری بتتورسن كوزلجه بتورمك

اجتهاد

اجتهاد از آن بیشتر باید کرد که در حق عوام زادگان ملک را

جهد ایلمك آندن آرتق ایلمك كرك كه عوام زاده‌لر حقنده پادشاهه

حسن تدبیر فقیه و تقریر جواب موافق رای آمد خلعت و نعمت

فقیهك فكری كوكچكلكی دخی جوابی تقریری فكرینه موافق كلدی خلعت دخی نعمت

بخشیدش و پایه منصبش بلند گردانید **حکایت**

باغشلادی دخی منصبی پایه‌سنی یوجه ایلدی

معلم کتابی را دیدم در دیار مغرب ترش روی تلخ گفتار

بیر كتاب معلمنی كوردم مغرب دیارنده اكشی یوزلو آجی سوزلو

بدخوی مردم آزار گدا طبع ناپرهیزکار که عیش مسلمانانرا

بدخویلو ار انجیدیجی گدا طبیعتلو اللدن قورقمایجی كه مسلمانلرك دیرلكنی

بدیدن او تباه گشتی و خواندن قرآنش دل مردم سیه کردی

آنی كورمكله هلاك اولوردی دخی قرآن اوقمایجی ادملرك كوكلنی قره ایلردی

جمعی پسران پاکیزه و دختران دوشیزه بدست جفای

بیر جمع پاكیزه اوغلانلر دخی قیز اوغلان قیزلار انك جفاسی الننده

او گرفتار نه زهره گفتار و قوتی عارض سیمین یکی را طبانچه

دوتلمش سویلمكه زهره یوق وقت وقت بیرنك سیمین یكاغنه طبانچه

زدی و گاه ساق بلورین دیگری را شکنجه کشیدی القصه

اوروردی وكاه بیرنك بلورین انجوكینه اشكنجه چكردی القصه

شنیدم که از هر طرفی خیانت نفس او معلوم کردند بزدندش
ایشتدم که هرطرفدن انوک نفسی خیانتنی معلوم ایلدیلر انی دوکدیلر

و براندندش و مکتب وی را بمصلحی دادند پارسای سلیم
دخی سوردیلر دخی انوک مکتبنی بیر مصلحی یه ویردیلر بیر پارسا زاهد

دل نیکمرد حلیم که سخن جز بحکم ضرورت نگفتی و موجب
ایو کوکللو حلیم ار که سوز ضرورت حکمندن غیریله سویلمزدی

آزار کس بر زبانش نرفتی کودکان را هیبت استاد نخستین
دخی کیمسه انجتمکه سبب دلی اوزره کتمزدی اوغلانجقلرک اوّلکی استاد هیبتی

از سر برفت که معلم دومین را اخلاق ملکی دیدند
باشلارندن کتدی که ایکنجی معلمک ملکلک خوین کوردیلر

و دیو یک باعتماد حلم او ترک علم کردند و غالب
دخی دیو کبی انوک یاواشلغنه طینوب علم ترک ایلدیلر دخی آرتق

اوقات ببازیچه فراهم نشستند و لوح درست را بر سر
وقتلرده اوینامغه دوکلی بیله اوتوردیلر دخی ساغ لوحلرینی

یکدیگر شکستند
بر برونک باشنه صیدیلر

استاد معلم چو بود بی آزار
استاد معلم چون انجتمکسز اولا

خرسک بازند کودکان در بازار
آیو اوینادرلر اوغلانجقلر بازارده

بعد از آن دو هفته بر آن
اول ایکی هفته دن صکره اول

مسجد

مسجد گذر کردم معلم اولین را دیدم دل خوش کرده
اول مسجددن کچک ایلدم اوّلکی معلمی کوردم کوکلنی خوش ایلمش

بجای خویش آورده انصاف برنجیدم و لاحول گفتم
کندو یرینه کتورمشلر انصاف انجندم دخی لا حول سویلدم

که ابلیس را معلم ملائکه چرا کردند پیرمردی ظریف
که ابلیسی ملکلره معلم نچون ایلدیلر بیر قوجه ظریف ار

جهاندیده بخندید گفت شعر پادشاهی پسر بمکتب داد
جهان کورمش کولدی و دیدی بیر پادشاه اوغلنی مکتبه ویردی

لوح سیمینش بر کنار نهاد
کومشلی لوحی قوجاغنه قودی

بر سر لوح او نبشته بزر
انوک لوحی باشنده یازلمش التونله

جور استاد به که مهر پدر
استادک جوری یکدر اتانک محبتندن

حکایت

پارسازاده‌ای را نعمت
بیر زاهد اوغلنه

بی کران از ترکه عمان بوی رسید فسق و فجور آغاز
نهایتسز نعمت عمولری میراثندن آکا ایرشدی فسق فجور باشلادی

کرد و مبذری پیشه گرفت فی الجمله از سایر معاصی
دخی بوقیری خرج اتمکی صنعت طوتدی محصل کلام سایر معاصیدن

منکری نماند که نکرد و مسکری که نخورد باری بنصیحتش
دخی کناهدن قلمادی که ایلدی دخی بیر سرخوشلق که ایچمدی بر کره نصیحتنه

گفتم ای فرزند دخل آب روانست و عیش آسیاب گردان

دیدم ای اوغول کلور آب روانر دخی دیرلک دونوجی دکرمندر

یعنی خرج فراوان کسی را مسلمست ای پسر که دخلی معین

یعنی چوق خرج کیمسه تسلیم اولمشدر ای اوغول که بیلنمکاوور معین

و بجوری دارد چندانکه تعلق خاطر ادمی زاد بروزیست

دخی اقتش دوه سولقدر که ادمکز خاطرین تعلقی واردر رزقه

شعر

اگر بروزی ده بودی بمقام از ملایکه درگذشتی

اگر رزق ویروجیه اولایدی مقامده ملکلردن کچردی

فراموشت نکرد ایزد در آن حال که بودی نطفه مدفون مدهوش

سنی اونتمدی ایلمیوب الله تعالی اول حالده که بر نطفه ایدک کومولمش …

روانت داد طبع و عقل و ادراک جمال نطق و رای و فکرت و هوش

جان ویردی طبیعت ویردی عقل ادراک ویردی جمال ویردی نطق ویردی فکر ویردی …

ده انگشت مرتب کرد بر کف دو بازوت مرکب کرد بر دوش

اون بارماغوکی ترتیب ایلدی الکده ایکی قولوکی ترکیب ایلدی اوموزلارکه

کنون پنداری ای ناچیز همت که خواهد کردنت روزی فراموش

شمدی صنورسن ای همتی هیچ نسنه دکول که ایلیه استرسنی بر کون اونوتمق

چو دخلت نیست خرج آهسته ترکن که میگویند ملاحان سرودی

چون کلورک یوقدر خرجی یواشراق ایله که دیرلر میلولر بر ایرلاق …

اگر باران بکوهستان نبارد بسالی دجله گردد خشک رودی

اگر یغمور طاغلارده یغمایه بر ییلده دجله بر قورو دره اولیه

عقل و ادب پیش گیر و لهو و لعب بگذار که چون پیر شوی سختی

عقل ادبی اوکوکه طوت … که چون قوجه اولاسن قیتلق

بری و پشیمانی خوری پسر از لذت نای و نوش این سخن

چکرسن دخی پشیمانلق یرسن اوغلان نای لذتندن … بوسوزی

در گوش نیاورد بر قول من اعتراض کرد و گفت راحت عاجل را

قولاغنه کتورمدی بنم سوزمه دل اوزاتمق ایلدی دخی دیدی تیز کلجی راحتی

بتشویش محنت آجل منغص کردن خلاف رای خردمندانست

وعده لو نقمتوک تشویشیله غصلو ایلمک عاقللر فکرینک خلافیدر

خداوندان کام و نیکبختی چرا سختی برند از بیم سختی

دیلک افندیسی دخی ایو بخت افندیسی نیچون قیتلق الالر قیتلق قورقوسندن

برو شادی بکن ای یار دلفروز غم فردا نشاید خوردن امروز

بوری شادیلق ایله ای کوکل یاقجی یار یارنکوک غمنی یرمز یمک بوکون

خاصه مرا که در صدر مروت نشسته ام و عقد فتوت

خصوصا بکاکه مروت صدرنده اوتورمشم دخی فتوت عقدنی

بسته و ذکر انعام در افواه خاص و عام افتاده

بغلامشم دخی ایلولک انکلرک اغزلرنده خاص و عامک دوشمش

هر که علم شد بسخا و کرم • بند نشاید که نهد بر درم

هر کیم نشانه اولدی جومردلغله و کرمیله • آقچه اوزره باغ قومق یره مز

دیدم که نصیحت نشنود و دم گرم من در آهن سرد او

کوردوم که بنم نصیحتمی ایشتمز دخی بنم ایسیجق نفسم آنوک صووق دمورنه

اثر نمی کند • ترک مناصحت کردم و روی از مصاحبت

اثر ایلمز • نصیحت ایلمکی ترک ایلدم • دخی یوزومی آنوک مصاحبتندن

او بگردانیدم • و بکنج سلامت نشستم • و قول حکما را کار بستم

دوندردم • دخی سلامت بوجاغنده اوتوردم • دخی حکیملر قولنه ایش بغلدم

که گفته اند • بلغ ما علیک فان لم یقبلوا ما علیک •

که دیمشلردر • یتشدر شول که سکا لازمدر • گرچه قبول اتمزلرسه دخی • سنوک اوزرکه کناه یوقدر

گرچه دانی که نشنوند بگوی • هرچه دانی از نصیحت و پند

گرچه بیلورسن که ایشتمزلر سویله • هر نه بیلورسک نصیحتدن و پنددن

زود بینی که خیره سر بینی • بدو پای افتاده در بند

تیز گوررسن که اونکو باشلو گوررسن • ایکی ایاغیله دوشمش بوقاغیه

دست بر دست می زند که دریغ • نشنیدم حدیث دانشمند

الینی الله وورر که حیف • ایشتمدم دانشمندک سوزینی

تا پس از مدتی آنچه از نکبت حالش می اندیشیدم بمعاینه

تا بیر مدتدن صکره • اولکه حالی قتیلغندن قورقار دیدم • ظاهر

١٤١

دیدمش که پاره پاره می دوخت و لقمه لقمه می اندوخت •

کوردوم که پاره پاره اوزره دیکردی • دخی لقمه لقمه قزنوردی

دلم بهم بر آمد • مروت ندیدم • در چنان حال ریش درویش

کوکلم الجندی • مروت کورمدم • بو نچیلاین حالده • درویشک یاراسنی

را خراشیدن و نمک پاشیدن • که گفته اند

قاشیمق • دخی طوز صاچمق • که دیمشلردر

حریف سفله در پایان مستی • نیندیشد ز روز تنگدستی •

آلچاق اصللو حریف مستلق صوکنده • قورقماز ال طارلغی کوننده

درخت اندر بهاران بر فشاند • زمستان لاجرم بی برگ ماند •

آغاج بهارلرده سلکنور • قیشن لاجرم یبرقسز قالور

پادشاهی پسر را با ادیب داده • گفت این فرزند •

بیر پادشاه اوغلنی بیر ادیبه ویردی • دیدی بو اوغلان

تست • تربیتش چنان کن • که یکی از فرزندان خود سالها

سنوکدر • ایله تربیت ایله که • کندو اوغلانجقلرکدن بیری • ییللرله

رنج برد • و سعی کرد • بجای نرسید • و فرزندان ادیب

انوکله اوزره زحمت چکدی • دخی سعی ایلدی • بیر یره ایرشمدی • دخی ادیبلو اوغلانجقلر

در فضل بلاغت • منتها شدند • ملک دانشمند را مواخذت

فضلده • بلاغتده • یا اوکوز اولدیلر • پادشاه دانشمندی طوتمق

کرد که شرط وفا بجای نیاوردی گفت ای پادشاه تربیت یکسانست
ایلدی که وفا شرطنی یرینه گتورمدک دیدی ای پادشاه تربیت بیردرلو

ولیکن استعداد مختلف گرچه سیم و زر ز سنگ آید همی
ولیکن یراق اوعاز گرچه گومش دخی آلتون طشدن گلور دوکلی

در همه سنگی نباشد زر و سیم می تابد در همه عالم سهیل
دوکلی طاشده آلتون گومش اولماز یلدیرار دوکلی عالمه سهیل یلدزی

جای انبان می شود جای ادیم **حکایت** پیری را شنیدم که
بیر یر بلغاری اولور بیر یر یوغوزی اولور بیر پیری ایشتدم که

مریدی را می گفت یا بنی انک مسئول یوم القیمة ما ذا
بیر مریده سویلدی یا اوغول سن صوروولورسن قیامت گوننده

اکتسبت ولا یقال لمن انتسبت یعنی ترا پرسند که عملت
نه قزندک سن سکا دینلمز کمک خصیمیسن یعنی سکا صورارلر که عملک

چیست و نگویند پدرت کیست **شعر**
نه در دیمزلر که آتاک کیمدر

جامه کعبه را که می بوسند او نه از کرم پیله نامی شد
کعبه طونن که اوپرلر بیکلوکی آدی گورمندن دگلدر

با عزیزی نشست روزی چند لاجرم همچو او گرامی شد
بیر عزیزله اوتوردی بیرقچ گون لاجرم انکیلایین بیر ایو اولدی

حکایت

مثل در تصانیف حکما آورده اند که کژدم را ولادت
حکیملر تصنیفلرنده گتورمشدر که عقربک طوغمغی

معلوم نیست چنانکه سایر حیوانات را بلکه احشای
معلوم دکولدر شویلکه غیری حیوانلره بلکه

مادر بخورند و شکمش بدرند و راه صحرا بگیرند
آنالرینی باغرسقلرین یرلر دخی قرنین یرتارلار دخی صحرا یولن طوتارلار

باری این نکته پیش بزرگی بگفتم گفت دل من بر
برگره بو نکته‌ی بیر اولو کشی‌یه سویلدم دیدی بنم گوکلم

صدق این سخن گواهی می دهد و جز چنین نتوانند
بو سوزک گرچکلکنه اوزرینه طنقلق ویرر دخی بوندن غیری اولمیلر

بودن در حالت خردی با مادر و پدر چنین معاملت
کوچکلک حالتنده انایه و آتایه بویله معامله

کرده اند لاجرم در بزرگی چنین مقبولند و محبوب **شعر**
ایلمشلردر لاجرم اولولقده بویله مقبوللردر دخی سوکلمشلردر

پسری را پدر وصیت کرد که ای جوان بخت یاد گیر این پند
بیر اوغلانه آتاسی وصیت ایلدی که ای یکت ستاره لو یادکده طوت بو اوکودی

هر که با اهل خود وفا نکند نشود دوست روی دولتمند
هرکم کندو اهلنه وفا ایلمیه بندرماز اولماز سوکلو یوزلو دخی دولتلو

فقیر درویشی حامله بود مدت حمل بسر آورده
بر درویشک فقیر بسی حامله ایدی حمل مدتینی بشه کتورمش

درویش همه عمر فرزندش نیامده بود گفت اگر خدای
درویشه دوکلی عمرنده اوغلان کتورمش ایدی دیدی اکر خدا

عز و جل مرا پسری دهد جز این خرقه که پوشیده ام هر چه
عز و جل بکا بر اوغول ویره بو خرقه دن غیریه که کیمشم مرنه کم

ملک منست ایثار درویشان کنم اتفاقا پسر آورد شادمانی
بنم ملکمدر درویشلره بخشش ایلیم اتفاق اوغول کتوردی دخی شادمانلق

کرد و سفرهٔ یاران بموجب شرط نهاد پس از چند سال که
ایلدی دخی یارانک سفره سنی شرط سببیله قودی برنچه یلدن صکره که

از سفر شام باز آمدم بمحلهٔ آن دوست بر گذشتم و
شام سفرندن کرو کلدم اول دوستک محله سندن کچدم

از چگونگی حالش پرسیدم گفتند در زندانست گفتم
دخی حالی نیجه لکندن صوردم دیدیلر زندان ایچنده در دیدم

سبب چیست گفتند پسرش خمر خورده است و عربده
سبب نه در دیدیلر اوغلی سوجی ایچمشدر و غوغه

کرده و خون کسی ریخته و از شهر بگریخته پدر را
ایلمش دخی کمسنک قانن دوکمشدر دخی شهردن قچمشدر آته سنی

در

در علت آن سلسله در دست و بند گرانی بر پای گفتم
آنوک علتیله النده زنجیر دخی اغر بند آیاغی اوزره دیدم

این بلا از خدا بحاجت خواسته است
بو بلایی خدادن حاجت دیلمکیله بولمشدر

زنان باردار ای مرد هشیار ❊ اگر وقت ولادت مار زایند
یوک کتورو جی عورتلر ای آیق ار اکر طوغورمق وقتنده یلان طغوره لر

از آن بهتر بنزدیک خردمند ❊ که فرزندان ناهموار زایند
آندن یکرکدر عاقللر یننده که لایق دکول اوغلان طغورمقدن

طفل بودم که بزرگی را پرسیدم که از بلوغ
اوغلانجق ایدم که برالوکه صوردم بالغ اولمقدن

گفت در کتاب مسطور است که سه نشان دارد یکی پانزده
دیدی کتابده یازلمشدر که اوچ نشان طوتار بیریسی اون بش

سالگی و دیگر احتلام و دیگر بر آمدن موی تنش اما
یللق بیری دخی دوشلنمق بیری دخی کوده سنده قیل کلمک اما

حقیقت یک نشان دارد آنکه در بند رضای حق تعالی
حقیقتده بر نشانی واردر اولکه الله تعالینک رضاسی فکرنده

بیش از آن باشد که در بند حظ نفس خویش و هر آنکه
آندن اوکدن اولا که کندو نفسی حظی فکرنده و هر اولکه

در این صفت موجود نیست بنزدیک محققان بالغ نشمارند
آنده دخی بو صفت بولنمور دکولدر محققلر قتنده بالغ صیمازلر

بصورت آدمی شد قطرهٔ آب ؞ که چل روزش قرار اندر شکم ماند
صورتنه آدم اولدی بر طمله صو ؞ که قرق کون قرننده قرار ایدب قلدی

وگر چل ساله را عقل و ادب نیست ؞ بتحقیقش نشاید آدمی خواند
وکر قرق یاشنده عقل و ادب یوغیسه ؞ کرچکلکله یرامز آدمی اوقمق

جوانمردی و لطفست آدمیت ؞ همین نقش هیولایی مپندار
جوانمردلق دخی لطفدر آدملق ؞ همین صورت نقشنی نه صنمه

هنر باید که صورت می توان کرد ؞ بایوانها در از شنگرف و زنگار
هنر کرکدر که صورت ایلمک اولا ؞ یوجه چرداقلرده قیوزنجفر و دن نقشلو

چو انسان را نباشد فضل و احسان ؞ چه فرق از آدمی تا نقش دیوار
چون آدموك فضل و احسانی اولمیه ؞ نه فرق آدملقدن یه دیوار نقشندن

بدست آوردن دنیا هنر نیست ؞ یکی را گر توانی دل بدست آر
دنیا اله کتورمك هنر دکولدر ؞ بر ینك اکر کوجوك یترسه کوکلنی اله کتور

سالی نزاعی در میان پیادگان حجاج افتاده بود
بر ییل نزاع حاجیلر پیادهلری اراسنده دوشمش ایدی

و داعی در آن سفر هم پیاده بود انصاف در سر و روی همدیگر
دخی داعی اول سفرده هم پیاده ایدم انصاف که بربرومزك باشنه و یوزنه

افتادیم

افتادیم و داد فسوق در دادیم و در جدال بکشادیم کجاوه نشینی را
دوشدك دخی فاسقلق دادینی ویردك دخی چکشمك قپوسنی آچدق بر محفهده اوتوروجی

شنیدم با عدیل خویش همی گفت یا للعجب پیادهٔ عاج
ایشتدم کندو اناندوغنه سویلر عجب اشی شطرنجك پیادهسی

چون عرصهٔ شطرنج بسر می برند فرزین می شوند یعنی
چون شطرنجك میدانن باشه ایلتسه فرزین اولور یعنی

به از آن می گردد که بود و پیادگان حجاج بادیه بسر بردند
آندن یکرا اولور که ایدی دخی حاجیلر پیادهلری بادیهیی باشه التدیلر

و بتر شدند ؞ از من بگو حاجی مردم گزای را
دخی یرامز اولدیلر ؞ اندن بندن سویله ادم انجیدیجی حاجیه

کو پوستین خلایق بآزار میدرد ؞ حاجی تو نیستی شتر است از برای آنک
که خلایق کورکن انجتمکله ییرتار ؞ حاجی سن دکولسن دوهدر آندن اوترو

بیچاره خار میخورد و بار میبرد ؞ هندوی نفط اندازی
بیچاره دیکن یر دخی یوك چکر ؞ بر هندو طوب آتیجیلك

همی آموخت حکیمی گفت ترا که خانه نیینست بازی نه اینست
اوکرنور ایدی بر حکیم دیدی سنوك که اوك بودر اویونوك آنکلا دکلدر

تا ندانی که سخن عین صوابست مگوی ؞ وانچه دانی که نکو نیست جوابش مگوی
تا کر بلمیاسن سوز عین صوابدر سویلمه ؞ واول که بیلورسن کرا یو دکلدر جوابن دیمه

مردی را چشم درد خواست پیش بیطاری
بیر آدمک گوز آغریسی اولدی بیر نعلبنده واردی

رفت که مرا دوا کن بیطار از آنچه در چشم بهائم کشیدی
که بکا علاج ایله نعلبند آندنکه حیوانلر گوزنه چکردی

در چشم او کشید کور شد حکومت بداوری بردند قاضی
آنوک گوزنه چکدی کور اولدی حکومتی قاضیه الدیلر

گفت برو هیچ تاوان نیست اگر این خر نبودی پیش بیطار نرفتی
دیدی آنوک اوزرینه هیچ اوده‌ک یوقدر اگر بو اشک اولماسیدی نعلبنده وارمزدی

مقصود ازین سخن آنست که تا بدانی هر که ناآزموده را کار
مقصود بو سوزدن اولدرکه تا بله‌سن هرکه بیر صنانمامیشه

بزرگ فرماید ندامت برد و نزد خردمندان بخفت رای
اولو ایش بیوره پشیمانلق چکر دخی عاقللر یاننده فکر یینگی لکنه

منسوب گردد　　ندهد هوشمند روشن رای
بگزه دلمشی ایلر　　روشن فکرلو عاقل ویرمز

بفرومایه کارهای خطیر　　بوریا باف اگرچه بافنده است
آلچق اصللویه قورقولو ایشلری　　حاصر طوقیجی گرچه طوقیجیدر

نبرندش بکارگاه حریر　　یکی را از بزرگان ائمه
اکا التزلر ایشه ابریشم صانعتک　　اولو امام لوردن بیر نکا

پسری

پسری وفات یافت پرسیدندش که بر صندوق گورش چه نویسیم
بیر اوغلی وفات بولدی اکا صوردیلر که مقبر صندوقنه نه یازالم

گفت آیات کتاب مجید را عزت شرف بیش از آنست که روا باشد
دیدی کتاب مجید آیاتنک عزتی دخی شرفی آندن ارتقدر که روا اولا

بر چنین جایها نوشتن که بروزگار سوده گردد و خلایق برو
بو بیکلاین یرلرده یزمق که روزکار ایله قره ایله دخی خلایق آنوک اوزرندن

گذرند و سگان بر آن شاشند اگر بضرورتی چیزی نویسید
بچرلر دخی کلبلر آنوک اوزرنه ایشرلر اگر ضرورتله بیر نسنه یازه‌سز

این بیت کفایت است　　وه که هرگه که سبزه در بستان
بو بیت کفایت ایدر　　وه که هرکه که سبزه بوستانده

بدمیدی چه خوش شدی دل من　　بگذر ای دوست تا بوقت بهار
بتایدی نه خوش اولایدی بنم کوکلم　　کچ ای دوست تا بهار وقتنده

سبزه بینی دمیده بر گل من　　پارسایی برنکی از خداوندان
چمن بتمش گوره‌سن بنم گوکلم اوزره　　بیر زاهد بیر بنکه اوزرندن

نعمت گذر کرد بنده را دید دست و پای استوار بسته عقوبت
نعمت افندیلرندن بکرایلدی بیر قولی کوردی الی وایاقی برک بغلانمش عقوبت

می‌کرد گفت ای پسر همچو تو مخلوق را خدای عزوجل اسیر
ایلر دیدی ای اوغول سنک کبی بیر مخلوقی خدای عز وجل

حکم تو کرده است و ترا بر وی فضیلت نهاده شکر باری تعالی

سنوک حکمکه اسیر ایلمش دخی سکا آنوک اوزرنه فضیلت قومش الله تعالی یه شکر

بجای آور و چندین جور و جفا بر بنده روا مدار که فردا روز

یرنه کتور دخی بو قدر جور و جفایی قول اوزره روا طوتمه که یارن

قیامت از تو به باشد و شرمساری بری

قیامت کوننده سندن یک اولور دخی اوتانلق چکرسن

بر بنده مگیر خشم بسیار ٭ جورش مکن و دلش میازار

قول اوزره چوق قیشم دوتما آنی خور ایله دخی کوکلن انجتمه

او را تو بده درم خریدی ٭ آخر نه بقدرت آفریدی

آنی سن اون آقچه صتون آلدک آخر قدرتله یارتادک

این حکم غرور و خشم تا چند ٭ هست از تو بزرگتر خداوند

بو غرور حکمی دخی قیشم نیجه دکز سندن اولو افندی واردر

ای خواجه ارسلان و آغوش ٭ فرمانده خود مکن فراموش

ای ارسلان قوجی خواجه کندو بیوردیجیکی اونوتمق ایله

حکایت در خبر است از خواجه عالم علیه السلام

خبرده کلشدر عالم خواجه سندن

گفت بزرگتر حسرت در روز قیامت آن بود که یکی بنده صالح

دیدی اولورق حسرت قیامت کوننده اول اولا که بیر صالح قولی

به بهشت برند و خواجه فاسق را بدوزخ

اجنته الته لر دخی فاسق افندیسی جهنمه

بر غلامی که طوع خدمت تست ٭ خشم بی حد مران و طیره مگیر

بیر اوغلان اوزره که سنوک خدمتک اختیارنده در چوق خشم سورمه دخی قاقمق طوتمه

که فضیحت بود بروز شمار ٭ بنده آزاد و خواجه در زنجیر

کم رسوایلق اولور حساب کوننده قول آزاد اولوب افندیسی زنجیرده اولمق

سالی از بلخ تا همدانم سفر بود و راه از حرامیان

بیر ییل بلخ شهرندن همدانه سفر اولدی دخی یول حرامیلردن

بر خطر جوانی بدرقه همراه من شد سپر باز چرخ

قورقولو بیر یکت غهدرقه بنم یولداشم اولدی قلقان اوینادیجی

انداز سلاح شور بیش زور که بده مرد توانا کمان او را

آتجی یراق اوینادیجی ایلرو کیدیجی که اون قوتلو ار آنوک یاین

زه کردندی و زور آوران روی زمین پشت او را بزمین

کرشی ایدردی دخی یر یوزینک زور کتوریجیلری آنوک آرقه سن یره

نیاوردندی اما متنعم بود و سایه پرورده نه جهان دیده

کتورمزلردی اما نعمتلنمش ایدی دخی کوکلکده بسلنمش جهان کورمش

و سفر کرده رعد کوس دلاوران بگوشش نرسیده و برق

دخی سفر ایلمش دکول بهادرلرک کوس یلدرمی قولاغنه ایرشمش

شمشیر سواران ندیده • نیفتاده در دست دشمن اسیر

دخی آتلولرک قیلیجی شمشیرینی کورمامش • دشمن الینه طوتسا قلمغه دوشمامش

بگردش نباریده باران تیر • اتفاقاً من و این جوان هر دو

چوره‌سنه اوق یغموری یغمامش • اتفاقا • بن دخی اول یکت ایکیمز بله

در پی یکدیگر دوان هر آن دیوار قدیمی که پیش آمدی

بربرنک آردنجه سکردر • هر اول اسکی دیوار که • اوکنه کلوردی

بقوت بازو بیفکندی و هر درخت عظیم که دیدی

قول قوتیله • براغوردی • دخی هر اول آغاج که • کوروردی

بزور سرپنجه بکندی و تفاخرکنان همی گفتی ما

بیجه باشی قوتیله • قپرردی • دخی فخر ایدرک • سویلردی • بز

درین حالت بودیم که دو هندو از پس سنگی سر برآوردند

بو حالده • ایدک • که • ایکی هندو • بیر طاشک آردندن • باش یوقاری کوتوردیلر

و قصد قتال من کردند بدست یکی چوبی و بدست آن دگر

دخی بنم ایله قصد ایلدیلر • بیرینک النده • بیر آغاج • اول بیرینک النده

کلوخ کوبی جوان را گفتم چه پایی • بیار آنچه داری ز مردی و زور

بیر ال طاشی • یکیده • دیدم • نه طورورسن • کتور اول نسنه‌یی که سنده واردر ارلکدن و توانلقدن

که دشمن بپای خود آمد بگور • تیر و کمان دیدم از دست

که دشمن کندو آیاغیله مزارینه کلدی • اوق و یایی کوردم • الندن

جوان

جوان افتاده و لرزه بر استخوان آمده

یکیدک دوشمش • دخی تترمک کمیکنه کلمش

نه هر که موی شکافد بتیر جوشن خای • بروز حمله جنگ آوران بدارد پای

دکلدر هر که قیل یاره جوشنی چینیجی اوقیله • جنک کتوریجیلر حمله کوننده • آیاق طوته

چاره جز این ندیدم که رخت جامه و سلاح رها کردیم و جان

بونلردن غیری چاره کورمدک که رخت‌ی • دخی قفتانی • دخی یراغی • صلویردق • دخی جانی

بسلامت بردیم بیت بکارهای گران مرد کاردیده فرست • که شیر شرزه در آرد

سلامتله التدک • آغر ایشلره • ایش کورمش اری ویر • که ... ارسلانی طوتار

جوان اگرچه قوی یال و پیلتن باشد • بجنگ دشمنش از هول بگسلد پیوند

یکیت اکرچه • قوتلو قوللو دخی فیل تنلو اوله • دشمنله جنکده • قورقودن پیوندی اوزر

نبرد پیش مصاف آزموده معلوم است • چنانکه مسئله شرع پیش دانشمند

صفلری صنامش اوکنده جنک معلومدر • شیله که شرع مسئله‌سی دانشمند اوکنده

توانگرزاده را دیدم بر سر گور پدر نشسته و با

بر توانکرزاده‌یی کوردم • باباسی مقبره‌سی باشنده اوتورمش

درویش بچه مناظره پیوسته که صندوق تربت من سنگین است

دخی بر درویش اوغلیله • بحثه اولاشمش • که بنم بابام تربه‌سی صندوغی طاشدر

و کتابت رنگین و فرش رخام انداخته و خشت پیروزه درو

دخی یازیسی رنکلو بازیلدر • دخی مرمر دوشمش • آتلمش • دخی کرپیچی • فیروزه آنوک ایچنده

بکار برده وگور بذرت بچه ماند خشتی دو فرا هم آورده

ایشه التمش سنوك آتاك مقبره سی نه بكزر ایکی کرپیچ بربره کتورلش

وشتی خاک بروپاشیده درویش پسر گفت تا بذرت از

دخی بیر آووج طپراق اوزرینه صاچمش درویش اوغلی ددی تا سنوك آتاك

زیر آن سنگهای گران می جنبد پدر من به بهشت رسیده باشد

اول آغر طاشلرك آلتندن دپرنور بنم آتام اوجماغه ایرشمش اولور

خرکه کمتر نهند بروی بار ۞ بره آسوده تر کند رفتار

اشککه اکسك قویارلر یوکی آنوك اوزرینه یولده دکلنمه رك ایلر کتمکی

در خبر است موت الفقراء راحة از بهر آنکه چیزی ندارد

خبرده کلمشدر فقرانوك اولمی راحتدر آندن اوترو که نسنه طوتماز

که بحسرت بگذارد ۞ مرد درویش که بار ستم فاقه کشید

که حسرتله قویه فقیر ارکه فقیرلق کوجنك یوکنی چکه

بدر مرگ همانا که سبکبار آید ۞ وانکه در نعمت و آسایش و آسانی زیست

اولمك قپوسنه طشره یکز یکی بیک ... اولکه نعمتده دخی دکلنمکده دخی آسانلقده دیرلدی

مردنش زین همه شک نیست که دشوار آید ۞ بهمه حال اسیری که ز بندی برهد

اولمی بو دوکلیدن شك یوقدر که قتی کلور دوکل حالده بیر اسیر که بنددن قورتوله

بهتر از حال امیری که گرفتار آید ۞ بزرگی را پرسیدم

بیر بك حالندن یکدر که کرفتار کله بیر اولویه صوردم

در معنی این حدیث که اعداء عدوك نفسك التی بین

بو حدیثك معنیسنده که دشمانلرك دشمانی اول نفسکدر که

جنبیك گفت بحکم آنکه هر آن دشمنی که باوی احسان کنی

ایکی یانلرك آراسنده در دیدی اول حکمیله که هر اول دشمن که اکا احسان ایده سن

دوست گردد مگر نفس که چندانکه مدارا بیش کنی مخالفت

دوست ایلر مگر که نفس شول قدر که مدارایی اوکوش طوتاسن اوکا مخالفت

زیاده کند ۞ فرشته خوی شود آدمی بکم خوردن ۞ وگر خورد چو بهایم

زیاده ایلر فرشته خوی اولور آدم آز یمکیله وکر حیوانلر کبی ...

جدال سعدی با مدعی در بیان توانگری و درویشی

سعدینك چکشمه سی بیر مدعی ایله توانکرلرده و درویشلر آراسنده

یکی در صورت درویشان نه بر صفت ایشان در محفلی

بیر کیسی درویشلر صورتنده آنلارك صفتنده دکول بیر دیرنکده

دیدم نشسته و شنعتی در پیوسته و دفتر شکایت باز

کوردم اوتورمش اولاشمش دخی شنعته دخی شکایت دفترن یکرو

کرده و ذم توانگران آغاز کرده سخن بدینجا رسانیده بود

ایلمش دخی کوچلولری ذم آنکه بشلامش سوزی بو یره ایرشدرمش ایدی

که درویش را دست قدرت بسته است و توانگران را پای ارادت

که درویشلك قدرت الی بغلودر دخی کوچلولرك محبتی آیاغی

کرمانرا بدست اندر درم نیست • خداوندان نعمت را کرم نیست
کریملرک الارنده آقچه یوق نعمت افندیلرینک کرمی یوق

مرا که پرورده نعمت بزرگانم این سخن سخت آمد گفتم
بکا که اولولر نعمتنک بسلنمشیم بو سوز قتیغ کلدی دیدم

ای یار توانگران دخل مسکینانند و ذخیره گوشه نشینان
ای یار توانکرلر مسکینلرک ذخیره سیدر دخی کوشه نشینلرک کلوریدر

و مقصد زایران و کهف مسافران و متحمل بار گران بهر
دخی زیارت ایدنلرک قصد اولنان دخی مسافرلرک صغنا جغیدر دخی اغیر یوکه صبر ایدیجیلردر

راحت دیگران • دست تناول بر طعام آنگه برند که متعلقان
غیریلرک راحتندن اوترو ازقلانوق الینی طعامه اول وقت اوزادرلر که متعلقلر

و زیردستان بخورند • و فضله مکارم ایشان بارامل و پیران
دخی الی آلتندهکیلر ییهلر دخی آنلارک ایلکلری فضله سی طول عورتلره دخی پیرلره

و اقارب و جیران رسیده • توانگرانرا وقفست و نذر و مهمانی
دخی خصملره دخی قونشیلره ارشمش توانکرلرک وقف دخی نذر دخی قوناقلق

زکاة و فطره و اعتاق و هدی و قربانی • تو کی بدولت ایشان رسی که نیست
زکاة دخی فطره دخی قول ازاد اتمک دخی قربان سن قچن انلارک دولتنه ایرشورسن که یوقدر

بجز دو رکعت آنهم بصد پریشانی • اگر قدرت جودست و اگر
ایکی رکعتدن غیری اول دخی یوز پریشانلغیله اگر جومردلک قدرتیدر واگر

قوت سجودست • توانگرانرا به میسر شود که مال مزکی دارند
سجده قوتی توانکرلره یک میسر اولور که زکوة ویره جک مال طوتارلر

و جامه پاک و عرض مصون و دل فارغ • و قوت طاعت
دخی پاک طونلار دخی مرادلری اوده نمش دخی کوکللری فارغ دخی طاعت قوتی

در لقمه لطیف است • و صحت عبادت در کسوت نظیف
لطیف لقمه ده در دخی عبادت صحیحلغی آری کیسوده

معلوم است که از معده خالی چه قوت آید و از دست تهی
بللودر که بوش معده دن نه قوت کلە دخی بوش الدن

چه مروت و از پای بسته چه سیر آید و از دست شکم تهی
نه مروت کلە دخی باغلو آیاقدن نه سیر کلە دخی بوش الدن وقرندن

چه خیر است • شب پراکنده خسبد آنکه بدید
نه خیردر کیجه پراکنده اویور اولکه کوردی

نبود وجه بامدادانش • مور گرد آورد بتابستان
صباحکی وجهی اولمایه نفقه قرنجه جمع ایلر یایده

تا فراغت بود زمستانش • فراغت با فاقه نپیوندد
تا فراغتی اوله قیشده فارغلق فقیرلکله قوشماز

و جمعیت خاطر در تنگدستی صورت نبندد • یکی تحریمه
دخی خاطر جمع اولمق ال طارلغنده صورت بغلامز بیری باغلو

ور یکی منتظر غشا نشسته • هرگز این بان کی ماند •
بیری دخی کیجه یکنه منتظر اوتورمش هرگز بوانکا نچون بکزیه

خداوند مکنت بحق مشتغل • پراکنده روزی پراکنده دل
قولایلق افندیسی حقه مشغول اولور رزقی پراکنده نکنکوکلی دخی پراکنده

پس عبادت ایشان بقبول نزدیکتراست • که جمعیت خاطر
پس بونلارک عبادتی قبولنه یقترقدر که خاطر جمعیتن

دارند نه پراکنده و پریشان • اسباب معیشت ساخته
طوتارلار پراکنده کوکللو دخی پریشان دکل دیریلک اسبابن دوزمشلر

و باورد عبادت پرداخته • عرب گوید اعوذ بالله
دخی عبادتلرن وردلرله تمام امتش عرب سویلر الله صغنورم

من الفقر المکب و مجاورة الذي لا احب • و در خبر است
یوز قرارتجی فقیرلقدن دخی شول قونشولقدن که سومکز دخی خبرده کلشدر

الفقر سواد الوجه في الدارین • گفتا نشنیده که پیغمبر علیه
فقیرلق یوز قراسیدر ایکی جهانده ددی ایشتمدکمی که پیغمبر عم

السلام گفت الفقر فخري • گفتم خاموش که اشارت خواجه
ددی فقر بنم فخرمدر دیدم طنمه کیم علم خواجه سننک اشا

عالم بفقر طایفه ایست که مردان میدان رضااند و تسلیم
بیر طایفه نک فقرینه در که رضا میداننک ارلریدر

تیر

۱۵۰

تیر قضا اند ایشانک • خرقه ابرار پوشند و لقمه ادرار •
دخی قضا اوقنه تسلیم آنلار دکوکلی ایولر خرقه سن گیرلر دخی یره مزلر لقمه سن

فروشند
صتارلار

ای طبل بلند بانگ در باطن هیچ •
ای یوجه آوازلو طبل ایچنده هیچ نسنه

بی توشه چه تدبیر کنی وقت بسیج • روی طمع از خلق بپیچ ار مردی •
آزوقسز نه تدبیر ایدرسن یراق وقتنده طمع یوزنی خلقدن دوندر اگر ار ایسک

تسبیح هزار دانه در دست مپیچ • درویش بی معرفت نیارامد •
بیک دانه لو تسبیحی الکده دوندرمه معرفتسز درویش دکلنمز

تا گرفتارین فقر نشد بکفر نینجامد • که کاد الفقر ان یکون کفرا
تا فقیرلغی کلتسا قلقی کفرله دوکنیه فقیرلغنک مکرید کفر اولقدر

و نتوان جز بوجود نعمت برهنه را پوشانیدن یا در
دخی یره مز نعمت بولونمقدن غیریله یلانجلاقی کیورمک یا

استخلاص محبوسی کوشیدن ابنای جنس ما را بمرتبه
بیر حبس اولونمشی خلاص اتمکه دورشمک بیزم جنسومز اوغوللارنه

ایشان که رسانند و ید علیا به ید سفلی کی مانند •
آنلارک مرتبه سنه کم ایرشدوره دخی یوجه ال الچق اله نچون بکزیه

نه بینی که حق جل و علا در محکم تنزیل از نعیم •
کورمزمسن که حق جل و علا قرآننده دنیا نعمتلرندن

اهل بهشت خبر می دهد قوله تعالی اولئک
اوچماق اهلیندن خبر ویرور الله تعالی بیوردی آنلار و کیمسه

لهم رزق معلوم تا بدانی که مشغول کفاف
آنلار و کیمسه بیلنمش رزق واردر تا بیله سن که کفافه مشغول

از دولت عفاف محرومست و ملک فراغت زیر نگین
عفاف دولتیندن محرومدر دخی فراغت ملکی

رزق معلوم تشنگانرا نماید اندر خواب
رزقی بلنمش صوسوزلاره کوزوکور دوشده

همه عالم بچشم چشمهٔ آب هر جا که تلخی چشیده
دوکلی عالم کوزه صوچشمه لری هر یرده که تلخلق طتمش

بینی خود را بشره در کارهای بزرگ اندازد و از توابع
کوره سن کندوکی طمعیله اولو ایشلره آثار دخی آکا تابع

آن نپرهیزد و از عقوبت نهراسد و حرام از حلال
اونلاری صقنمز دخی عقوبتدن قورقمز دخی حرامی حلالدن

نشناسد سگی را گر کلوخی بر سر آید ز شادی بر جهد
آکلامز بیر کلبه کر بیر طاش کله باشنه شاد اولمقدن

وگر نعشی دو کس بر دوش دارند لئیم الطبع پندارد که خوانست
وکر بیر صاپی ایکی کسه اوموزنده طوتالر آلچق طبیعتلو صنورکه سفره در

اما صاحب دنیا بعین رضا ملحوظست و بحلال از حرام
اما دنیا ایتی رضا گوزیله بقلمشدر دخی حلال الله حرامدن

محفوظ من همانا که تقریر این سخن نکردم و برهان بیان
صقلانمشدر بن هماکه بو سوزی تقریر ایلمدم دخی حجت وضحی بیان

نیاوردم انصاف از توقع دارم هرگز دیدی دست
کتورمدم انصاف کوزطوتمقدن طوتارم هرکز کوردکمی الی

بر کتف بسته یا بی نوایی در زندان نشسته یا پردهٔ
یغرنده بغلانمش یا خوذ بیر بی نوایی زندانده اوتورمش

معصومی دریده یا کفی از معصم بریده الا بعلت درویشی
یا بیر معصومک پرده سی یرتلمش یا بیر آل بیلکدن کسلمش الا درویشلق علتیله

شیر مردانرا بحکم ضرورت در نقبها گرفته اند و کعبهای
آرسلان ارلری ضرورت حکمیله اولرده طوتمشلردر دخی انلارک طوپوقلارن

ایشان سفته و محتملست که درویشرا نفس اماره
دلمشلر دخی احتمال واردر که درویشک نفس اماره سی

مطالبت کند چون قوت احصانش ندارد بعصیان
مطالبه ایلر چون احصانی قوتی یوق گناهه طوتید

مبتلا گردد بطن و فرج توامانند یعنی دو فرزند
مبتلا ایلر قرن دخی فرج ایکیزلردر یعنی ایکی اوغلاندر

ما دام که این نرجاست آن دکر بر پایست
نته که بو یرده در اول برده دخی آیقده در

شنیدم جوانی را با حداثت خبثی بگرفتند با آنک شرمساری
ایشتدم بیر یکیدی بیر خبث بلر تمکله طوتدیلر آنکله کی اوتنقلق

برد سزای سنگساری بود گفت ای مسلمانان زن ندارم که
آلتدی طشلامغه لایق ایدی ودی ای مسلمانلر آلتونم یوقدر کی

زن کنم و قوت ندارم که صبر کنم چه کنم لا رهبانیة فی
عورت ایلیم دخی قوتم یوقدر که صبر ایلیم نه ایلیم رهبانلق یوق

الاسلام و در جمله موجب سکون خاطر و جمعیت درون
اسلامده دخی جمله خاطر ساکن اولمق سببلرندن دخی ایچرونک جمعیتی

خداوندان نعمت راست یکی آنکه هر شب صنمی در برگیرد
نعمت افندیلرینک در بیری اولکه هر گیجه بیر صنمی قوجاغنه طوتار

و هر روز جوانی از سر گیرد صبح تابان را دست از صباحت
دخی هر گون یکیتلکی باشدن طوتار یلدرایجی صباحک الی آنوک کوکلک

او بر دل و سرو خرامان را پای خجالت از و در گل
کوکلده دخی سرو خرامانک اوتنج آیاغی آندن بالچقده

بخوان عزیزان فرو برده چنگ سر انگشتها کرده عناب رنگ
عزیزلر قانه آتشغه الترش آلنی بارمغی باشلری عناب رنگ ایلمش

محالست که با وجود حسن طلعت او گرد مناهی گردد یا قصد
محالدر که انوک طلعتی کوزللکی یولو نغله گناهه طولاشمق ایلیه

تباهی کند من کان بین یدیه ما یشتهی رطب فهل یغنیه عن جم العناقید
یرملاک قصد ایلیه بیر کمسنه که اولسه اوکنده اوزنکه یاش خرما تحقیق آیدیغنی ایلر صلقملر طاتلو آتقدن

دلی که حور بهشتی ربود یغما کرد کی التفات کند بر بتان یغمایی
بیر کوکل که اچتی حور بهشتی قپدی و یغما ایلدی قچن نظر ایلیه یغما بتلرنه

اغلب تهی دستان دامن عصمت بمعصیت آلایند و گرسنگان نان
آرتق الی بوشلار صقنمق اتکن گناهه بولاشدرورلر دخی آجلار اتمک

ربایند چون سگ درنده گوشت یافت نپرسد کین شتر صالحست یا خر دجال
قپرلر چونکه یرتیجی کلب اتی بولدی صورمز که بو صالح دوه میدر یا دجال اشکمیدر

چه مایه مستوران بعلت درویشی در عین فساد افتاده اند
نه زاهدلر سرمایه سن فقرلق علتیله عین فساده دوشمشلردر

و عرض گرامی بباد زشت نامی برداده
دخی ایولک عرضنی چرکین آدلولق یلنه ویرمشلر

با گرسنگی قوت پرهیز نماند افلاس زمام از کف مردم برباید
آجلقله پرهیز قوتی قالمادی فقیرلق یولاری ارکک الندن قپر

طاقت درویش از دست تحمل برفت و جواب را تیغ زبان برکشید
درویشک طاقتی صبر الندن کیتدی دخی جوابه دل قلیچی چکدی

وآب فصاحت در میدان وقاحت جهانید وبرسن دوانید

دخی فصیحلق آتنی جرکن سویلمک میدانته سچرتدی دخی بتم اوزره سکرتدی

وگفت چندان مبالغت در وصف ایشان بکفتی وسخنهای

دخی دیدی شولقدر مبالغه آنلرک وصفنده سویلدک

پریشان که وهم تصور کند که تریا قندیا کلید خزانه ارزاق

دخی پریشان سوزلر که قورقو تصور ایلر که تریا قلدر یا قوف رزقلر خزینه لرینک کلیدی

مشتی مغرور معجب نفور مشتغل مال نعمت ومفتتن جاه

بر آوج مغرور اولوجی عجبلیجی اورکوجی مالده نعمته مشغول اولوجی دخی فتنه ایدیجی

دولت سخن نگویند الا بسفاهت ونظر نکنند الا بکراهت

دخی دولته سوز سویلمزلر الا سفاهتله دخی نظر اتمزلر الا کراهتله

علما را بکدایی منسوب کنند وفقرا را به بی سروپایی معیوب

علمایه کدالغه بکزمش ایلرلر دخی فقرایه باشسز وآیقسزلق عیبلرلر

کردانند بقوت مالی که دارند وعزت جاهی که پندارند

ایدورلر بیرمال قوتیله که طوتارلر دخی منصب عزتیله که صنورلر

برتر از همه نشینند وخودرا بهتر از همه بینند نه

دوکلیدن یوجه اوتورلر دخی کندولری دوکلیدن یکرک کوررلر

آن در سر دارند که سر بکسی فرود آرند وحکما گفته اند هرکه

آنی باشنده طوتارلر که باشنی کمسیه آشغه ایندره لر دخی حکیملر دیمشلردر هرکه

بطاعت

بطاعت از دیگران کمست وبنعمت بیش بصورت توانکرست

طاعتله غیرلردن اکسکدر دخی نعمتله ارتقدر صورتده توانکردر

بمعنی درویش کر بی هنر بمال کند فخر بر حکیم کون خرش شمار اگر

معنیده درویشدر کرهنرسز مالیله فخرایلیه حکیم اوزره اشکک کوتی صای اکر

کفتم مذمت ایشان روا مدار که خداوندان کرمند کفت خطا

دیدم آنلرک ذمن روا طوتمه که کرم افندیلریدر دیدی خطا

کفتی که بنده درمند چه فایده که ابرند ونمی بارند

سویلدک که آقچه قوللریدر نه فایده که بولوتلردر یغمازلر

وچشمه افتابند ونمی تابند وبر مرکب استطاعت سوارند

دخی کونش چشمه لریدر شیلمزلر کوجی یترلک مرکبلرینه آتلانمشلردر

ونمی رانند قدمی بهر خدا ننهند ودرمی بی من واذی

سورمزلر بیرقدم اللهیچون قومازلر دخی بیر آقچه منتسز دخی اینجکسز

ندهند مالی بمشقت فراهم آرند وبخست نگه دارند

ویرمزلر بیرمالی مشقتله دوکلی برکتورلر دخی ناکسلکله صقلیوب طوتارلر

وبحسرت بگذارند وحکما گفته اند سیم بخیل

دخی حسرتله کوروقورلر دخی حکیملر دیمشلردر بخیلک کموشی والتونی

وقتی از خاک بر آید که وی در خاک رود

بیروقت طپراقدن یوقرو کلور که اول طپراغه کیدر

سعی برنج کسی نعمتی بدست آرد ٭ دگر کس آید و بی سعی گنج بردارد

مال قالدورر دوزشمکسوز غیری بر کمسه کلور الکتورر بیر نعمتی جمع زحمتله دخی دوزشمکله

گفتم بر بخل خداوندان نعمت ٭ وقوف نیافته اند الا بعلت گدایی

دیدم نعمت افندیلرینک بخیللگی اوزره طویمق بولماشلردر الا که القل

ور نه هر که طمع یکسو نهد کریم و بخیل یکی نماید ٭ محک

یوغسه هر که طمعی بر یکا قویه کریم دخی بخیل بیر کوزوکورر محک

داند که زر چیست و گدا داند که بخیل ممسک و سخی کیست

بیلور که آلتون نه در دخی گدا بیلور که بخیل دخی مالنی طوتوجی دخی جومرد کیمدر

گفتا بتجربه آن می گویم ٭ که متعلقان بر در دارند و

دیدی تجربه ایله آنی سویلرم که متعلقلر قپوده طوتارلار

غلیظان شدید برگمارند ٭ تا بار عزیزان ندهند و دست

دخی یوغونلاری قتی صالارلار تا عزیزلر یوکینی ویرمزلر دخی ال

بر سینهٔ صاحب تمیزان نهند ٭ و گویند کس ٭ در اینجا نیست

صاحب تمیزلرک کوکسنه قورلار دخی دیرلر کمسه بونده یوقدر

و راست گفته باشند   آنرا که عقل همت و تربیت و رای نیست

دخی طوغرو دیمشلردر   انوککه عقلی دخی همتی تربیتی فکری یوقدر

خوش گفت پرده دار که کسی در سرای نیست ٭ گفتم بعذر آنکه از دست

خوش دیدی پرده طوتوجی که کمسه سرایده یوقدر دیدم اول عذر ایله که

ستوقعان

ستوقعان بجان آمده اند و از رقعه گدایان بفغان آمده ٭

کوز طوتوجیلر الندن جانه کلمشلر دخی گدالر رقعه سندن فغانه کلمشلردر

و محال عقلست که اگر ریگ بیابان در شود چشم گدایان

دخی عقله محالدر که اگر بیابانک قوملاری انجو اولا گدالرک کوزی

پر نشود ٭ دیدهٔ اهل طمع بنعمت دنیا ٭ پر نشود همچنانکه

طبطلو اولا اهل طمعک کوزی دنیا نعمتیله طولو اولمایه شیلکه

چاه بشبنم ٭ حاتم طایی که بیابان نشین بود ٭ اگر در شهر

قویی چیسیله حاتم طای که بیابان نشین ایدی اگر شهر ایچنده

بودی از دست گدایان بیچاره شدی ٭ و جامه برو پاره

اولایدی گدالر الندن بیچاره اولوردی دخی قفتانی آنوک اوزرنده

کشتی ٭ گفت من بر حال ایشان رحمت می برم ٭ گفتم نه

اولوردی دیدی بن انلارک حالنه رحمت ایلتورم دیدم دکل

بر مال ایشان حسرت می خوری ٭ ما درین گفتار هر دو ٭

آنلارک مالنه حسرت یررسن بز بو سوزده ایکومز بیله

بهم گرفتار ٭ هر بیدقی که براندی ٭ بدفع آن بکوشیدمی ٭

بر برینه طوتلمش هر بیدقکی سوردیسه آنوک دفعنه دورشوردم

و هر شاهی که بخواندی ٭ بفرزین بپوشیدمی ٭ تا نقد کیسهٔ همت

دخی هر شاهی که اوقوردی فرزینله اورتردم تا همتینک کیسه سنک نقدینی

همه درباخت و تير جعبهٔ حجت بينداخت

دوكلي اويناتدي دخي حجت تركشنك اوقني آتدي

هان تا سپر نيفكني از حملهٔ فصيح • كورا جز اين مبالغهٔ مستعار نيست

حاضر اول تا قلقاني برقيه فصيحك حمله سندن كه آنوك بوندن غيري مبالغه رعايت اولنميه يوقدر

ماند بدان كسي كه سخندان سجع گوي • بر در سلاح دارد و كس در حصار نيست

بكزر اول كمسنه كه سوز بيلجي دخي سجع سويليجي قپودن يراق طوتار و كمسه حصارده يوقدر

عاقبة الامر دليلش نماند ذليلش كردم • دست تعدي دراز

ايش صوكنده دليلي قالمدي آني خور ايلدم تعدي اليني اوزون

كرد • و بيهوده گفتن آغاز • و سنت جاهلانست كه چون

ايلدي دخي عبث سويلمكه باشلادي دخي جاهللرك سنتيدر كه چون

بدليل از خصم فرو مانند • سلسلهٔ خصومت بجنبانند •

دليلله خصمدن آشغه قالديلر خصومت زنجيرين ديپره درلر

چون آزر بت تراش كه بحجت بر نيامد بجنگش برخاست •

بت يونوجي آزر كبي كه حجتيله اوزرنه گلمدي جنكه اوردي طوردي

قوله تعالى لئن لم تنته لأرجمنك • دشنامم داد • سقطش گفتم • گريبانم

الله تعالينك قولي اگر نهايت بولمز ايسك سني طاشلارز سوكدي آني يره مز سويلدم يقامي

بدريد • زنخدانش گرفتم • انگشت تعجب جهاني •

يرتدي اگه گين طوتدم جهانك تعجبي بارماغي

از

از گفت و شنود ما بدندان • او در من و من در او فتاده •

بزم سويلمهمزدن ايشتمهمزدن ديشده اول بنده و بن آكا دوشمش

خلق از پي ما دوان و خندان • القصه اين مرافعه پيش

خلق بزم ارتمزده سكردر دخي كولر القصه بو مرافعه‌يي

قاضي برديم • و بحكومت عدل • راضي • تا حاكم مسلمانان •

قاضي اوكنه الندك دخي عدلوك حكومتنه راضي اولدق تا مسلمانلر حاكمي

مصلحتي بجويد • و ميان توانگران • و درويشان فرقي

بر مصلحت ايستيه دخي توانگرلر آراسنده دخي درويشلر اراسنده بر فرق

بگويد • قاضي سخن ما هر دو بشنيد • و حديث ما بريد

سويليه قاضي بزم سوزومزي ايكيمز بيله ايشتدي دخي بزم سوزومزي كسدي

و سر بجيب تفكر فرو برد • و بعد از تأمل بسيار •

دخي باشني فكرت يقاسندن آشغه اندردي دخي چوق فكردن صكره

سر برآورد • گفت اي آنكه • توانگرانرا • ثنا گفتي • و بر درويشان

باش يوقرو كتوردي ديدي اي اي اولكه توانگرلره دعا سويلدك دخي درويشلره

جفا روا داشتي • بدانكه هر جا كه • گلست خارست •

جفايي روا طوتدك بيلكه هر قنده كه گل واردر ديكندر

و با خمر خمارست • و بر سر گنج مارست • و آنجا كه •

دخي خمر ايله خمورلقدر دخي مال باشنده يلان واردر دخي اول يرده كه

در شاهوار است نهنگ مردم خوار است لذت عیش دنیارا
شاهانه لایق انجو واردر آدم یمی صو ایستی واردر دنیا دیرلکنونک لذتنه

لدغهٔ اجل از پس است و نعیم بهشت را دیوار مکاره در پیش
اجل نشترید کیرودهدر دخی اجمق نعمتلرنه مکاره دیوری ایلرودر

جور دشمن چه کند گر نکشد طالب دوست گنج و مار و گل و خار و غم و شادی بهمست
دشمن جورین ایلیه کر اکر دیبه دوست طالبی مال و دخی ییلان دخی کل و دخی دیکن دخی غم و دخی شادلق برابردر

نظر نکنی که در بستان بید مشک است و چوب خشک همچنین
نظر ایلمزمیسن که بستانده مشک سوکودی واردر دخی قورو آغاج وار شویله‌جه

در زمرهٔ توانگران شاکرند و کفور و در حلقهٔ درویشان
توانکرلر زمره‌سنده شاکرلر واردر دخی شکر سوزلر درویشلرک حلقه‌سنده

صابرانند و ضجور اگر ژاله هر قطرهٔ در شدی
صبر ایدیجیلر واردر دخی طار کوکللولر اکر قراغو نکر هر طمله‌سی انجو اولایدی

چو خرمهره بازار ازو پر شدی مقربان حضرت جل و علا
انک بونجوغی کبی بازار آندن طلو اولایدی جل و علا حضرتنوک یاقنلری

توانگرانند درویش سیرت و درویشان توانگر همت
توانکرلردر درویش سیرتلو توانکر همتلو درویشلردر

مهین درویشان آنست که کم توانگران گیرد و بهین توانگران
درویشلرک اولوسی اولدر که توانکرلر بیکلیکی طوته دخی توانکرلرک یکی

انست

آنست که غم درویشان خورد قوله تع و من یتوکل علی الله
اولدر که درویشلر غمنی یییه الله تعالینک قولی

فهو حسبه الآیة وای آنکه گفتی توانگران مشتغل اند و ساهی
وایدی اولکه سویلدک توانکرلر مشغول اولجیلردر دخی اونودیجیلردر

و مست ملاهی نعم طایفهٔ چنین که گفتی هستند قاصر
دخی اویونلار مستیدر اوت بو نجیلاین بر طایفه که سویلدک واردر اکسک

همت و کافر نعمت که ببرند و بنهند و نخورند و ندهند
همتلو نعمته انکار ایدیجی که الیجیلر قورلار دخی ییمزلر ویرمزلر

اگر بمثل ابر نبارد باران نبارند و اگر از جهان طوفان برآید
اگر مثلا بولوتلردر یغمور یغدرمزلر واگر جهاندن طوفان یوقرو کله

باعتماد مکنت خویش از محنت درویش نپرسند و از
کندو قولایلقلرنه طایانوب درویشک محنتندن صورمازلر

خدای عز و جل نترسند و گویند
الله دن عز و جل قورقمزلر دخی دیرلر

گر از نیستی دیگری شد هلاک مرا هست بط را ز طوفان چه باک
کر یوقلقدن بر کمسه هلاک اولدیسه بنم کوم واردر بط طوفاندن نه قورقوسی

دونان چو گلیم خویش بدر بردند گویند غم ار همه عالم مردند
الچقلر چون کندو کلیمنی طشره الندیلر دیرلر غم یوقدر کر دو کلی عالم اولدیلر

قومی بدین صفت که بیان کردم وطایفهٔ خوان نعم

بر قوم بو صفتده که بیان ایلدم ... نعمتلر خوانی

نهاده وصلای کرم در داده ومیان خدمت بسته

قومشلر دخی کرم صلاسین ویرمشلر دخی خدمته بل بغلامشلر

وابرو بتواضع کشاده طالب امید مغفرت وصاحب دنیا

دخی قاشلارن الچقلغله آچمش مغفرت امیدنه طالب ایدیجی دخی دنیا ایسی

واخرت چون بندهگان حضرت پادشاه عالم عادل

دخی آخرت ایسی پادشاه حضرتنوک قوللاری کبی بیلیجیدر عادلدر

مؤید مظفر منصور مالک ازمنهٔ الانام حامی ثغور

برکلنمش ظفرلنمش یردم لنمش آدم اوغلانلری زمانلرنک مالکی

الاسلام وارث ملک سلیمان اعدل ملوک الزمان مظفر

السلام دربندلرین بقلیجی سلیمان ملکنک وارثی زمانه بکلرینک عادلراغی

الدین ابو بکر بن سعد اعز الله انصاره

دینی ظفرلنمش ابوبکر بن سعد الله عزیز ایلسون یردم لارن

پدر بجای پسر هرگز این کرم نکند که دست جود تو با خاندان آدم کرد

آتا اوغلی یرینه هرگز بو کرمی ایلمز که سنوک جومردلکوک الی ادم خانهدانله ایلدی

خدای خواست که بر همه عالم ببخشاید بفضل خویش ترا پادشاه عالم کرد

خدا دیلدی که دوکلی عالمی اسرکیه کندو فضلیله سنی عالمه پادشاه ایلدی

قاضی

قاضی چون این سخن بدین پایه رسانید واز حد مبالغه در

قاضی چون بو سوزی بو مرتبهیه ایرشدردی دخی مبالغه حدندن

گذرانید بحکم قضا رضا دادیم واز مضی درگذشتیم وبعد

گچوردی قضا حکمنه رضا ویردوک گچندن گچدوک

از مجاورت راه مدارا گرفتیم وسر تدارک بر قدم یکدیگر

دخی جواب بلاشمقدن صکره مدارا یولن طوتدوق دخی باش ... برر برمزک آیاغنه قودوق

نهادیم وبوسه بر سر وروی یکدیگر دادیم وختم سخن

دخی برر برمزک باشنه ویوزنه اوپمک ویردوک دخی سوزک آخری

بر این بیت بود — مکن زگردش گیتی شکایت ای درویش

بو بیت ده ایدی — زمانهنوک دونمهسندن شکایت ایلمه ای درویش

که تیره حال شدی گر بدین نسق مردی

که بولانوق حاللو اولدک گر بو یوزده الورسک

توانگرا چو دل ودست کامرانت هست

ای توانکر چون کوکلک الک دلکه سوروجی واردر

بخور وببخش که دنیا واخرت بردی

ییه دخی بغشله که دنیا دخی اخرت دخی الدک

باب هشتم در اداب صحبت

سکزنجی باب صحبت ادبلرن بیان ایدر

مال ازبهر آسایش عمرست نه عمر ازبهر گرد کردن مال

مال عمرک دکلنمکی ایچوندر عمر مال جمع ایلمک ایچون دکول

عاقلی را پرسیدند نیکبخت کیست و بدبخت کیست گفت
بر عاقله صوره لر ایوبختلو کیمدر دخی یوز بختلو کیمدر ودیدی

نیکبخت آنکه خورد و کشت • بدبخت آنکه مرد و هشت
ایوبختلو اولکه یدی و اکدی یرامز بختلو اولکه اولدی صلیویردی

مکن نماز بر آن کس که هیچ نکرد • که عمر در سر تحصیل مال کرد و نخورد
نماز ایله اول کمسه اوزره که هیچ ایلمدی که عمرینی مال تحصیلنده ایلدی و یمدی

موسی علیه السلام قارون را نصیحت کرد • که احسن کما احسن
موسی عم قارونه نصیحت ایلدی که احسان ایله نته که احسان ایلدی

الله الیک نشنید • و عاقبتش شنیدی
الله سکا ایشتمدی عاقبتنی ایشتدک

آنکس که بدینار و درم خیر نیندوخت • بدان که سر اندر سر دینار و درم کرد
اول کمسه که آلتونله اقچه ایله خیر قزنمدی بیل که باشنی التونه و آقچه سونه ایلدی

خواهی متمتع شوی از نعمت دنیا • با خلق کرم کن چو خدا با تو کرم کرد
دیلرسن که فاینه ایدیجی اولاسن دنیا نعمتندن خلقه کرم ایله چون خدا سکا کرم ایلدی

عرب گوید جد و لا تمنن • فان الفائدة الیک عائدة • یعنی ببخش
عرب سویلر ایلکایله منت اتورمه تحقیق فایده سکا دونوجیدر یعنی باغشله

منت منه که فایده آن بتو باز می گردد
منت قومه که آنوک فایده سی سکا کرو دونر

درخت کرم هر کجا بیخ کرد • گذشت از فلک شاخ و بالای او •
اوزم آغاجی هرقنده کوک ایلدی کچدی فلکدن انوک بوداغی

گر همی خواهی که از او بر خوری • بمنت منه اره بر پای او •
کر دیلرسک که آنون یمش یه سن منتله قومه بچقوی انوک آیاغنه

شکر خدای کن که موفق شدی بخیر • ز انعام و فضل او نه معطل گذاشت •
الله شکر ایله که خیره توفیقلنمش اولدک انعامدن و فضلدن معطل قومادی

دو کس رنج بیهوده بردند • و سعی بی فایده کردند •
ایکی کمسه عبث رنج التدیلر دخی فایده سز دورشدیلر

یکی آنکه علم آموخت • و عمل نکرد • و دیگر آنکه مال اندوخت و نخورد •
بیری اولکه علم اوکرندی و عمل ایلمدی دخی بیری اولکه مال قزندی و یمدی

علم چندانکه بیشتر خوانی • چون عمل در تو نیست نادانی •
علمی نچه که آرتق اوقورسک چون سنده عمل یوقدر نادانسن

نه محقق بود نه دانشمند • چارپای بر او کتابی چند
نه کرچکلیجی اولور نه دانشمند اولور بر درت آیاقلو اوزرنده برقاچ کتاب

آن تهی مغز را چه علم و بصر • که برو هیزم است یا دفتر •
اول بوش بینیلینک نه علم نه کوزی وار که اوزرنده اودوندر یا دفتردر

علم از بهر دین پروردنست • نه از بهر دنیا خوردنست •
علم دین بسلکدن اوترودر دنیا یمکدن اوترو دکولدر

هر که بی پرهیز علم بند آموخت ؛ خرمنی کرد پاک بسوخت

هر که پرهیزسز علم و اوکوت اوکرندی بر خرمن جمع ایلدی دخی یاقدی

عالم ناپرهیزکار کوریست مشعله دار

پرهیزکار اولمایان عالم بر کوردر چراغ طوتار

بی فایده هر که عمر در باخت ؛ چیزی نخرید و زر بینداخت

فایده‌سز هر که عمرن اوینادی نسنه صتون آلمادی التونی اوینادی

ملک از خردمندان جمال گیرد و دین از پرهیزکاران کمال یابد

ملک عاقللردن جمال طوتار دخی پرهیزکارلرک دینی کمال طوتار

پادشاهان بنصیحت خردمندان محتاج‌ترند که خردمندان بقربت

پادشاهلر عاقللر نصیحتنه محتاج‌رقلردر که عاقللر پادشاهلر تقربنه

پادشاهان ؛ پند اگر بشنوی ای پادشاه ؛ در همه دفتر به ازین پند نیست

پادشاهلرک بر اوکوت اگر اشیدرسک ای پادشاه دوکل دفترده بوندن یکراوکوت یوق

جز بخردمند مفرما عمل ؛ ورچه عمل کار خردمند نیست

عاقلدن غیره بیورما ایشی اگرچه عمل عاقللر ایشی دکولدر

سه چیز پاینده نباشد ؛ مال بی تجارت و علم بی بحث و ملک

اوچ نسنه ایق طوتماز اولور تجارتسز مال دخی بحثسز علم دخی پادشاهلق

بی سیاست ؛ رحم آوردن بر بدان ستمست بر نیکان و عفو

سیاستسز اسرکه کتورنک یره زلر اوزره ظلمدر ایولر اوزره دخی عفو

از

یعنی ظالملر ...

از ظالمان جورست بر درویشان ؛ خبیث را چو تعهد کنی و بنوازی

ظالملردن ظلمدر فقیرلر اوزره بر مرداری چو تعهد ایلیه‌سن دخی اوخشیه‌سن

بدولت تو گنه می کند بانبازی ؛ بر دوستی پادشاهان اعتماد

بیلدک سنک گناه ایلرسن اورتقلقله پادشاهلرک دوستلوغنه طیانماق

نشاید کرد و بر آواز خوش کودکان غره نباید بود که آن بخیالی

گرکمز برخی ایلمک دخی اوغلانجقلرک خوش آوازنه غره اولمق گرکمز که اول بر خیال‌ایله

مبدل شود و این بخوابی متغیر گردد ؛ معشوق هزار دوست را دل ندهی

دونلمش اولور دخی بو بر یقت اوله عظر دوالبلر بیک دوستلو معشوقه کوکل ویرمیه‌سن

ور می دهی آن دل بجدایی بنهی ؛ هر آن سری که داری با دوست

وکر ویرسن اول کوکلی آیرولغه قورسن هر اول سری که طوتارسن دوستیله

در میان منه چه دانی که وقتی دشمن گردد ؛ رازی که خواهی نهان

اورتایه قومه آیرولق وقتی که دشمنلک ایلیه بر سرکه دیلیه‌سن گیزلو

ماند با کسی در میان منه و گرچه معتمد باشد که او را هم

قاله کمسیله اورتایه قومه وکر دخی معتمد اولا که آنک دخی

دوستان باشد و بر اسرار تو از تو مشفق‌تر نتواند بود

دوستلاری اولور سنوک سرلرکه سندن شفقتلورق اولیماز

خامشی به که ضمیر دل خویش ؛ با کسی گفتن و گفتن که مگوی

ایسم اولمق یکدر کندو کوکلی فکرن کمسیه سویلمک دخی سویلمکه که سویله

ای سلیم آب ز سرچشمه ببند • که چو پر شد نتوان بستن جوی
ای اساغ صویی چشمه باشندن بغلا • که چون طبطولو اولدی ارماغی بغلمق اولماز

سخن در نهان نباید گفت • که بر انجمن نشاید گفت
سوزی کزلوجه دخی دیمک کرکمز • که درنکده سویلمک یرامز

دشمنی ضعیف که در طاعت آید و دوستی نماید • مقصود
بر ضعیف دشمن که طاعته کله دخی دوستلق کوستره

وی آنست که دشمنی قوی گردد • بر دوستی دوستان اعتماد
آنوک مقصودی اولدر که دشمنلغی قوتلو ایلیه • دوستلرک دوستلوغنه طینماق

نیست • تا بتملق دشمنان چه رسد • هر که دشمن کوچک را
یوقدر • دشمانلرک تلکولوغنه نه ایرشه • هر که بر کوچک دشمنی

اسانی دارد • بدان ماند که آتش اندک را • مهمل می‌گذارد
کگز طوته • آکا بکزر • که آزاجق آتشی • کهملتغله قویه

امروز بکش چو می‌توانی کشت • کآتش چو بلند شد جهان بسوخت
بوکون الدر • چون کوجوک یلان اُلدرمکه • که آتش چون یوجه اولدی جهانی یقار

مگذار که زه کند کمان را • دشمن که بتیر می‌تواند دوخت
قومه که کریش ایلیه • یایینی • بر دشمن که اوقه دکمکه کوجوک یتر

سخن میان دو دشمن چنان گوی که اگر دوستی کردند
سوزی ایکی دشمن آراسنده ایله سویله که • اکر دوستلق ایلیه لر

شرم

شرم زده نباشی • کنند این آن خوش دگر باره دل •
اوتانمیوه وورمش اولمیه سن • بو دخی اول دخی کیرو کوکللرن خوش ایلرلر

وی اندر میان کوربخت خجل
وای اول کمسیه که آراده اوتنمی دوکرن

در سخن با دوستان آهسته باش • تا ندارد دشمن خونخوار گوش
سوزده دوستلرکه یواش اول • تا قانیجی دشمن قولاق طوتمیه

روی به دیوار اگر گوئی سخن • چون ببینی دارد آن دیوار گوش
یوزکه دیواره ویرن اگر سوز سویلرسک • چون کورسن اول دیوارک قولاغی وار

پیش دیوار آنچه گوئی هوش دار • تا نباشد در پس دیوار گوش
دیوار اوکنده آیدیغک سوزده عقل طوت • تا دیوار اردنده قولاق اولمیه

ضعیفی که با قوی دلاوری کند • یار دشمنست • در هلاک خویش
بر ضعیف که • بر قوتلو ایله بهادرلق ایلیه • دشمنه یولداشدر • کندو هلاکنده

سایه پرورده را چه طاقت آن • که رود با مبارزان بقتال •
کولکده بسلنمشه نه طاقتی آنوکگه • که بهادرلرله جنکه کیده

سست بازو بجهل می‌فکند • پنجه با مرد آهنین چنگال •
کوشنک قوللو جهالتله بیراغور • بنجه‌یی دمور چنکاللو ایله

هر که نصیحت نشنود • سر ملامت شنیدن دارد •
هر که نصیحت ایشتمیه • ملامت ایشتمک باشی طوتار

چون نیاید نصیحت در گوش • اگرت سرزنش کنم خموش
چون قولاغکه نصیحت کلمیه اگر سکا باش قاقوق ایلیه‌لر طنمه

بی‌هنران هنرمندان را نتوان دید همچون سگ بازاری
هنرسزلر هنرلولری کوری بلمزلر بازار کلبی کبی که

سگ صید را • سفله چون بهنر با کسی بر نیاید • در پوستینش افتد
آو کلبنی آلچاق اصللو چون هنر ایله کیمسیله یوقرو کلمیه کوردکنه دوشر

کند هر آینه غیبت حسود کوته دست • که در مقابله گونگ بود زبان[ش]
ایلر البته عیبینی قصه نظرلو بخیل که مقابله‌ده قصه اولور سویلمکه دل

گر جور شکم نیستی هیچ مرغ در دام نیفتادی • بلک[ه]
کر قرن جوری اولمسیدی هیچ بر قوش دوزاغه دوشمزدی بلکه

صیاد خود دام ننهادی • زاهدان سد رمق خورند و حکیمان
اوجی کندو دخی طوزاغ قومازدی زاهدلر بر آز اجق یرلر دخی حکیملر

دیر • و عابدان • نیم سیر • و عارفان • تا عرق بکنند • و جوانان •
کچ کچ دخی عابدلر یری طوق دخی عارفلر تا درلیه‌لر دخی یکیتلر

تا طبق برکنند • و قلندران چندانکه • در معده جای نفس •
تا قربن طبوب‌لر دخی قلندرلر شولقدر که معده‌ده نفسه یر

نماند • و نه بر سفره روزی کس • اسیر بند شکم را دو شب نگیرد خوا[ب]
قلمیه دخی سفره‌ده کیمسنه‌نک رزقی قلمیه قرن بندنه طوتساغ اولانه ایکی کیجه

[illegible]

مشورت با زنان تباه است • و سخاوت با مفسدان
طانشمق عورتلرله هلاک لقدر دخی مفسدلره جومردلق ایلمک

گناه • ترحم بر پلنگ تیز دندان • ستمکاری بود بر گوسفندان •
کنا هدر کسکین دشلو پلنکی اسرکمک ظالملق اولور قویونلار اوزره

هر که دشمن در پیش است اگر نکشد • دشمن خویش است •
هر کیمه که دشمنی اوکنده در اگر اولدرمیه کندو دشمنی در

سنگ در دست مار بر سنگ • خیره رای بود • قیاس درنگ •
طاش الده یلان طاش اوستنده اونکو فکرلو اولور قیاس دخی اکلنمک

و گروهی خردمندان • بعکس این گفته‌اند • که در کشتن بندگان •
دخی بر بولک عاقللر بونوک عکسن دیمشلردر که قوللاری اولدرمکده

تأمل اولیتر است • بحکم آنکه اختیار باقیست • توان کشت
فکر ایلمک یکر کور اول حکمله که اختیار باقیدر اولدرمک اولور

و توان بخشید • اما اگر بی تأمل کشته شود • محتمل است •
دخی باغشلامق اول اما اگر فکرسز اولدرلمش اولا احتمال واردر

که مصلحتی فوت شود • که تدارک مثل آن • ممتنع باشد •
که بر مصلحت فوت اولور که آنوک فکری کبی کوج اولور

نیک سهلست زنده بی جان کرد • کشته را باز زنده می نتوان کرد •
آزدجق ایو لکدر دیری جانسز ایلمک دپلنمشی کیرو اولدرمک اولمان

شرط عقلست صبر تیر انداز • که چو رفت از کمان نیاید باز
عقل شرطیدر اوق آتیجینک صبری • که چون کتدی پایه‌ده کرو کلمز

حکیمی که با جهال درافتد • باید که توقع عزت ندارد
بر حکیمکه جاهلله دوشه • کرکدر که عزت کوز طوتمیه

واگر جاهلی بزبان آوری بر حکیم • غالب آید عجب نیست که
واکر بر جاهل دل کتوروجیلغله حکیم اوزره • غالب کله عجب دکولدر که

سنگیست جوهری شکند • نه عجب گر فرو رود نفسش
بر طاشدر جوهری صیر • عجب دکولدر کر نفسی آشغه کیده

عندلیبی غراب همقفسش • گر هنرمند ز اوباش جفا بیند
بر بلبل کم قرغه همقفسی اولا • کر هنرلو لوندلردن جفا کوره

تا دل خود نیازارد و درهم نکشد • سنگ بدگوهر اگر کاسهٔ زرین بشکند
تا کندو کوکلن انجتمیه کرو چکمیه • بر بد کوهرلو طاش اکر آلتون تلو چناغی صیه

قیمت سنگ نیفزاید زر کم نشود • خردمند که در زمرهٔ رندان
طاشونک قیمتی آرتماز آلتون اکسک اولماز • عاقلکه رندلر زمره‌سنده

سخن ببندد شگفت مدار که آواز بربط با غلبهٔ دهل بر نیاید
سوز بغلیه • عجب طوتمه که • تشته آوازی طبل غلبه‌سیله یوقرو کلمز

و بوی عنبر از گند سیر فرو ماند
دخی عنبر قوقوسی • کندروکن • آشغه قالور

بکون

بکون که رفتی و پرسیدش کیچون افتاد
ستمدیکز کتدك • آیه صوردك که نه دوشدی

میان بند چو مردان بگیر د نخرش
بیل بغلا ارلر کبی • دخی کگزن طوت

دو چیز محال عقلست • خوردن بیش از رزق مقسوم
ایکی نسنه عقله محالدر • یمك قسمت اولنمش رزقدن آرتق

و مردن پیش از وقت معلوم
دخی بللو اولنمش وقتدن الکدن الملك محال

قضا دگر نشود ور هزار ناله و آه • بشکر یا بشکایت برآید از دهنی
قضا غیری اولماز اکر بیك اکلرسك آه ایلرسك • شکر ایله یا شکایتله آغزدن کله

فرشته‌ای که وکیلست بر خزاین باد • چه غم خورد که بمیرد چراغ پیرزنی
بر فرشته که وکیلدر یلی خزینه‌لری اوزره • نه غم یر بر بیر قری عورتك چراغی سونمکدن

ای طالب روزی بنشین که بخوری • و ای مطلوب اجل
ای رزق ایستیجی اوتور • که ییه‌سن • و ای اجل مطلوبی

اجل مرو که جان نبری • جهد رزق ار کنی و گر نکنی
کتمه که هم جان التمزسن • رزقه جهد ایدرسك کر ایتمزسك

برساند خدای عزوجل • بنانهاده دست نرسد ونهاده
خدای عز و جل ایرشدورر • قونولمامشه ال ایرشمز • قونلمش

هر جا که هست پرسند — شنیدی که سکندر برفت تا ظلمات

هر یرده واردر ایریشور — ایشتدکمی اسکندر کندی قره کولغه دک

بچه مخنث خورد آب حیات — صیاد بی روزی

بچه مخنثلر ابحیاتی بین یدی — دنز قسمتسز آوجی

در دجله ماهی نگیرد • و ماهی بی اجل در خشک نمیرد

ارمقده بالق طوتماز — دخی اجلسز بالق — قوریده اولمز

مسکین حریص در همه عالم همی دود • او در قفای رزق اجل در قفای او

مسکین حریص دوکلی عالمده سکردر — اول رزق آردنجه اجل اونک آردنجه

توانگر فاسق کلوخ زر اندود • و دست درویش صالح

فاسق توانکر التونلو کسکدر — دخی ایو فقیر کالی

شاهد خاک آلوده • این دلق موسی ست مرقع • و آن ریش

طبراغه بولاشمش محبوبدر — بو موسی خرقه‌سیدر یمه‌لو — اول

فرعون مرصع • شدت نیکان روی در فرج دارد • و دولت

فرعونک صقالیدر نقشلو — ایولرک قتیلغی یوزی فرجه طوتر

بدان سر در نشیب • هر کرا جاه و دولتست بدان

یوز ایلرک دولتی باشی اکشیده — هر کمک منصبی و دولتی واردر انوکله

خاطر خسته در نخواهد یافت • خبر بشود که هیچ دولت و جاه

خسته‌نک خاطرینی بولمق استمز — انکا خبر ویرکه هیچ دولت و منصب

بسرای

بسرای دگر نخواهد یافت • حسود از نعمت حق بخیلست

غیری سرایده بولمق دیلمز — حسود حق نعمتندن بخیلدر

و مردم بی گناه را دشمن • مردکی خشک مغز را دیدم

دخی کناهسزاره دشمندر — بیر قورو بینلی آرجوکزی کوردم

رفته در پوستین صاحب جاه • گفتم ای خواجه گر تو بدبختی

بیر منصب اسنک کورکنه کتمش — دیدم ای خواجه اکر سن بدبخت ایسک

مرد نیکبخت را چه گناه • الا تا نخواهی بلا بر حسود

ایو بختلو ادمک نه کناهی واردر — آکاه اول تا دیلمیه‌سن بلایی حسود اوزره

که آن بخت برگشته خود در بلاست • چه حاجت که با وی کنی دشمنی

که اول دونمش بختلو کندی بلاده‌در — نه حاجت که اکا دشمنلق ایده‌سن

که او را چنان دشمنی در قفاست • مرید بی ارادت

که انوک آردنجه اویله دشمنی اکسنده‌در — محبتسز مرید

عاشق بی زرست • و رونده بی معرفت مرغ بی پر و عالم

التونسز عاشقه بکزر — دخی معرفتسز یولجی — قناتسز قوشه بکزر

بی عمل درخت بی بر • و زاهد بی علم خانه بی در

عملسز عالم یمشسز اغاجه بکزر — علمسز زاهد — قپوسز اوه بکزر

مراد از نزول قرآن تحصیل سیرت خوبست • نه ترتیل سورت مکتوب

قرآن انکدن مراد خوب سیرت حاصل ایتمکدر — یزلمش سوره‌لری اوقومق دکلدر

عالم متهاون سوار خفته است • و عامی متعبد پیاده •
كهلكلو ایدجی عالم اویومش آتلودر • دخی عبادت ایدجی جاهل ترتیبانه
دو رفته • عاصی که دست بردارد • به از عابدی که عجب در سر دارد •
یوریجی در • عاصی که ال قالدوره • یکدر بر عابددن که باشنده عجب طوته
سرهنگ لطیف خوی دلدار • بهتر ز فقیه مردم آزار •
لطیف دخی خوب کوکل طوتوجی چاوش • یکدر اراجیدجی دانشمنددن
علم بی عمل بزنبور بی عسل ماند • زنبور درشت بی مروت را گوی •
عملسز علم بالسز آریه بکزر • ایری مروتسز اشك آریسنه دی
باری چو عسل نمیدهی نیش مزن • مرد بی مروت زنست • و زاهد
باری چوبال ویرمزسن اغو ویرمه • مروتسز ار عورتدر
با طمع ره زن • ای بناموس کرده جامه سفید •
طمعلو زاهد یول اوروجی در • ای او تمغیله قفتانن آغ ایلمش کمسه
بهر پندار خلق نامه سیاه • دست کوتاه باید از دنیا •
خلقوك صنوسندن اوترو دفتری قره • ال قصه کرکدر دنیادن
آستین خواه دراز خواه کوتاه • دو کس را حسد از دل بدر •
یکك دیله اوزون ایله دیله قیصه • ایکی کمسه نك حسدی کوکلندن طشره
نرود • و پای تغابن از گل بر نیاید • تاجری کشتی شکسته و وارثی
گیتمز • دخی مغبونلق آیاغی بالچقدن طشره گلمز • بر تاجر که گمیسی صندی دخی بر وارث

باقی

با قلندریان نشسته • پیش درویشان بود خون مباح •
که قلندرلرله اوتورمش • درویشلر اوکنده قانی حلال اولور
گر نباشد در میان مالت سبیل • یا مرو با یار ازرق پیرهن •
کر اورتده اولمیا مالوك سبیل • یا یوروم کوك کوملکلو یار ایله
یا بکش بر خانمان انگشت نیل • یا مکن با پیلبانان دوستی •
یا خانمان اوزره نیل برماغن چکك • یا پیلبلرله دوستلق ایلمه
یا بنا کن خانه در خورد پیل • خلعت سلطان اگرچه عزیز است •
یا بنا ایله خانه فیل کوچکلکنه برابر • سلطانوك خلعتی اکرچه عزیزدر
جامه خلقان خود بعزت تر • و نعمت بزرگان اگرچه لذیذ است خورده •
خلقوك کنه وقفتانلری اندن عزیزرق • دخی اولولرك نعمتی اکرچه لذیذدر
نان درویشان از آن بلذت تر • خلاف رای صواب است •
درویشلرك اتمکی قردیسی آنده لذتلودرق • صوابلر فکرینوك خلافیدر
و نقض عهد اولو الالباب • دارو بگمان خوردن • و راه نادیده
دخی عقل ایلرینك عهدن بوزمقدر • علاجی شبهه ایله ییمك • دخی کورمدك یولی
بی کاروان رفتن • از امام مرشد محمد غزالی را پرسیدند •
کاروانسز کیتمك • امام مرشد محمد غزالیدن صوردیلر
که بدین منزلت چگونه رسیدی • گفت آنکه در علوم هرچه ندانستم
که بو منزله نته ایرشدك • دیدی اوکه علملرده هرنه کم بلمدم

از پرسیدن ان ننك نداشتم • امید عافیت انکه بود موافق عقل
انی صورمقدن اوتنمق طوتمادم | صاغلق امیدی اول وقت عقله موافق اولور

که نبض را بطبیعت شناس بنمایی • بپرس هرچه ندانی که ذل پرسیدن
که نبضی طبیعت آکلایجیه کوسترسن | صورمدن نه بلمزسك كه صورمق خورلوغی

دلیل راه تو باشد بعز دانایی • هرچه دانی که هرآینه معلوم
سنوك يولوكه دليل اولور بيلجيلكه عزتنه | هرنه بيلورسك كه البته سنوك معلومك

تو خواهد شدن • بپرسیدن ان تعجیل مکن • که حکمت را زیان
اولمق ديلر | آني صورمغه | اوکمك ايلمه كه حكمته زيان طوتر

دارد • چو لقمان دید کاندر دست داود • همی اهن بمعجز موم گردد
چو لقمان گوردی كه داود عليه السلام | دوكلي دموري معجزاتله موم ايلر

نپرسیدش چه می سازی که دانست • که بی پرسیدنش معلوم گردد
آكا صورمدی نه دوزرسن كه بيلدي | كه صورمقسزن معلوم ايلر

از لوازم صحبت یکی انست که • با خانه خود بپردازی
صحبت لوازمندن بيري اولدر كه كندو اوونكله تمام اوليه سن

تا با خانه خدای درسازی • حکایت بر مزاج مستمع گوی
تا اڭ ايوك اوايله دوزيله سن | حكايتي دكليجي نك مزاجنجه سويله

اگر دانی که دارد با تو میلی • هر ان عاقل که با مجنون نشیند
اكر بيلورسك كه سكا ميلي واردر | هراول عاقل كه مجنونله اوتوره

نگوید جز حدیث روی لیلی • هرکه با بدان نشیند اگر نیز
سويلمز ليلي نك يوزي سوزندن غيري | هركه يرامزلارله اوتوره اكرچه

طبیعت ایشان نگیرد • بطریقت ایشان متهم گردد •
آنلارك طبيعتن طوتمازسه | انلارك طريقتيله تهمتلو ايلر

چنانکه اگر شخصی بخرابات رود • بنماز کردن • نخمر خوردن •
شيله كه اكر بير شخص ميخانيه كيده | نماز ايلمكه سوجي ايچمكه

منسوب شود • رقم بر خود بنادانی کشیدی •
منسوب اولور | رقمي كندو اوزروكه بلمزلكله چكدك

که نادان را بصحبت برگزیدی • طلب کردم ز دانایی یکی پند •
كه نادانی صحبته اوزند يلدك | طلب ايلدم بير بيلجيدن بير اوكوت

مرا فرمود با نادان مپیوند • که گر دانای عصری خر باشی •
بكا بيوردي ناداننه بغلانمه | كه كر زمانك بيلجيسي ايسك اشك اولورسن

وگر نادانی ابله تر باشی • حلم شتر چنانکه معلومست •
وكر نادانسك ابله رق اولورسن | دوه نك يوشلغي شيله كه معلومدر

اگر طفلی مهارش گیرد • وصد فرسنگ برد • گردن از متابعت
اكر بير اوغلنجق يولارن طوته | دخي يوز فرسنك ايلته | بيننوني اكا تابع اولمقدن

نپیچاند • اما اگر دره هولناك پیش اید • که موجب هلاک
صارمازه | اما اكر يوله | قورقولي ير ايلروكه | كه هلاكه سبب

وطفل بناداني خواهد انجا بكذرد زمام از كفش در كسلاند

دخي اوغلان بلمز لكيله ديليه آنده كچه يولاري الندن اوزر

وديكر متابعت نكنند كه هنكام درشتي ملاطفت مذموم

دخي آيرق متابعت ايلمز كه ايريلك وقتنده يومشقلق خورلانمش

بود وكفته اند كه دشمن بملاطفت دوست نكردد بلكه

اولور دخي ديمشلردر كه دشمن يمشقلغله دوستلق ايلمز بلكه

طمع زيادت كند — كسي كه لطف كند با تو خاك پايش باش

طمعي زياده ايلر — بيركمسه كه لطف ايليه سكا آياغي طپراغي اول

وكر ستيزه كند در دو چشمش افكن خاك — سخن بلطف وكرم با درشتخوي مكوي

وكر اوتكولك ايليه ايكي كوزنه طپراق براق — سوزي لطفله كرمله ايري خويلويه سويلمه

كه زنك خورده نكردد بنرم سوهن پاك — هركه در ميان سخن

كه پاسي يمش ايلمز يمشق دموره پاك — هركه كه

ديكران افتد تا مايه فضلش بدانند مايه جهلش معلوم

غيريلر سوزي آراسنه دوشه تا فضلي سرمايه سن بيله لر جهلي مايه سن بلنمش

كند — نداند مرد هوشمند جواب — هر انكه از و سؤال كنند

ايلرلر — عاقل آر جواب ويرمز — هر اول نسنيه كه اندن سؤال ايده لر

وركه بر حق بود مزاج سخن — حمل دعويش بر محال كنند

كرچه حق اوزره اولور سوزك كيجكي — دعويسن محاله حمل ايدرلر

حكم

ريشي درون جامه داشتم شيخ هر روز برسيدي

بر يره قيتاله اچنده طوتاردم شيخ هر كون صوراردي

كه چونست ونبرسيدي كه كجاست احتراز ازانكه ذكر

كه نيجه در صورمزدي كه قنده در اندن احتراز كه انكك

هر عضوي روا نبود وخردمندان كفته اند كه هركه

هر عضوي دوا اولماز دخي عاقللر ديمشلردر كه هركه

سخن نسنجد از جوابش برنجد

سوزين طرتماز جوابندن انجنور

تا نيك نداني كه سخن عين صوابست — بايد كه بكفتن دهن از هم نكشايي

تا ايو بيلميجه كه سوز عين صوابدر — كركدر كه سويلمكه اغزدوكليدن اچميه سن

كر راست سخن كوي ودر بند بماني — به زانكه دروغت دهد از بند رهايي

كر طوغرو سوز ديه سن دخي بنده قلاسن — يكدر آندن كه ديه سكا يلانك بنددن قورتلق

دروغ كفتن بضرورت لازم ايد كه جراحت

يلان سويلمك ضرورتله لازم كلور كه

تير درست شود ونشان بماند چون برادران يوسف

اوق يراسي ساغ اولور نشاني قالور يوسفك قرداشلري كبي

عليه السلام بدروغي مرسوم شدند براست كفتن ايشان نيز

السلامك سلامي آنوك اوزرينه اولسون بلا ثيله عادت اديندي اولدي آنلارك طوغرو سويلمه سنده دخي

اعتماد نماند قال الله تعالی

اینانوق قالمز الله تعالی دیدی

کسی را که عادت بود راستی • خطایی کند در گذارند از او

کمسه نوک که عادتی طوغرولق اوله • کناه ایلرسه آندن کچرلر

وگر مشهور شد بناراستی • دگر راست باور ندارند از او

وکر مشهور اوله اکریلکله • ایرق طوغرو ده دیسه اینانمزلر آندن

دروغی نگیرند صاحبدلان • بر آن کس که پیوسته گفتست راست

یلان طوتمزلر صاحب دللر • اول کمسنک اوزرنه اولکه دائم سویلر کرچکی

وگر نامور شد بناراستی • اگر راست گوید تو گویی خطاست

وکر آدلو اولدیسه اکریلکله • اکر کرچک سویلیه سن دیرسن خطادر

اجل کاینات از روی ظاهر آدمیست و اذل موجودات

کاینات اولوغی ظاهر یوزندن آدمدر دخی وجود کلمشلرک خورداغی

سگ است و باتفاق خردمندان سگ حق شناس به که آدمی ناسپاس

کلبدر دخی عاقللر اتفاقیله حق آکلایجی کلب یکدر شکرسز آدمدن

سگی را لقمه هرگز فراموش • نگردد ور زنی صد نوبتش سنگ

بیر کلبه بیر لقمه اتمک ویرسن آنی هرکز اونتمز • ایلمز اکر اوره سن یوز نوبت طاشیله

وگر عمری نوازی سفله را • بکمتر تندی آید با تو در جنگ

دکر عمر کچه اوخشیه سن بر آلچغی • بر کیچک دارلغله کلور سنوکله جنکه

از نفس پرور

١٦٧

از نفس پرور هنروری نیاید • و بی هنر سروری را نشاید •

نفس بسلیجیدن بیر هنر کلمز • و هنرسز سرورلغه یرامز

مکن رحم بر گاو بسیار خوار • که بسیار خوار است بسیار خوار

اسرکمکه ایلمه چوق ییجی صیغر اوزره • که چوق خوار اولور چوق ییجی

چو گاوار همی بایدت فربهی • چو خر تن بخواری کسی در دهی

صیغرلر کبی سکا سمزلق کرک • اشک کبی تنوکی خوارلغه کرسن کوکی ایچنده

در انجیل آمده است که ای فرزند آدم گر توانگری

انجیلده کلمشدر که ای آدم اوغلانی کورسکا توانکرلق

دهمت مشتغل شوی بمال از من و اگر درویش کنمت تنک

ویرم مشغول اولورسن مال بندن و اکر سنی فقیر ایلیم طار

دل نشینی پس حلاوت ذکر من کجا یابی و تا بعبادت من

کوکللو اوتورسن پس بنم ذکرم طاتلولغن قنده بولاسن تا بنم عبادتمه

بشتابی • که اندر نعمتی مغرور و غافل •

ایوسنسن • که نعمتده مغرور دخی غافل

که اندر تنگدستی خسته و ریش • چو در سرا و ضرا حالت اینست

که اول طارلغنده خسته دخی یاره لو • چونکه راحتده و زحمتده حالوک بودر

ندانم کی بحق پردازی از خویش • ارادت فرد بیچون

بلمزم قچن حقیله تمام اولاسن کندوکدن • فرد بیچونوک سومکی

یکی را از تخت شاهی فرود آرد • و دیگری را در شکم ماهی نگه
بیرینی شاهلق تختندن اشغه کتورر • دخی غیریسین بلق قرننده صقلیو
دارد • وقتیست خوش آنرا که بود ذکر تو مونس
طوتار • وقتی خوشدر آنوکه سنوک ذکروک مونسی اولا
ور خود بود اندر شکم حوت چو یونس • اگر تیغ قهر درکشد
وگر خود اوله بلق قرننده یونس گبی • اگر قهر قیلیجنی چکه
نبی و ولی سر کشد • واگر غمزهٔ لطف بجنباند • بدانرا بنیکان
نبی دخی ولی باش چکر • واگر لطفی غمزه ایلسه • ذ برده • یره مزلری ایولره
نرساند • گر بمحشر خطاب قهر کند •
ایرشدورر • گر محشرده قهر خطابن • ایلیه
انبیا را نه جای معذرتست • ور پرده از روی لطف بردارد •
انبیایه عذرلنمکه یری دکولدر • وگر پردهٔ لطفی یوزندن قالدوره
اشقیا را امید مغفرتست • هرکه تادیب دنیا را •
آزغونلره یارلغنمق امیدی واردر • هرکه دنیا تادیبنی
صواب نکرد • بتعذیب عقبا گرفتار آید • قوله تعالی ولنذیقنهم
صوابه طوتمیه • آخرت عذابنه گرفتار گلور • الله تعالینک قولی تحقیق
من العذاب الادنی دون العذاب الاکبر • پند است خطاب
عذاب ادنیدن یعنی • اولو عذابدن دکول یعنی • اوکودر

مهتران

مهتران آنکه پند چون پند نشنوی • پند نهند
اولولرکه خطایه آنی نصحکر بغلقدر چونکه اوکوت ایشتمیه سن بغلق ویررلر
نیکبختان بحکایات امثال دیگران • پند گیرند • ازان پیش
ایو بختلولر غیریلرک حکایاتیله دخی مثللریله • اوکوت طوتارلر • آندن اوکدن
که پسینان بواقعهٔ ایشان • مثل زنند
که صکره غیلر آنلرک واقعه سیله مثل ووررلر
نرود مرغ بسوی دانه فراز • چو دگر مرغ بیند اندر بند
قوش گتمز دانه دن یکا آشغه • چون غیری قوشی بندده گوره
پند گیر از مصائب دگران • تا نگیرند دیگران ز تو پند
اوکوت طوت غیریلرک مصیبتلرندن • تا غیریلر سندن اوکوت طوتمیه‌لر
آنکه گوش ارادت گران آفریده • اند چون کند که نشنود •
آنگاکه محبت قولاغنی • یره تمشلردر • نته که ایشتمیه ایلیه
و آنرا که بکمند سعادت • می‌کشند • چه کند • که نرود •
دخی آنگاکه سعادت کمندیله • چکرلر • نه ایلیه که گتمیه
شب تاریک دوستان خدای • می‌تابد چو روز رخشنده
الله دوستلرینک قرکو گیجه لری • یلدرار یلدرایجی گون گبی
وین سعادت بزور بازو نیست • تا نبخشد خدای بخشنده
بو سعادت قول قوتیله دکولدر • تا بغشلامیجه باغشلایجی خدا

نیست

از تو بکه نالم که دگر داور نیست • وز دست تو هیچ دست بالاتر [نیست]

سندن کیمه اکلیم کیم آیرق قاضی یوقدر • دخی سنوک الکدن هیچ یوجه رک ال یوقدر

آنرا که تو رهبری کنی گم نشود • وانرا که تو گم کنی کس رهبر نیست

انکا کم سن یول کوسترجکسن ایلیه سن ضایع اولماز • دخی اوکه سن یتدوره سن کمسه یول کوسترجی دکلدر

گدای نیک انجام به از پادشاه بد انجام

ایو صوکلو گدا یکدر یرامز صوکلو پادشاهدن

غمی کز پیش شادمانی بری • به از شادی کز پسش غم خوری

بیر غم که شنلك اوکنده چکه سن • یکدر اول شادلقدن که آردنجه غم ییه سن

زمین را از آسمان نثار است • و آسمانرا از زمین غبار

یره کوکدن نثاردر دخی کوکه یردن توزدر

کل اناء یترشح بما فیه

هر چناق صچار شول نسنه که انوك ایچنده در

گرت خوی من آمد ناسزاوار • تو خوی نیك خویش از دست مگذار

کورسکا بنم خویم لایق کلمدیسه • سن کندو ایو خویوکی الدن قومه

حق جل و علا می بیند و می پوشد • همسایه نمی بیند و می خروشد

حق جل و علا کورور اورتر • قونشی کورمز دخی خروش ایلر

نعوذ بالله اگر خلق غیب دان بودی • کسی بحال خود از دست کس نیاسودی

اگر خلق غیب بیلجی اولیدی • کمسه کندو حالیله کمسنك الندن دینجلمزدی

حکمت

169

زر از معدن بکان کندن بر آید • واز دست بخیل بجان کندن

التون معدندن قازمقله چیقار • بخیلك الندن جان قازمقله

نیاید • دونان نخورند و گوش دارند • گویند امید به که خورده

کلمز • الچقلر یمزلر و قولاق طوتارلر • دیرلر که امید یکدر که یمش

بکام دشمن روزی ببینی • زر بماند و خاکسار مرده

دشمن مرادنجه بر کون کوررسن • التون قالمش اولینك باشنده طپراق

هر که بر زیر دستان نبخشاید • بجور زبر دستان گرفتار آید

هرکه الی آلتنده اولنلره اسرکمز • اوستونلرك الده گرفتار کلور

نه هر بازو که در وی قوتی هست • بمردی عاجزانرا بشکند دست

شول دکولدر هر قولده که قوت واردر • عاجزلرك الن صیه

ضعیفی را مکن بر دل گزندی • که درمانی بجور زورمندی

بر ضعیفك کوکلنه زحمت ایلمه • که قلورسن بر قوتلونوك جورنده

عاقل چون خلاف در میان آید بجهد • و چون صلح بیند لنگر

عاقل چون اورته یه خلاف کلدی صچرار • و چون بارشمق کورد[ی] لنگر

بنهد که آنجا سلامتست و سلامت بر کنار است • و اینجا حلاوت

قور که آنده سلامت واردر • دخی سلامت کناره‌ده در • دخی بونده طتلولق

در میان • مقامر را سه شش می باید • ولیکن سه یک می آید

اورته‌ده در • مقامره اوچ التی کرک • ولیکن اوچ بر کلور

الکلام

هزار بار چراگاه خوشتر از میدان • ولیک اسب ندارد بدست خویش

بیک کره اوتلاق خوشدر میداندن ولیکن آت اویاننک الینده طوتماز

درویشی در مناجات می گفت • یا رب بر بدان رحمت

بر درویش مناجاتده سویلدی یا رب یارامزلره رحمت

کن بر نیکان خود رحمت کرده • که ایشان را نیک آفریدی

ایله ایولره خود رحمت ایلمشسن که آنلاری ایو یاراتمشسن

اول کسی که علم بر جامه کرد • و انگشتری در دست جمشید

اول کمسه که قفتانه علم ایلدی دخی الله یوزوک ایلدی جمشید

بود • گفتندش چرا زینت همه بچپ داری • که فضیلت راست

ایدی آکا دیدیلر نیچون دوکلی زینتی صولده طوتارسن که صاغک فضیلتی

افزون تر است • گفت راست را زینت براستی تمامست •

آرتقدر دیدی صاغک زینتی صاغلغله تمامدر

فریدون گفت نقاشان چین را • که بیرامون خرگاهش بدوزند •

فریدون دیدی چین نقاشلرینه که اوطاغی قبوسی قپادنه دیکه لر

بدانرا نیکدار ای مرد هشیار • که نیکان خود بزرگ و نیکروزند •

یرامزلری ایو طوت ای عاقل آدم که ایولر خود اولودر دخی ایو روزلودر

بزرگی را گفتند با چندین فضیلت • که دست

براولویه دیدیلر بو قدر فضیلتله که

راست

راست را فضیلت است خاتم چرا در انگشت چپ می کنند • گفت ندانی

که صاغ الکدر یوزوکی نیچون صول برمقده ایلرسن دیدی بلمزمسن

که اهل فضل محروم باشند

که اهل فضل محروم اولور

آنکه خط آفرید و روزی داد • یا فضیلت دهد یا بخت

اولکه خط یاراتدی دخی رزق ویردی یا فضیلت ویرر یا بخت ویرر

نصیحت پادشاهان مسلم کسی راست • که بیم سر

پادشاهلره نصیحت کمسیه تسلیم اولنمشدر که باشی قورقوسنی

دارد و یا امید زر • موحد چه در پای ریزی زرش •

طوته یا خود آلتون امیدن اللهی بر بیلیجی نک چون آلتون آیاغنه دوکرسن

چو شمشیر هندی نهی بر سرش • امید و هراسش نباشد ز کس •

وچون هندی قلیچی قویسن باشنه امیدی دخی قورقوسی اولماز کمسه دن

بر اینست بنیاد توحید و بس • پادشاه از بهر دفع ستمکاران است •

بونوک اوزرنده در توحیدک بنیادی بیرلکی پادشاه ظالملری دفع ایلمک ایچوندر

و شحنه برای خونخواران • و قاضی مصلحت جوی طراران •

دخی نایب قانلیجیلر ایچوندر دخی قاضی حیله ایدنلرک مصلحت دیلیجیسیدر

هرگز دو خصم از پیش قاضی • راضی نروند

هرگز ایکی خصم قاضی اوکندن راضی گیتمزلر

چو حق معاینه دانی که می بباید داد • بلطف به که بجور آوری دل تنگی •
چوق معاینه بیلورسن که ویرمک کرک   لطفله یکدر که جورله کوکل طارلغن کتورورسن
خراج اگر نگذارد کسی بطیب النفس • بقهر ازو بستانند مزد سرهنگی •
خراجی اگرکمسه اودهمیه نفسی اختیاریله   قهرله آندن آلور بر چاووش اجرتی
حکیمی را پرسیدند که چندین درخت نامور که
بر حکیمه صوردیلر که   بو قدر   آدلو آغاجلر   که
خدای تعالی آفریده است و برومند گردانید،
الله تعالی   یراتمشدر   دخی آنوک اوزره منت ایتدروب ثمرلو ایتمشدر
هیچ کدام را آزاد نخوانده است • مگر سرو را که ثمر ندارد •
هیچ قنغیسن آزاد اوقیمامشدر   مکر سروی آغجی که یمش طوتماز
ودرین چه حکمت • گفت هر یکی را دخلی معین است بوقت معلوم
دخی بونده نه حکمت واردر دیدی   هر برینک   بر کلوری تعیین اولنمشدر بللو وقتده
کاهی تازه ماند کاهی پژمرده • وسرو را هیچ نیست • وهمه وقت
کاهی تازه قالورلر کاهی صولمش   سروک هیچ   بوقدر   دوکلو وقتده
تازه است • بدین چه می گذرد • که دجله بسی
تازه در   بونوک اوزره نه کچر که چوق ارمق
پس از خلیفه بخواهد گذشت در بغداد • گرت ز دست برآید چو نخل باش کریم
خلیفه دن صکره بغداددن کچکر دیلکز   کر الوکدن کلورسه خرما آغجی کبی کریم اول

ودو

ورت ز دست نیاید چو سرو باش آزاد   دو کس مردند وحسرت
وکر الکدن کلمزسه سروکبی آزاد اول   ایکی کمسه اولدیلر دخی حسرت
بردند • یکی آنست که داشت ونخورد • ودیگر آنکه دانست ونکرد •
الدیلر   بیری اولدرکه طوتدی ویمدی   بیری دخی اوکه بلدی وایلمدی
کس نبیند بخیل فاضل را • که نه در عیب گفتنش کوشد •
کمسه کورمز بخیل فاضلی   که آنوک عیبن سویلمکه دورشمزلر
ور کریمی دو صد گنه دارد • کرمش عیبها فرو پوشد •
وکر بر کریم ایکی یوز کناهی وارسه   کرمی عیبلرن آشغه اورتر
تمام شد کتاب گلستان • والله المستعان •
تمام اولدی کلستان کتابی   یاردم دیلنه جک الله در
بتوفیق باری ذو العفو والغفران • ودرین جمله چنانکه
الله‌وک توفیقیله   عفو اسیدر دخی یارلغمق اسیدر   بو جملده   شیله که
رسم مؤلفان است • از شعر متقدمان بطریق استعارت
مؤلفلرک عادتیدر   اوکوردوکی شاعرلرک شعرلرندن عاریه آلمق طریقیله
تلفیقی نرفت • که گفته اند • کهنه خرقهٔ خویش پیراستن
جمع ایلمک کتمدی   که دیمشلردر   کندو اسکی خرقه‌سن بزنمک
به از جامهٔ عاریت خواستن • غالب گفتار سعدی طرب
عاریت قفتانی دیلمکدن یکدر   غالبا سعدینک سوزی

آنگیز است وطیب آمیز وکوته نظران را بدین علت
بو علتله ... دخی قصه نظرلولر ... دخی طیب قرشدوروجیدر ... ذلق قویریجیدر

زبان طعن دراز شود مغز دماغ بیهوده بردن ودود
طعن دیلی اوزون اولور ... عبث دماغ بیشنی چکمک

چراغ بی فاید خوردن کار خردمندان نیست
دخی فایدهسز چراغ اوغوکی دوتون یمک ... عاقللر ایشی ... دکولدر

وبر رای روشن صاحب دلان که روی سخن بر ایشانست
دخی صاحب دللرک روشن فکرلری اوزره ... که سوزوک یوزی آنلاردهدر

پوشیده نماند که موعظهای شافی در سلک عبارت
اورتلو قالمز ... که شفاویریجی اوگوتلر ... عبارت دیزیسنه

کشیده است وداروی تلخ نصیحت بشهد ظرافت آمیخته
چکمشدر ... دخی آجی نصیحت علاجن ... ظرافت بالیله قوشدرمشدر

تا طبع ملول ایشان تلطف قبول فرماید وبگوش جان
تا آنلارک ملول طبیعتی یمشقلق قبول ... بیوره ... دخی جان قولاغیله

بشنود ودر دل سینه جای دهند وانچ معنی مغز است
ایشیده ... دخی کوکلده دخی سینهده یر ویرهلر ... دخی اولکه بینی معنی سیدر

بگیرند وپوست بگذارند والحمد لله رب العالمین
طوتهلر ... دریسنی ... قویهلر ... شکر الله الحمد اللهکه ... عالملرک ... بر ... تربیه ایدیجیدر

والصلوة والسلام علی محمد وآله اجمعین
اللهوک رحمتی ... دخی اسنلکی ... محمد اوزره ... دخی آلی اوزره جمیعی اوزره

ما نصیحت بجای خود کردیم ... روزگاری درین بسر بردیم
بز نصیحتی کندو یرنده ایلدک ... بر روزگاری بونوک اوزره باشه التدک

گر نیاید بگوش رغبت کس
کرکمنک رغبتی قولاغنه کلمزسه

بر رسولان پیام باشد وبس
رسوللره خبر اولور ... یتر

تم الکتاب بعون الملک العزیز
فی اواخر شهر شوال المبارک
... سبع واربعین
... علی ید ...

کیم اوقور ... کوردوکی ...

اجزاء و لبدلبی بونلردر

دارو حلیله درهم ٣	دارچین درهم ٤	فلفل درهم ٣	زنجبیل درهم ٦	خولنجان درهم ٦	زرنجاو درهم ٦	بلیله درهم ٥
قرانفل درهم ٣	حشیش درهم ١٠	دقیق لبلاب درهم ٢٠	سنبل هندی درهم ٢٠	لوله قرویه درهم ٢	زعفران درهم ٣	١٠
عود القهر درهم ٣	جوز هندی درهم ٢٠	منفشه کوکی درهم ٢	تاتوله درهم ٥	حاجی اروتی درهم ٢	کوکلک براقجیه لق	براقجیه درهم

ابا اوه درهم براقجیه ویر

سد سد سد سد

بویان کویا نفسی حرب ایدر و خلق نفسی کیدردر

الحاصل اوقوماق ایلانکر ساعتلری واردر کونک ساعتنده اوقیلر
یکشنبه کیجه کون طوغاجق وقتنده اوقیه دوشنبه کیجه اویله نمازندن صکره
سه شنبه کیجه کون طوغلق وقتنده اوقیه چهارشنبه کیجه اکندو ایله اویله اورتاسنده اوقیه
کیجه زوالنده ایکی ساعت اولدیغی اوقیه جمعه کیجه اکندو وقتنده اوقیه پنجشنبه
کیجه نمازندن صکره اکندو ... یدی اوقیه برکره اوقوماق یتر